

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

A strategy of An Virtue and Ethics cultivation For Primary School'
students that to be under to Khonkean Primary Educational
Service Area Office 1

โดย

พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร.

พระครูสโมธานเขตคณารักษ์, ดร.

ดร.สุนทร สายคำ

พระมหาสำรอง สณฺญโม, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760088

รายงานการวิจัย

เรื่อง

กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

A strategy of An Virtue and Ethics cultivation For Primary School'
students that to be under to Khonkean Primary Educational
Service Area Office 1

โดย

พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร.

พระครูสโมธานเขตคณารักษ์, ดร.

ดร.สุนทร สายคำ

พระมหาสำรอง สณฺญโม, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760088

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

A Strategy of An Virtue and Ethics cultivation For Primary School'
students that to be under to KhonKean Primary Educational
Service Area Office 1

By

Phraathikan Boonchuay Chotivungso, Dr.

Phrakhru Samothankhetkhanarak, Dr.

Dr. Sunthon Saikham

Phramaha Samrong Sanyamo, Dr.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus

B.E. 2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760088

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ขอนแก่น เขต ๑

ผู้วิจัย: พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร., พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์, ดร.
ดร.สุนทร สายคำ และ พระมหาสำรอง สญญโม, ดร.

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๐

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ในภาพรวมและรายด้าน **อธิจิตตสิกขา** คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๗ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๗ ด้านความสามัคคี ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๓๒ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๒ ส่วนด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๙ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

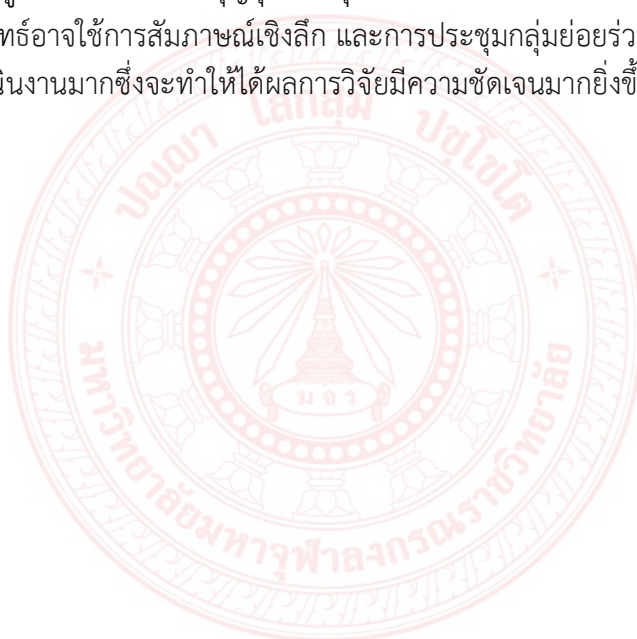
อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ในภาพรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๙ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๙ ด้านความประหยัดและอดออม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๔ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๔ ส่วนด้านความกตัญญูกตเวที มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๕ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

อธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๘ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๘ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๐ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๐ ส่วนด้าน

ความเมตตากรุณา ด้านความสุภาพอ่อนน้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๘, ๐.๑๗ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

การสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ที่สถานศึกษาควรดำเนินการ กล่าวคือ มีการสร้างกรอบ ยกร่างรูปแบบ พัฒนากลยุทธ์ และใช้วิธีการจัดลำดับความสำคัญโดยการวิเคราะห์ สภาพความต้องการจำเป็นจะทำให้ได้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่มีประสิทธิภาพนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและใช้ในการประเมินการดำเนินงานนั้น ๆ ได้ สถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อหลักไตรสิกขาด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งโดยยึดความกตัญญูกตเวทิตี มีความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ ในขั้นตอนการสร้างกลยุทธ์อาจใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกันก็ได้ ในกรณีที่มีระยะเวลาในการดำเนินงานมากซึ่งจะทำให้ได้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพสูงสุด

Research Title: A Strategy in Implanting of Moral Ethics for Primary School Students in Basic Education under the Office of Khon Kaen Primary Education, Area 1

Researcher: Phraathikan Boonchuay Chotivungso, Dr.
Phrakhru Samothankhetkhanarak, Dr., Dr. Sunthon Saikham and Phramaha Samrong Sanyamo, Dr.

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus

Fiscal Year: 2560/2017

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTACT

This research aims to study the process of implanting of moral ethics for primary school students in basic education under the office of Khon Kaen primary education area 1, to develop the strategy of implanting of moral ethics for primary school students in basic education under the office of Khon Kaen primary education area 1, to analyze the concept of implanting of moral ethics for primary school students in basic education under the office of Khon Kaen primary education area 1.

The research was found that the strategies of implanting of moral ethics primary school students in basic education under the office of Khon Kaen primary education area 1 in overall and other parts.

Adhicitta-sikkhā or training in higher mentality, it is the study of citta (mind), education of mind to be calm and concentrated focusing on metal action. In overall, average was 0.27, meant that a rate of change in the development of the condition that it should be value is 27 percent. For harmony and self-practice for social benefits, the average was 0.32, meant a rate of change in development from the condition that it should be value is 32 percent. Otherwise, the average of awareness and responsibility was 0.19 which the average is less than the overall average, so there is no need to develop.

Adhipaññā-sikkhā or training in higher wisdom is knowledge for self-education to get apparent knowledge. In the overall average was 0.19 meant that the rate must change in terms of development from the status of condition, it should be value is 19 percent. For economics and prosperity, the average was 0.24, shown that a rate of change in development from the present condition to the condition that should be value is 24 percent. For the gratitude, the average was 0.15 that an average is less than the overall average, so there is no need to develop.

Adhisila-sikkhā or training in higher morality is focusing on bodily and verbal action in the overall average was 0.18. It shows that the rate of change in development from the present condition that it should be value is 18 percent. For honesty, the average was 0.24, shown that the rate of change in development from the status to the condition that it should be value is 20 percent. Otherwise, for loving kindness and politeness, their averages were 0.18, 0.17 that averages are less than the overall average, so there is no need to develop because there is no difference in practice.

Suggestion

The creation of a strategy to implant moral ethics for primary school students in basic education under the office of Khon Kaen primary education area 1, where should be processed to create a framework for developmental strategies and to manage a priority method by analyzing of the requirements. It is most important to get the strategy to develop an effective moral ethics in determination of policy and evaluating of those works. The educational institutions should pay attention to the principles of Adhipaññā-sikkhā or training in higher wisdom in Tri-Sikkhā or three fold training. It is the study of wisdom for apparent self-education focusing on gratitude, knowledge and appreciation of others who have done to them by repaying the goodness. In the process for constructing of a strategy, it used an in-depth interview and subgroup discussion. In the case of a long period, this will make the results clearer and more effective.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาจากท่านเจ้าคุณพระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร. รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น ที่กรุณาให้คำปรึกษาและให้กำลังใจในการวิจัยด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านเจ้าคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และคณะ ที่ได้กรุณาพิจารณาจัดสรรทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.ประยูร แสงใส ดร.นาคพล เกินชัย ดร.สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และผู้อำนวยการโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ที่กรุณาพิจารณาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยและเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการกลุ่มย่อยในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณะผู้ดำเนินการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ในอำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอพระยืน และอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ทุกรูป/ท่าน ที่กรุณาให้สัมภาษณ์และให้ความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูลทุกส่วน เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณทุกรูป/ท่าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ทุกประการ ความเมตตากรุณาจากทุกรูป/ท่าน ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้อีกครั้งหนึ่ง

พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร. และคณะ

๕ กันยายน ๒๕๖๒

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๗
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย.....	๙
๑.๖ สมมุติฐานในการวิจัย.....	๑๐
๑.๗ ทบทวนเอกสารงานวิจัย.....	๑๐
๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๑๓
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๔
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๕
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน.....	๑๕
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา.....	๓๐
๒.๓ ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.....	๓๑
๒.๔ ระเบียบ กฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน.....	๗๕
๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑.....	๗๘
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๙๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๙๓
๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๙๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	๙๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๙๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๙

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๑
๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย.....	๑๐๑
๓.๘ สรุป.....	๑๐๒
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๓
๔.๑ ศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๑.....	๑๐๓
๔.๒ ศึกษาสภาพปัจจุบันในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่นเขต ๑.....	๑๐๘
๔.๓ ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๑.....	๑๒๗
๔.๔ องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๓๓
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	๑๓๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๓๔
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๔๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๔๔
บรรณานุกรม.....	๑๔๖
ภาคผนวก.....	๑๕๒
ภาคผนวก ก บทควมวิจัย.....	๑๕๓
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๗๖
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรม ที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ.....	๑๗๘
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	๑๘๐
ภาคผนวก จ หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์ และหนังสือรับรองการตีพิมพ์.....	๑๙๑
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๙๕
ประวัติผู้วิจัย.....	๒๐๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก..... ๓๕
๒.๒	แนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๗๗
๓.๑	ประชากรในการศึกษาจำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต๑..... ๙๕
๔.๑	การยกร่างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา..... ๑๐๕ ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑
๔.๒	ความถี่และร้อยละของข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม..... ๑๐๗
๔.๓	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวม..... ๑๐๘
๔.๔	สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๑๐๙
๔.๕	สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๑๑๐
๔.๖	สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๑๑๑
๔.๗	สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๑๑๒
๔.๘	สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา..... ๑๑๓ ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑
๔.๙	สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา..... ๑๑๔ ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑
๔.๑๐	สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๑๑๕
๔.๑๑	สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๑๑๖
๔.๑๒	ผลการสนทนากลุ่มนำกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๑๑๗
๔.๑๓	กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๑๒๒
๔.๑๔	กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑..... ๑๒๘

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๓
๒.๑ สถาบันที่เอื้อหนุนให้บุคคลเป็นมนุษย์สมบูรณ์.....	๗๔
๔.๑ กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑.....	๑๓๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพปัจจุบันปัญหาของสังคมไทย เป็นที่ยอมรับว่าการขาดคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและการศึกษา จนทำให้ประเทศชาติเสียโอกาสในการพัฒนาให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลได้มุ่งเน้นความสำคัญกับนโยบายทางด้านสังคมในการพัฒนาสังคมโดยองค์รวมเน้นไปที่ การส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนไทยในชาติที่ จักปฏิรูปสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข ปฏิรูปการศึกษาโดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาสุขภาวะของประชาชนให้ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย จิต สังคม และปัญญา ที่มีกีฬาเป็นพื้นฐานการออกกำลังกายสร้างความเข้มแข็งของทุกชุมชนท้องถิ่นและประชาสังคม ให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและพัฒนาประสิทธิภาพของหน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมเข้มแข็งที่คนในชาติอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม^๑

ในขณะที่กระแสสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์สามารถแพร่กระจายข่าวสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงผลักดันให้สังคมโลกมีลักษณะไร้พรมแดน มวลมนุษยชาติในโลกปัจจุบันเปรียบเสมือนอาศัยอยู่ใน “หมู่บ้านโลก” (Global Village) กระแสกดดันดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคมไทยต่อวิถีไทยอย่างรุนแรงทุกระดับและทุกด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเชียวกรากส่งผลให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย กระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม ได้เข้าครอบงำวิถีไทยวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมประจำถิ่นอย่างน่าเป็นห่วง วิถีไทยเมื่อก่อนที่มีความเรียบง่าย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีปฏิสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน สังคมและชุมชนไทยได้เริ่มเปลี่ยนไปอย่างมาก การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเกิดขึ้นทั่วทุกหย่อมหญ้าของสังคมไทย แม้แต่การดำรงชีวิตประจำวันก็มีการแข่งขันอย่างรุนแรงมือใครยาวสาวได้สาวเอา มีความพยายามทุกวิถีทางที่จะเอาดีเอาเปรียบและเบียดเบียนผู้อื่นเพื่อหวังให้ตนเองได้รับปัจจัยการดำรงชีวิตที่สะดวกและสุขสบาย ปัญหาทางสังคมโดยเฉพาะการล่มสลายของสถาบันครอบครัวเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ สิ่งเหล่านี้ย่อมชี้ให้เห็นว่าปัญหาในสังคมไทยได้มีการสะสมและ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการกระจายอำนาจบริหาร และการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

เกิดความรุนแรงขึ้นตามลำดับ และเมื่อหันกลับมาดูกระบวนการจัดการศึกษาไทยอันเป็นปัจจัยสำคัญ โดยตรงที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยในปัจจุบันพบว่า สถานภาพทางด้านคุณภาพการศึกษาที่กำลังวิกฤตลงไปทุกขณะเช่นกัน^๒

ปัจจุบันจึงไม่ต้องอ้างเหตุผลใดเพื่อให้ผู้คนยอมรับว่า ปัญหาทางจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญ เพราะปรากฏการณ์ทั้งหลายได้ประจักษ์ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าปัญหาทางจริยธรรมเป็นปัญหาสากลของทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมที่พัฒนาแล้วหรือสังคมที่กำลังพัฒนาทุกแห่งในโลก เพราะสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคที่โลกไร้พรมแดนในเรื่องของข้อมูลข่าวสาร การแข่งขันในทุกเรื่องทุกด้านมีเพิ่มมากขึ้น สัญชาตญาณเดิมของคนตั้งแต่ยุคโบราณที่ต้องแย่งชิงกันทั้งในเรื่องการอยู่การกินดูเหมือนว่าสัญชาตญาณนั้นได้กลับมาอีก ปัญหาต่างๆ จึงตามมา เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ เหล่านี้นี้อาจกล่าวได้ว่าล้วนมีพื้นฐานมาจากความด้อยคุณภาพของคนหรือการมีจริยธรรมต่ำของคนในสังคม^๓ สถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้ดูน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเสื่อมถอยในด้าน คุณธรรม จริยธรรมของคนทั้งในระดับนักการเมือง ข้าราชการ หรือ คนในแวดวงอาชีพอื่น ๆ ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวัน ก็คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การเสพและการค้ายาเสพติด ซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึง อุดมศึกษา การทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบันเหล่านี้เป็นต้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชนดังกล่าว ทุกฝ่ายต่างลงความเห็นตรงกันว่า เยาวชนไทยของเราขาดการปลูกฝังในด้านคุณธรรม จริยธรรม อย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวยไม่เกิดผลที่ถาวร ในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นคนที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ และมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๔

สถานการณ์และสภาพบ้านเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันมีหลักฐานที่ประจักษ์โดยทั่วกันแล้วว่า การที่ประเทศมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างมากนั้นแม้จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญทางด้านวัตถุอย่างเห็นได้ชัด แต่ความเจริญและการพัฒนานั้นก็ได้เป็นไปอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นการพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วโดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ คุณธรรมและค่านิยม ยังได้ก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศเป็นจำนวนมาก ผลของความเจริญทางด้านวัตถุที่ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ เป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้น

^๒ จำรูญ เรื่องขจร, แนวทางบูรณาการเชิงประจักษ์ธรรมนุญโรงเรียนผู้ปกครอง, (ยะลา: สำนักงานการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเขตการศึกษา ๒, ๒๕๔๕), หน้า ๓๒.

^๓ นีออน พิณประดิษฐ์, ตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมของพฤติกรรมกรรมการทำงานในข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^๔ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช สำราญจิตต์, เอกสารเผยแพร่ความรู้การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.jariyatam.com/th/moral-cultivation>, [๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

เรื่อยๆ เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาแหล่งอบายมุข แหล่งเร่ร่อน โสเภณีเด็ก การใช้แรงงานและการละเมิดสิทธิเด็ก ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม มลภาวะปัญหาการจราจรและอุบัติเหตุ รวมทั้งปัญหาสุขภาพ ทั้งทางกายและทางจิต เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจทั้งสิ้น^๕

นอกจากนี้ ประชาชนส่วนหนึ่งยังคิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ไม่มีการเสียสละและไม่มีการประนีประนอม สังคมไทยเต็มไปด้วยอบายมุข ปัญหายาเสพติดแพร่กระจายไปทั่วทุกหัวระแหง เยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ใช้ความรุนแรงทั้งทางกริยา วาจา ตัดการพนัน ใช้จ่ายเงินอย่างฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ผู้คนมองเห็นเงินเป็น “แก้วสารพัดนึก” และเชื่อว่า เมื่อมีเงินแล้วก็จะสามารถซื้อและบันดาลทุกสิ่งอย่างที่ปรารถนาได้ ดังนั้นจึงทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้เงินมา โดยไม่คำนึงว่าวิธีนั้นจะถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ ทำให้เกิดปัญหาต่างๆมากมายตามมา เช่น การค้ามนุษย์ โสเภณีเด็กทั้งชายและหญิง อาชญากรเด็ก เป็นต้น^๖

สังคมไทยในขณะนี้กำลังได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของคุณธรรมและจริยธรรมในหมู่คนทั่วไปโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน โรงเรียนและครูเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่และบทบาทสำคัญในขบวนการกล่อมเกลாத่างสังคม การที่สภาพสังคมในปัจจุบันตกอยู่ในภาวะวิกฤตนั้น นอกจากจะเป็นผลของคนในสังคมขาดคุณธรรมและจริยธรรม มีความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนและสถานศึกษาระดับต่างๆซึ่งมีส่วนรับผิดชอบในกรอบมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนยังดำเนินการไม่ได้ผล เพราะผลผลิตที่ออกมาจากโรงเรียนและสถานศึกษาต่างๆ นั้น เด็กและเยาวชนยังขาดคุณธรรมและไม่เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย ขณะเดียวกันความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและการทำให้สังคมเกิดความวุ่นวายนั้น นับวันแต่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การออกกฎหมายที่เฝ้ายามความรุนแรงเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดทางศีลธรรมและจริยธรรมย่อมเป็นเพียงการแก้ไขที่ปลายเหตุและไม่ได้ช่วยพัฒนาให้ประเทศชาติเกิดสันติสุขที่ยั่งยืนแต่ประการใด ทางรอดหนึ่งที่จะสามารถช่วยป้องกันปัญหาดังกล่าวได้คือ การเริ่มปลูกฝังรากฐานทางศีลธรรมและจริยธรรมของบุคคลตั้งแต่ยังเล็กเพื่อให้เติบโตเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมในวันข้างหน้า^๗

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของชาติและวางกรอบนโยบายหลักเกี่ยวกับการศึกษา ได้ประกาศนโยบายและทิศทางหลักร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดคุณธรรมพื้นฐานเพื่อปลูกฝังให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

^๕ ทิศนา ขัมมณี, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: เสริมสิน พรี่เพรส ซิสเท็ม, ๒๕๕๖), หน้า ๔๒.

^๖ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑.

^๗ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, บันทึกความสำเร็จ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม, ๒๕๕๐).

แก่นักเรียนและเยาวชนของชาติ ๘ ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ^๕ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนจำนวน ๑๔ มาตรฐาน เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินงานใน ๓ ด้านของโรงเรียน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน และด้านผู้เรียน การประเมินด้านผู้เรียนเป็นการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์นักเรียน ๗ ด้าน โดยได้จัดลำดับความสำคัญด้านคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนไว้ในมาตรฐานที่ ๑ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๖ ด้าน คือ มีวินัยและความรับผิดชอบ มีความกตัญญูกตเวที มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีและไม่เห็นแก่ตัว มีความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและปฏิบัติตัวให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม^๕

ที่ผ่านมาได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติซึ่งประกาศใช้มาตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ แล้วก็ตาม แต่การจัดการศึกษาที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถสะท้อนหลักการดังกล่าวให้เกิดขึ้นในตัวเด็กและเยาวชนได้ เนื่องจากสภาพการณ์ของสังคมไทยที่เกิดขึ้นในขณะนี้ เป็นสังคมที่มีความเสี่ยงสูง ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ยาเสพติด อาชญากรรมทางเพศ ฯลฯ อีกทั้งการเสนอข่าวที่ปรากฏจากสื่อต่างๆ สะท้อนถึงปัญหาของสังคมที่เสื่อมถอยลง เยาวชนไทยอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงหลายด้าน ปัญหาในเรื่องค่านิยมที่เกิดจากการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่ประเทศทั้งทางสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้คุณธรรมจริยธรรมของคนไทยลดลง และเนื่องจากวิถีชีวิตในปัจจุบันที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้บทบาทของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนาที่เคยมีบทบาทในการอบรม เลี้ยงดู ให้ความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมลดน้อยลงตามไปด้วย นำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น แม้จะมีความพยายามในการหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

โดยได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบและวิธีการที่ควรนำมาปลูกฝังให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมในตัวเด็กและเยาวชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ที่เน้นการพัฒนาคนโดยมุ่งให้มีคุณธรรมและรอบรู้อย่างเท่าทัน เกิดภูมิคุ้มกัน นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังได้ประกาศนโยบายและทิศทางหลักในการปฏิรูปการศึกษาที่ยึด “คุณธรรมนำความรู้” ในการจัดการศึกษา โดยมีทิศทางและเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทยด้วยความร่วมมือกันระหว่าง ๓ สถาบันหลัก คือ บ้าน วัด/สถาบัน

^๕ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, เอกสารชุดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

^๕ สมาน อัศวภูมิ, การบริหารการศึกษามัยใหม่: แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (อุบลราชธานี: หจก. อุบลกิจอพอเซทการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔.

ศาสนา และโรงเรียน เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการศึกษาที่ใช้คุณธรรมนำความรู้ต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา)^{๑๐}

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ยังได้กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาใน มาตรา ๑๒ ไว้ว่า นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วย แต่ในการจัดการศึกษาโดยระบบการศึกษาโรงเรียนในปัจจุบันถูกผูกขาดอยู่กับครูและโรงเรียนทั้งหมด ส่วนพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนถูกลดบทบาทลงในการเข้าไปจัดการศึกษาของลูก ๆ ไป จนกระทั่งเริ่มมีสัญญาณบางอย่างที่เกิดขึ้นกับเด็กในโรงเรียน เช่น ปัญหาการติดยาเสพติด การเล่นเกมพนัน การใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท เด็กก้าวร้าวมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ได้ส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนเริ่มให้ความสนใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นและหาแนวทางในการขับเคลื่อนระบบต่าง ๆ ในโรงเรียน ตลอดจนเสนอตัวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนมากขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวร่วมกับทางโรงเรียนในหลายรูปแบบยิ่งขึ้น^{๑๑}

บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติรวมของคนทั้งหมู่บ้าน วัดจึงเป็นศูนย์รวมประชาชนและมีบทบาทดังต่อไปนี้ ๑) เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านจะส่งบุตรมารับการ ฝึกอบรม ทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ๒) เป็นสถานสงเคราะห์ บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจน ได้มาอยู่ อาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ ๓) เป็นสถานพยาบาล รักษาคนเจ็บป่วยตามแผนโบราณ ๔) เป็นที่พักคนเดินทาง ๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านพบปะสังสรรค์ และพักผ่อนหย่อนใจ ๖) เป็นสถานที่บันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับ ชาวบ้าน ๗) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษา แก้ปัญหา ชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ ๘) เป็นศูนย์กลางศิลปะและวัฒนธรรม วัดเป็นที่รวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติ ซึ่งเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ ๙) เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงานบ้าน ๑๐) เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่- บ้าน จะเรียกลูกบ้านมาประชุม เพื่อออกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ ๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่อง ผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่าง ๆ ของชีวิต^{๑๒}

^{๑๐} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑), (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

^{๑๑} ฉันทนา จันทร์บรรจง, จิตวิทยาการบริหาร, (พิษณุโลก: ภาควิชาบริหารและพัฒนา การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒), หน้า ๓๑.

^{๑๒} บ้านจอมยุทธ์, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในสังคมไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.baanjomjut.com/library/thai_culture3/03.html. [๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๘].

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงสังคมไทยเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุมาก เนื่องจากเชื่อว่าพระภิกษุ นั้นเป็นผู้มีความรู้มากกว่าฆราวาส เป็นผู้ทรงศีล ย่อมพูดแต่สิ่งเท็จจริง และเป็นครูบาอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีต่อวัดจึงผูกพันแนบแน่นกับวิถีชีวิตของ ทุกคนนับแต่เกิดจนตาย คำสั่งสอนจึงได้รับความเชื่อถืออย่างไร้ความคลางแคลงใจ ดังนั้นพระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของสังคมในทุกๆเรื่อง ไม่ว่าจะในทางที่เป็นมงคลและอัปมงคล ส่วน วัด นั้นเป็นสถานที่รับใช้บริการงานประเพณีการทำบุญต่างๆเพื่อให้เกิดกุศลบุญแก่ ฆราวาส เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาซึ่งมีอยู่แทบตลอดทั้งปี รวมทั้งเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ชุมชน นับแต่การบวชเณรจนถึงบวชเป็นพระภิกษุ สถานที่ให้ความสงบเยือกเย็นทางใจ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การฝึกปฏิบัติ ธรรม สมาธิ เป็นสถานที่ชุมนุมของสังคมทุกกาลวาระ เช่น การประชุมกรรมการหมู่บ้าน งานเทศกาลรื่นเริงที่มีการ ออกธำมรงค์ มิมหรรสพต่างๆ เป็นต้น เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเนื่องในการตาย เช่น การตั้งศพสวดพระอภิธรรม การเผาศพ โดยทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน^{๑๓} ที่สำคัญคือน่าจะได้มีการศึกษาวิจัยปัญหาดังกล่าวอย่างลึกซึ้งพร้อมทั้งค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำมาใช้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ควรเป็นประเด็นศึกษา นั้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์และบูรณาการจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อสรุปประเด็นสำคัญด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการศึกษาวิจัย ๘ ประการ คือ ๑) ความมีวินัยและความรับผิดชอบ ๒) ความซื่อสัตย์สุจริต ๓) ความสุภาพอ่อนน้อม ๔) ความกตัญญูกตเวทิตะ ๕) ความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีย์ ๖) การรู้จักสามัคคี ๗) ความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ ๘) การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม ทั้งนี้เพราะคุณธรรมทั้ง ๘ ประการดังกล่าว เป็นแก่นแกนที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา หากสามารถสร้างกลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้แล้ว ก็น่าจะเป็นส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ เพราะนักเรียนในช่วงวัยระดับประถมศึกษาถือเป็นวัยที่เหมาะสมที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างยิ่ง หากมีกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเหมาะสมและชัดเจนแล้วก็เชื่อว่าจะ เป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้อย่างมั่นคง ทำให้ นักเรียนมีจุดยืนที่ชัดเจน ซึ่งถือเป็นการเตรียมเยาวชนของชาติให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคต โดยมีพื้นฐานด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ และมีจิตสำนึกสาธารณะที่แข็งแกร่งพร้อมที่จะเป็น กำลังสำคัญในพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

^{๑๓} วิหาเถื่อน, ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/preeecha/2010/02/17/entry-3>.

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ สภาพและปัญหาในการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ แนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ไว้ ๔ ประการ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

สภาพและปัญหาเพื่อการพัฒนากลยุทธ์ของผู้บริหารมีความคิดเห็นต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน ดังนี้

๑. ความมีวินัยและรับผิดชอบ
๒. ความซื่อสัตย์สุจริต
๓. ความสุภาพอ่อนน้อม
๔. ความกตัญญูกตเวทิต
๕. ความสามัคคี
๖. ความเมตตากรุณา
๗. ความประหยัดและอดออม
๘. การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่/องค์กร

ผู้วิจัยศึกษากับผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ มี ๓ อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอบ้านฝาง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑.๔.๓ ขอบเขตประชากร

๑.๔.๓.๑ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำนวน ๑๗๓ โรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ) จำนวน ๑๗๓ คน ครูผู้สอน จำนวน ๑,๓๘๖ คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑,๕๕๙ คน

๑.๔.๓.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา (ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ) จำนวน ๑๑๘ คน ครูผู้สอน จำนวน ๓๐๐ คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๔๑๘ คน

(๑) กลุ่มตัวอย่าง เชิงปริมาณ ๔๑๘ คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^{๑๔} และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามบทบาทหน้าที่ ของบุคลากร แยกเป็น

(๑.๑) ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ จำนวน ๑๑๘ คน

(๑.๒) ครูผู้สอน จำนวน ๓๐๐ คน

(๒) กลุ่มเป้าหมาย เชิงคุณภาพ จำนวน ๒๐ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purpesive Sampling) เป็น

(๒.๑) ผู้อำนวยการ ๗ คน

(๒.๒) รองผู้อำนวยการ ๖ คน

(๒.๓) ผู้นำชุมชน ๗ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านตัวแปร ประกอบด้วย

๑.๔.๔.๑ ตัวแปรต้น ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของบุคลากร สถานภาพและระดับการศึกษาของนักเรียน จำแนกดังนี้

(๑) จำแนกตามบทบาทหน้าที่ของบุคลากร แยกเป็น

(๑.๑) โรงเรียน

(๑.๒) วัด (พระพุทธศาสนา)

(๑.๓) ชุมชน

๑.๔.๔.๒ ตัวแปรตาม ได้แก่ กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน ประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๑

(๑) ความมีวินัยและรับผิดชอบ

(๒) ความซื่อสัตย์สุจริต

(๓) ความสุภาพอ่อนน้อม

(๔) ความกตัญญูกตเวที

(๕) ความสามัคคี

(๖) ความเมตตากรุณา

(๗) ความประหยัดและอดออม

(๘) การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

๑.๔.๕ ขอบเขตระยะเวลา

ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้าระหว่างเดือน ตุลาคม ๒๕๕๙ – เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ รวมเวลา ๑๕ เดือน

^{๑๔} Krejcie and Morgan, 1970. อ้างในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

กลยุทธ์ หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานที่ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย หรือกลยุทธ์ คือ วิธีการในการแข่งขันที่จะทำให้องค์กรสามารถเอาชนะคู่แข่งได้ หรือกลยุทธ์ คือ แนวทางในการทำให้ องค์กรประสบความสำเร็จ หรือบางท่านอาจจะบอกกลยุทธ์ประกอบด้วยคำถามที่สำคัญ ๓ ข้อ ได้แก่ ๑) ปัจจุบันเราอยู่ ณ จุดใด ๒) เราต้องการไปถึงจุดใด ๓) เราจะไปถึงจุดนั้นได้อย่างไรคือวิธีการหรือ แนวทางที่องค์กรจะนำเสนอคุณค่า เพื่อให้องค์กรประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ (ซึ่งอาจจะเป็น กำไรหรือวิสัยทัศน์)

กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง กระบวนการกล่อมเกลา การถ่ายทอด การสร้างองค์ความรู้ เพื่อปลูกจิตสำนึกผู้เรียนโดยผ่านโครงการ กิจกรรมในรูปแบบต่างๆที่โรงเรียนจัด ขึ้น เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม (Moralization) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้กับนักเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ต้องคำนึงถึงทฤษฎีและหลักการที่ เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม มีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านจริยธรรมทั้งทางตรง และทางอ้อม โดยให้สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้วยการบูรณาการเข้ากับชีวิตจริงทั้งในและนอกสถานศึกษา ทั้งนี้ ผู้บริหาร พ่อ แม่ ครู อาจารย์ สังคม ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความรู้ คู่คุณธรรมต่อไป ประกอบด้วย ๑. ความเมตตากรุณา ๒. ความประหยัดและอดออม ๓. ตระหนักและ มีความรับผิดชอบ ๔. ความซื่อสัตย์สุจริต ๕. ความสุภาพอ่อนน้อม ๖. ความกตัญญูกตเวทิตี ๗. ความ สามัคคี ๘. การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีรายละเอียด ดังนี้

๑) ความเมตตากรุณา หมายถึง การรู้จักแสดงน้ำใจต่อผู้อื่น มีจิตคิดสงสาร ช่วยเหลือเมื่อ เห็นคนอื่นเดือดร้อน

๒) การประหยัดอดออม หมายถึง รู้จักใช้เงินอย่างเป็นประโยชน์ เห็นคุณค่า ของสิ่งของโดย คำนึงถึงความจำเป็น เหมาะสม คุ่มค่า และมีการเก็บออมเงินอย่างสม่ำเสมอ

๓) ความมีวินัยและความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของโรงเรียน ชุมชน และทำงานที่ได้รับมอบหมายจากครู ผู้ปกครองให้สำเร็จตามกำหนด

๔) ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติตนด้วยความตรงไปตรงมาโดยไม่พูดเท็จ หรือโกหกทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ไม่ลักขโมยสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน

๕) ความสุภาพอ่อนน้อม หมายถึง การแสดงตนต่อบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสมตามประเพณี ไทยอันดีงาม เช่น การพูด การกราบ การไหว้ การรับสิ่งของ การเดินผ่านผู้ใหญ่ เป็นต้น

๖) ความกตัญญูกตเวทิตี หมายถึง การรู้จักแสดงตนในการตอบแทนต่อผู้มีพระคุณได้อย่าง เหมาะสม เช่น การรับใช้ การช่วยเหลืองาน การแสดงความเคารพ

๗) ความสามัคคี หมายถึง สามารถทำงานหรือกิจกรรมกรรรมที่ได้รับมอบหมายเป็นกลุ่มได้ โดยไม่สร้างปัญหาหรือความขัดแย้งในกลุ่มเพื่อน และไม่ทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น

๘) การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม หมายถึง การช่วยทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม รวมทั้งการรู้จักรักษาสິงของที่เป็นสาธารณะสมบัติทั้งของโรงเรียน ชุมชน และสังคม

๑.๖ สมมุติฐานในการวิจัย

๑.๖.๑ กระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๖.๒ เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๖.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๗ ทบทวนเอกสารงานวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์จากแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา ได้แก่

กิริติ ศรีวิเชียร^{๑๕} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามความคาดหวังของพระภิกษุสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ และนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ๒๙ รูป ผู้บริหาร ๔๖ คน ครูอาจารย์ ๑๑๕ คน และนักเรียน ๑๔๘ คน ในเขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้วิจัยเป็นแบบสอบถาม เป็นมาตราส่วนการประเมินค่า ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้”

๑. บทบาทที่พระภิกษุสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ และนักเรียนมีความเห็นตรงกันว่า พระภิกษุสงฆ์ควรจะทำได้แก่

๑.๑ ในการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน ควรยกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นตัวอย่างประกอบ

๑.๒ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามในการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน

๒. บทบาทที่พระภิกษุสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษา และครูอาจารย์เห็นตรงกันว่า พระภิกษุสงฆ์ควรจะทำ แต่ส่วนของนักเรียนไม่เห็นด้วย ได้แก่ การประสานงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม วัดกับโรงเรียน สร้างแบบสอบถามจริยธรรมนักเรียนและติดตามความเคลื่อนไหวด้านจริยธรรมเป็นประจำ

^{๑๕} กิริติ บุญเจือ, “บทบาทของสถาบันศาสนาในการจัดการศึกษาแห่งชาติ”, รายงานการวิจัย, (คณะปรัชญาและศาสนา: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

๓. บทบาทหน้าที่พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ และนักเรียน ได้แก่

๓.๑ ประพฤติเป็นการส่วนตัว

๓.๒ การให้คำปรึกษา แก่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองนักเรียนที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูลูกหลาน

๓.๓ การให้คำแนะนำและร่วมมือกับทางโรงเรียน ในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา ด้านความประพฤติ

๔. บทบาทหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์กับนักเรียนมีความเห็นขัดแย้งกัน ได้แก่

๔.๑ การชักนำให้ครูอาจารย์ในโรงเรียนเห็นความสำคัญของการจัดจริยศึกษา

๔.๒ ประชุมเพื่อปรึกษาและช่วยเหลือโรงเรียนในการสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่ เกื้อกูลต่อการจัดกิจกรรมและการประพฤติจริยธรรม

๔.๓ ร่วมกับโรงเรียนทำการจัดกิจกรรมของนักเรียนและอบรมนักเรียนเข้าฟังรายการ ปาฐกถาอภิปรายหรือสนทนาธรรมตามโอกาส

ก้าแหง จิตตะมาก^{๑๖} ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ พึงประสงค์ แก่ผู้เรียนในสถาบันศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาอ่างทอง พบว่า แนว ทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอ่างทอง ตามแนวทางทั้ง ๕ มีความเป็นไปได้ คือการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยการใช้ตัวแบบที่ดี ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และ ด้วยการนำผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

จิตรา ปานสกุล^{๑๗} ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของโรงเรียนในการเสริมสร้างจริยธรรม ให้กับนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒ เพื่อศึกษาระดับการ ดำเนินงานของโรงเรียนในการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงาน ของโรงเรียนในการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักเรียน ตามตัวแปรที่เกี่ยวกับระดับชั้นของนักเรียน รวมทั้งการเปรียบเทียบตัวแปรที่เกี่ยวกับระดับชั้นของนักเรียน ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานของ วิทยาลัยในการสร้างจริยธรรมให้กับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับดีมาก โดยเรียงลำดับจากค่าคะแนนมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัด สภาพแวดล้อมและด้านกระบวนการเรียนการสอน ส่วนด้านการนิเทศการสอน การ จัดกิจกรรมนักเรียน และการกำหนดวัตถุประสงค์พบว่าอยู่ในระดับกลาง

^{๑๖} ก้าแหง จิตตะมาก, “การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๗} จิตรา ปานสกุล, การดำเนินงานของโรงเรียนในการสร้างเสริมจริยธรรมให้กับนักเรียนโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒, (สงขลา: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๙), หน้า ๙๖.

พีระพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์^{๑๘} ทำการวิจัยเรื่องการทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ศึกษารายกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาการดำเนินการ ปัญหา สาเหตุและการแก้ไขปัญหาการจติดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนกระสังพิทยาคม พบว่า การสอดแทรก คุณธรรมในวิชาต่างๆของครู อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนได้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยขั้นตอนในการนำเข้าสู่บทเรียน การสอนรายวิชาต่างๆได้พูดถึงเนื้อหาหรือกิจกรรมที่ครอบคลุมหมายให้นักเรียนปฏิบัติได้มากน้อยเท่าไร โรงเรียนกำหนดการปลูกฝังคุณธรรมทุกด้าน ในการสอนเนื้อหาวิชาในทุกรายวิชาและทุกครั้งที่ทำการเรียนการสอน ปัญหาที่พบมากจะเกิดจากตัวนักเรียนเอง คือนักเรียนบางส่วนไม่ให้ความสนใจ อีกทั้งยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเท่าที่ควร การสอดแทรกคุณธรรมด้านต่างๆ ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยากเนื่องจากอาจารย์ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ ซึ่งโรงเรียนแก้ปัญหาโดย จัดทำโครงการอบรมสัมมนาเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่อาจารย์

บุญยิ่ง เชื้อนิล^{๑๙} ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่าสภาพการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๕ ด้าน มีการส่งเสริมในระดับมาก ๑ ด้านคือ ด้านการสอนและการนิเทศ มีการส่งเสริมในระดับปานกลาง ๔ ด้านคือ ด้านการบริหาร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการกิจกรรม และด้านการประเมินผลทางจริยธรรม ส่วนปัญหาในด้านการดำเนินงานส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนมีปัญหาในระดับน้อยทั้ง ๕ ด้าน อีกประเด็นหนึ่งคือโรงเรียนขนาดต่างกันมีสภาพส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนแตกต่างกันทั้ง ๕ ด้าน ส่วนโรงเรียนขนาดต่างกันมีปัญหาในการดำเนินงานส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนไม่ต่างกัน ๒ ด้านคือด้านการบริหารและด้านการประเมินผลทางจริยธรรม แตกต่าง ๓ ด้านคือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการสอน และด้านการนิเทศ และด้านการจัดกิจกรรม

สุมาลี สุจินดา^{๒๐} ได้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ๑) ปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเป็นราย

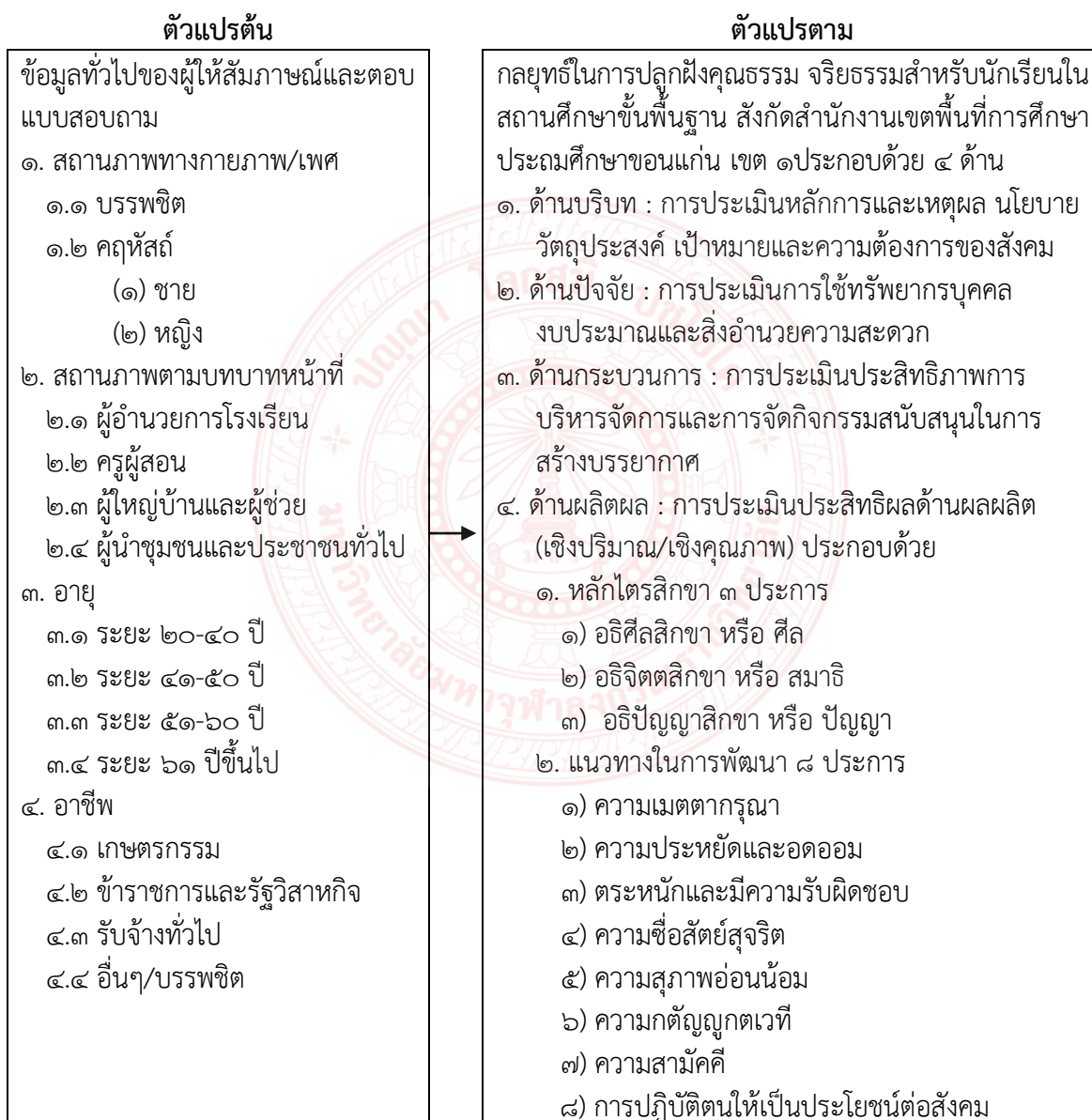
^{๑๘} พีระพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์, “การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๙} บุญยิ่ง เชื้อนิล, “สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอ่างทอง”, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔) อ้างใน สำเร็จ สันจะโป๊ะ, “ปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนที่มีความบกพร่อง ทางการเห็นในโรงเรียนสอนคนตาบอด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน”, วารสารศิลปการจัดการ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๒): ๑๑๕-๑๒๔.

^{๒๐} สุมาลี สุจินดา, “จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี”. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖). อ้างใน กันตภณ หนูทองแก้ว, “การศึกษาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนบ้านไทรงาม ตำบลท่าข้าม อำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙): ๓๘.

ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ๒) ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ตามที่ชนะของผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับขนาดโรงเรียน ทั้งโดยภาพรวมและทั้งรายด้าน

๑.๘ กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, “การประเมินโดยใช้ CIPP Model”^{๒๑}

^{๒๑} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, ศ., ความเป็นครูมืออาชีพ, (สงขลา: บรรณการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑.

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๙.๑ ได้กระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๙.๒ ได้พัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๙.๓ ได้ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า
แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีประเด็นและสาระสำคัญตามลำดับ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

๒.๓ ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

๒.๔ ระเบียบ กฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

๒.๑.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมอันพึง
ประสงค์ให้แก่เด็กนักเรียนในระดับอุดมศึกษา สถาบันในระดับอุดมศึกษาได้ให้ความสำคัญและใส่ใจมาโดย
ตลอด พร้อมกันนี้ได้มีนักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม และ
จริยธรรมไว้หลายท่าน นักวิชาการ ส่วนใหญ่เชื่อว่าคุณธรรม และจริยธรรมมีการพัฒนาเป็นลำดับตั้งแต่
วัยเด็กจนถึงเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสามารถประมวลทฤษฎีในการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม ได้ดังนี้

๑. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของฌองเพียเจท์^๑ เพียเจท์ (Jean Piaget) ได้กล่าว
ว่าในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ เกิดจาก แรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การ
พัฒนาจริยธรรมจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล
ที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมได้พัฒนาขึ้น ตามลำดับ พัฒนาการคุณธรรมและจริยธรรมของ
มนุษย์สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น และสามารถ นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งชั้นพัฒนาการทาง
จริยธรรม ได้ดังนี้

^๑ Jean Piaget, *The Moral Judgment of the Child*, (London: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1997), pp. 133-134.

๑) ชั้นก่อนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ขวบ) เป็นชั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อม และระบบกฎเกณฑ์ได้ แต่ยังมีความต้องการทางกายซึ่งต้องการการตอบสนอง ดังนั้นการกระทำจะพึงกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น

๒) ชั้นเชื่อฟังคำสั่ง (ระหว่างอายุ ๒ - ๘ ขวบ) เด็กจะสามารถรับสภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ โดยเห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่สนใจถึงผลที่จะตามมา

๓) ชั้นยึดหลักแห่งตน (ระหว่างอายุ ๘ - ๑๐) เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาสูงขึ้น คลายความเกรงกลัวอำนาจจากภายนอก สามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล และ ประสบการณ์ประกอบการตัดสินใจ สามารถประเมินความถูกผิดโดยดูจากเจตนาของผู้กระทำและตั้งเกณฑ์ของตนเองได้

๒. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ทำการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ ทำให้พบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ ๖ ชั้น มีความสัมพันธ์ต่อกันดังนี้

ระดับที่ ๑ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-Conventional Level) เด็กในระดับนี้จะตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ในระดับนี้บุคคลจะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือตน ระดับนี้เด็กจะมีอายุประมาณ ๒ - ๑๐ ขวบ แบ่งได้เป็น ๒ ชั้น คือ ชั้นที่ ๑ ชั้นหลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะปฏิบัติตามผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตน เพราะกลัวการถูกลงโทษ เช่น ไม่กล้าหนีเรียนเพราะกลัวครูตัดคะแนน เป็นต้น (พบในเด็กอายุ ๒ - ๗ ขวบ)

ชั้นที่ ๒ ชั้นหลักการแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์เพราะเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่ทำให้ได้สิ่งที่ต้องการ โดยมุ่งการตอบแทนทางกายและวัตถุมากกว่าในเรื่องของนามธรรม (พบในเด็กอายุ ๗ - ๑๐ ขวบ) ระดับที่ ๒ ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เด็กในระดับนี้จะทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับ จะเลียนแบบหรือคล้อยตามบุคคลในกลุ่มเพื่อปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคม โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในขณะนั้น ระดับนี้เด็กจะมีอายุประมาณ ๑๐ - ๑๖ ปี แบ่งได้เป็น ๒ ชั้น คือ

ชั้นที่ ๓ ชั้นใช้หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (The Enter Personal) เด็กจะกระทำในสิ่งที่ตนคิดว่าคนอื่น จะเห็นด้วยและพอใจ เพื่อการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน โดยจะกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมอย่างเคร่งครัด (พบในเด็กอายุ ๑๐ - ๑๓ ปี)

ชั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (The Law and Order Orientation) ในระดับนี้บุคคลจะเข้าใจในกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของสังคม ถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมอย่างเคร่งครัด (พบในเด็กอายุ ๑๓ - ๑๖ ปี) ระดับที่ ๓ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional Level) ในระดับนี้บุคคลจะตัดสินใจข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยตนเอง พิจารณาสีต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง หลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม แบ่งได้เป็น ๒ ชั้น คือ

ขั้นที่ ๕ ขั้นทำตามคำมั่นสัญญาหรือมีเหตุผลเคารพตนเอง (Social Contract Legalistic Orientation) บุคคลจะเห็นความสำคัญของชนหมู่มาก เคารพตนเอง เคารพมติที่มาจากการลงความเห็น มีเหตุผล ถือว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงได้โดยคำนึงถึงประโยชน์ของ ส่วนรวม เป็นใหญ่ (พบในผู้ที่มีอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป ได้แก่ วัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่)

ขั้นที่ ๖ ขั้นทำตามหลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle) บุคคลจะ สำนึกถึงคุณค่าของความถูกต้อง โดยคำนึงถึงเหตุผลอย่างกว้างขวาง คำนึงถึงประโยชน์ของ ส่วนรวม และปฏิบัติตามความถูกต้องนั้นอย่างไม่หวั่นไหว มีความละเอียดต่อการทำความชั่ว

กระทรวงศึกษาธิการ^๒ ได้กล่าวถึงหลักคุณธรรมจริยธรรมเอาไว้ในจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังนี้ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มี ปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ เกิด กับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติ ตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย

๔. มีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและ การปกครองตามระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยการอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมี ความสุข

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือคุณธรรม ๘ ประการ ได้แก่ ๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ๒. ซื่อสัตย์สุจริต ๓. มีวินัย ๔. ใฝ่เรียนรู้ ๕. อยู่อย่างพอเพียง ๖. มุ่งมั่นในการทำงาน ๗. รักความ เป็นไทย ๘. มีจิตสาธารณะ

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ อาทิ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ปัญหาทางสังคม รวมถึงปัญหาที่เกี่ยวกับคุณธรรม และ จริยธรรมของประชาชน เพื่อให้ประเทศพัฒนาก้าวทันนานาประเทศ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก และ คณะ ได้นำเสนอพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระราชทานไว้ในพระราชพิธี บวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมเพื่อให้เป็น สมบัติของคนไทยทั้งประเทศ มีอยู่ ๔ ประการ ดังนี้

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑).

๑) การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็น ประโยชน์ และเป็นธรรม

๒) การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น

๓) การอดทน อดกลั้นและอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะ ด้วยเหตุผล ประการใด

๔) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้สละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ๑๕ คุณธรรมและจริยธรรมทั้ง ๔ ประการ ประชาชนทุกคนควรนำมา ประพฤติปฏิบัติ จะช่วยให้ประเทศชาติเกิดความสงบสุข ร่มเย็น และส่งผลให้ประเทศสามารถพัฒนาให้ มั่นคงก้าวหน้าต่อไปศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ได้กล่าวถึงความสำคัญของ คุณธรรม และจริยธรรมไว้พอสรุปได้ว่า เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งต่อ การ พัฒนาประเทศ จำเป็นต้องมีการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านความรู้ และคุณธรรม ซึ่ง จำเป็นต้องกระทำตั้งแต่วัยเด็ก จนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมใน ปัจจุบัน และอนาคต

ป่วย อึ้งภากรณ์ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของคุณธรรม และจริยธรรมที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษาไว้พอสรุปได้ว่า การศึกษาควรมีจุดมุ่งหมาย ต่อไปนี้^๓

๑) เพื่อที่จะอบรมนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีศีลธรรม เป็น พลเมือง ดี มีความคิดชอบ ทำชอบ ประพฤติชอบ

๒) ควรจะอบรมนักเรียน รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยให้รู้จักใช้ความคิด รู้จัก บำรุง สติปัญญาให้เฉียบแหลมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์แก่ตนและแก่ประชาชน

๓) ฝึกนักเรียนให้มีความรู้สำหรับใช้ประกอบอาชีพ โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น พร้อมได้แสดง ทัศนะเพิ่มเติมอีกว่า การศึกษาอบรมดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่แต่ใน สถานศึกษาเท่านั้น โดยเฉพาะในหัวข้อ ที่ ๑ ควรจะได้รับการอบรมจากที่บ้าน ข้อนี้สำคัญมาก แม้จะเป็นเรื่องที่อยู่ ๆ กันอยู่ แต่ด้วยสมัย ปัจจุบัน พ่อแม่ผู้ปกครอง มักโยนความรับผิดชอบไปให้ครูอาจารย์ และสถานศึกษา ดังนั้นสถานศึกษามี ความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวิชาการ และวิชาชีพตามข้อ ๒ และข้อ ๓ ผู้ใดได้รับการ การศึกษาในระดับต่ำก็จะได้ประโยชน์น้อย แต่ถ้าการศึกษาสูงขึ้นก็จะได้ประโยชน์เพิ่มพูนขึ้น แต่หากผู้ใดมีสันดานเลวและบกพร่องในข้อ ๑ คือ ปราศจากความซื่อสัตย์สุจริตและศีลธรรม คุณประโยชน์ที่จะได้รับจากข้อ ๒ และข้อ ๓ ย่อม กลายเป็นโทษ และในบางกรณีย่อมกลายเป็นโทษ มหันต์

สรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้มีคุณภาพ ลักษณะอันนำมาซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดี ความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตั้งตามคำสั่งสอนใน ศาสนา หรือการประพฤติตามเกณฑ์ที่ถูกต้องทั้งกาย วาจา และใจ อันก่อให้เกิดประโยชน์และ ความสุขทั้งต่อ

^๓ ป่วย อึ้งภากรณ์, **ทัศนะว่าด้วยการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๕), หน้า ๓-๔.

ตนเองและสังคมส่วนรวม นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคม เพราะฉะนั้นจึง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดมีในตัวบุคคลมากที่สุด

๒.๑.๒ ความหมายของคุณธรรม

คำว่า “คุณธรรมและจริยธรรม” เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน บางคนใช้ควบคู่กันอยู่เสมอ ๆ จนหลาย ๆ คนเข้าใจว่าเป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน แม้คำสองคำนี้จะให้ความรู้ที่ดูคล้ายมีความหมายเหมือนกัน เช่น เข้าใจว่าคนที่มีคุณธรรมสูง ก็คือคนที่มีจริยธรรมสูง แต่ความเป็นจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น คนที่มีคุณธรรมสูง อาจจะมีจริยธรรมต่ำก็ได้ คำสองคำนี้จึงใช้แทนกันไม่ได้มีบางสิ่งที่จำแนกให้เห็นถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า คุณธรรมและจริยธรรม ไว้ดังนี้

ยนต์ ชุ่มจิต^๔ กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึงคุณลักษณะที่เป็นความดีความงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล โดยได้ยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทั่วไป

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน^๕ ได้อธิบายว่า คุณธรรม เป็นคำที่ทุกคนได้รู้จัก ได้สัมผัสคุ้นเคย แต่ความหมายที่แต่ละคนเข้าใจหรืออธิบาย ก็แตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิดของแต่ละบุคคล และแต่ละศาสตร์ อันเป็นพื้นฐานของบุคคลนั้น ๆ ตามความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

บุญมี แทนแก้ว^๖ ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง “ศีลธรรม คุณธรรม” อันเป็นธรรมะที่ควรประพฤติ เช่น เบญจศีล หิริโอตตปปะ อิทธิบาท ๔ กุศลกรรมบถ ๔ อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น ฉะนั้นจริยธรรมก็คือ ค่านิยมระดับต่างๆซึ่งสังคมและบุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นถือมั่น

ธานินทร์ กรัยวิเชียร^๗ ให้ความหมายว่า “คุณธรรม” ว่าเป็นสภาพคุณงามความดี เราอาจกล่าวได้ว่า การที่จะวินิจฉัยว่าบุคคลใดมีคุณธรรมดีเด่นมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมต้องพิจารณาโดยรวมว่าบุคคลนั้นมีอุปนิสัยและประพฤติตนเป็นอย่างไร ดำรงตนอยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรมเพียงใด เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานและสังคมอย่างไร และเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมเพียงใด

วศิน อินทสระ^๘ ได้ให้ความหมายคุณธรรม ตามหลักจริยศาสตร์ไว้ว่า คุณธรรม คืออุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติ

^๔ ยนต์ ชุ่มจิต, *ความเป็นครู*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๑), หน้า ๓๕

^๕ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทานามิบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๒).

^๖ บุญมี แทนแก้ว, *จริยธรรมกับชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐).

^๗ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, *คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๕๐).

^๘ วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑).

ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน พร้อมอธิบายและได้ให้ความหมายอันสั้นว่า คุณธรรม คือ ความกล้าเลิศจนแห่งอุปนิสัย คุณธรรม คือ คุณ + ธรรมะ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม นอกจากนี้ วศิข อินทสระ ยังได้สรุปถึงความหมายของคุณธรรม ตามทรรศนะของบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

ทรรศนะของโสเครติส (Socratis ก่อน ค.ศ. ๔๖๙ - ๓๙๙)^๙ ปรัชญาเมธีผู้ยิ่งใหญ่ กล่าวว่า คุณธรรมคือความรู้ (Virtue is Knowledge) โสเครติส ยังกล่าวว่า “ถ้าบุคคลรู้และเข้าใจถึง ธรรมชาติของความจริง ๆ แล้ว เขาจะไม่พลาดจากการประกอบกรรมดี เขาจะไม่ทำความชั่วเพราะ ความไม่รู้ นั่นเอง ทำให้เขาต้องทำความชั่ว ความเขลา เป็นความชั่วร้ายพอ ๆ กับความรู้เป็นคุณธรรม หรือเป็นคนดี ไม่มีใครตั้งใจทำความผิด (None Intentionally does Wong) ที่เขาทำผิดเพราะเขา ไม่รู้ แม้ความเป็นคนพอประมาณโดยไม่รู้ (ว่านั่นคือความพอดี) ก็เป็นความไม่พอดี อย่างหนึ่ง ความเป็นผู้กล้าหาญ โดยไม่รู้จักความกล้าหาญ ก็เป็นความเขลาอย่างหนึ่ง ดังนั้นทรรศนะของโสเครติสแล้ว ความรู้ก่อให้เกิดสาระคุณธรรม บุคคลไม่เคยทำความผิดทั้ง ๆ ที่รู้เลย” จึงกล่าวได้ว่า โสเครติสกล่าว ถึงทรรศนะคุณธรรม คือ ความรู้หรือปัญญาพร้อมทั้งนิสัย

Plato^{๑๐} เห็นว่าคุณธรรมที่สำคัญมีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. ปัญญา (ปรัชญาญาณ)
๒. ความกล้าหาญ
๓. ความพอประมาณ (รู้จักประมาณ)
๔. ความยุติธรรม

เพลโต ถือว่า ปัญญาสำคัญที่สุด โอบอ้อมเอาคุณธรรมอื่น ๆ ไว้ด้วยกัน ทำนองเดียวกันที่พระพุทธเจ้าทรงถือเอาความไม่ประมาทเป็นธรรมสำคัญที่สุดเกินกว่าธรรมทั้งปวง เพราะความไม่ประมาทโอบอ้อมเอาคุณธรรมอื่น ๆ ไว้หมด

Aristotle^{๑๑} ยอมรับคุณธรรม ๔ ประการของเพลโต แต่เน้นความรับผิดชอบ เพราะถือว่าคุณธรรมคือความพอดี พองาม ไม่เอียงสุดไปด้านใดด้านหนึ่ง คือ ไม่เกินไปกับไม่หย่อนไป เช่น คุณธรรมคือ ความกล้าหาญเป็นท่ามกลางระหว่างความกล้าหาญ บ้าบิ่นกับความเขลา คุณธรรม คือ ความจริงเป็นท่ามกลางระหว่างการพูดจริงกับการดูหมิ่นตนเอง หรือถ่อมตนจนเกินไป คุณธรรมคือ ความเสียสละเป็นท่ามกลางระหว่างความฟุ่มเฟือย สรุ่ยสุร่าย กับความตระหนี่เหนียวแน่น ความเห็นของอริสโตเติล เข้ากับความเห็นทางพระพุทธศาสนาเรื่องมัชฌิมาปฏิปทา เป็นข้อปฏิบัติสายกลาง คือ ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป

^๙ โสเครติส, **ปรัชญาโลกตะวันตก**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://www.baanjomyut.com/library_3/extension-1/western_philosophy/15.html. [๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

^{๑๐} เพลโต, Plato, **ปรัชญาโลกตะวันตก**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://www.baanjomyut.com/library_3/extension-1/western_philosophy/15.html. [๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

^{๑๑} อริสโตเติล, **ปรัชญาโลกตะวันตก**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://www.baanjomyut.com/library_3/extension-1/western_philosophy/15.html. [๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

John Dewey^{๑๒} ได้กล่าวว่า คุณธรรมจริยธรรมคือหลักความประพฤติที่มีการฝึกอบรมให้เป็นความประพฤติของพลเมืองที่ดี โดยเน้นที่รายบุคคลเท่ากันที่ตระหนักถึงผลทางสังคมที่จะดำรงรูปแบบของสังคมนั้น ดังนั้น หลักจริยธรรมจึงไม่มีใคร คนใด คนหนึ่งผูกขาดการตัดสิน ไม่ใช่เรื่องเหนือธรรมชาติ ไม่สร้างรูปแบบเฉพาะผูกขาดหรือวิถีชีวิตเพียงอย่างเดียวใดอย่างหนึ่ง การแปลความหมายคุณธรรมในชีวิตสังคมซึ่งเต็มไปด้วยความเร่รุดหน้าที่จะสร้างลักษณะนิสัยของบุคคลโดยเน้นความสำคัญในด้านจิตใจ ในการจัดจริยศึกษา

ธีรรัตน์ กิจจาร์ักษ์^{๑๓} ให้คำจำกัดความไว้ว่า “คุณธรรม” คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคม และทำให้บุคคลมีการพัฒนาจนกระทั่งมีลักษณะพฤติกรรมเป็นของตนเอง มาตรฐานการตัดสินของสังคมจะเป็นเครื่องตัดสินว่าการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นเรื่องที่ผิดหรือถูก

เบอร์ก^{๑๔} กล่าวในเชิงเปรียบเทียบคุณธรรมและความชั่ว (Vice) ว่าเป็นความเคลื่อนไหวและการปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งดีและสิ่งเลว เป็นเครื่องชี้คุณธรรมและความชั่ว โดยการได้เกี่ยวข้องกับในทางดีที่จะทำสิ่งต่าง ๆ และการได้รับสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ สำหรับคุณธรรมตามแนวคิดของนักบุญ ออกัสติน กล่าวว่า คุณธรรมเป็นคุณฝ่ายดีทางจิตใจ ซึ่งบุคคลใช้ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง และเป็นการทำงานของพระเจ้าในตัวของเราโดยเราไม่ได้เกี่ยวข้องและได้กล่าวถึงความหมายของคุณธรรมตามแนวคิดของนักบุญโทมัส อควินัส ว่า คุณธรรมของมนุษย์เป็นนิสัยที่ดีที่จะทำให้พลังของความมีสติรู้สึกผิดชอบชั่วดีของคนสมบูรณ์ขึ้น และเบนเข้าไปสู่ทางที่ดี และได้ใช้พลังงานของเขาอย่างสมบูรณ์

สากุล เกตุทอง^{๑๕} ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจมนุษย์ โดยผ่านประสบการณ์จากการได้สัมผัส ซึ่งจะแสดงออกมาจากการกระทำทางกาย วาจา และใจ ของแต่ละบุคคล เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

พุทธทาสภิกขุ^{๑๖} ให้ความหมาย คุณธรรมว่า หมายถึง คุณสมบัติฝ่ายดีโดยส่วนเดียวเป็นที่ตั้งแก่สันติภาพหรือสันติสุข

^{๑๒} จอห์น ดิวอี้, John Dewey, **ปรัชญาโลกตะวันตก**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: https://www.baanjomiyut.com/library_3/extension-1/western_philosophy/15.html. [๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

^{๑๓} ธีรรัตน์ กิจจาร์ักษ์, **การบริหารการศึกษา เอกสารคำสอนวิชา คณะครุศาสตร์ เพชรบุรี**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๒), หน้า ๔.

^{๑๔} เบอร์ก อ้างถึงใน นลินี เรืองบุตร, “ปัญหาการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการ พบกลุ่มวิธีเรียนแบบทางไกล สำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดยโสธร”, รายงานการวิจัย, (คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒), หน้า ๓๒ – ๓๓.

^{๑๕} สากุล เกตุทอง, “การพัฒนาแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๗”, วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิตศึกษาดุสิตบัณฑิตศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑.

^{๑๖} พุทธทาสภิกขุ, **หมดความทุกข์**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๕๕), หน้า ๙๐.

กุต (Good)^{๑๗} ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ ๒ ประการ ดังนี้

๑. คุณธรรม หมายถึง ความดีของลักษณะนิสัยหรือนิสัย ซึ่งแสดงออกโดยการประพฤติที่ถูกต้อง

๒. คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่ดีของอุปนิสัยของการประพฤติ

ลิขิต อีร์เวคิน^{๑๘} กล่าวว่า คุณธรรม คือจิตวิญญาณของปัจเจกบุคคล ศาสนาและอุดมการณ์ เป็นดวงวิญญาณของปัจเจกบุคคลและสังคมด้วย ปัจเจกบุคคลต้องมีวิญญาณ สังคมต้องมีจิตวิญญาณ คุณธรรมของปัจเจกบุคคลอยู่ที่การกล่อมเกลากการเรียนรู้ โดยพ่อแม่ สถาบันการศึกษา ศาสนา พรรคการเมืองและองค์กรของรัฐ

จากความหมายของคุณธรรมตามที่ชนะของบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพความดีงามที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล และเป็นความดีงาม ทั้งด้านกาย วาจา และจิตใจ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามที่สังคมยอมรับ ซึ่งเกิดจากความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่เป็นกุศล เป็นผลจากการศึกษา การปฏิบัติ การฝึกอบรม การกระทำจนเคยชินเกิดเป็นลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเองสังคมและประเทศชาติ

๒.๑.๓ ความหมายของจริยธรรม

คำว่า “จริยธรรม” มีนักการศึกษา นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

พุทธทาส อินทปัญโญ^{๑๙} ให้ความหมายจริยธรรมหรือศีลธรรม ได้แก่ ระเบียบ ซึ่งได้ปฏิบัติให้เกิดความสงบสุข เนื่องด้วยสังคมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมนุษย์ได้ทำขึ้น บัญญัติขึ้น แต่งตั้งขึ้นตามเหตุผลของมนุษย์ หรือตามความต้องการของมนุษย์นั่นเอง

พระธรรมญาณมุนี^{๒๐} ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นรูปแบบในการปฏิบัติตน การดำเนินตนที่มีความเหมาะสมแก่ภาวะ ฐานะ กาลเทศะ และเหตุการณ์ปัจจุบัน

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)^{๒๑} ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมมาจากคำว่า พรหมจรรย์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง มีมรรค คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการ บางครั้งก็เรียกว่า ไตรสิกขา คือการศึกษา ๓ ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ

^{๑๗} กุต Good, Carter V, Dictionary of Education, (New York: Mc Graw Hill Book, Co, Inc.1973), p. 641.

^{๑๘} ลิขิต อีร์เวคิน, คนไทยในอุดมคติ, (กรุงเทพมหานคร: แม็ค, ๒๕๔๘).

^{๑๙} พุทธทาส อินทปัญโญ, คู่มือมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๑๔), หน้า ๑.

^{๒๐} พระธรรมญาณมุนี, พระธรรมญาณมุนี ๘๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐๓.

^{๒๑} พระเทพเวที (ป.อ. ประยุทธ์ ปยุตโต), สมาธิ : ฐานสู่สุขภาพจิตและปัญญาหยั่งรู้, (กรุงเทพมหานคร: สยาม, ๒๕๔๗).

ปัญญา จริยธรรมหรือพรหมจรรย์ มรรคและไตรสิกขา ทั้งหมดนี้ เป็นทางปฏิบัตินำมามนุษย์ไปสู่จุดหมายในชีวิต

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^{๒๒} กล่าวว่า จริยธรรม คือการดำเนินชีวิตทั้งระบบ และ จริยธรรมในแง่ความหมายทางพระพุทธศาสนา จะประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา

พระเมธีธรรมาภรณ์^{๒๓} ให้ความหมายว่า จริยธรรมหมายถึง หลักแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบ อันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญา และขนบธรรมเนียมประเพณี

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)^{๒๔} ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม “ธรรมคือความประพฤติ”, “ธรรมคือการดำเนินชีวิต” หลักความประพฤติ, หลักการดำเนินชีวิต ; คำ “จริยธรรม” นี้ นักปราชญ์ในประเทศไทยได้บัญญัติให้ใช้สำหรับคำภาษาอังกฤษว่า ethics หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม; จริยะ (หรือ จริยธรรม) อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหมจริยธรรม หรือพรหมจรรย์) แปลว่า “ความประพฤติอันประเสริฐ” หรือทางดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมืองค์ ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต)^{๒๕} กล่าวถึงความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมเป็นการแสดงออกหรือการกระทำของบุคคล ในระดับที่มองเห็นกัน ที่ปรากฏแก่ผู้อื่นในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม หรือมีผลกระทบต่อสังคม

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)^{๒๖} ได้บรรยายเรื่อง การพัฒนาจริยธรรมในการประชุมสัมมนาทางวิชาการที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๓๐ สรุปได้ว่าจริยธรรมมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศขณะนี้ที่กำลังพัฒนาไปในทางวัตถุนิยม ซึ่งทำให้ประชาชนหลงทิศทาง มุ่งแต่ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเพื่อหารายได้เข้าประเทศ ทำให้ศีลธรรมเสื่อมถอยลดลงจนแปลกใจว่า ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ แต่ฆ่ากันตายไม่เว้นแต่ละวันอาชญากรรมเกิดขึ้นทั่วไปในประเทศ เป็นเพราะประชาชนขาดความสนใจต่อศีลธรรม จริยธรรม ดังนั้น การพัฒนาประเทศแม้จะมุ่งไปทางด้านเศรษฐกิจทุนนิยมก็ต้องไม่ละเลยในศีลธรรม จริยธรรม เพื่อให้สังคมมีความสุขร่มเย็นได้

^{๒๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔ - ๕.

^{๒๓} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยุทธ์ ธรรมจิตโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๑).

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐).

^{๒๕} พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ธรรมจิตโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, ๒๕๕๑).

^{๒๖} พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม: กฎธรรมชาติ และคุณค่าสำหรับชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๓๑).

กรมวิชาการ^{๒๗} สรุปความหมายของจริยธรรมว่า โดยสรุปแล้วจริยธรรม คือ แนวทางของการประพฤติดี ประพฤติชอบ ทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมไทย แยกพิจารณาจริยธรรมออกเป็น ๒ ด้าน คือ

๑. ค่านิยมจริยธรรม (Moral Value) เน้นส่วนที่เป็นลักษณะ (Trait) มาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติที่สังคมต้องการ การกระทำใด ๆ ของบุคคลที่สอดคล้องกับมาตรฐานของการประพฤติถูกต้องดีงาม ก็จัดว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมจริยธรรมแล้ว สอดคล้องกับค่านิยมที่ตนเองยึดถือ

๒. พฤติกรรมจริยธรรม (Moral Conduct) เป็นส่วนที่มาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติของสังคมต้องการ การกระทำใด ๆ ของบุคคลว่า สอดคล้องกับมาตรฐานการประพฤติถูกต้องดีงามก็จัดว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมจริยธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕^{๒๘} ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม คือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

สาโรช บัวศรี^{๒๙} ให้ความหมายของ จริยธรรมไว้ว่า “จริยธรรม คือแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม จริยธรรมมีโครงสร้างสำคัญอย่างน้อย ๒ ข้อ คือ ศีลธรรม ได้แก่ สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ และคุณธรรม ได้แก่ สิ่งที่เราควรปฏิบัติ ซึ่งทั้งสองข้อรวมเรียกว่า จริยธรรม”

กนกพรรณ บุญธรรม^{๓๐} ให้ความหมายจริยธรรมว่า หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติ และแสดงออกของบุคคล ซึ่งสังคมยอมรับพฤติกรรมหรือการกระทำนั้นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

ไพฑูริย์ ลินลารัตน์^{๓๑} กล่าวถึง ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า คำว่า จริยธรรม แยกออกเป็น จริยะ + ธรรม คำว่า จริยะ หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรปฏิบัติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็นจริยธรรม จึงได้ความหมายว่า หลักแห่งความประพฤติหรือแนวทางของการประพฤติ

^{๒๗} กรมวิชาการ, การวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^{๒๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๑๗.

^{๒๙} สาโรช บัวศรี, “จริยธรรมและค่านิยม”, **จันทร์เกษม**, (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๔): ๒๒-๓๔.

^{๓๐} กนกพรรณ บุญธรรม, พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

^{๓๑} ไพฑูริย์ ลินลารัตน์, **จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๘.

สากุล เกตุทอง^{๓๒} ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม คือ แนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคมส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางกายในลักษณะที่ถูกต้อง เป็นมาตรการในการตัดสินใจว่าควรทำสิ่งใดไม่ควรทำสิ่งใด

เสถียรพงษ์ วรรณปก^{๓๓} ให้ความหมายว่า จริยธรรมหมายถึงความดีงาม สิ่งที่ควรประพฤติ จริยธรรมเป็นสมุหนาม (คำเรียกรวม) ของสิ่งที่ควรประพฤติทั้งหลาย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน^{๓๔} กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง สำนึกที่บุคคลมีในเรื่องเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด ความยุติธรรม ความไม่ยุติธรรม จริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายกว้าง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมอาจมีลักษณะที่สังคมต้องการให้มีในสมาชิกในสังคมเป็นพฤติกรรมที่สังคมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากพอใจว่าสิ่งที่ทำนั้นถูกต้อง เหมาะสม และถ้าเป็นลักษณะพฤติกรรมที่สังคมไม่ต้องการให้มีในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามจำกัดผู้ปฏิบัติเมื่อไปทำแล้วส่วนมากจะรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช^{๓๕} ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นหลักที่ช่วยให้บุคคลมีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีและเป็นแนวทางในการตัดสินใจของบุคคลในส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับ วิธีการ เหตุผล และสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ

สิทธิพร บุญส่ง^{๓๖} ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่า หมายถึง หลักเกณฑ์ของสังคมที่เป็นแนวทางในการประพฤติที่เหมาะสมถูกต้องตามหลักศีลธรรมอันดี ไม่ว่าจะเป็นการประพฤติทางกาย วาจา ใจ อันก่อให้เกิดความสุขแก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม

สุขุมล เกษมสุข^{๓๗} ได้ให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง หลักปฏิบัติอันดีงามที่บุคคลควรกระทำในฐานะที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพื่อความสงบสุขในสังคมนั้นๆ จริยธรรมมักสอดคล้องกับหลักศาสนา กฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณี

^{๓๒} สากุล เกตุทอง, “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๗”, วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๓๓} เสถียรพงษ์ วรรณปก, คำบรรยายพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: หอรัตนไตรยการพิมพ์, ๒๕๔๐).

^{๓๔} ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม, จริยธรรมของเยาวชนไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐).

^{๓๕} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, การจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ๒๕๒๕).

^{๓๖} สิทธิพร บุญส่ง, คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: ทริปปี้ด กรุ๊ป, ๒๕๔๔).

^{๓๗} สุขุมล เกษมสุข, การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘).

ลำดวน ศรีมณี ให้ความหมายว่า ลักษณะทางสังคมของมนุษย์หลายลักษณะที่มีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ด้วย ลักษณะของจริยธรรมที่เกี่ยวกับพฤติกรรม มีคุณสมบัติอยู่ ๒ ประเภท คือ

ลักษณะที่สังคมต้องการ คือพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมนั้นและให้การสนับสนุนแก่ผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ยกย่องสรรเสริญให้เป็นผู้มีเกียรติในสังคม

ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ คือ พฤติกรรมที่สังคมประณามว่าไม่ดีไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมและไม่สนับสนุนผู้กระทำโดยวิธีการลงโทษให้ผู้มีพฤติกรรมเช่นนั้นเพื่อให้รู้สำนึกว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้องไม่ควรกระทำต่อไป

Kohlberg^{๓๘} นักการศึกษาด้านจริยธรรมได้อธิบายว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ได้หมายถึงหลักเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ในทุกสถานการณ์และไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ ดังนั้นพันธะทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพสิทธิข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน

Piajet^{๓๙} กล่าวว่า จริยธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหามาจากกฎต่างๆ และตั้งขึ้นเป็นแนวทางของสังคมหรือพฤติกรรมระหว่างบุคคล

ประเวศ วะสี^{๔๐} อธิบายว่า คุณธรรมจริยธรรม คือ คุณสมบัติของมนุษย์อันเป็นไปเพื่อความสุขของตนเองและการอยู่ร่วมกัน คุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึงการเป็นผู้มีจิตใจสูงส่ง ไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว แสดงออกโดยการไม่เบียดเบียน มีความเมตตากรุณา มุ่งช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์

คำว่า “จริยธรรม” (Ethics) แยกออกเป็น จริย + ธรรม ซึ่งคำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติหรือกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายหลายประการ เช่น คุณความดี, หลักคำสอนของศาสนา, หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงมีความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ” จริยธรรม เป็นสิ่งที่ควรประพฤติ มีที่มาจากบทบัญญัติหรือคำสั่งสอนของศาสนา หรือใครก็ได้ที่ผู้ที่มีจริยธรรม และได้รับความเคารพนับถือมาแล้ว ลักษณะของผู้มีจริยธรรม ผู้มีจริยธรรมจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะดังนี้

๑. เป็นผู้ที่มีความเพียรพยายามประกอบความดี ละอายต่อการปฏิบัติชั่ว
๒. เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และมีเมตตากรุณา
๓. เป็นผู้ที่มีสติปัญญา รู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่ประมาท
๔. เป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อความมั่นคง

^{๓๘} Kohlberg, L., *Development of Moral Character and Moral Ideology Review of Child Development Research*, (New York: Russell Sage Foundation, 1976).

^{๓๙} Piaget . J, *The Origin of Intelligence in the Child*, (Translated by Margaret Cook. States of America: Published in Penguin Education, 1977).

^{๔๐} ประเวศ วะสี, *การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความ สุข*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘).

๕. เป็นผู้ที่รัฐสามารถอาศัยเป็นแกนหรือฐานให้กับสังคม สำหรับการพัฒนาใด ๆ ได้

ธานินทร์ กรัยวิเชียร^{๕๑} กล่าวว่า “คุณธรรมและจริยธรรม” เป็นเรื่องที่ว่าด้วย การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามสถานะของตน เช่น การเป็นลูกที่ดี การเป็นพลเมืองที่ดี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่ดี เป็นต้นจากความหมายของจริยธรรมที่บุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่าจริยธรรมคือพฤติกรรมที่ได้ทำ ได้ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม รวมทั้งความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีของบุคคลที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคม โดยเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม คือเป็นพฤติกรรมที่สังคมชมชอบและให้การสนับสนุนในการกระทำนั้น เป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้องถือเป็นมาตรฐานความดีและความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองของสังคม

๒. ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมความสงบสุขและความเจริญ ฉะนั้นผู้ต้องการความสงบสุขและความเจริญจึงต้องมีการฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้มิใช่เพียงเพื่อให้ตนเองมีความสงบสุขและความเจริญเป็นการส่วนตัวแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น หากแต่เพื่อให้ชาติบ้านเมือง สังคมส่วนรวม มีความสงบสุขและความเจริญด้วย ทั้งนี้ เพราะบุคคลกับส่วนรวมต้องอาศัยซึ่งกันและกันและความสงบสุข ความเจริญของบุคคลก็ขึ้นอยู่กับความมั่นคงปลอดภัยของชาติบ้านเมืองด้วย ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติบ้านเมืองก็ขึ้นอยู่กับกระทำของคนในชาติเป็นสำคัญ และการกระทำที่จะเป็นทางส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติก็ย่อมจะเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรม ฉะนั้น ผู้หวังความสงบสุข ความเจริญและความมั่นคง ปลอดภัยแก่ตนเองและแก่ประเทศชาติ จึงต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น จึงมีคำกล่าวว่า “การพัฒนาบ้านเมือง ต้องพัฒนาที่จิตใจคนก่อน เมื่อจิตใจคนดีแล้วเรื่องอื่น ๆ ก็จะตามมา” คุณธรรมจริยธรรมในสังคมจึงควรได้รับการพิจารณาอันดับแรก ควรกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ

ประเวศ วะสี^{๕๒} เศรษฐกิจและปากท้อง คุณภาพชีวิตของประชาชนจะดีขึ้นทันทีถ้าจริยธรรมของคนในสังคมดี ที่เศรษฐกิจต้องเชื่อมโยง ประชาชนบางส่วนต้องหิวโหยนั้น เพราะชนบางส่วนของสังคมละเลยคุณธรรมจริยธรรม กอบโกยเอาทรัพย์สินไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ความเห็นแก่ตัว ความแล้งน้ำใจ ขาดความเมตตาปราณี นั้นเป็นสัญลักษณ์ของการขาดคุณธรรมจริยธรรมมีผู้รู้และนักวิชาการหลายท่านให้แง่คิดในเรื่องความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนี้หลายคนที่จะยกขึ้นมากล่าวในที่นี้ได้แก่

^{๕๑} ธานินทร์ กรัยวิเชียร, *คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๕๐).

^{๕๒} ประเวศ วะสี, *การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสงบสุข*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘).

Emmanuel Kant ชาวเยอรมัน เห็นว่า คุณธรรมจริยธรรมคือความดีอันสูงสุด คุณธรรมมีจุดมุ่งหมายในตัวเอง เราทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ มิใช่ทำหน้าที่เพื่อไปสู่จุดหมายอื่น เช่น ความสุข เป็นต้น คนดีไม่จำเป็นจะต้องได้รับความสุขไม่จำเป็นต้องไปด้วยกัน อาจกลมกลืนกัน อาจขัดแย้งกันก็ได้ เพราะค่าน้ำที่เห็นว่า คนมีคุณธรรมจริยธรรมไม่ควรประพฤติคุณธรรมเพื่อความสุข แต่ความผาสุกของคนนั้นย่อมรวมเอาความสุขและคุณธรรมเข้าไว้ด้วยกัน เราควรประพฤติคุณธรรมเพื่อความสุขของผู้อื่น ไม่ใช่เพื่อความสุขของตัวเองจะกลายเป็นคนเห็นแก่ตัว ทั้งนี้ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม มีหลายประการ ได้แก่

๑. ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อบุคคล ได้แก่

๑.๑ คุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องอ้างศักดิ์ศรีของมนุษย์ เราไม่ตีค่าของมนุษย์เป็นตัวเลขแต่จะตีค่ากันด้วยคุณธรรมที่มี

๑.๒ คุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องเสริมบุคลิกภาพ ผู้มีคุณธรรมจริยธรรมจะมีความสมบูรณ์ในความคิด ในคำพูด และในการกระทำ อีกทั้งมีหลักที่มั่นคงในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นที่มาของความมั่นคงทางจิตใจ

๑.๓ คุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องเสริมมิตรภาพทำให้ความสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นไปอย่างราบรื่น ผู้มีคุณธรรมจริยธรรมยอมทำให้เป็นที่เชื่อถือนับถือและไว้วางใจจากผู้อื่น ส่งผลให้ความสัมพันธ์อันดีเกิดขึ้นได้เพราะการทำแต่สิ่งที่ถูกที่ควรแล้ว ยังทำให้สบายใจที่ไม่ต้องระแวงระวังในอันตรายที่จะมีมาอีกด้วย เพราะผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม จะเป็นผู้นำรัก เมื่อเป็นคนที่น่ารักแล้วอันตรายก็จะไม่มี

๑.๔ คุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องส่งเสริมความสำเร็จและความมั่นคงปลอดภัยในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต

๒. ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อส่วนรวม

ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อส่วนรวม เพราะคุณธรรมจริยธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ ที่เราจะสร้างความสงบสุขและความเจริญให้แก่ประเทศชาติ เนื่องจากความสงบสุขของประเทศชาติจะมีได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติมีคุณธรรมจริยธรรมบางประการที่ทำให้ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาเปรียบกัน ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพจนเกินเลยล่วงล้ำสิทธิของกันและกัน ไม่ละเลยการปฏิบัติตามกฎหมาย วินัยและจรรยาวิชาชีพที่ใช้บังคับกันเป็นต้น และความเจริญของประเทศชาติจะมีได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องผลักดันให้ร่วมมือร่วมใจกัน เกิดความมุ่งมั่นสร้างสรรค์และพัฒนาประเทศชาติ ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ช่วยป้องกันภัยพิบัติที่จะบังเกิดแก่ประเทศชาติ

วคิน อินทสระ^{๔๓} ก็สรุปว่า คนส่วนมากมักมีลักษณะบกพร่องอยู่ ๒ ประการ คือทำอะไรเกินหน้าที่ไปอย่างหนึ่งและทำกิจในหน้าที่ของตนเองไม่สมบูรณ์อย่างหนึ่ง คนที่ทำอะไรเกินหน้าที่ของตนไป มักก้าวร้าวกับกิจการของคนอื่น หรือเอาภาระงานของคนอื่นมาเป็นของตน โดยไม่มีเหตุผลสมควรจนเป็นที่น่าเบื่อหน่ายชิงชังของผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป บางทีทำการผิดพลาดไปก่อให้เกิดผลร้ายแก่

^{๔๓} วคิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑).

ตนเอง เสียชื่อเสียง เสียคนไปก็มี บุคคลที่สามารถทำงานที่คนทั่วไปเห็นว่า ต่ำต้อยไร้เกียรติให้เป็นงานที่สูงส่งมีเกียรติในสายตาของบัณฑิตได้ด้วยการทำงานนั้นอย่างตั้งใจจริง และทำอย่างดีที่สุด ให้ถูกต้องที่สุด เหมาะสมที่สุดและเข้าใจในสัจจะของเนื้องานที่ทำว่าเป็นงานที่ก่อประโยชน์โดยแท้

สุขุมล เกษมสุข^{๔๔} กล่าวว่า จริยธรรมเป็นสิ่งมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่จะช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อีกทั้งช่วยให้สังคมมีความสุข เพราะผู้ที่มีจริยธรรมจะไม่สร้าง ความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ตนเองและสังคม แต่จะสร้างประโยชน์ ดังนั้นจริยธรรมจึงมีความสำคัญต่อ บุคคลและสังคม ดังนี้

ความสำคัญต่อบุคคล บุคคลใดเป็นผู้มีจริยธรรม ย่อมเกิดประโยชน์ ดังนี้
 จริยธรรมช่วยให้คนมีความสุขทั้งสุขใจและสุขกาย
 จริยธรรมช่วยเหนี่ยวรั้งจิตใจของบุคคลมิให้ตกต่ำกระทำในสิ่งที่ผิดที่ชั่ว
 จริยธรรมช่วยให้บุคคลดำเนินชีวิตอยู่อย่างมั่นใจ
 จริยธรรมช่วยให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต
 จริยธรรมช่วยให้ชีวิตของบุคคลเป็นชีวิตที่มีคุณค่าสมกับที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์
 ความสำคัญต่อสังคม ผู้มีจริยธรรมอยู่ในสังคมใดย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อสังคม
 ที่เขาอยู่ จริยธรรมจึงมีความสำคัญต่อสังคม ดังนี้

จริยธรรมช่วยให้สังคมสงบสุข
 จริยธรรมช่วยให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย
 จริยธรรมช่วยให้สังคมมีความสามัคคี
 จริยธรรมช่วยให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้า

จากความหมายของจริยธรรมตามที่ชนะของบุคคล นักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของ คุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบ แบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม มุ่งกระทำดี เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรม มีความเกี่ยวข้องกัน คือคุณธรรมจะอยู่ภายในจิตใจของ บุคคลที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ซึ่งจะเป็นลักษณะในทางที่ดี ที่ถูกต้อง เหมาะสมของบุคคล ส่วนจริยธรรม เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อน ความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล โดยที่จริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรม เพราะศีลธรรมเป็นข้อห้ามมิ ให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่งามไม่ถูกต้อง บุคคลที่มีคุณธรรม คือบุคคลที่ประพฤติอยู่ในหลักธรรม ซึ่ง คุณธรรมจริยธรรม เป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่ดีงามของมนุษย์เป็นประโยชน์แก่ ตนเอง ผู้อื่นและสังคม ทุกคนในสังคมพึงพอใจและปรารถนาในสิ่งที่ดีงาม

^{๔๔} สุขุมล เกษมสุข, การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘).

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

หลักไตรสิกขา ๓ ประการ ๑) อธิศีลสิกขาหรือ ศีล (Morality) ๒) อธิจิตตสิกขา หรือ สมาธิ (Meditation) ๓) อธิปัญญาสิกขา (Wisdom) หรือปัญญา

๑) อธิศีลสิกขาหรือ ศีล (Morality)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๔๕} ได้ให้ความหมายของ อธิศีลสิกขา หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกอบรมความประพฤติให้สูงยิ่งขึ้นก่อนที่จะเข้าถึงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับศีลตามทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) แห่งมรรค ๘ ขอให้เราได้ทำความเข้าใจความหมายของคำว่า บุญ กุศล กับคำว่า บาป หรือ กุศล ในความหมายที่แท้จริงอันถือว่าเป็นเกณฑ์จริยธรรมในทางพุทธศาสนาเสียก่อน ดังนี้

๑. บุญและบาป

บุญและบาป เป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์ในการวัดคุณค่าจริยธรรมในทางพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของความดี คือ บุญหรือกุศล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องพันกันกับเรื่องของวิญญานและเจตสิก ซึ่งเป็นต้นตอของการประกอบกรรมโดยทาง กาย วาจา และใจ ผู้รู้ทางพุทธศาสนานิยามคำว่า บุญ หรือ กุศล ว่า คือ ผลจากการกระทำก่อให้เกิดจิตมีลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

๑. อโรคยา จิตที่ดีปราศจากโรคภัยเบียดเบียน
๒. อนวัชชะ จิตที่สะอาดไม่แปรเปลี่ยนมัวหมองด้วยกิเลส
๓. โภคผลสัมมมฤติ จิตที่ได้รับการอบรม ประกอบด้วย ปัญญา ความรู้
๔. สุขวิบาก จิตที่เป็นสุขและผ่องใส อันเกิดจากผลของการกระทำกรรม

ในทำนองเดียวกัน บาป หรือ อกุศลก็คือผลของการกระทำที่ก่อให้เกิดคุณภาพของจิตในทางตรงกันข้าม เช่น จิตที่อ่อนแอ ไม่สมบูรณ์เป็นอันตราย เต็มไปด้วยอวิชชา อันเป็นผลทำให้เกิดทุกข์

ดังนั้น บุญ กุศล หรือกรรมดี จึงหมายถึงภาวะของจิตที่มีคุณภาพ ส่วนกรรมชั่วหรือบาป หมายถึงสภาพจิตที่เสื่อม หรือไร้คุณภาพ

๒) อธิจิตตสิกขา หรือ สมาธิ (Meditation)

ความหมายของสมาธิ

อธิจิตตสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมจิตให้มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ และมีสุขภาพด้วยการปฏิบัติสมาธิภาวนา ซึ่งจัดเป็นหมวดที่สามในไตรสิกขาในภาษาบาลี คำว่า ภาวนา หมายถึง การพัฒนาการอบรมบ่มนิสัย การสร้างความดีงาม การเพาะบ่มทางด้านจิตใจ จึงเป็นศัพท์ที่มีความหมายกว้างกว่าคำว่าสมาธิ หรือ Meditation ที่เราใช้กันในภาษาอังกฤษ

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

สมาธิภาวนาในทางพุทธศาสนา หมายถึงการแสวงหาประสบการณ์ทางจิตวิญญาณด้วยการฝึกปฏิบัติมิใช่ด้วยการเรียนรู้หรือการทำความเข้าใจจากหนังสือหรือตำรา พุทธศาสนาถือว่า จิตเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นมนุษย์ เพราะจิตเป็นตัวกำหนดการกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังนั้นจิตจึงควรที่จะได้รับการขัดเกลาและพัฒนา การปฏิบัติสมาธิโดยนัยดังกล่าวนี้จึงจะถือว่าเป็นการ “ภาวนา” ที่แท้จริง เพราะนอกจากจะเป็นการฝึกสมาธิเพื่อแสวงหาความสงบระงับในช่วงเวลาแล้ว ยังต้องเป็นไปเพื่อทำจิตให้บริสุทธิ์ ด้วยการลดละอาสวกิเลสทั้งหลาย เช่น ความอยาก ความใคร่ ความอิจฉา พยาบาท ความวิตก กังวล อวิชชา ความกระวนกระวาย ความเกียจคร้านเฉื่อยชา และยังเป็น การเพาะบ่มจิตใจให้มรเมตตา ปัญญา พลัง สติ สมาธิ และมองเห็นสังขาร

การเจริญสมาธิอย่างสามัญ หรือฝึกสมาธิโดยใช้สติเป็นตัวนำ การฝึกแบบนี้แยกได้เป็น ๒ วิธีใหญ่ คือ

๑. การฝึกเพื่อใช้งานในทางปัญญา หรือมุ่งประโยชน์ทางปัญญา ได้แก่การฝึกโดยใช้สติคอยจับภาวะต่างๆ ที่กำลังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน แล้วใช้ปัญญาพิจารณาสภาวะนั้นๆ ตามความเป็นจริง โดยไม่เข้าไปจับด้วยความชอบ ผลักด้วยความชัง หรือยึดติดว่าเป็นเรา เป็นของเรา แต่เห็นอาการของสภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดับไป (อนิจจตา) เป็นภาวะที่แปรเปลี่ยนและถูกสิ่งอื่นส่งผลกระทบต่อ (ทุกขตา) เป็นภาวะที่ไม่มีสิ่งใดยั่งยืนถาวรที่จะยึดถือเป็นเรา หรือของเราได้ (อนัตตา) ทำให้ปล่อยวาง และพิจารณาสภาวะต่างๆ ตามที่มันเป็นจริงๆ เป็นจิตใจที่สงบตั้งมั่น ไม่ถูกรบกวนกับสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้น และดับไปเลย การฝึกแบบนี้สมาธิไม่ใช่สิ่งที่เป็นจุดหมายโดยตรง แต่ก็ได้รับการฝึกให้เจริญขึ้นมาด้วยการฝึกแบบนี้ได้แก่วิธีการส่วนใหญ่ของสติปัญญานั่นเอง

๒. การฝึกเพื่อสร้างสมาธิล้วนๆ ได้แก่การใช้สติคอยจับอารมณ์ (สภาวะที่กำหนดเพื่อฝึก) ไว้ให้จิตอยู่กับอารมณ์นั้น ตรึงจิตอยู่กับสิ่งที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง แม้หากมีปัญหาประกอบบ้างก็เพียงแค่อคิดพิจารณารู้ไปตามที่จำๆ มา ไม่มุ่งหวังถึงตัวสภาวะ

๓) อธิปัญญา (Wisdom) หรือปัญญา

อธิปัญญาสิกขา หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกอบรมปัญญาเพื่อทำให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม ๔ ประการที่ก่อให้เกิดความเจริญองกามทางปัญญาเรียกว่า ปัญญา วุฒิธรรมอันประกอบด้วย ๑) สปัปฺริสสังสวะ คบหาสัตบุรุษ คนดีมีปัญญามีคุณธรรม มีความรู้ความเข้าใจในธรรม ๒) สัทธรรมมัสสนะ เอาใจใส่เล่าเรียนหาความรู้จริง ๓) โยนิโสมนสิการ คิดวิเคราะห์หาเหตุผลอย่างถูกวิธี ๔) อัมมานุสรมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมให้ถูกต้องตามหลักสัมมาทิฐิ

๒.๓ ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

๒.๓.๑ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ผู้รายงานได้ศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีของเพียเจต์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในการศึกษาพัฒนาการ เพียเจต์ได้ใช้วิธีสังเกตเด็กวัยต่าง ๆ เล่นเกมและการใช้คำถามในการวิเคราะห์ข้อมูล เพียเจต์ มีวัตถุประสงค์ ๒ อย่าง คือ

๑. เพื่อจะดูว่าเด็กเล่นเกม เด็กปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการเล่นอย่างไร
๒. เพื่อจะศึกษาว่าเด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการเล่นอย่างไร

เพียเจต์ ได้ทดลองเกมลูกหินมีชื่อว่า “สี่เหลี่ยมจัตุรัส (Squares)” เริ่มด้วยการเขียนรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสบนพื้นและวางลูกหินหลายลูกในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ให้ผู้เล่นโยนลูกหินกระแทก ลูกหินในสี่เหลี่ยมออกไป กฎเกณฑ์ในการเล่นมีหลายอย่างเป็นต้นว่า กฎเกณฑ์เกี่ยวกับใครเป็นผู้มีสิทธิโยนลูกหินเป็นคนแรก ผู้มีสิทธิโยนเป็นคนแรกจะต้องเป็นคนร้องคำว่า “ที่หนึ่ง” ก่อนคนอื่น ถ้าผู้เล่นไม่ต้องการให้คนใดคนหนึ่งโยนลูกหินเป็นคนแรก ต้องมีกฎเกณฑ์ป้องกันได้คือจะมีผู้รับคำว่า “ไม่มีที่หนึ่ง” ก่อนคนที่จะร้องว่า (ที่หนึ่ง) เพียเจต์สังเกตว่าเด็กเล็กอายุระหว่าง ๕-๘ ขวบ จะถือกฎเกณฑ์ในการเล่นอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยไม่มีคำถามใด ๆ เมื่อเด็กโตขึ้นจะพยายามเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ในการเล่นโดยตกลงซึ่งกันและกัน

นอกจากสังเกตการณ์เล่นเกมต่าง ๆ ของเด็ก เพียเจต์ ได้สร้างเรื่องสถานการณ์คู่ เรื่องหนึ่งสำหรับสถานการณ์ที่สำคัญมีความตั้งใจดี แต่ผลการกระทำก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยกว่า เช่น เรื่องที่ ๑ เด็กชายจอห์น ได้ยินแม่เรียกมากินข้าว ก็รีบไปห้องกินข้าว แต่เมื่อผลึกประตูห้องกินข้าวเข้าไปประกฎว่า จอห์นทำถาดซึ่งวางอยู่บนเก้าอี้หลังประตูตก ทำให้แก้ว ๑๕ ใบ ซึ่งอยู่บนถาดแตกหมดโดยที่จอห์นไม่ทราบเลยว่ามีคนเอาถาดแก้วมาวางบนเก้าอี้หลังประตูนั้น

เรื่องที่ ๒ เด็กชายเฮนรี่ อยู่บ้านคนเดียวเพราะแม่ออกไปทำธุระนอกบ้าน เฮนรี่ปีนขึ้นไปเอาแยมซึ่งอยู่ในตู้ แต่ในขณะที่ยื่นมือไปหยิบขวดแยม มือไปถูกแก้วใบหนึ่งตกลงแตกและเฮนรี่ก็ไม่ได้แยมเพราะสูงเกินกว่าที่จะเอื้อมถึง

หลังจากที่เล่าเรื่อง ๒ สถานการณ์ให้เด็กฟังแล้ว เพียเจต์ถามเด็กว่า “ใครเป็นคนทำผิดสมควรได้รับโทษมากกว่ากัน” เด็กเล็กอายุระหว่าง ๕ - ๘ ขวบ จะตอบว่าจอห์นควรได้รับโทษมากกว่า เพราะถาดแตกมากกว่า คือ ๑๕ ใบ ส่วนเฮนรี่ผิดน้อยกว่าเพราะทำถาดแตกเพียงใบเดียว

ปราชญา กล้าผจญ^{๑๖} ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget) ว่าเพียเจต์ใช้เกณฑ์การแบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาเป็นพื้นฐานของการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม โดยเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นกระบวนการพัฒนาตามลำดับขั้น หรือ กรพัฒนาจริยธรรมจะไม่มีการข้ามขั้น เพียเจต์แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น ๓ ขั้น ดังต่อไปนี้

ขั้นก่อนจริยธรรม (Pre moral Stage) เป็นระดับจริยธรรมของเด็กอายุ ๐-๒ ปี ซึ่งยังไม่สามารถรับรู้สิ่งต่างๆได้อย่างละเอียด ทำให้เกิดความคิดในการตัดสินความถูกต้องของการกระทำหรือความคิดในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำ เป็นไปตามความต้องการทางร่างกายหรือความคิดเห็นของคนใกล้ชิด เช่น เด็กประพฤติปฏิบัติตามคำแนะนำหรือการห้ามปรามของพ่อแม่ โดยคิดว่าสิ่งที่พ่อแม่ให้ประพฤติปฏิบัตินั้นเป็นสิ่งดี

^{๑๖} ปราชญา กล้าผจญ, “การบริหารการศึกษาเพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีปัญญา”, วารสารวงการครู, (๒๕๔๘): หน้า ๑๐๙.

ขั้นปฏิบัติตามคำสั่งหรือแปลความตามเกณฑ์ (Heteronymous Stage) เป็นระดับจริยธรรมของเด็กอายุ ๒-๘ ปี ซึ่งสามารถเรียนรู้สิ่งแวดล้อมและบทบาทที่เขาควรปฏิบัติต่อผู้อื่นได้ สามารถประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบได้ ตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดควรกระทำหรือไม่ควรกระทำได้ด้วยตนเอง เริ่มรับรู้และกระทำตามความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองมากขึ้น หรือใกล้เคียงกับการกระทำตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคม ช่วงอายุ ๒-๘ ปี เด็กจะมีความเกรงกลัวต่อผู้ใหญ่และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่คือประกาศิตที่ตนต้องกระทำตาม โดยถือว่าเป็นการทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา

ขั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ ๘-๑๐ ปี เพียเจท์เชื่อว่า เกิดขึ้นจากพัฒนาการทางสติปัญญาและจากประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอกจะเป็นหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนกันและความเท่าเทียมกันของบุคคลในช่วงวัย ๘-๑๐ ปี เด็กที่อยู่ในสังคมปกติจะบรรลุถึงขั้นที่ ๓ แต่ก็อาจจะมีเด็กบางคนที่พัฒนาการของเขาอาจหยุดชะงักในขั้นที่ ๒ เนื่องจากการบีบบังคับอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดูเขา หรือจากสังคม หรือจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้

นีออน พินประดิษฐ์^{๔๗} ได้สรุปแนวความคิดของเพียเจท์เกี่ยวกับการพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก ซึ่งพอสรุปได้ว่าเพียเจท์มีทัศนะเกี่ยวกับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ดังนี้

พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญาหรือการรู้คิด

พัฒนาการของความสามารถในการรู้คิดจะเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น ในขั้นแรกความสามารถในการรู้คิดจะเรียบง่ายและซับซ้อนขึ้นในขั้นหลัง ๆ

พัฒนาการในขั้นหลังๆจะสร้างจากขั้นต้นไม่ได้เกิดจากการประติดประต่อ แต่เกิดจากการลำดับของความก้าวหน้าเชิงคุณภาพไปตามขั้นต่าง ๆ และจะทำให้เกิดวิธีคิดใหม่ๆ ขึ้น

พัฒนาการทางการรู้คิดในระดับสูงนั้น อาจจะมีผู้พัฒนาไปถึงได้น้อยคน เพราะมีหลายคน que การพัฒนาหยุดที่ขั้นใดขั้นหนึ่ง เพราะมีตัวแปรด้านตัวบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องในการพัฒนาด้วย

พัฒนาการทางการรู้คิดและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะไม่ย้อนกลับไปยังขั้นที่ต่ำกว่า แต่ถ้ามีการฝึกฝนหรือการมีปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมจะสามารถพัฒนาสู่ระดับที่สูงขึ้นได้

จากเรื่องดังกล่าวสรุปได้ว่า เด็กเล็กมักจะไม่คิดถึงความต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ จะตัดสินจากความเสียหายที่เกิดขึ้นตามที่ตนเห็น ถ้ามีความเสียหายมากกว่าก็ควรจะได้รับโทษมาก นั่นแสดงว่าเด็กเล็กจะยังไม่สามารถแยกแยะเหตุผลได้ว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรเหมาะสม อะไรไม่เหมาะสม กับสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำ แต่จะยึดกฎเกณฑ์หรือคำสั่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ดังนั้น การฝึกเด็กให้อยู่ในระเบียบวินัยหรืออบรมให้เป็นคนมีในสิ่งที่ต้องการจะให้มีรวมถึงคุณธรรมจริยธรรม จึงควรอบรมเสียตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่

^{๔๗} นีออน พินประดิษฐ์, **ตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมของพฤติกรรมการทำงานในข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรภาค ๔**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๕).

๒.๓.๒ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

Kohlberg^{๔๔} ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget) และพบความจริงว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นไม่ได้พัฒนาถึงจุดสมบูรณ์เพียงอายุ ๑๐ ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นไม่ได้พัฒนาถึงจุดสมบูรณ์เพียงอายุ ๑๐ ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์หลายขั้นตอน จากอายุ ๑๑-๒๕ ปี โคลเบอร์กยังเชื่อว่าการวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นจะต้องใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวเท่านั้น

โคลเบอร์ก แบ่งเหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น ๖ ขั้น ซึ่งการแบ่งนี้โคลเบอร์กได้มาจากการวิเคราะห์ลักษณะของคำตอบของเยาวชนอเมริกัน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (Obedience and Punishment) อายุประมาณ ๒ - ๗ ขวบ เป็นขั้นที่กระทำอะไรลงไปก็คิดถึงตนเองเป็นหลัก เชื่อฟังผู้มีอำนาจทางกายสูงกว่าความรู้สึกกลัวที่จะถูกลงโทษทางกายเป็นตัวกระตุ้นให้ทำหรือไม่ให้ทำอะไรตนเอง มองตนเองว่าเหมือนกับอยู่ที่ใต้อิทธิพลของผู้อื่น การกระทำต่าง ๆ จะถูกตัดสินในแง่ของผลสืบเนื่องทางกายภาพ

ขั้นที่ ๒ หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) อายุประมาณ ๗ - ๑๐ ขวบ เป็นขั้นที่กระทำอะไรลงไป ก็เริ่มคิดถึงคนอื่นขึ้นมาบ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงเพื่อหวังที่จะได้รับประโยชน์ตอบแทน จากคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเท่านั้น และจะไม่คิดถึงความต้องการของคนอื่นเลย ถ้าหากตนไม่คิดว่าตนจะได้รับประโยชน์จากเขาในปริมาณที่ตนพอใจ การตัดสินปัญหาทางจริยธรรมจะกระทำโดยคำนึงถึงวัตถุหรือกายภาพเป็นหลัก

ขั้นที่ ๓ หลักการทำตามสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าดี (Good Boy Orientation) อายุประมาณ ๑๐ - ๑๓ ปี เป็นขั้นที่เริ่มเอาความรู้สึก หรือความคิดเห็นที่แท้จริงของผู้อื่นเข้ามาพิจารณาก่อนตัดสินใจทำอะไรลงไปก็ต้องคิดแล้วสิ่งนั้นจะไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หากแต่จะนำความชื่นชมมาให้แรงจูงใจที่จะให้ประพฤติในขั้นนี้ คือ การได้เป็นคนดีมีความยอมรับความรู้สึกทางจิตใจเข้ามามีบทบาทสำคัญ การกำหนดแนวทางความประพฤติ จึงเป็นเรื่องของการทำตามคนส่วนมาก พฤติกรรมของคนในขั้นนี้จะไปทำตามข้อตกลงต่าง ๆ ที่เหมาะสมของกลุ่มคนที่เขาอยู่ร่วมด้วยอย่างเหนียวแน่น จะไม่มีการทำอะไรตามใจตนเองโดยไม่คิดถึงผู้อื่น เพราะเขาเข้าใจว่า การกระทำตามเสียงส่วนใหญ่เป็นการกระทำของคนดี

ขั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (Authority and Social Order Maintaining Orientation) อายุประมาณ ๑๓ - ๑๖ ปี เป็นขั้นที่หันเข้าหากฎเกณฑ์ กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนในสังคมเป็นเครื่องนำทางความประพฤติแทนการทำอะไรตามคนหมู่มาก เพื่อให้เป็นที่ยอมรับ คนจะเริ่มคิดว่า ความมีเกียรติยศ และความเป็นคนที่น่าเคารพนับถือ นั้น น่าจะมาจากการรักษากฎเกณฑ์

^{๔๔} Kohlberg, L., "Development of Moral Character and Moral Ideology", In M. T. Hoffman & L. W. Hoffman (Eds.), *Review of Child Development Research*, (Hartford, C. T.: n.p. 1969).

ต่าง ๆ ของสังคม ความประพฤติของคนที่มีจริยธรรมอยู่ในระดับนี้จึงเป็นเพื่อรักษาสังคมเป็นประการสำคัญ

ขั้นที่ ๕ หลักการเคารพตนเองหรือการกระทำตามสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) อายุประมาณ ๑๖ – ๒๕ ปี เป็นขั้นที่เริ่มเห็นความสำคัญของกฎหมายสัญญาประชาคม กฎหมายต่าง ๆ จะถูกมองว่าเป็นระบบการปกครองเลยทีเดียว สิ่งใดที่ถือว่าถูกต้องดีงาม สิ่งนั้นต้องเป็นสิ่งที่ดีสังคมทั้งหมดกระทำ คนที่มีจริยธรรมอยู่ในระดับนี้ จะถือว่าไม่มีความสมบูรณ์ถึงที่สุดในกฎหมาย สังคมสามารถเปลี่ยนแปลงมาตรฐานต่าง ๆ ของสังคมได้ ถ้าแต่ละบุคคลเห็นพ้องต้องกันที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยปกติจะกระทำขึ้นด้วยเหตุผลที่จะช่วยให้คนส่วนมากเป็นคนดี เรื่องของความคิดเห็นส่วนตัว และข้อตกลงระหว่างบุคคล

ขั้นที่ ๖ ใช้หลักอุดมคติสากล (Conscience Or Principle Orientation) อายุ ๒๕ ปีขึ้นไป เป็นขั้นที่เกี่ยวข้องกับหลักการต่าง ๆ ทางจริยธรรมที่เป็นอุดมคติสากล สิ่งที่ดีว่าถูกต้องจะเป็นเรื่องสำนึกของแต่ละบุคคล ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ถูกต้องหรือเหมาะสมในการนำไปใช้กับทุกคน ที่เรียกว่า “หลักจริยธรรม” ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากกฎเกณฑ์ตรงที่กฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่เฉพาะเจาะจง ตามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ดังเสนอไว้ในตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับจริยธรรม
ขั้นที่ ๑ หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (๒-๗ ปี)	๑. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (๒-๑๐ ปี)
ขั้นที่ ๒ หลักการแสวงหารางวัล (๗-๑๐ ปี)	
ขั้นที่ ๓ หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นว่าดี (๑๐-๑๓ ปี)	๒. ระดับตามกฎเกณฑ์ (๑๐-๑๖ ปี)
ขั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่สังคม (๑๓-๑๖ ปี)	
ขั้นที่ ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (๑๖ ปีขึ้นไป)	๓. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (๑๖ ปีขึ้นไป)
ขั้นที่ ๖ หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	

จากหลักการพัฒนาทางจริยธรรม ๖ ขั้นนี้ โคลเบอร์ก ได้แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ คือ ก่อนเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่นในขั้นแรกสุด คือการมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองโดนลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ และยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่เพราะเป็นผู้ที่อำนาจทางกายเหนือตน ขั้นที่สอง คือ การกระทำในสิ่งที่จะทำความพอใจมาให้ตนเท่านั้น เริ่มรู้จักแลกเปลี่ยนกันแบบเด็ก ๆ คือ เขาท้ามาฉันต้องทำไป ฉันก็ให้เขา เป็นต้น

ระดับที่ ๒ ระดับตามกฎเกณฑ์ หมายถึง การกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน หรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับที่ ๒ นี้ยังต้องการควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และความสามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้ในขั้นที่ ๓ บุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเองชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อนที่มีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับที่ ๓ คือ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาคิดหรือไตร่ตรองหรือซังใจโดยตรง แล้วตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเป็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน

ขั้นที่ ๕ คือ ความสำคัญของหมู่่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตัวเองได้ ส่วนขั้นที่ ๖ ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด แสดงทั้งการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ของตน และการมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในอันปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ยังมีหลักประจำใจซึ่งตรงกับหลักในพุทธศาสนาที่เรียกว่า หิริ โอตตปปะด้วย

๒.๓.๓ การพัฒนาการทางจริยธรรมของ เพียเจต์

เพียเจต์ ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น ๒ ขั้น คือ

๑) เฮเทอโรเจนีส (Heterogeneous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำรับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานทางจริยธรรมจากผู้มีอำนาจเหนือตนและถือว่ากฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตามเปลี่ยนแปลงไม่ได้

๒) ออโทโนมัส (Autonomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำเชื่อว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคล กฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ คือความร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญ

ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นออโทโนมัส เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้จะเป็นเด็กที่มีอายุ ๙ ขวบขึ้นไป เด็กวัยนี้จะมีชีวิตจิตใจที่เชื่อถือต่อไป

๑. กฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์นั้นตกลงกันว่าจะเปลี่ยนแปลง

๒. กฎเกณฑ์จะมีความหมายหรือประโยชน์ต่อเมื่อบุคคลที่จะต้องปฏิบัติตามรับกฎเกณฑ์นั้น

๓. การร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกัน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาทางจริยธรรม

๔. การใช้จรรยาวิพากษ์หรือประเมินตัดสินว่าใคร “ผิด” “ถูก” คำนึงถึงความต้องการแรงจูงใจหรือเจตคติของผู้กระทำ

จากที่นำเสนอเกี่ยวกับทฤษฎีของเพียเจต์และโคลเบอร์ก สรุปได้ว่า การพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขั้นกับวัย คล้ายคลึงกับพัฒนาการทางเซวี่ปัญญาเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง ๕ – ๘ ขวบ จะยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมหรือกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดและเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น คือ ตั้งแต่ ๙ ขวบ ขึ้นไป จะมีความคิดว่ากฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคล และผู้ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมีความร่วมมือและนับถือซึ่งกันและกันและกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิ ^{๔๔} ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget) พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ

^{๔๔} ดวงเดือน พันธุมนาวิ, จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔).

คือ พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั่นเอง ซึ่งเพียเจต์ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาไว้ ๔ ชั้น คือ

๑. ชั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensor Motor Operation) เป็นระยะตั้งแต่แรกเกิดถึง ๒ ปี เด็กจะรับรู้ทางประสาทสัมผัสอย่างง่าย ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาการทางสติปัญญาและความนึกคิด เด็กจะมีโครงสร้างทางความคิดจากสิ่งที่พบเห็นและจากสิ่งที่สัมผัส

๒. ชั้นความคิดก่อนปฏิบัติ (Pre – Operational Thinking) ช่วงอายุ ๒ – ๗ ปี เด็กเริ่มใช้ภาพแทนวัตถุและเหตุการณ์ สามารถเลียนแบบคนอื่นได้และพัฒนาอย่างรวดเร็ว สามารถใช้ภาษาติดต่อทางสังคมได้อย่างกว้างขวาง และเริ่มพัฒนาความคิดเชิงตรรกศาสตร์ ความคิดส่วนใหญ่ต้องเกิดจากการรับรู้จากประสาทสัมผัส

๓. ชั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (Concrete Operational Thinking) ช่วงอายุ ๗ – ๑๑ ปี เด็กจะมีความคิดเชิงตรรกศาสตร์ ในสิ่งที่มองเห็นและจับต้องได้ และค้นหาความจริงเกี่ยวกับวัตถุและสิ่งแวดล้อมมาเป็นแบบแผน

๔. ชั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Formal Proposition Think or Formal Operational Thinking) ช่วงอายุ ๑๑ – ๑๕ ปี พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กเป็นขั้นสูงสุด สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือข้อมูลที่มีอยู่ได้ สามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเพียเจต์พบว่า การตัดสินใจทางจริยธรรมมีส่วนสัมพันธ์กับหลักการทางสติปัญญาด้วยและการพัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นไปตามลำดับขั้นต่อเนื่องกัน โดยเพียเจต์ได้แบ่งระดับพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑) ชั้นก่อนจริยธรรม อายุแรกเกิด ๓ ปี เป็นชั้นที่ยึดถือตนเองเป็นส่วนใหญ่ เอาแต่ใจตนเอง ไม่เข้าใจและไม่รับรู้สภาพแวดล้อมและกฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น การประพฤติปฏิบัติอย่างอิสระเพื่อสนองความต้องการทางร่างกายของตน

๒) ชั้นยึดคำสั่งหรือความจริงที่เห็นได้ชัด ช่วงอายุ ๔ – ๑๑ ปี เริ่มพัฒนาจริยธรรมสามารถเข้าใจบทบาทของตนเอง ประพฤติโดยยึดคำสั่งเป็นเกณฑ์เป็นระยะว่านอนสอนง่าย เชื่อฟังอยู่ในโอวาท ไม่เข้าใจเหตุผลในทางนามธรรม ยึดปริมาณทางกายภาพที่เห็นได้ชัด เช่น ขนาดของความเสียหายที่เกิดจากการกระทำ เป็นระยะที่สามารถปลุกฝังจริยธรรมได้ง่าย

๓) ชั้นยึดหลักการแห่งตน เริ่มอายุ ๑๒ ปีขึ้นไป การพัฒนาพฤติกรรมในวัยนี้เป็นระยะค่อนข้างยาก เพราะเด็กจะใช้สติปัญญาหาเหตุผลเป็นระยะ แสวงหาค่านิยมของตนเอง เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตเมื่อเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะใช้สติปัญญาในการตัดสินใจจริยธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

กรมสามัญศึกษา^{๕๐} ได้เสนอหลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

๑. การจัดการเรียนการสอน จะต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับความรู้
๒. ทุกงาน ทุกโครงการ ภายในโรงเรียนสามารถปลูกฝังจริยธรรม

^{๕๐} กรมสามัญศึกษา, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, (กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา, ๒๕๓๕).

๓. บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแบบอย่างที่ดีเอื้อต่อการปลูกฝังจริยธรรม
๔. การร่วมคิด ร่วมทำของบุคลากรทุกฝ่าย ช่วยให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนได้ผล
๕. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม จะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนานิสัยและคุณธรรมของตนเอง
๖. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ควรคำนึงถึงหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและความแตกต่างระหว่างบุคคล
๗. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ต้องต่อเนื่องและมีการพัฒนา
๘. การติดตามและประเมินผลต้องทำอย่างเป็นระบบทั้งจากผู้อื่นและโดยตนเอง

กรมการศาสนา^{๕๑} ได้เสนอทั้งหลักการและวิธีการในการจัดจริยธรรมในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ดังนี้

๑. หลักการ

๑.๑ จริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ทุกคนจะต้องเรียนรู้และปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ

๑.๒ การจัดจริยธรรม จะต้องดำเนินการทั้งในการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ข้อปฏิบัติของผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ในโรงเรียน ระเบียบของโรงเรียน การเรียนและการสอนจริยศึกษาให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น และมีความสัมพันธ์กับสังคม

๑.๓ การสอนจริยธรรมต้องให้ผสมผสานอยู่ในวิชา ในทุกกิจกรรมของโรงเรียน

๑.๔ การพัฒนาบุคลิกภาพ ต้องยึดหลักจริยธรรมเป็นแนวปฏิบัติ

๑.๕ มวลชนต้องปฏิบัติตามหลักจริยธรรม คือ งดเว้นการทำชั่ว ทำความดี และมีจิตใจบริสุทธิ์

๑.๖ การจัดสิ่งแวดล้อมจะต้องจัดและควบคุมดูแลให้เป็นในทางสนับสนุนหรือส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม

๒. วิธีการ

๒.๑ จัดโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการสอนจริยธรรมในโรงเรียนอย่างสืบเนื่องสม่ำเสมอ ไม่ให้มีสภาพเสื่อมโทรม ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สกปรกรกรุงรัง ไม่ว่าจะเป็นส่วนใดในโรงเรียน

๒.๒ หัวหน้าสถานศึกษา ครู และเจ้าหน้าที่ทุกคนในโรงเรียน ประพฤติตนเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และทำตามหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

๒.๓ ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนให้ประพฤติตามหลักจริยธรรม และหน้าที่ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอสืบเนื่องไม่ขาดตอน

^{๕๑} กรมการศาสนา, เอกสารสำหรับใช้ประกอบการพิจารณาเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์. (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๒๑).

๒.๔ สังคมและสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน มีอิทธิพลในด้านจริยธรรมต่อนักเรียนมาก จึงควรจัดแนวปฏิบัติในการด้านจริยธรรมภายนอกโรงเรียน โดยให้สัมพันธ์กับสังคม สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างเหมาะสม

๒.๕ กำหนดระเบียบโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ตามหลักจริยธรรมและดำเนินการให้นักเรียนถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยครูไม่ต้องพร่ำสอนและเฝ้าดูเพื่อเป็นการฝึกนิสัยในการควบคุมตนเองของนักเรียน

๒.๖ การสอนจริยธรรมในห้องเรียน จะต้องมีการเรียนทฤษฎีและปฏิบัติโดยให้ได้ปฏิบัติจริง และปฏิบัติจนเป็นนิสัยเป็นการสำคัญ

๒.๗ สอดแทรกจริยธรรมในการสอนวิชาอื่น ๆ และการจัดกิจกรรมทุกประการของโรงเรียน

๒.๘ จัดให้มีอุปกรณ์การสอนจริยธรรม กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม และห้องจริยธรรมตามความเหมาะสม

๒.๙ จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมทุกระยะ และนำผลการประเมินผลและวัดผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนจริยธรรมในโรงเรียน

๒.๓.๔ หลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^{๕๒} ได้แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑) จริยธรรมขั้นต้น ได้แก่ เบญจธรรม ได้แก่ ธรรม ๕ ข้อ เป็นข้อปฏิบัติฝ่ายศีลและธรรมที่จูนใจกัน เป็นข้อปฏิบัติและขอบเขตให้เกิดความสุขทางกายและวาจาเท่านั้น อันจะนำไปสู่สังคมมีความสุขและเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติในขั้นอื่น

๒) จริยธรรมขั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ เป็นหลักปฏิบัติทางกาย วาจา และใจ เป็นข้อปฏิบัติทางใจ ในขั้นนี้ได้จำแนกให้ละเอียดพิสดารกว่าขั้นพื้นฐาน อันเป็นฐานของการปฏิบัติขั้นต่อไป

๓) จริยธรรมขั้นสูง คือข้อปฏิบัติสำหรับบรรลุมรรคผลนิพพานโดยตรง ข้อปฏิบัติในขั้นนี้เรียกว่า อริยมรรค แปลว่า ทางอันประเสริฐ ๘ ประการ หรือทางที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ประเสริฐ

ก. จริยธรรมขั้นต้น

เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติในขั้นสูง อาจกล่าวได้ว่า จริยธรรมในขั้นนี้เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมในขั้นสูงขึ้นไป ดังนั้นพื้นฐานจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้เกิดความรู้จักสภาวะที่เป็นปกติแห่งกายและวาจา ซึ่งเป็นบันไดขั้นแรกของผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อรากฐานมั่นคงก็ย่อมนำไปสู่เป้าหมายที่สูงขึ้นไป การที่เราจะดูพื้นฐานหรือความมั่นคงของบุคคลนั้นเราสามารถดูได้จากหลักเบญจศีลเบญจธรรม ว่ามีความสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด เพราะเบญจศีลเบญจธรรมเป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดความสงบทางกาย วาจา ผลที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลเท่านั้น ยังทำให้สังคม

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

มีความสันติสุข ไม่เดือดร้อนดีกว่าทำลายกัน เบญจศีล เบญจธรรมต่างก็มี ๕ ข้อ ที่จูนเข้ากันทั้งสองฝ่ายนี้ เพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีดังนี้

ก. เบญจศีล	ข. เบญจธรรม
๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์	๑) มีความเมตตากรุณาในสัตว์
๒) เว้นจากการลักทรัพย์	๒) เลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ
๓) เว้นจากการประพฤตินิโคตติในกาม	๓) มีความสำรวมระวังในกาม
๔) เว้นจากการพูดปด	๔) พูดแต่คำสัตย์คำจริง
๕) เว้นจากการดื่มสุราเมรัย	๕) มีสติรักษาดนไว้เสมอ

ศีลแต่ละข้อมีเบญจธรรมเป็นเครื่องสนับสนุน บุคคลผู้ศีลจำต้องมีธรรมคอยหนุนกันจะแยกจากกันไม่ได้ ถ้าบุคคลใดมีศีล ก็จะต้องมีคุณธรรมและบุคคลใดมีธรรมก็ต้องมีศีล หรือที่เรียกว่าจริยธรรมนั่นเอง ศีลจึงนับว่าเป็นหลักเบื้องต้นของการปฏิบัติธรรมทั้งปวง เพราะศีลสามารถกำจัดกิเลสอย่างหยาบที่เกิดทางกายวาจา แล้วก็บ่งบอกถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย ศีลจึงเป็นหลักเบื้องต้นที่เป็นที่ตั้ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณงามความดีทั้งหลายและเป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้นพึงปฏิบัติศีลให้บริสุทธิ์

ข. จริยธรรมชั้นกลาง

ในการจัดแบ่งจริยธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น เพื่อให้เกิดความละเอียดประณีตมากขึ้น จึงได้เพิ่มข้อปฏิบัติทางจิตใจเข้าไปด้วย เพื่อให้แตกต่างจากศีล ๕ อันเป็นจริยธรรมขั้นต้นและจำแนกข้อปฏิบัติทางใจนี้ไว้ต่างหาก จัดเป็นจริยธรรมชั้นกลาง ซึ่งได้แก่หลักธรรมที่ชื่อว่า “กุศลกรรมบถ ๑๐” หมายถึงทางแห่งการทำความดี พระพุทธศาสนาสอนเรื่องความดีนั้นไม่ใช่เพียงแต่สอนให้ทำความดี แต่ได้บอกวิธีการทำความดีกำกับไว้ด้วย ดังนั้น กุศลกรรมบถ ๑๐ หรือทางแห่งความดีจึงเป็นหลักปฏิบัติแห่งชีวิต ที่จะนำไปสู่โลกแห่งแสงสว่าง มีดังนี้

- ๑) การทำความดีทางกายมี ๓
- ๒) การทำความดีทางวาจามี ๔
- ๓) การทำความดีทางใจมี ๓

อย่างไรก็ตาม จริยธรรมในชั้นกลางจะเกิดไม่ได้ ถ้ามนุษย์ไม่มีศีล ๕ เป็นเครื่องรองรับศีล ๕ จึงเปรียบเสมือนบันไดขั้นแรกที่ส่งมนุษย์สามารถก้าวต่อไปในชั้นกลาง และชั้นกลางเป็นบันไดขั้นที่สองที่ผลักดันให้มนุษย์ได้ก้าวสูงไปอีก

ค. จริยธรรมชั้นสูง

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า หลักปฏิบัติที่จะนำมนุษย์ไปสู่การหยั่งเห็นสัจธรรมก็คือ “อริยมรรค” ซึ่งแปลว่า ทางอันประเสริฐ หรือทางเดินของผู้ปฏิบัติธรรมที่ประเสริฐ การปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เป็นหนทางอันประเสริฐที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ดังนี้

- ๑) สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง)
- ๒) สัมมาสังกัปปะ (ความคิดที่ถูกต้อง)
- ๓) สัมมาวาจา (การพูดที่ถูกต้อง)

- ๔) สัมมากัมมันตะ (การทำงานที่ถูกต้อง)
- ๕) สัมมาอาชีวะ (การดำรงชีพที่ถูกต้อง)
- ๖) สัมมาวายามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง)
- ๗) สัมมาสติ (ความระลึกที่ถูกต้อง)
- ๘) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นคงที่ถูกต้อง)

ดวงเดือน พันธมนาวิน^{๕๓} ถึงทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเกิดจากการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมประเภทต่างๆของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ ๖ ถึง ๖๐ ปี ได้สรุปทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมว่าประกอบด้วย ๓ ส่วนที่สำคัญคือ ส่วนที่เป็นดอกและผลไม้ของต้นไม้ ส่วนลำต้นและส่วนที่เป็นราก ในส่วนแรกคือ ดอกและผลไม้มันต้น แสดงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่างๆที่รวมกันเข้าเป็นพฤติกรรมพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศและพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลที่ออกมาเป็นพฤติกรรมต่างๆที่น่าปรารถนา มีสาเหตุอยู่ ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกคือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ อันประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน คือ ๑) เหตุผลเชิงจริยธรรม ๒) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ๓) ความเชื่ออำนาจในตน ๔) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และ ๕) ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆหรือสถานการณ์นั้นๆ) ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย ทำนายและพัฒนาพฤติกรรมชนิดใดจะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง ๕ ด้านประกอบกันจึงจะได้ผลดีที่สุด ส่วนที่สามของต้นไม้จริยธรรมคือ รากของต้นไม้ ซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่สอง มี ๓ ด้านคือ ๑) สติปัญญา ๒) ประสบการณ์ทางสังคม และ ๓) สุขภาพจิต จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ ๕ ประการที่ลำต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ ๓ ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง ๕ ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิตลักษณะทั้ง ๕ นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความทางจิตใจ ๓ ด้านดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียน และทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒน จิตลักษณะบางประการใน ๕ ด้านนี้โดยวิธีการอื่นๆด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน ๓ ประการ จึงเป็นสาเหตุของสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะ ๕ ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบายทำนายและพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าว

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้กับนักเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษานั้น ต้องคำนึงถึงทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม มีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านจริยธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยให้สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้วยการบูรณาการเข้ากับชีวิตจริงทั้งในและนอกสถานศึกษา ทั้งนี้ ผู้บริหาร พ่อ แม่ ครู อาจารย์ สังคม ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดบรรยากาศ

^{๕๓} ดวงเดือน พันธมนาวิน, *จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔).

สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความรู้คุณธรรมต่อไป

๒.๓.๕ รูปแบบการพัฒนาและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

ออรุณ จันทวานิช เลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.)^{๔๔} ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดทำโครงการจัดทำรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ว่าตามที่สำนักงานสภาการศึกษา ได้ทำการวิจัยศึกษารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หลังจากนำมาวิเคราะห์ได้พบรูปแบบของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๔ รูปแบบ คือ รูปแบบของบ้าน (ครอบครัว) วัด โรงเรียน และชุมชน รูปแบบทั้ง ๔ นี้ เป็นรูปแบบที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยทุกรูปแบบจะมีเนื้อหาที่ควรรู้ทั้งทางกาย และทางจิตใจ วิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าว ดังจะเสนอรายละเอียดดังนี้

๑) รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยครอบครัว มีเนื้อหาสำคัญคือ

ด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้เรื่องความดี ความชั่ว พระคุณ หน้าที่ ระเบียบวินัย กติกาสังคม และศาสนาวัฒนธรรม ความรู้เหล่านี้ฝึกพฤติกรรมทางกายได้ โดยปลูกฝังความสุภาพ มีน้ำใจ กตัญญู มีระเบียบ ทำตามหน้าที่ พึ่งตนเอง และอดออม ด้านการสร้างทัศนคติให้ตระหนักรัก เคารพ เชื่อมมั่น อดทน มีสำนึกขณะกระทำ สำหรับวิธีการอบรมปลูกฝัง ทำได้โดยวิธีการอบรมด้วยวาจา ด้วยการปฏิบัติเอง ด้วยการปฏิบัติให้เห็นและการกระตุ้นให้คิด ทั้งนี้ต้องอาศัยความใกล้ชิดและทำตัวเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ ในกรณีที่เด็กทำดีควรชมเชย ย้ำผลการกระทำความดีที่เด็กทำให้เด็กฟังและควรยกย่องต่อหน้าผู้อื่น เมื่อเด็กกระทำผิดควรพูดคุยอธิบายย้ำผลการกระทำผิดให้เด็กฟังและพยายามลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ด้านการวัดประเมินผลจะวัดจากพฤติกรรมและทัศนคติของเด็ก ผลที่คาดหวังจะได้รับคือเด็กสุภาพ มีน้ำใจ กตัญญู มีระเบียบวินัย ทำหน้าที่ที่พึ่งตนเอง อดออม ตระหนักและเคารพ เชื่อมมั่น อดทนและมีสำนึก

๒) รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยโรงเรียน (สถานศึกษา) มีเนื้อหาที่สำคัญคือ ด้านความรู้ ได้แก่ความรู้ในเรื่องความดี /ความชั่ว พระคุณ หน้าที่ ระเบียบวินัย การพัฒนาตน ความเป็นไทย สิ่งแวดล้อมและศาสนาวัฒนธรรม ความรู้เหล่านี้ฝึกพฤติกรรมทางกายได้ โดยปลูกฝังความมีสัจจะ มีน้ำใจ กตัญญู ทำหน้าที่ มีระเบียบวินัย ฝึกฝนสม่ำเสมอ เรียนรู้จากความผิด พึ่งตนเอง ปฏิบัติตามคำสอน รักษาวัฒนธรรม /สิ่งแวดล้อม และทำตนให้เป็นประโยชน์ ด้านการสร้างทัศนคติให้ตระหนัก รัก/ภาคภูมิใจ มุ่งมั่น เชื่อฟัง มีเหตุผล มีสำนึกขณะจะกระทำอย่างรอบคอบ สำหรับวิธีการอบรมปลูกฝังและการประเมินผลทำเช่นเดียวกับเด็กมีสัจจะ มีน้ำใจ กตัญญู รู้หน้าที่ ระเบียบวินัย เรียนรู้ผิดถูก รักษาวัฒนธรรม มีความภาคภูมิใจ มุ่งมั่น มีเหตุผลและมีสำนึก

^{๔๔} ออรุณ จันทวานิช เลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.), **ศึกษารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://learner.in.th/blog/manu-nok/57406>.

๓) รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยสถาบันศาสนา มีเนื้อหาที่สำคัญคือ ด้านความรู้และวิธีการอบรมเช่นเดียวกับรูปแบบครอบครัวแต่ผู้ที่ทำหน้าที่ขัดเกลาคือ พระ นักบวช บุคลากรทางศาสนา ส่วนผลที่คาดว่าจะได้รับคือ เด็กเป็นคนสุภาพ มีน้ำใจ กตัญญู อดทน เอื้อเฟื้อ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ ประหยัด ตระหนักในคุณค่า เคารพตัวเอง เชื้อมั่น มีความรักและเมตตา รวมทั้งมีสำนึกที่จะทำดี

๔) รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยชุมชน มีเนื้อหาที่สำคัญคือ ด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้วิธีการอบรมปลูกฝังเช่นเดียวกับรูปแบบที่ ๑ แต่ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมคือ กระบวนกรภายในชุมชน ส่วนผลที่คาดหวังว่าจะได้รับคือ เด็กรับผิดชอบต่อสังคมรักษาสิ่งแวดล้อม บำเพ็ญประโยชน์ และเคารพกติกา พฤติกรรมและทัศนคติของเด็ก

สุขุมล เกษมสุข^{๕๕} ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมจากประสบการณ์ปฏิบัติจริงในโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่นักเรียน ครู และบุคลากรส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน การจัดกิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนในชั้นเรียน หรือจัดให้นักเรียนทั้งโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนได้เห็น รับรู้ ปฏิบัติกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมนั้นด้วยตนเอง เพื่อเกิดผลโดยตรงต่อจิตใจของนักเรียน ให้นักเรียนได้ใกล้ชิด ได้เห็นแบบอย่างการปฏิบัติที่ดีงามและได้ลงมือปฏิบัติจริงย่อมเกิดประโยชน์มากขึ้น การจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรมโดยตรง จัดขึ้นโดยสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ดังนี้

๑. การที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนได้รับประสบการณ์ ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง หรือเสมอ ๆ นั้น นักเรียนจะเรียนรู้โดยการซึมซับสิ่งที่ดีงาม ได้เลียนแบบทำตามจนกลายเป็นพฤติกรรมของนักเรียนเอง ดังที่ ได้เสนอบทความเรื่องการสอนที่ทำให้เกิดการซึมซับว่า การจัดบรรยากาศสิ่งเร้าให้ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์จนเกิดประสบการณ์ซ้ำ ๆ ประจักษ์ผลชัดเจน จนซึมซาบลึกลงสู่จิตสำนึก จะทำให้มีความรู้สึก จดจำ รู้คิดที่ยั่งยืนคงทน และแสดงออกในทางสร้างสรรค์

๒. นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ได้สัมผัสและฝึกฝนประสบการณ์ตรงอันเป็นประสบการณ์ที่ดีงาม ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรม เป็นการเรียนรู้จากการกระทำของนักเรียนเอง ย่อมเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการบอก การสอนในชั้นเรียนอย่างเดียว

๓. การที่นักเรียนได้ปฏิบัติพิธีการทางศาสนาในวันสำคัญ ไม่ว่าจะโรงเรียนจะจัดเองเป็นเอกเทศหรือพานักเรียนไปร่วมพิธีที่ชุมชนจัดขึ้นก็ตาม ย่อมเป็นกิจกรรมที่มีความหมายต่อชีวิตของนักเรียน เพราะเป็นกิจกรรมที่ชุมชนและสังคมด้วย เป็นการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน นักเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

๔. การจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรม ไม่ว่าจะจัดในโรงเรียนหรือร่วมกับชุมชนทุกครั้งจะมีครูเป็นกัลยาณมิตรหรือพระภิกษุสงฆ์ หรือวิทยากรผู้มีความรู้ มีจริยธรรมเป็นผู้ชี้แนะเป็นตัวอย่างอยู่ด้วย นักเรียนได้เห็นแบบอย่าง ได้ฟัง ได้สนทนากับคนดี หรือจะเรียกว่าเป็นบัณฑิตตามความหมาย

^{๕๕} สุขุมล เกษมสุข, การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘).

ทางพุทธศาสนาก็ได้ การได้คบหาเสวนาเข้าใกล้บัณฑิตย่อมเป็นมงคลแก่นักเรียนเอง ช่วยโน้มน้าวจิตใจให้ใฝ่ดีใฝ่คุณธรรม

๕. เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมจิตใจและจริยธรรม นักเรียนจะได้เห็นคุณค่าของการทำความดี เพราะเมื่อได้ฟัง ได้รู้ ได้เห็น ได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ แล้วนักเรียนได้รับความสุขความสบายใจ ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ให้ความสุขใจ เป็นความดีที่สังคมยอมรับ นักเรียนจะพอใจที่จะปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ อีก เป็นการเห็นคุณค่าของความดีงามด้วยตนเอง เป็นจุดเริ่มต้นหา การรู้จักคิด และแสวงหาความดีงาม นั่นคือเกิดปัญญาอันเป็นปัจจัยภายในของการเกิดจริยธรรม

การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนโดยตรงนั้นควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนา ค่านิยม ลักษณะนิสัย วิธีคิดของนักเรียนไปสู่การมีคุณธรรมจนถึงการปฏิบัติตนเป็นผู้มีจริยธรรม กิจกรรมที่ควรจัดมีดังนี้

๑. กิจกรรมโฮมรูม (Home Room) กิจกรรมโฮมรูม คือ กิจกรรมที่ครูประจำชั้นจัดให้แก่ นักเรียนในช่วงเวลาโฮมรูม ซึ่งได้แก่เวลาเข้าก่อนเข้าเรียนและเวลาเย็นหลังเลิกเรียนช่วงละประมาณ ๓๐ นาที โดยทั่วไปในช่วงโฮมรูมครูส่วนมากจะดูแลนักเรียนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ความสะอาดเรียบร้อยในการแต่งกาย อบรมกิริยามารยาท ตักเตือนเรื่องความรับผิดชอบในการส่งงาน ส่งการบ้าน หรืออาจให้ท่องสูตรคูณ บทท่องจำอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ แต่กิจกรรมที่เป็นกิจวัตรประจำวันเช่นนี้ไม่ จำเป็นที่ครูต้องคอยเป็นผู้ตักเตือนชี้แนะทุกวัน เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติไปสักระยะหนึ่งนักเรียนก็จะ รับผิดชอบตัวเองได้ ดังนั้นครูจึงควรใช้เวลาช่วงโฮมรูมจัดกิจกรรมอื่น ๆ ให้แก่นักเรียนเพื่อฝึก ความสามารถ และปรับบุคลิกภาพ ปรับพฤติกรรม เช่น การฟังนิทานและเรื่องราวที่ครูอ่านให้ฟัง การ ให้เด็กพูดหน้าชั้นเล่านิทาน เล่าข่าว และวิเคราะห์ข่าวเหตุการณ์ประจำวัน การพูดแสดงและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หลายกิจกรรมเหล่านี้หมุนเวียนกันไป โดยครูพยายามเป็นผู้จัดการให้การ ทำ กิจกรรมเหล่านี้มีเนื้อหาสัมพันธ์โยงไปถึงเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังสิ่งดีงามลงไป จิตใจของนักเรียนดังตัวอย่างกิจกรรมที่จะเสนอต่อไปนี้

๑.๑ การอ่านหนังสือส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนฟัง หนังสือที่จะนำมาอ่านนี้อาจเป็น หนังสือธรรมะโดยตรงคือ เป็นหนังสือเกี่ยวกับศาสนา ข้อธรรมะ คำสั่งสอนหรือหนังสือส่งเสริม จริยธรรมทั่ว ๆ ไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรงก็ได้ ครูควรเลือกหนังสือที่มีเนื้อหาใจความไม่ยาก เกินไป ไม่ยาวจนน่าเบื่อ อาจเลือกเรื่องที่เป็นตอนหรือเป็นบทก็ได้ ตัวอย่างหนังสือที่สามารถนำมาอ่าน ให้นักเรียนชั้นประถมฟัง คือ มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานธรรมะ ฯลฯ

๑.๒ การเล่าเรื่องหรือนิทานส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนฟัง นักเรียนในวัย ประถมศึกษาชอบฟังนิทานและเรื่องเล่าต่าง ๆ มาก มักจะซึมซับแนวคิด พฤติกรรมของตัวละครใน นิทานโดยไม่รู้ตัว การใช้นิทานเป็นเครื่องสอน เครื่องเตือนใจย่อมได้ผลมากและไม่เคยล้าสมัยในช่วง โฮมรูมเช้าหรือเย็นควรจัดกิจกรรมการฟังนิทานส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนเป็นครั้งคราว นิทาน หรือเรื่องที่เหมาะนำมาเล่าให้นักเรียนฟัง เช่น นิทานชาดก ประวัติของพระพุทธเจ้าบางตอนที่ปรากฏใน พระไตรปิฎกและนักเรียนยังไม่เคย นอกจากนี้นิทานอีสป นิทานคติธรรม นิทานไทยโบราณ นิทาน พื้นบ้าน นิทานต่างประเทศ เทพนิยาย หรือนิทานผจญภัย ครูสามารถเลือกเรื่องที่ส่งเสริมจริยธรรม มาเล่าได้ทุกเรื่อง ทุกประเภท เด็กแทบทุกคนชอบฟังนิทาน ยิ่งถ้าครูมีทักษะการเล่าที่ดีเล่าได้

สนุกสนาน เด็กยิ่งมีความสุขและจะบอกรำให้ครูเล่าทุกวัน ครูมีโอกาสปลูกฝังจริยธรรม คุณงามความดี ในจิตใจของเด็กได้ทุกวัน นับเป็นโอกาสที่ตีมีค่ายิ่ง

ข้อควรระวังในการเล่านิทานส่งเสริมจริยธรรมก็คือ ครูควรหลีกเลี่ยงภาษาบาลีหรือคำทาง พุทธศาสนาที่ยากแก่การเข้าใจของเด็ก ควรเปลี่ยนมาใช้ภาษาธรรมดาที่เด็กเข้าใจง่าย เพื่อเด็กจะได้ไม่ เบื่อหน่ายและไม่เกิดความรู้สึกว่าศาสนาเป็นเรื่องยากหรือเป็นเรื่องเฉพาะของคนบางกลุ่มที่เขาเข้าไม่ถึง

กิจกรรมการอ่านหนังสือส่งเสริมจริยธรรม และกิจกรรมการเล่าเรื่องเล่านิทานส่งเสริม จริยธรรมให้เด็กฟังนี้ ดูเหมือนว่าจะคล้ายกันคือ ครูเป็นผู้อ่านหรือเป็นผู้เล่าให้เด็กฟังและมีจุดมุ่งหมาย เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กเหมือนกัน แต่ผู้เขียนแยกเป็น ๒ กิจกรรม เพราะการอ่านให้ฟัง และการเล่าให้ฟังนั้นมีความแตกต่างกัน คือผู้เขียนพบว่าเด็กจะชอบฟังครูเล่าเรื่องมากกว่าฟังครูอ่าน หนังสือ เพราะการฟังครูเล่าเรื่องจะรู้สึกสบายและผ่อนคลายมากกว่า แต่ผู้เขียนก็ยังคงจัดกิจกรรมการ อ่านหนังสือให้เด็กฟัง เพราะถ้าครูหาหนังสือที่ดี ที่สนุก เหมาะกับวัยและความสนใจของเด็กแล้ว เด็กก็ ชอบฟังเช่นกัน เกิดประโยชน์ในการปลูกฝังจริยธรรมเช่นกัน

๒. กิจกรรมทางศาสนา การจัดกิจกรรมทางศาสนาเป็นการประกอบศาสนพิธีการ ประกอบศาสนพิธีเป็นวิธีการหนึ่งเพื่อสืบทอดจรรโลงศาสนาให้คงอยู่ และยังเป็นการรักษาประเพณี การให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมทางศาสนา นอกจากจะเป็นการสืบทอดศาสนา รักษาประเพณีแล้ว ยัง เป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน ด้วยเหตุผลดังนี้

๒.๑ นักเรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหา ลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องในการปฏิบัติเพื่อ ประกอบศาสนพิธี เช่น การจุดเทียน จุดธูป บูชาพระพุทธรูป การอาราธนาศีล การสวดมนต์บทต่าง ๆ เป็นต้น นักเรียนได้รู้ขั้นตอนลำดับก่อนหลัง และได้ฝึกปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งจะทำให้ดีและจำได้นาน ปฏิบัติได้ตลอดไป

๒.๒ นักเรียนได้ฝึกจิตให้มีความสงบนิ่งในขณะที่ทำพิธีต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ เป็น โอกาสให้นักเรียนได้สงบจิตใจชั่วระยะหนึ่ง และถ้าหากนักเรียนได้ตั้งใจปฏิบัติตามขั้นตอนและตั้งใจ ฟังคำที่พระภิกษุสงฆ์แสดงธรรมด้วยแล้ว นักเรียนก็ย่อมได้พัฒนาความคิดและจิตใจไปด้วย

๒.๓ นักเรียนได้มีโอกาสอยู่ท่ามกลางความสงบความดีงาม คือการประกอบกุศล กรรม อยู่ท่ามกลางความรักสามัคคีของพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมงาน เป็นการสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่ นักเรียนที่อาจจะประทับใจและเป็นจุดเริ่มต้นของการสนใจใฝ่รู้ทางพุทธศาสนาของเด็กบางคน

๒.๔ นักเรียนได้ซึมซับสิ่งดีงามทั้งปวงที่เกิดขึ้นในขณะที่ประกอบพิธีทางศาสนา โดยเฉพาะคำสั่งสอนทางศาสนา การระลึกถึงพระศาสดา และพระรัตนตรัยอันเป็นที่พึ่งทางใจ ยิ่งได้ โอกาสมากเท่าไรการซึมซับก็ยิ่งได้ผลมากขึ้น นักเรียนจะได้พัฒนาจริยธรรมโดยไม่รู้ตัว

การจัดกิจกรรมทางศาสนา อาจทำได้ ๒ แบบ คือ พานักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัด อยู่แล้ว ซึ่งเหมาะกับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้วัดหรือศาสนสถานโดยสามารถพานักเรียนเดินทางไปร่วมงาน ได้โดยสะดวกและปลอดภัย อีกแบบหนึ่งเป็นการจัดกิจกรรมขึ้นเองให้แก่นักเรียนโดยเฉพาะ อาจจัด ขึ้นที่วัด ที่ศาสนสถานใกล้โรงเรียนหรือจัดขึ้นในโรงเรียนตามความสะดวก

กิจกรรมทางศาสนาที่ควรจัดได้แก่ กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร เวียนเทียน ฟังธรรม หล่อเทียนพรรษา ตักบาตรเทโว เป็นต้น กิจกรรมตามประเพณีทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เป็นต้น นอกจากนี้ทางโรงเรียนอาจนิมนต์ พระภิกษุสงฆ์มาสอนศีลธรรมแก่นักเรียน หรือมาแสดงธรรมในวันธรรมสวนะ หรือในโอกาสอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

ทศนา แคมมณี^{๕๖} ได้กล่าวถึงการพัฒนาและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

๑. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning)

๑.๑ สารสำคัญ

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขแบบการกระทำนี้พัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ชื่อ เบอร์ริส สกินเนอร์ (Burrhus F. Skinner) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามผลที่ได้รับจากการกระทำที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งผลกากระทำนั้นมีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่ ผลประเภทเสริมแรง (Reinforce) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราเพิ่มขึ้นและผลประเภทถูกลงโทษ (Punisher) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราลดลงหรือหมดไป ดังนั้นเราจึงสามารถวางเงื่อนไข โดยใช้ตัวเสริมแรงหรือตัวลงโทษเป็นเครื่องมือในการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและลดหรือขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

๑.๒ วิธีการ บุคคลใดที่มีความต้องการและตั้งใจจะพัฒนาตนเองในเรื่องใดก็ตามสามารถดำเนินการตามระบบคู่สัญญาได้ดังนี้

๑. กำหนดเรื่อง/ ปัญหา/จุดที่ต้องการพัฒนา โดยการสำรวจตัวเองหรือขอข้อมูลเกี่ยวกับตนเองจากบุคคลอื่น

๒. แสวงหาคู่สัญญาที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์

๓. ตั้งปณิธานและขอคำแนะนำจากคู่สัญญา

๔. วางแผนการดำเนินการโดยจัดทำเป็นโครงการ มีรายละเอียดของกระบวนการแก้ปัญหาครบถ้วน มีกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน

๕. นำโครงการไปให้คู่สัญญาและทำสัญญากับคู่สัญญา

๖. ลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดในโครงการ

๗. บันทึกผลการปฏิบัติและส่งให้คู่สัญญารับรู้เป็นระยะๆ ตามที่ตกลง

๘. เมื่อครบกำหนดระยะเวลา ประเมินผลการปฏิบัติตลอดโครงการ

๙. ถ้ายังไม่บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย ปรับแผนการปฏิบัติให้เหมาะสมขึ้น

^{๕๖} ทศนา แคมมณี, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: เสริมสิน พรี่เพรส ซิสเต็ม, ๒๕๔๖).

และลงมือปฏิบัติต่อไป โดยขยายระยะเวลาของโครงการออกอีก อาจกำหนดจุดมุ่งหมายใหม่ เพิ่มเติมวิธีการและดำเนินการต่อไป หรือถ้าปฏิบัติได้ผลสมบูรณ์แล้ว ก็อาจยุติโครงการในเรื่องนั้นแล้วเริ่มดำเนินการเรื่องใหม่ต่อไป

ธานินทร์ กรัยวิเชียร^{๕๗} ได้ให้ข้อเสนอแนะ : แนวทางการวางแผนปรับปรุงและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมระดับประเทศ ดังนี้

มาตรการทางกฎหมาย

บุคคลทั่วไปยังเข้าใจผิดว่ากฎหมายเป็นยาครอบจักรวาล สามารถจะเยียวยาความเหลวและพะพอนในสังคมได้ทุกสิ่งอัน ความจริงนั้นอย่างมากที่สุด กฎหมายทำได้แต่เพียงนำเอาตัวผู้ละเมิดกฎหมายมาลงโทษเท่านั้น แม้กระนั้นก็ยังหาทำได้ไม่ในกรณีที่ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะนำผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกระบวนกฎหมายเป็นเพียงมาตรการป้องกันและปราบปรามการกระทำชั่วได้ในระดับหนึ่งซึ่งอยู่ในวงจำกัดอย่างยิ่ง แต่มาตรการทางกฎหมายก็ยังคงจำเป็นต้องมีอยู่และจำเป็นต้องใช้ประกอบกับมาตรการอื่นด้วย การป้องกัน ปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง และแก้ไขปัญหาอื่นๆจึงจะได้ผลดี เพราะอย่างไรเสียกฎหมายอย่างเดียวเท่านั้นก็ไม่อาจเปลี่ยนพฤติกรรมของคนได้เลย

มาตรการเสริมมาตรการทางกฎหมาย

ความเหลวและพะพอนในสังคมไทย เป็นเรื่องของความเสื่อมโทรมทางจิตใจ เราจึงควรแก้ไขในเรื่องของจิตใจ เรื่อง “ กิเลส ” ของบุคคล โดย

มาตรการแก้ไขจิตใจด้วย “ หิริโอตตปปะ ” และ “ กฎแห่งกรรม ”

ประเด็นสำคัญที่ต้องการให้พิจารณาคือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้คนมีหิริโอตตปปะ หรือมีความละอายต่อการทำชั่วเพราะกลัวบาปและไม่กล้าที่จะทำทุจริตประพฤตินิชอบถ้าจะให้ได้ดี หิริโอตตปปะนั้นต้องมีบทบังคับหรือบทกำหนดโทษ (Sanction) ด้วย สมควรจะมีการอบรมศึกษาเรื่อง “กฎแห่งกรรม” เป็นบทบังคับในเรื่องนี้ ผู้ใดทำการอันใดไว้ย่อจะได้รับกรรมนั้น อันเป็นทั้งบทให้รางวัลหากทำดีและบทลงโทษหากทำชั่ว Reward And Punishment อยู่ในตัว กฎแห่งกรรมนี้เป็นกฎธรรมชาติที่จะต้องเกิดแก่ทุกคนไม่มีผู้ใดที่ก้าวล่วงเสียได้

การปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกสาธารณะ (Public Conscience)

วิกฤตการณ์การช้อราษฎร์บังหลวงและปัญหาสังคมต่างๆในปัจจุบันนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากที่ประชาชนทั่วไปขาดการเอาใจใส่ ขาดการมีส่วนร่วมขาดการมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมในการตรวจสอบดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ และไม่ช่วยกันเป็นหูเป็นตาดูแลสังคมของเราให้น่าอยู่ เพราะประชาชนส่วนหนึ่งมีแนวความคิดว่า “ฉันไม่เกี่ยว” หรือ “ธุระไม่ใช่” การจะแก้ไขปัญหาสังคมเหล่านี้ให้ได้ผลทางหนึ่งคือการกระตุ้นและรบเร้าให้ประชาชนเห็นความจำเป็นที่แต่ละคน

^{๕๗} ธานินทร์ กรัยวิเชียร, **คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๕๐).

จะต้องเข้ามามีส่วนได้ส่วนเสียของบ้านเมืองมากขึ้นเป็นลำดับต้องสร้างแนวความคิดใหม่ให้แต่ละคนตระหนักว่า “เป็นหน้าที่ของฉันทัน” ที่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อความเป็นไปในสังคม ต้องเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมืองมีคำกล่าวของอดีตนายกรัฐมนตรีแห่งสหรัฐอเมริกา จอห์น ฟิชเยอร์ลด์ เคนเนดี ซึ่งกล่าวปลุกจิตสำนึกสาธารณะให้กับประชาชนของเขาด้วยถ้อยคำที่จับใจว่า “จงอย่าถามว่าประเทศชาติจะทำอะไรให้แก่ท่านได้บ้าง จงถามว่าท่านจะทำอะไรให้แก่ประเทศชาติได้บ้าง” จิตสำนึกสาธารณะนี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารราชการแผ่นดิน ยิ่งดำรงตำแหน่งสูงยิ่งต้องมีความเสียสละและอุทิศตนให้แก่ส่วนรวมมากขึ้นเป็นลำดับ มิใช่ที่ว่าถ้ารัฐได้ประโยชน์ฉันทันก็ต้องได้ประโยชน์เข้าพกเข้าห่อด้วยเหมือนกัน ประชาชนจะไว้วางใจบุคคลประเภทนี้ได้อย่างไร การบริหารราชการแผ่นดินจะเป็นไปได้ด้วยดีก็ต่อเมื่อประชาชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้นำและภาวะของผู้หน้านั้น

ข. กระบวนการร่อนทอง (A Cleansing Process)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าประชาชนต้องมีจิตสำนึกสาธารณะ เขาเหล่านั้นต้องเข้ามามีส่วนร่วมมีสิทธิมีเสียงในการแก้ไขปัญหาการช่อราษฎรบังหลวงและปัญหาต่างๆของสังคมให้มากขึ้นเป็นลำดับ ที่สำคัญประการแรกคือประชาชนต้องให้ความสำคัญ ใส่ใจและพิถีพิถันเลือกสรรผู้ที่มีศีลธรรมและยึดถือความถูกต้องชอบธรรมให้เป็นผู้รับผิดชอบทั้งในทางการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับชาติและมีใช้จะหยุดชะงักเพียงนั้น หากแต่ประชาชนจักต้องติดตามเผ่าดู ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองเหล่านั้นต่อไปอย่างใกล้ชิดว่าได้ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและอย่างดีที่สุดแล้วหรือไม่ ถ้าไม่ ก็ต้องหาทางหักท้วงหรือเลือกสรรผู้อื่นที่ดีกว่าในโอกาสต่อไปจนได้คนที่ดีที่สุดมาบริหารกิจการบ้านเมืองเปรียบเสมือนการร่อนทองที่ต้องค่อยๆคัดกรองเอาเศษหินเศษดินออกค่อยๆร่อนจนกระทั่งได้ทองที่มีความบริสุทธิ์จริง กระบวนการร่อนทองนี้มีใช้เพียงให้ประชาชน “ร่อนทอง” เพื่อหาทอง “บริสุทธิ์” มาเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดินในระดับและหน้าที่ต่างๆเท่านั้น หากแต่ยังหมายความว่ารวมถึงการ “ร่อนทอง” ตนเองด้วย เพราะไม่มีผู้ใดเกิดมาก็ดีเต็มร้อยหรือชั่วทั้งร้อยหากแต่มีดีบ้างชั่วบ้างคละกันอยู่ ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นด้วย การฝึกอบรมและการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้มากเพราะหากประชาชนยังไม่เห็น ความสำคัญของเรื่องนี้และยังสนใจแก่ประโยชน์ส่วนตน บ้านเมืองก็คงจะต้องล้มลุกคลุกคลานและตกต่ำลงไปอีก และสิ่งที่ตามมาให้เห็นกันอยู่ว่าเสียหายแก่ส่วนรวม

๓. การฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กเยาวชน สำหรับการฝึกอบรม ส่งสอนคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่ควรมีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนี้ คือ

๓.๑ ครู อาจารย์

อิทธิพลของครู อาจารย์ที่มีต่อนักเรียน นักศึกษานั้นลึกลับและยาวนาน ดังนั้น หากครูดี ย่อมจะเป็นคุณอนันต์แก่นักเรียน นักศึกษา แต่หากครูไม่ดีหรือครูชั่วย่อมมีโทษมหันต์ต่อเขาด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้นถือเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครู อาจารย์ นอกเหนือจากการให้ความรู้ทางวิชาการในทุกสาขาและทุกสาขาวิชาชีพ ครูที่ดีนั้นจะต้องรัก เห็นใจ เข้าถึงดวงใจของศิษย์ และอุทิศตนให้แก่การสอนแล้ว ยังต้องรู้จักเสริมจุดเด่นและ

แก้จุดด้อยให้กับศิษย์ ทั้งยังต้องปลูกฝังให้ศิษย์ได้ตระหนักในความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม ความสำนึกในหน้าที่ ต้องให้ศิษย์มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องชอบธรรม ทั้งนี้ครูเองก็ต้องปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลาจนบรรลุถึงความเป็นเลิศทั้งในทางวิชาการและทางการสอน โดยเฉพาะในด้านการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมครูนั้นต้องดำรงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ จะได้มีความเชื่อศรัทธาและถือปฏิบัติตามด้วยความเคารพรัก

แนวทางในการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ต้องอาศัยมาตรการและกลยุทธ์ต่างๆ ดังนี้

๓.๑.๑ สร้างเสริมระบบการให้รางวัลและลงโทษ (Reward And Punishment) ในประมวลจริยธรรมของวิชาชีพต่างๆ หากจะให้ใช้บังคับอย่างได้ผลก็จะต้องมีบทที่ว่าด้วยความผิดและบทกำหนดโทษไว้เสมอ มิฉะนั้นก็จะเป็นเสมือนเสือกระดาษที่ไม่มีผู้ใดนำพา หรือ ยาเกรงเช่นเดียวกันหากเราต้องการจะให้คนมีหิริโอตตัมปะ ก็ต้องอาศัยกฎแห่งกรรมมาเป็นบทบังคับ (Sanction) ซึ่งมีการทั้งให้รางวัลและการลงโทษอยู่ในตัวกฎแห่งกรรมนั่นเอง ส่วนในการฝึกอบรมเด็กเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้น เราจะใช้อะไรมาบังคับ ขอเสนอแนะว่า คติธรรมเหล่านั้นต้องกำกับด้วย “ วินัย ” มีการให้รางวัลแก่ผู้กระทำความดีและมีการลงโทษแก่ผู้ทำชั่ว ทั้งรางวัลและการลงโทษนี้มีเกณฑ์กำหนดว่า ต้อง “ ได้สัดส่วน ” กับความดีความชอบหรือหนักเบาพอดีกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดในชีวิตประจำวันเราก็สามารถส่งเสริมจริยธรรมของเด็กๆทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ได้บ่อยครั้ง เพราะการทำความดีนั้นทำได้ยากและสวนทางกับกิเลสของมนุษย์ ดังนั้นเมื่อเด็กๆ เอาชนะกิเลสของตนเองได้เราควรส่งเสริมและให้กำลังใจ เช่น ถ้าเขายอมแบ่งปันขนมที่ได้มาให้กับน้อง โดยคุณแม่ไม่ต้องขอคุณแม่ต้องชมเชยเป็นพิเศษเพื่อให้เขาภาคภูมิใจและชอบใจที่ได้เป็นคนใจดี หรือ ถ้าเด็กๆ เก็บกระเป๋าสตางค์ของเพื่อนได้แล้วนำมาคืนคุณครูควรชมเขาต่อหน้าทุกคนในชั้นเพื่อให้เขาภาคภูมิใจที่เป็นคนดีของสังคม หรือ คุณครูอาจจะถามเด็กๆว่าเวลาเขามาโรงเรียนเขาข้ามถนนตรงทางม้าลายหรือสะพานลอยหรือเปล่า? เพื่อเป็นการฝึกให้เด็กๆชอบทำตามกฎหมายบ้านเมือง หรือเวลาที่เด็กๆทะเลาะกัน คุณครูต้องให้คนผิดขอโทษและสอนให้อีกคนหนึ่งให้อภัยเพื่อเป็นการบูรณาการที่ถูกต้องให้กับเด็ก เป็นต้น

นอกจากนั้น ในแต่ละปีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ สามารถส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กได้โดยการคัดเลือกเด็กและเยาวชนดีเด่นด้านคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กได้ โดยการคัดเลือกเด็กและเยาวชนดีเด่นด้านคุณธรรมและจริยธรรมประจำโรงเรียน ประจำชุมชน ประจำหมู่บ้าน แม้กระทั่งประจำวัด โบสถ์ สถานีตำรวจต่างๆ หรือสถานีวิทยุ และยังสามารถให้รางวัลอื่นๆ เช่น เยาวชนที่ช่วยเหลือผู้อื่นดีเด่น หรือเป็นแบบอย่างดีเด่นอาทิ เด็กที่เลี้ยงดูยายแก่ที่พิการ เด็กที่คืนเงินหรือกระเป๋าสตางค์ที่เก็บได้ เด็กที่เป็นพยานให้ตำรวจจับผู้ร้ายได้ เด็กที่ช่วยคนถูกทำร้าย นอกจากนี้ยังสามารถให้รางวัลหรือเชิดชูเกียรติเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มได้อีกด้วย เช่น ให้รางวัลกลุ่มเยาวชนดีเด่นแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมมาตลอดทั้งปี ให้รางวัลแก่เด็กนักเรียนที่ไม่มีการทุจริตในการสอบทั้งชั้น หรือ ให้รางวัลเชิดชูเกียรติแก่สถานศึกษาที่ไม่มีเด็กเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เหล้า หรือบุหรี่ทั้งโรงเรียน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การยกย่องเชิดชูเกียรตินี้จะได้ผลท่ามกลางกลุ่มเด็กและเยาวชนก็ต่อเมื่อ เราได้ยกย่องบุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องอย่างแท้จริงเท่านั้น หน่วยงานและองค์กรต่างๆ เจ้าของรางวัลจึงต้องพิถีพิถันในการวางหลักเกณฑ์ ตลอดจนต้องพิจารณาคัดเลือกผู้เหมาะสมกับ

รางวัลอย่างรอบคอบละเอียดถี่ถ้วนยิ่ง ต้องไม่ให้เด็ก ๆ หัวเราะเอาได้ว่า ผู้ใหญ่ถูกหลอก หรือผู้ใหญ่พยายามหลอกเด็กทางใดทางหนึ่ง และหมดศรัทธาไปกับการยกย่องเชิดชูเกียรติไปอย่างน่าเสียดาย ดิฉันเห็นว่าเป็นหน้าที่ของเราทุก ๆ คนที่จะต้องช่วยกันทำให้การยกย่องเชิดชูเกียรติมีส่วนในการสร้างค่านิยมที่ดีให้แก่เด็ก ๆ และเยาวชน คนรุ่นใหม่ของสังคมได้เป็นอย่างดี.”

แม้ในปัจจุบัน หน่วยงานและมูลนิธิต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากขึ้น มีการจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ เพื่อมอบโล่ เข็มเกียรติคุณประกาศนียบัตร และทุนการศึกษาแก่ผู้ประกอบคุณงามความดีมากมายแต่มีโครงการหนึ่งที่น่าสนใจไม่น้อย คือ **“โครงการธนาคารความดี”**ที่มีการจัดต่อเนื่องมาแล้วหลายปี ทั้งในโรงเรียนทุกระดับ ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตลอดจนในเรือนจำ.

โครงการนี้มีจุดเด่นที่ให้แก่เด็ก ๆ นักเรียน นักศึกษา หรือผู้ต้องขังมีสมุดคู่ฝากความดี (ลักษณะคล้ายสมุดบัญชีธนาคาร) ติดตัวไว้คอยสะสมความดีโดยมีครูอาจารย์ ผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่เรือนจำ แล้วแต่กรณี เป็นคนลงชื่อรับรอง ซึ่งทางโรงเรียนหรือสถานศึกษาและเรือนจำ จะกำหนดหลักเกณฑ์การฝากและถอนคะแนนความดีไว้ตามความเหมาะสม เมื่อสมาชิกสะสมคะแนนความดีได้ครบตามเงื่อนไขที่ตั้งไว้ก็จะได้รับรางวัลและการประกาศเกียรติคุณ

๓.๑.๒ ปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนคุณธรรมและจริยธรรมให้ชัดเจนเห็นภาพเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องนามธรรม จึงอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่กระตือรือร้น ดังนั้นถ้าจะให้ได้ดีต้องมีวิธีการเรียนการสอนที่จูงใจผู้เรียนให้สนใจ และโน้มน้าวใจให้ปฏิบัติตามด้วยผู้สอนจึงควรนำตัวอย่างที่ผู้เรียนสามารถเห็นภาพได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจริง จากข่าว เหตุการณ์ปัจจุบัน นิทาน หรือภาพยนตร์และละครต่างๆที่ผู้สอนสามารถนำมาแยกแยะและสอดแทรกคำสอนลงไปในอุทาหรณ์จากเรื่องเหล่านั้นหรือแสดงให้เห็นว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ขอบธรรมและควรปฏิบัติตาม หรือสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ควรถือเอาเป็นแบบอย่าง สถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่นๆยังสมควรจัดให้มีการประกวดเรียงความ หรือบทร้อยกรอง จากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับตนเองหรือบุคคลอื่นในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กได้ตระหนักถึงการทำความดีอันเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจและยังถือเป็นสื่อการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรมอีกอย่างหนึ่ง

๓.๑.๓ ต้องมีตัวอย่างที่ดีอันเป็นแบบฉบับในการรักษาคุณธรรมและจริยธรรมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน สิ่งสำคัญยิ่งประการหนึ่งคือตัวอย่างที่ดีผู้เป็นแรงบันดาลใจให้แก่คนรุ่นใหม่ได้ถือปฏิบัติตาม สถาบันการศึกษาหรือองค์กรวิชาชีพต่าง ๆ จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการประกวดเรียงความหรือการเรียบเรียงชีวประวัติของปูชนียบุคคลในแต่ละสาขาวิชาชีพ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้รู้อุดมการณ์และเรียนวิธีการทำงานและการดำรงชีวิตของบุคคลเหล่านั้นด้วยเพื่อจะได้เป็นแบบฉบับในการดำเนินชีวิตในทางขอบธรรมต่อไป และในการเรียนการสอนวิชาต่างๆทุกระดับการศึกษาและทุกวิชาที่เรียน น่าจะมีการแทรกเรื่องราวหรือเกร็ดย่อยของบุคคลสำคัญที่เกี่ยวกับวิชาการนั้นๆและเกียรติประวัติอันน่าสรรเสริญของท่านไว้

๓.๑.๔ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชนจำเป็นต้องเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐและต้องดำเนินการต่อเนื่องจริงจังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔ นั้นได้วางแนวทางในการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย โดยยึดคนเป็น

ศูนย์กลางการพัฒนา และอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยมุ่งหวังให้คุณภาพคนพัฒนาในทุกด้านอย่างสมดุล ทั้งร่างกาย จิตใจ ให้ประชาชนสมบูรณ์พร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม ความรู้และความสามารถ เพื่อที่จะดำรงชีพอย่างมีศักดิ์ศรีเป็นพลังในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมต่อไป โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้และเกิดภูมิคุ้มกัน โดยมุ่งพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ตั้งงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

๓.๑.๔.๑ ผลักดันให้ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา ร่วมพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ตั้งงาม เป็นคนดีห่างไกลอบายมุขและยาเสพติดมีภาวะผู้นำ อุทิศตนเพื่อส่วนรวมและมีบทบาทดูแลเด็กเดือนเฝ้าระวังความประพฤติฉันท้เครือข่ายความร่วมมือ สืบค้นคนดีในสังคม เชิดชูให้เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกระดับ

ในเรื่องการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ตั้งงาม เป็นคนดี ควรเป็นภารกิจของกระทรวงศึกษาธิการที่จะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสร้างหลักสูตรและจัดให้มีการเรียบเรียงแบบเรียนมาตรฐานเรื่อง คติธรรม โดยจัดระดับความละเอียดลึกซึ้งตามระดับการศึกษา และวัยวุฒิของผู้ศึกษาด้วย ทั้งสมควรให้สถาบันศาสนามีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมด้วย โดยเฉพาะในเรื่อง หิริโอตตปละ และกฎแห่งกรรม ตลอดจนธรรมข้ออื่นๆ อันควรแก่ผู้เรียนในแต่ละสาขา

เรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยมีพระบรมราชโองการว่า “ องค์การศาสนาทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายและภารกิจในการขัดเกลาความประพฤติและจิตใจให้บุคคลถึงพร้อมด้วยคุณธรรมตามหลักศาสนาอยู่แล้ว จึงน่าจะทำหน้าที่แก้ปัญหาสังคมได้เป็นอย่างดี ไม่ลำบากในการนี้ ทุกฝ่ายควรจะได้ร่วมมือกัน และส่งเสริมกันอย่างจริงจัง โดยประสานสอดคล้อง และควรมีหลักมีแผนการที่แน่นอนเหมาะสมในการสั่งสอน เผยแพร่ธรรม...” ซึ่งตามที่เป็นจริงนั้น กรมการศาสนาก็ทำอยู่แล้วบางส่วน เช่น ให้เงินอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด และโครงการของศาสนาอื่นๆ เป็นต้น

๓.๑.๔.๒ ปลูกฝังทัศนคติและการเรียนรู้ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกวัย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมเรียน ทำงานร่วมกัน ประสานประโยชน์ เช่น กิจกรรมอาสาสมัครเพื่อประโยชน์สาธารณะ การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมลูกเสือและเนตรนารี และกิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น และในระดับองค์กรของทุกภาคีการพัฒนา มุ่งส่งเสริมให้มีการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้

๓.๑.๕ การตรวจสอบและประเมินผล

นอกจากเราจะต้องมีการวางแผน กิจกรรม โครงการต่างๆอย่างเป็นระบบ สามารถปฏิบัติได้จริง และมีผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยต้องดำเนินการอย่างเอาใจจริงเอาใจแล้ว เรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งอีกเรื่องหนึ่งคือเราต้องติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และต้องพิสูจน์ทดลอง ค้นคว้า และวิจัยหาปัจจัยเสริม ข้อเด่นและข้อด้อยในมาตรการต่างๆที่นำมาใช้ ต้อง

ตรวจสอบและประเมินผลตลอดเวลา เพื่อปรับปรุงและพัฒนามาตรการการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนนี้ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

๓.๒ บิดา มารดา

นอกจากการอบรมสั่งสอนจากสถานศึกษาซึ่งนับเป็นสถานที่ที่เด็กใช้เวลาอยู่มากที่สุดแล้ว การอบรมสั่งสอนเด็กโดยบิดามารดานี้ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน มีนักจิตวิทยาผู้หนึ่ง กล่าวว่า การสั่งสอนบุตรนั้นบิดา มารดา ต้องร่วมกันทำหน้าที่ที่สำคัญนี้เอง จะมอบให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียวจัดการมิได้ เพราะบางเรื่องเป็นเรื่องที่บิดาพูดได้ถนัดกว่ามารดาพูด โดยเฉพาะในเรื่องทางเพศของเด็กชาย และในทางกลับกัน มารดาอาจพูดได้ดีกว่าบิดาในเรื่องปัญหาต่างๆของเด็กหญิง และการฝึกอบรมนี้มิใช่ทำด้วยความจำใจ หรือทำอย่างเสียมิได้ หากแต่ต้องทำด้วยความรัก ความเมตตา และความห่วงใย เพราะไม่มีบุตรคนใดจะไม่สังเกตในข้อนี้ โดยเฉพาะในกรณีที่บิดาหรือมารดาหรือทั้งสองคนมีภาระการงานในวิชาชีพจนไม่มีเวลาให้บุตรเลยนั้น บุตรอาจจะรู้สึกว่าเหว ไรที่พึ่ง และอาจถูกชักจูงไปในทางที่ไม่เหมาะสม จนประพฤติดนเสเพลหรือเสียคนไปเลยก็เป็นได้ หรือกว่าที่บิดามารดาจะตระหนักในการละเว้นหน้าที่ฝึกอบรมก็สายเกินไป ภูไม่กลับเสียแล้ว ยิ่งถ้าเด็กคนนั้นเริ่มอย่างก้าวเข้าสู่วัยหนุ่มสาว เขาไม่ต้องการอยู่ในอ้อมอกบิดามารดาอีกต่อไป ถ้าเขาไม่เคยได้รับความอบอุ่นจากอ้อมอกบิดามารดาอย่างเพียงพอมาในวัยที่เขาไฝฝืน ก็จะล่วงเลยเวลาอันมีค่าไปเสียแล้ว สายใยความผูกพันที่คล้องใจและให้ความมั่นใจกับลูกก็จะมี บอกระไรสอนอะไรก็จะได้ไม่ผล เด็กจะเชื่อแต่เพื่อน ติดเพื่อน และตกอยู่ในอบายมุขได้ง่าย

บิดามารดาต้องให้ความรักแก่บุตรทุกคนอย่างเสมอภาคและแสดงให้บุตรเห็นด้วยว่าตัวเองรักเขาอย่างไม่มีเงื่อนไข คือ รักเขาเพราะเขาเป็นลูกไม่ว่าอย่างไรก็คงยังรัก มิใช่ว่าจะรักลูกเพราะลูกเรียนเก่ง มิใช่ว่าจะรักลูกเพราะลูกเฉลียวฉลาดหรือขยัน และแม้เขาจะทำผิดพลาดก็พร้อมที่จะให้อภัยและช่วยหาทางแก้ไข และต้องมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะอบรมสั่งสอนให้เขาเป็นคนดีของสังคมให้ได้ เมื่อบุตรมีความมั่นใจในความรักของบิดามารดาแล้ว เขาก็จะมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ ถ้าบิดามารดารักเขาจริงต้องมอบสิ่งที่ดีให้กับเขา ต้องเข้มงวดกวดขันเขาในเรื่องวินัย ต้องจูงใจแกมบังคับให้เขาทำในสิ่งที่เขาไม่ต้องการจะทำ ถ้าการนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเองและเพื่อความดีของเขาในอนาคต อย่าปล่อยให้เด็กทำอะไรตามใจชอบหรือมีเสรีภาพแบบเกินขอบเขต เพราะจะทำให้เด็กเสียคน อย่าให้บิดามารดาเป็นคนทำร้ายเขาในอนาคต เหมือนกับบทประพันธ์เรื่อง “พ่อแม่รังแกฉัน” ของพระยาอุปกิตศิลปสาร ที่บุตรเศรษฐีต้องกลายมาเป็นขอทาน ร้องให้พุ่มพ่ายว่า

“ ท่านเจ้าข้าพ่อแม่รังแกฉัน เขาไฝฝืนพุ่มพักฉันอักโข

ฉันทำผิดคิดระยำกลับคำชู้ จะว่าผู้รักลูกถูกหรือไร”

พ่อ แม่ ควรอบรมสั่งสอนให้ลูกได้รู้จักมารยาทที่ดีงาม เช่น มารยาทที่ดีที่โต๊ะอาหาร การตรงต่อเวลา การรักษาคำพูด การมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ การเคารพญาติผู้ใหญ่ และผู้มีอาวุโส และมีความสุขภาพอ่อนโยนต่อทุกคน ตลอดทั้งมีอัธยาศัยดีต่อผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีอาวุโส โดยไม่คำนึงถึงตำแหน่งหน้าที่การงานว่าอยู่ระดับใด สอนไม่ให้อิจฉากัน ไม่ให้แก่งแย่งสิทธิ

หรือประโยชน์ของกันและกัน เพราะโลกเรานี้มีที่ว่างเพียงพอสำหรับทุกคน (There is Room For Everybody) ข้อสำคัญที่ควรตระหนักสำหรับคนที่เป็นพ่อ แม่ คือ ไม่ว่าบิดา มารดา ครูอาจารย์ สั่งสอนอะไรให้แก่บุตรหลานและศิษย์ ตนเองก็ต้องปฏิบัติตามนั้นด้วย มิฉะนั้นเด็กจะย้อนเอาได้ว่า “ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง ” นอกจากนี้การปฏิบัติตนของบิดามารดา ครู อาจารย์ ผู้ปกครองนั้น จะทำให้เด็กค่อยๆซึมซับและเลียนแบบ อาจกล่าวได้ว่า บางเรื่องไม่ต้องสั่งสอน แต่เด็กเขาจะสังเกตเห็นเองจากบิดามารดา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ ควรเอาอย่าหรือไม่ควรเอาอย่าง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช^{๕๔} ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก ดังนี้

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ กับลูก เด็กจะเริ่มเรียนรู้จริยธรรมตั้งแต่แรกเกิดการเลี้ยงดูของแม่จัดเป็นสื่อที่ก่อให้เกิด จริยธรรมในทารก จริยธรรมดังกล่าวคือการรู้จักเวลาในการกินอยู่รับนอน การรู้จักหักห้ามความอยากและรอคอยการตอบสนองความอยากจากแม่ ในช่วงอายุหนึ่งปีแรกของชีวิตถ้าแม่ที่รักลูกสนใจลูกคอยตอบสนองความต้องการของลูกอย่างสม่ำเสมอทารกก็จะมีความสุขและเกิดความเชื่อมั่น ถ้าทารกไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่เหมาะสมจากแม่หรือถูกแม่ทอดทิ้งเขาก็จะไม่มีความสุขและไม่มีความเชื่อมั่นในการตอบสนองจากผู้อื่น เมื่อความกดดันจากการไม่ได้รับการตอบสนองมากขึ้น ทารกก็มักจะกรี๊ดร้องเพื่อแสดงความต้องการอย่างรุนแรงไม่มีความอดกลั้นถึงแม้จะร้องห้ามหรือปรอบโยนอย่างไรก็ตาม ประสบการณ์เช่นนี้จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นเด็กที่ดื้อรั้นต้องการสิ่งใดก็จะรีบไขว้มาเป็นของตนเพื่อสนองความอยากโดยไม่คิดถึงข้อห้ามใด ๆ ทั้งสิ้น

๒. ทศนคติของพ่อแม่ พ่อแม่ควรระมัดระวังเรื่องทศนคติในการเลี้ยงลูก ทศนคติที่อาจเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก มีดังนี้

๒.๑ ทศนคติที่เข้มงวดมากเกินไป พ่อแม่ที่มีทศนคติในการเลี้ยงดูลูกที่เข้มงวดมากเกินไปมักจะเป็นผู้ที่เอาใจยาก ไม่ว่าลูกจะทำอะไร พ่อแม่ไม่เคยพึงพอใจในพฤติกรรมหรือผลงานของลูกเลยพ่อแม่ประเภทนี้มันจะค้นหาข้อบกพร่องจนพบ และตำหนิติเตียนลูกเสมอ เหตุที่ทำเช่นนี้เพราะต้องการให้ลูกของตนทำงานได้ดีเลิศ หรือพ่อแม่เข้าใจว่าการแสดงการยอมรับลูกง่ายๆ จะทำให้ลูกเสียนิสัยไม่เกรงกลัวตน ทศนคติที่เข้มงวดเกินไปของพ่อแม่จะทำให้เด็กมีแต่ความเสียใจ น้อยเนื้อต่ำใจ ท้อถอยไม่มีกำลังใจในการที่จะทำความดีเพราะพบแต่ความผิดหวังอยู่เสมอ

๒.๒ ทศนคติที่อ่อนมากเกินไป พ่อแม่มีทศนคติในการเลี้ยงดูลูกที่อ่อนมากเกินไปมักจะเป็นผู้ที่ตามใจลูกมาก ไม่ว่าลูกต้องการอะไร มีผลงานและพฤติกรรมอย่างไร พ่อแม่จะแสดงความนิยมชมชอบและความพึงพอใจอยู่เสมอและจะให้สิ่งที่ลูกต้องการโดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตัวหรือทำอะไรเป็นการตอบแทนแก่พ่อแม่ พ่อแม่ประเภทนี้มีความเข้าใจว่า การเรียกร้องสิ่งใดจากลูกและการตำหนิติเตียนลูกหรือโทษลูก เช่น ในเวลาหรือพูดในสิ่งที่ไม่ควรจะเป็นการบั่นทอนความเจริญเติบโตและรู้จักแสดงออกโดยอิสระของลูก การตามใจลูกเช่นนี้ทำให้เด็กไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก สิ่งใดดี สิ่งใดเลว เพราะเด็กพบแต่ความถูกต้องเสมอ

^{๕๔} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ ๙-๑๒. พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖).

๒.๓ ทศนคติที่ไม่แน่นอน พ่อแม่มีทศนคติในการเลี้ยงดูลูกที่ไม่แน่นอนมักจะเป็นผู้ อบรมลูกตามความพอใจและตามอารมณ์ของตน พ่อแม่ประเภทนี้ในเวลาหนึ่งจะเข้มงวดกับลูกมาก จนเกินไป และในอีกเวลาหนึ่งต่อมาจะตามใจลูกมากจนเกินไปในพฤติกรรมเดียวกันนั้น เช่น เด็กเล่น ของสิ่งเดียวกันบางครั้งถูกทำโทษ แต่บางครั้งก็ไม่ถูกทำโทษ เด็กจึงเกิดความสับสนไม่เข้าใจว่า สิ่งที่ได้ ทำไปนั้นถูกหรือผิด ในกรณีตัวอย่างนี้ก็คือตนควรเล่นหรือไม่ควรเล่นของสิ่งนั้น

๒.๔ ทศนคติที่ขัดแย้งกัน ในที่นี้รวมถึงทศนคติในการเลี้ยงดูลูกที่ขัดแย้งกันเองของ พ่อแม่ทศนคติในการเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่ขัดแย้งกับทศนคติของปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งอยู่ในครอบครัว เดียวกันและทศนคติที่ขัดแย้งกับทศนคติของครู ความขัดแย้งดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งเด็กเล่นของสิ่ง หนึ่งพ่อซึ่งเห็นสมควรว่าเล่นได้ แต่แม่เห็นไม่สมควร หรือพ่อแม่เห็นสมควรแต่ ปู่ ย่า ตา ยาย และครู เห็นว่าไม่สมควร หรือเมื่อเด็กกลับจากโรงเรียนมีพฤติกรรมแปลกๆ ใหม่ๆ

๒.๕ ทศนคติที่ลำเอียงของพ่อแม่ พ่อแม่มีทศนคติในการเลี้ยงดูที่ลำเอียงมักจะ แสดงให้ลูกเห็นว่า ตนมีนิยามชมชื่นลูกแต่ละคนมากน้อยต่างกัน ไม่ว่าจะความลำเอียงนั้นจะมีสาเหตุมา จากอะไรก็ตาม หรือบางครั้งพ่อแม่ไม่ได้ลำเอียงแต่เหตุการณ์ทำให้พ่อแม่ต้องแสดงพฤติกรรมลำเอียง โดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น การที่ลูกคนโตได้รับเสื้อผ้าหรือเครื่องใช้ใหม่อยู่ตลอดเวลา ในขณะที่ลูกคนต่อมาไม่ มีโอกาสเพราะต้องรับทอดใช้ของเก่าจากพี่ หรือพ่อแม่พบว่าตนใช้ลูกคนใดให้ทำงานได้ผลดีกว่าคนอื่น ๆ ก็จะนิยามชมชอบและใช้แต่คนเดิมอยู่เสมอ ๆ เหตุการณ์เล็กน้อยเหล่านี้สามารถทำให้ลูกคนอื่น ๆ เกิด ความรู้สึกที่ว่าพ่อแม่ลำเอียงไม่รักตนเท่ากับพี่หรือน้อง ดังนั้นพ่อแม่อบรมว่ากล่าวก็มักจะดื้อดึง ประพฤติ ในสิ่งที่ลูกห้ามเสีย

๓. วิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่

การอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน เป็นต้นเหตุที่สำคัญของพัฒนาการทาง จริยธรรมของเด็ก มีผลการวิจัยเป็นจำนวนมากสนับสนุนข้อกล่าวนี้โดยได้ศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดู อันได้แก่ การให้ความรัก การควบคุม การให้เหตุผล และการลงโทษมีความสัมพันธ์กับลักษณะทาง จริยธรรม ของเด็ก (ดวงเดือน พันธมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉิม)^{๕๔}

ก่อนที่จะกล่าวถึงวิธีการเลี้ยงดูอบรมแบบต่างๆ กับลักษณะพัฒนาการทางจริยธรรมของ เด็กผู้อ่านจะต้องเข้าใจเสียก่อนว่า ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้น ผู้เลี้ยงดูกับตัวเด็กเองจะมีการติดต่อ เกี่ยวข้องกัน โดยที่เด็กจะปฏิบัติต่อผู้เลี้ยงดูตามแนวที่สอดคล้องและเป็นไปตามลักษณะความสัมพันธ์ที่ เกิดขึ้นระหว่างเด็กและผู้เลี้ยงดู เช่น ความสัมพันธ์ที่เด็กมีความเชื่อมั่นในตั่งผู้เลี้ยงดูและการเรียนรู้ที่จะ เชื่อฟังคำสั่งสอนผู้เลี้ยงดู และผู้เลี้ยงดูจะปฏิบัติต่อเด็กตามแนวที่สอดคล้องและเป็นไปตามทศนคติ เกี่ยวกับการเลี้ยงดูแลเด็กของผู้เลี้ยงดู เช่น ถ้าผู้เลี้ยงดูมีทศนคติที่เข้มงวดมากเกินไป ลักษณะวิธีการเลี้ยงดู เด็กก็จะเป็นแบบบังคับเป็นต้น

^{๕๔} ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม, จริยธรรมของเยาวชนไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐).

๓.๑ การเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างแล้วเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกว่า ความรักของพ่อแม่เป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางจริยธรรมในเด็ก เมื่อเด็กได้รับความอบอุ่นและการตอบสนองความอยากของเขาจากผู้เลี้ยงอย่างสม่ำเสมอ เด็กก็จะเรียนรู้ที่จะรักและพอใจในผู้เลี้ยงโดยการทำตามคำสั่งสอนของผู้เลี้ยง หรือเลียนแบบแสดงลักษณะ และการกระทำต่าง ๆ คล้อยกับของผู้เลี้ยง ดังนั้นการอบรมสั่งสอน การตั้งเกณฑ์และระเบียบที่เหมาะสม และการทำตัวอย่างที่ดีให้เด็กเห็นโดยผู้เลี้ยงที่ดียอมรับแล้ว จึงมีผลต่อการก่อกำเนิดจริยธรรมในเด็กได้ และเมื่อเด็กยอมทำตามกฎเกณฑ์ภายในบ้านก่อน โตขึ้นแล้วก็จะสามารถรักบุคคลอื่น และยอมรับการถ่ายทอดลักษณะจริยธรรมที่ดีจากสังคมภายนอก

๓.๒ การเลี้ยงดูแบบควบคุม การเลี้ยงดูแบบนี้มี ๒ ลักษณะ ขึ้นอยู่กับปริมาณมากน้อยของการควบคุม ในการเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก ผู้เลี้ยงจะบังคับให้เด็กทำตามที่ผู้เลี้ยงเห็นดีชอบ โดยการตรวจตราและขู่เข็ญเมื่อเด็กไม่ปฏิบัติตามก็จะลงโทษเด็ก ส่วนในการเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย ผู้เลี้ยงจะให้อิสระแก่เด็กอย่างมาก มีการตามใจไม่สนใจไม่ลงโทษ เนื่องจากพ่อแม่ผู้เลี้ยงย่อมมีความรักและการควบคุมไปพร้อม ๆ กันด้วย สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบทั้งรักทั้งควบคุมในลักษณะต่าง ๆ กันด้วย สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบทั้งรักทั้งควบคุมในลักษณะต่าง ๆ จากลักษณะที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักมากควบคุมน้อยเป็นเด็กที่มีคุณสมบัติที่น่าพอใจมากที่สุด โดยเฉพาะในแง่ของพัฒนาการทางจริยธรรม เพราะมีลักษณะความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กกลุ่มอื่น การเลี้ยงดูแบบรักมากควบคุมน้อย จะทำให้เด็กเกิดความรักและยอมรับผู้เลี้ยงเป็นแบบอย่าง แต่ในขณะที่เดียวกันเด็กก็มีโอกาสเป็นตัวของตนเอง สามารถฝึกบังคับตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งสิ่งควบคุมจากภายนอก

สรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนนั้นสามารถดำเนินการได้ด้วยวิธีต่างๆ เช่น รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยครอบครัว รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยโรงเรียน รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยวัดหรือสถาบันศาสนา รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยชุมชน นอกจากนั้นยังสามารถที่จะนำทฤษฎีสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนได้โดยการใช้เทคนิควิธีสอนแบบต่างๆ เช่น การเล่านิทาน การเล่นเกม การใช้กรณีตัวอย่าง การใช้บทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์ การสอนโดยใช้กระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น

๒.๓.๖ กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของไทยและของต่างประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ^{๖๐} ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะยกระดับจิตใจของคนในชาติให้เกิดความตระหนัก ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคม ดังนั้น แผนการศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย พุทธศักราช ๒๕๓๕ ได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไว้ในหลักการและความมุ่งหมาย ที่สำคัญไว้ ๔ ประการดังนี้

^{๖๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การศึกษาวิถีชุมชน: รูปแบบและการปฏิบัติโครงการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๙).

๑. การสร้างความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิดจิตใจ และคุณธรรมของบุคคล เป็นสิ่งจำเป็นและเป้าหมายสำคัญ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจกับความเจริญทางด้านวัตถุและความเจริญทางเศรษฐกิจ

๒. ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และจะต้องดำรงอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ อย่างกลมกลืนและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์จะต้องตระหนักถึงการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

๓. การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ และการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศหรือจากภายนอกชุมชน จะต้องประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นและของสังคมไทยเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่น

๔. ความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกับการพึ่งพาตนเอง เป็นหลักการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการประสานความร่วมมือ ร่วมใจกันของบุคคลระดับชุมชนของท้องถิ่นและระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นรากฐานที่ช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยให้โดดเด่นขึ้นในประชาคมโลก

กรมสามัญศึกษา^{๖๑} ได้กล่าวถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมไว้ว่า เป็นจุดหมายปลายทางในการปลูกฝังสร้างเสริมจริยธรรม และแตกต่างจากพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนทางวิชาการ ซึ่งสอนเพื่อให้นักเรียนรู้หรือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ในการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมทางจริยธรรมนั้น นอกจากจะสอนให้รู้แล้ว ต้องสอนให้เกิดความรู้สึก การยอมรับ หรือความตระหนักแล้ว นำความรู้ ความรู้สึกไปสู่การกระทำที่เป็นที่เป็นพฤติกรรมทางจริยธรรมในที่สุด ดังนั้นระบบการจัดการเรียนการสอนย่อมแตกต่างกัน สำหรับระบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมมี ๓ ขั้นตอน คือ

๑. ขั้นให้ความรู้ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์และพฤติกรรมใดบ้างที่เป็นพฤติกรรมของค่านิยมทางจริยธรรมที่จะปลูกฝังสร้างเสริม

๒. ขั้นให้คิด วิเคราะห์ ตัดสินใจและทำความกระจ่างตนเองในค่านิยมจริยธรรมที่จะปลูกฝังสร้างเสริม

๓. ขั้นควบคุมตนเอง ให้มีพฤติกรรมทางค่านิยมจริยธรรมที่จะปลูกฝังสร้างเสริม โดยตนเองเป็นผู้กำหนดพฤติกรรม วิธีปฏิบัติ เกณฑ์ เงื่อนไข และบันทึกผลการปฏิบัติ

พยุงศักดิ์ จันทรสุนทร^{๖๒} กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการเรียนการสอน มี ๕ ขั้นตอน ดังนี้

^{๖๑} กรมสามัญศึกษา, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา, เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, (กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา, ๒๕๓๕).

^{๖๒} พยุงศักดิ์ จันทรสุนทร, “การวิจัยในชั้นเรียนทางเลือกใหม่ของการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพ”, วารสารวิชาการ, (๒ มกราคม, ๒๕๔๑): ๑๖.

๑. การให้ความรู้ขั้นสูง ควรจะให้เด็กได้รับเหตุผลใหม่และเหนือกว่าที่เคยเป็นอยู่ เด็กจะนำไปเปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมและจะเกิดความขัดแย้งหรือความไม่สมดุลทางความคิด ความไม่สมดุลจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กเกิดมีการปรับโครงสร้างทางความคิดของตนเกิดความสมดุลขั้นใหม่ จะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลในขั้นสูงกว่าเดิม

๒. การอบรมทางศาสนา เด็กควรได้รับการอบรมทางศาสนาเพื่อลดความเห็นแก่ตัวและเพิ่มความเห็นแก่พวกพ้อง ส่วนรวม สังคมและมนุษยชาติ

๓. การให้แสดงบทบาท เด็กควรที่จะได้รับโอกาสสวมบทบาทอื่นนอกเหนือจากที่ตนเองเป็นอยู่และบทบาทนั้นควรเกี่ยวข้องกับจริยธรรม การรับเอาความคิดและความรู้สึกของคนอื่นจะก่อให้เกิดความเข้าใจแตกต่างไปจากเดิม ไม่ยึดอยู่แต่ตนเอง (ตามหลักทฤษฎีของ Kohlberg)

๔. การใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เกิดความคล้อยตาม การยกระดับจิตใจของเด็กนั้นได้จากกลุ่มเพื่อนซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของเพื่อนไปโดยง่ายกลุ่มเพื่อนจะเป็นสื่อเสนอความรู้และเหตุผลใหม่ในระดับที่สูงกว่าที่มีอยู่

๕. การเลียนแบบจากตัวแบบ การจัดตัวแบบให้เกิดการเลียนแบบเป็นวิธีการศึกษาหนึ่งที่มนุษย์ใช้เรียนรู้สิ่งต่างๆในชีวิตประจำวัน ตัวแบบจะมีลักษณะดึงดูดและมีอิทธิพลให้เด็กคล้อยตามได้มาก ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ใหญ่ และเพื่อน

ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน^{๖๓} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจริยธรรมโดยสรุปประกอบด้วย ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑. ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีส่วนกำหนดโครงสร้างของจริยธรรมในการยึดถือแห่งความดีว่าเป็นอย่างไร เช่น เວ່ามมนุษย์เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว ลักษณะของสังคมก็จะเป็นไปในลักษณะห้ามการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

๒. ความเชื่อถือเกี่ยวกับอุดมคติหรือความดีสูงสุดซึ่งจะให้ความสมเหตุสมผลแก่นระบบจริยธรรม เช่น การทำจิตใจให้แจ่มใส ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว หรือความเป็นพระพุทธเจ้าเป็นอุดมคติของบุคคลในสังคม

๓. ระเบียบปฏิบัติหรือแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตซึ่งจะชี้แนะว่าควรทำอย่างไรที่จะทำให้ชีวิตไปสู่จุดหมายสูงสุดคือทางชี้แนะว่าการใดควรหรือไม่ควรกระทำ เพื่อเป็นทางไปสู่ความดี

๔. เหตุจูงใจให้คนปฏิบัติดีและเลิกปฏิบัติมิชอบ ทำให้คนดำเนินตามหลักจริยธรรมหรือศีลธรรม มี ๓ ประการ คือ

๔.๑ ผลประโยชน์ส่วนตนอันเป็นเหตุจูงใจทำความดีมีจริยธรรม เช่น การไม่ยอมถูกลงโทษหรือถูกตำหนิจากบุคคลหรือสังคม หรือหวังผลตอบแทนทางดีสุดตน เช่น หวังขึ้นสวรรค์ในภายภาคหน้า

๔.๒ การปฏิบัติตนจนเป็นกิจนิสัยหรือความศรัทธาตามระเบียบปฏิบัติในหลักธรรมที่นับถือ เช่น พฤติกรรมที่ถูกฝึกปฏิบัติที่ดีมาตั้งแต่เด็ก

^{๖๓} ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน, จำเป็นต้องปฏิวัติการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

อารี จำปาทอง^{๖๔} ได้เสนอคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กนักเรียนไว้ ๑๐ ด้าน ดังนี้

๑. ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
๒. การเคารพรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี
๓. การเชื่อฟังบิดามารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์
๔. การมีกิริยาวาจาสุภาพ
๕. ความกตัญญูกตเวทีก เคารพผู้ใหญ่
๖. ความมีระเบียบและรักษาความสะอาด
๗. ความอดทนขยันหมั่นเพียร
๘. การประหยัดและเก็บออม
๙. ความซื่อสัตย์ สุจริต
๑๐. การทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและรักษาสาธารณสมบัติ

พระราชดำรัสอันเป็นพระอมตวาจาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระราชพิธี บวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง วันอังคารที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๕ ที่มอบไว้ให้กับบรรดาพสกนิกรทุกหมู่เหล่าพึงปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและจริงจังตลอดไป สมควรที่ทุกคนจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่ ๔ ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทนอดกลั้นและอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจ สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาและการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของประเทศไทย เป็นวิธีการจะสร้างและพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และปัญญา ให้เกิดความเจริญงอกงามในตัวบุคคล โดยเน้น เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม แล้วบุคคลนั้น ๆ ก็จะดำเนินชีวิตประจำวันในฐานะสมาชิกของสังคมได้อย่างเป็นสุข ก่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวมต่อไป

^{๖๔} อารี จำปาทอง, การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, (พระนครศรีอยุธยา: มปท, ๒๕๓๒).

เจ็จันท์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์^{๖๕} ซึ่งได้เสนอต่อศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์กรมหาชน) ดังนี้

๑. ประเทศเกาหลี ประเทศเกาหลีเป็นชาติเก่าแก่มากกว่า ๕,๐๐๐ ปี เป็นประเทศที่อยู่ในภาวะสงครามยาวนานได้รับความบอบช้ำจากผลของสงคราม แต่เกาหลีก็สามารถลุกขึ้นและยืนหยัดพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก จนเป็นประเทศที่ร่ำรวยมั่งคั่ง นอกจากเป็นนักต่อสู้แล้ว เหตุผลที่สำคัญคือ ความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่หล่อหลอมให้คนในชาติเป็นหนึ่งเดียวกัน รากที่ฝังลึกในการพัฒนาความเป็นคนเกาหลีได้แก่สถาบันครอบครัว ซึ่งถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของศาสนาและลัทธิขงจื้อ คุณธรรม จริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเด่นของคนเกาหลีมีดังนี้

๑.๑ การลำดับรุ่นอาวุโส คนเกาหลีจะให้ความสำคัญต่อลำดับรุ่นอาวุโสอย่างเคร่งครัดในทุกสถานที่

๑.๒ ความรักในสถาบันการศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์กับศิษย์

๑.๓ ความรักในสถานประกอบการ เพราะถือว่าบริษัทคือผู้ที่ทำให้พวกเขาสุขสบาย มีอาหาร มีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์

๑.๔ ความทุ่มเทให้แก่งานในหน้าที่ เวลาปฏิบัติงานจะตั้งใจทำงานจนสำเร็จแทบไม่มีเวลาพัก

๑.๕ ความเป็นหมู่เหล่า คนเกาหลีจะเฉยเมยต่อคนต่างชาติเพราะถือว่าไม่ได้อยู่กลุ่มเดียวกันต่อเมื่อคบกันนานและชาวต่างชาติสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นคนจริงใจจึงจะได้รับการยอมรับ

๑.๖ ความเป็นชาตินิยมและความรักชาติ คนเกาหลีแสดงความรักชาติด้วยการใช้ของที่ผลิตภายในประเทศเท่านั้น

๑.๗ ความมีวินัยในตนเองผลจากข้อนี้ทำให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในการใช้ท้องถิ่นอย่างมาก

๑.๘ การสร้างความแข็งแกร่งให้ครอบครัว เมื่อแต่งงานแล้วสามีทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ภรรยาทำหน้าที่ปรนนิบัติสามีและดูแลสั่งสอนบุตร

๑.๙ ความขยันและไม่ย่อท้อต่องานหนัก คนเกาหลีจะมีความอดทนสูง

๑.๑๐ การรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเข้มแข็ง

บทบาทของสถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้แก่ สถาบัน/ศาสนา/ปรัชญา/ความเชื่อ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา

สถาบันศาสนา คำสอนและแนวคิดของขงจื้อมีอิทธิพลต่อคนเกาหลีมาก ลัทธิขงจื้อกล่าวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีความแตกต่างกันโดยกำเนิด ระเบียบในการดำรงชีวิตในครอบครัว สังคมหรือประเทศย่อมมีความแตกต่างกันแต่กำเนิด ทุกอย่างควรอยู่ในที่สมควร กษัตริย์ควรมี

^{๖๕} เจ็จันท์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟิก จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

คุณสมบัติให้สมเป็นกษัตริย์ พ่อควรมีคุณสมบัติให้สมเป็นพ่อ ลูกควรมีคุณสมบัติให้สมเป็นลูก เป็นต้น เมื่อทุกอย่างปฏิบัติเหมาะสมกับบทบาทตนเองย่อมส่งผลให้สังคมมีระเบียบวินัย นั่นคือสิ่งที่มีมารยาท ซึ่งเป็นกฎระเบียบหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ ประกอบด้วย

ซ้มนัก ลูกควรนับถือพ่อ ชุณนางควรมีเกียรติยศและภรรยาควรมีเกียรติยศ
โอรยุณ เป็นกฎปฏิบัติหรือเรียกว่า “ บัญญัติ ๕ ประการ ดังนี้

๑. กษัตริย์กับชุณนางควรมีความไว้วางใจกัน
๒. พ่อกับลูกชายควรมีความผูกพันและสืบทอดกัน
๓. สามีกับภรรยาควรมีบทบาทและหน้าที่ต่างกัน
๔. ผู้ใหญ่กับผู้ย่อยควรมีบทบาทและหน้าที่ต่างกัน
๕. ระหว่างเพื่อนควรซื่อสัตย์ต่อกัน

สถาบันครอบครัว ครอบครัวเกาหลียึดถือตามกฎเกณฑ์คำสั่งสอนของขงจื้อที่ว่า “ทั่วทั้งจักรวาลมีเพียงครอบครัวเดียว ทุกสรรพสิ่งมีความเกี่ยวข้องกันและกัน...” สังคมเกาหลีจะแยกบทบาทสามีและภรรยาออกจากกันอย่างชัดเจนคือ สามีมีหน้าที่ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว ภรรยาทำหน้าที่ดูแลสมาชิกในครอบครัวให้มีความสุข อบรมสั่งสอนบุตรให้ แม่เป็นผู้อบรมเลี้ยงดูลูกจนโตและจะให้ความสำคัญในการสั่งสอนลูก

สถาบันการศึกษา รัฐบาลเกาหลีได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษามากด้วยแนวคิดว่ารากฐานการศึกษาที่แข็งแกร่งย่อมนำมาพาเศรษฐกิจให้มั่นคงและการศึกษาช่วยสร้างพลังความรู้ ปัญญาและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทำแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยเริ่มตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย ดังนี้

๑. ระดับอนุบาล-ประถมศึกษาปีที่ ๓ ปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นระเบียบในสังคม กฎจรรยาและจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคม

๒. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ - มัธยมศึกษาตอนต้น ปลูกฝังสิทธิและหน้าที่ของตนในระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายของบ้านเมือง การตัดสินใจด้วยตนเองอย่างมีเหตุผลที่ถูกต้อง

๓. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายถึงอุดมศึกษา ปลูกฝังสิทธิและหน้าที่การเป็นพลเมือง โลก สันติภาพ ความเข้าใจคุณลักษณะอันเป็นสากลและความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมของชาติอื่นๆ

๒. ประเทศไต้หวัน ถือเป็นประเทศที่มีภัยพิบัติจากธรรมชาติทุกปี ทั้งจากแผ่นดินไหว น้ำท่วม ดินถล่ม ฯลฯ มีคนบาดเจ็บล้มตาย บ้านเรือนพังทลายจำนวนมากต่อปี สาเหตุเพราะไต้หวันเป็นเกาะขนาดเล็กได้เกาะยังมีการขยับเปลือกโลกอยู่ตลอดเวลา แต่ไต้หวันก็ประสบผลสำเร็จยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยได้เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทั้งนี้เนื่องจากคนไต้หวันมีลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเด่น^{๖๖} ดังนี้

^{๖๖} อ่างแล้ว, เจ้อจันท์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมณ์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, หน้า ๒๕.

๑. เป็นตัวของตัวเอง รักอิสระพึ่งพาคนอื่นน้อยที่สุด
๒. เป็นคนจริงจังมีความเพียรทำงานหนักด้วยความรอบคอบ อดทน ประหยัด
๓. อ่อนน้อม ขยันศึกษาหาความรู้อย่างไม่หยุดนิ่ง
๔. ตื่นตัวทางการเมือง สนใจการมีส่วนร่วม
๕. มีความสามารถในการตัดสินใจและการจัดการ
๖. เชื่อมั่นในความยุติธรรมและซื่อสัตย์
๗. เครื่องครัดในระเบียบเพื่อสังคมและมีจิตสำนึกในเรื่องเวลาสูงมาก
๘. อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม
๙. มีความเคารพในคุณค่าความเป็นคน กล้าเชื่อว่าทุกคนมีรากฐานเป็นคนดี
๑๐. กล้าให้ กล้าบริจาค ทำบุญกับบุคคลและองค์กรการกุศล

บทบาทของสถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ สถาบันองค์กรศาสนา องค์กรศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในได้วัน คือ องค์กรพุทธหรือจี้ สถาบันการศึกษา สื่อสารมวลชนและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ผู้นำประเทศและสภาพ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

๓. ประเทศเวียดนาม เป็นประเทศที่ประสบกับสงครามมาอย่างยาวนานผ่านการต่อสู้กับ มหาอำนาจสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม ปกครองด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์จึงทำให้คนเวียดนาม

มีวิถีและมีความตระหนักร่วมกันในชาติว่า ดินแดนแห่งนี้สามารถเอาชนะมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่และมีเทคโนโลยีได้ ซึ่งคนเวียดนามมีลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และ ลักษณะเด่น คือขยันและอดทน รักชาติ รักการศึกษาเล่าเรียนและยึดถือความกตัญญู โดยมีบทบาท ของสถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ผู้นำแห่งศรัทธา ในที่นี้หมายถึงประธานาธิบดีโฮจิมินห์ การปลูกฝังคำสอนลุงโฮไม่ใช่ปลูกฝังผ่านคนรุ่นปู่ย่าตายาย เท่านั้น สื่อสารมวลชนทุกประเภทจะนำเสนอประวัติลุงโฮเป็นระยะๆ ลุงโฮไม่เป็นเพียงวีรบุรุษผู้นำ ประเทศเท่านั้น แต่ลุงโฮเสมือนเป็นคนในครอบครัว พ่อแม่จะบอกลูกเสมอว่าถ้าไม่เป็นคนดีลุงโฮจะดู หรือลุงโฮจะไม่รักทำให้เด็กเสียใจ หลักคำสอนของลุงโฮ ๕ ข้อ จะติดประกาศไว้ในสถาบันต่างๆ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ๑) รักประเทศชาติ รักประชาชน ๒) เรียนเก่ง ทำงานเก่ง ๓) รักษาอนามัยดี ๔) วินัยดี ๕) ซื่อสัตย์ กล้าหาญ นอกจากนั้นยังมีสถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาเป็นผู้มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน^{๖๗}

การสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน มีวิชาคุณธรรมซึ่งสอนเกี่ยวกับการเป็นคนดีต้องทำ อย่างไร เช่น ต้องช่วยเหลือผู้อื่น ต้องรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ต้องรักผู้ใหญ่และช่วยเหลือเด็ก เรื่อง เหล่านี้บรรจุในหลักสูตรตั้งแต่ระดับประถมศึกษาตอนต้น หรืออายุประมาณ ๗ ปี นอกจากนี้โรงเรียน ยังได้ต่อยอดหลักคำสอนของลุงโฮ ๕ ข้อ โดยติดไว้ในสถาบันการศึกษาทุกระดับ

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน.

ในการปฏิรูปการศึกษาของระดับชั้นประถมศึกษาทางภาคกลางของเวียดนามมีการกำหนดให้เด็กทำการบ้าน ๕ ข้อ เพื่อให้เด็กได้ซึมซับการปลูกฝังคุณงามความดีผ่านการเรียนการสอน ดังนี้

- ๑) วันนี้หนูทำความดีอะไรบ้าง เด็กต้องทำความดีทุกวัน ให้เด็กได้จดจำความดีที่ทำไว้ช่วง ๖ ปีที่เรียน
- ๒) วันนี้หนูช่วยพ่อแม่ทำงานอะไรบ้าง เป็นการสร้างความอบอุ่นในครอบครัวมากขึ้น
- ๓) วันนี้ชุมชนของหนูมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นบ้าง เด็กต้องออกตระเวนยังบ้านเรือนใกล้เคียงเพื่อบันทึกเรื่องราว ทำให้เด็กเกิดความผูกพันกับชุมชน
- ๔) ให้อ่านข่าวหนึ่งข่าวเกี่ยวกับประเทศเวียดนาม เป็นการช่วยสร้างความรักชาติทางอ้อม
- ๕) ให้อ่านข่าวหนึ่งข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์โลก ทำให้รู้จักสังคมโลก

๔. ประเทศศรีลังกา เป็นประเทศกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆคือ ชาวสิงหล นับถือศาสนาพุทธร้อยละ ๗๕ กลุ่มทมิฬ นับถือศาสนาฮินดู ร้อยละ ๑๘ มุสลิม มีประชากรร้อยละ ๙ ส่วนใหญ่เป็นพวกมุสลิมศรีลังกามีลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเด่น คือ เป็นคนอ่อนน้อมเคารพต่อผู้อาวุโส มีความกตัญญู ซื่อตรงไม่ลึกลับขโมยแม้จะยากจน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีชีวิตที่เพียงพอและชีวิตอันอุดมตามแนวทางพระพุทธศาสนา^{๖๘}

สถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของศรีลังกา ได้แก่ ศาสนา /วัฒนธรรม /ประวัติศาสตร์ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษา โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่ชาวพุทธสิงหลเป็นอย่างมาก โรงเรียนนี้อยู่ภายใต้การดำเนินการของพุทธิกสมาคม (Young Men Buddhist Association) ซึ่งมีครูที่เป็นอาสาสมัครทำงานสอนฟรี

มีทั้งครูที่เป็นฆราวาสและพระภิกษุสงฆ์ในชั้นเล็ก โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะเน้นการปลูกฝังคุณธรรมให้เคารพเชื่อฟังบิดามารดา เด็กเล็กๆ ก่อนจะไปเรียนต้องเข้าไปกราบบิดามารดาเป็นภาษาบาลีสั้นๆ ในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไม่เน้นเนื้อหาแต่จะเน้นวิธีการตลอดจนจัดกิจกรรมที่เด็กมีส่วนร่วม เช่นการจัดการแสดงให้เด็กมีโอกาสดูการแสดงออก การให้เกียรติและยกย่องให้ปรากฏนั้นทำในหลายรูปแบบ เช่นนักเรียนรุ่นพี่จะได้รับการมอบหมายให้ดูแลรุ่นเล็กเป็นชั้นเป็นชั้นไป โดยรุ่นโตที่สุดที่มีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของน้อง ๆ จะใส่แถบสามสี สีแดง น้ำเงินและเหลือง ชั้นรองลงไปมีแถบสองสี สีน้ำเงินและเหลือง และชั้นต่ำสุดใส่แถบสีเดียวคือสีเหลือง

^{๖๘} อ่างแล้ว, เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมณ์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, หน้า ๒๕.

นอกเหนือจากภาระหน้าที่ที่ให้ดูแลรุ่นน้องแล้ว ยังต้องทำตัวเป็นตัวอย่าง รักษาวินัย รักษาความเรียบร้อยของตัวเอง ตั้งแต่การแต่งตัวสะอาด พุดจาไพเราะ มีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง เป็นตัวแทนของรุ่นน้องในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น เป็นการเสริมบุคลิกภาพ โดยการหล่อหลอม โดยการปลูกฝังจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินายาทิตย์

๕. ประเทศอินเดีย เป็นประเทศที่มีประชากรมากกว่าพันล้านคน มากเป็นอันดับสอง รองจากประเทศจีน มีภาษาพูดถึง ๑,๖๕๒ ภาษา ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๒ นับถือศาสนาฮินดูปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเป็นประเทศเก่าแก่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า ๔,๐๐๐ ปี

ประชากรส่วนใหญ่ยากจน แต่เศรษฐกิจมีอัตราการเจริญเติบโตดี เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ จนสามารถผลิตซอฟต์แวร์ในระดับสากลและส่งออกทำรายได้เข้าประเทศมาก วิถีชีวิตของคนอินเดียอยู่ภายใต้อิทธิพลของศาสนาฮินดู และถือปฏิบัติในเรื่องชั้นวรรณะตามความเชื่อในคัมภีร์ของศาสนาฮินดู แม้จะมีหลายศาสนา อินเดียประกาศเป็น Secular State คือแยกศาสนาออกจากการเมือง ไม่ยึดศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติ อินเดียมีลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเด่น ^{๖๙} ดังนี้

๑. รู้จักแยกแยะและรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
๒. ขยันอ่านหนังสือและค้นคว้าหาความรู้
๓. ชอบความเรียบง่ายและความสะอาด
๔. ประหยัดอดออมและรู้คุณค่าของเงิน
๕. มีจิตใจอ่อนโยนไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน
๖. เครื่องครัดในศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

สถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของอินเดีย ได้แก่ ศาสนา/ปรัชญา/ความเชื่อ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสื่อมวลชน

มหาตมะคานธี ได้ให้ความเห็นว่าบทบาทของโรงเรียนควรส่งเสริมให้มีการสอนศาสนาในโรงเรียน โดยให้คำแนะนำว่า หลักสูตรการสอนศาสนาวิชาศาสนา ควรรวมการศึกษาหลักคำสอนของศาสนาอื่นนอกเหนือจากศาสนาของตนเองด้วย และเพื่อจุดมุ่งหมายนี้ นักเรียนควรจะได้รับการศึกษาฝึกให้ปลูกฝังนิสัยของความเข้าใจและยกย่องหลักคำสอนของศาสนาหลัก ๆ หลายศาสนาของโลกด้วยความเคารพและมีจิตใจเปิดกว้าง อีกทั้งยังได้กล่าวว่า “นักเรียนควรจะได้รับการศึกษาภายใต้ระเบียบที่เข้มงวดทางด้านศีลธรรม การควบคุมตนเองและมีความคิดที่ถูกต้อง นอกจากนี้แล้วพวกเขาก็ต้องให้บริการแก่สังคมโดยส่วนรวมด้วย รวมทั้งการให้ความเคารพมารดาบิดา ครูอาจารย์และผู้สูงอายุอีกด้วย”

๖. ประเทศฟินแลนด์ เป็นประเทศในทวีปยุโรป เป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศนอร์ดิก หรือที่เรียกรวมๆว่า กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ซึ่งประกอบด้วยประเทศอื่น ๆ อีก ๔ ประเทศ ได้แก่ สวีเดน

^{๖๙} อ่างแล้ว, เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, หน้า ๒๕.

นอร์เวย์ เดนมาร์ก และไอซ์แลนด์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๙๐ เป็นต้นมา สภาพเศรษฐกิจและการให้สวัสดิการของฟินแลนด์ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพิ่มประมาณร้อยละ ๕ ต่อปี เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลาย เศรษฐกิจของฟินแลนด์ได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อย และสามารถฟื้นตัวได้เมื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกกับสหภาพยุโรป โดยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเด่นของฟินแลนด์คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัย องค์กรความโปร่งใสสากล (Transparency-International) ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้จัดอันดับให้ประเทศฟินแลนด์เป็นประเทศที่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงน้อยที่สุดติดต่อกันมาหลายปี^{๓๐}

สถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของฟินแลนด์ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา องค์กรเพื่อเด็กและเยาวชนปรัชญาความเชื่อ การเมืองการปกครอง สังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันการศึกษาในฟินแลนด์มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา รัฐและศาสนจักรมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน เมื่อเด็กเข้าเรียนในระดับอนุบาล ครูและพยาบาลในระดับอนุบาลทุกคนได้รับการฝึกอบรมเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก ครูจะไม่ทำโทษทางร่างกายกับเด็ก แต่จะใช้วิธีอธิบายชี้แจงแล้วชี้ให้เห็นว่าทำผิดอะไร เกิดผลอย่างไรแก่ตนเองและผู้อื่น มีการสอนคุณธรรมจริยธรรมในวิชาศาสนาหรือปรัชญาชีวิตตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้การอภิปรายเรื่องความถูกผิด ดี ชั่ว ที่นักเรียนเป็นผู้ให้คำจำกัดความ มิใช่ครูซึ่งมีหน้าที่ให้ข้อเท็จจริง โรงเรียนมีการเน้นให้เด็กมีความซื่อสัตย์อย่างแท้จริง การโกงไม่ว่ารูปแบบใดๆเป็นเรื่องที่สังคมยอมรับไม่ได้ผู้ที่โกงในการสอบจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง โดยจะถูกให้ออกจากโรงเรียน ๑ ปี ในกรณีสอบวัดความรู้ในระดับมหาวิทยาลัย คนที่โกงจะถูกห้ามสอบตลอดชีวิต คนที่ทำผิดจะเกิดความอับอายมากจนไม่มีใครกล้าทำ

๗. ประเทศเยอรมัน เป็นประเทศในทวีปยุโรปประชากรในประเทศเยอรมันมี ๘๒.๔ ล้านคนหนาแน่นที่สุดในยุโรป ประชากรชาวเยอรมันแต่งงานช้า มีลูกน้อย ร้อยละ ๖๗ นับถือศาสนาคริสต์ที่เหลือเป็นศาสนาอื่นเช่น อิสลาม ฯลฯ เยอรมันมีจุดเด่นในหลายประการ เช่น เป็นประเทศมหาอำนาจทางการศึกษาทุกแขนง เป็นแชมป์ส่งออกสินค้าไปทั่วโลก สินค้าเยอรมันถือว่ามีคุณภาพชั้นยอด ผ่านกระบวนการผลิต การตรวจสอบคุณภาพที่มีมาตรฐานมากกว่าร้อยละ ๖ มีผังเมืองที่เป็นระบบ จัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างยอดเยี่ยม วัฒนธรรมพื้นบ้านพื้นเมืองได้รับการรักษาเชิดชูไว้อย่างดีและเหมาะสม และผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ประชาชนได้รับการการศึกษาที่ดี หล่อหลอมให้มีระเบียบวินัย รักธรรมชาติและมีสุขภาพดี นอกจากนั้นเยอรมันยังมีบุคคลที่รับยกย่องมากมาย หลากหลายสาขา จะเห็นได้จากนับตั้งแต่มีรางวัลโนเบลในปี ค.ศ. ๑๙๐๐ มีชาวเยอรมันได้รับรางวัลมาแล้วกว่า ๗๐ คน

^{๓๐} อ่างแล้ว, เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, หน้า ๒๕.

ลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเด่นของเยอรมันจนได้รับการยอมรับว่าเป็นคนมีระเบียบวินัยสูง รวมถึงการเป็นคนดีมีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ตนเอง ซื่อตรงต่อหน้าที่ที่ได้รับ มีความสุจริตไม่คดโกง มีความสามัคคีในการทำงาน ประหยัดมัธยัสถ์ ขยันขันแข็ง ตรงต่อเวลา รักความสะอาด รวมถึงมีนิสัยเป็นนักวางแผน นักคิด นักประดิษฐ์ นักการศึกษา นักประพันธ์ นักดนตรีระดับปราชญ์ที่มีชื่อเสียงก้องโลกมากมาย^{๗๑}

สถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของเยอรมัน บทบาทผู้นำที่เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา เช่น มาร์ติน ลูเธอร์ อิมมานูเอล คานท์ ฟรีดริค เฟอร์เบล วัลท์ฟกัง โคเลอร์ และโยฮัน ฟรีดริค แฮร์บาร์ต เป็นต้น

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของสถาบันการศึกษาในเยอรมันได้ดำเนินการโดยในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงวัยของการวางรากฐานชีวิตนั้น องค์กรศาสนาจะมีส่วนสำคัญในการดูแลร่วมกับชุมชนท้องถิ่น องค์กรการกุศลต่างๆ เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ผ่านการเล่น การทำกิจกรรมที่เน้นให้เกิดความสามัคคี ความเห็นอกเห็นใจ ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน และค่อยๆเรียนรู้วิชาการควบคู่ไปกับการสร้างระเบียบวินัย เสริมสร้างความรักชาติ ศาสนา ท้องถิ่น โดยพาเด็กไปโบสถ์ ดูสถานที่ต่างๆ โรงเรียนจะสร้างกิจกรรมที่เป็นการสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครอง ในการร่วมพัฒนาให้เด็กเป็นคนดี ในระดับอนุบาลและประถมศึกษาไม่มีวิชาสอนที่เป็นวิชาศีลธรรมเฉพาะ การปลูกฝังส่วนใหญ่ถูกถ่ายทอดมาจากครอบครัว ชุมชน ในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา จะเป็นการพัฒนาการที่ต่อเนื่องมาจากอนุบาลและประถมศึกษา ซึ่งจะสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมและการดำเนินชีวิตทั้งในสังคม โรงเรียนและชุมชน ที่เน้นเรื่องความเป็นระเบียบวินัย ความรับผิดชอบเพราะเด็กวัยนี้ความใกล้ชิดกับครอบครัวจะลดลง ความอิสระทางด้านความคิด ความเป็นอยู่มีมากขึ้น ความมีระเบียบวินัย เป็นจุดเน้นของการศึกษาทุกระดับโดยเฉพาะระดับมัธยมขึ้นไป การเรียนอาชีวศึกษา เด็กที่เข้าฝึกงานในโรงงานจะต้องมีระเบียบวินัยอย่างสูง และอยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิดของครูฝึก ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงงานซึ่งกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้ชัดเจน^{๗๒}

๘. ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ สมาพันธ์รัฐสวิสมีลักษณะเด่นคือ เป็นประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยและมีความสงบมากกว่า ๕๐๐ ปี สวิตเซอร์แลนด์วางตัวเป็นกลางด้านทหารมานานนับศตวรรษเป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ United Nation European เป็นประเทศแห่งเอกภาพ มีชื่อเสียงด้านความปลอดภัย ชาวสวิสยึดมั่นและให้ความสำคัญกับงานที่มีคุณภาพสูง ผลิตภัณฑ์ของสวิสเป็นเครื่องหมายที่ไว้วางใจได้ จุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของสวิตเซอร์แลนด์คือการได้ชื่อว่าเป็นปัจเจกชนแบบ

^{๗๑} อ่างแล้ว, เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ.

^{๗๒} อ่างแล้ว, เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ.

ผสมผสาน เพราะรับข้อดีของอิทธิพลวัฒนธรรมที่แตกต่างมาปรับใช้จนเป็นที่นิยมของสากลผลิตภัณฑ์ที่ได้รับยอมรับของสวิตเซอร์แลนด์คือนาฬิกา^{๗๓}

ลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเด่นของสวิตเซอร์แลนด์คือเอกลักษณ์และลักษณะเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรมที่ทั่วโลกได้รับรู้และเป็นคุณสมบัติที่สำคัญคือ การตรงต่อเวลา ที่มีผลตามมาก็คือความน่าเชื่อถือ ซึ่งตรงกับควมมีชื่อเสียงมากด้านการผลิตนาฬิกาของประเทศ คุณลักษณะดังกล่าว แสดงออกให้ประจักษ์ด้วยระบบต่างๆของประเทศ เช่น การจรรยาบรรณ สาธารณะ รถไฟประจำทาง รถใต้ดิน การทำงาน เวลาค้นหาคนที่ไม่ตรงเวลาจะมีความลำบากในการใช้ชีวิตและไม่ได้รับความเชื่อถือ คุณลักษณะเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบ เป็นผลให้เกิดอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ด้านการเงิน การธนาคาร การประกัน ซึ่งกล่าวได้ว่า ไม่มีประเทศใดในโลกที่ได้รับความไว้วางใจเท่าประเทศสวิส

สถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของสวิสเซอร์แลนด์ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา บทบาทผู้นำที่เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา บทบาทของภาครัฐและสังคม และปัจจัยอื่นๆ

ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันศึกษานั้น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับเด็กระดับอนุบาล คือการช่วยเหลือตัวเองขั้นพื้นฐาน การมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาแบบองค์รวม การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การอดทนและแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เน้นให้มีพื้นฐานแข็งแกร่งมากขึ้น ทั้งการเรียนรู้ การอ่าน การเขียน การคิด มีทัศนคติที่คำนึงถึงตนเอง ผู้อื่น

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การศึกษาของสวิตเซอร์แลนด์มีคุณภาพคือ “ครู” ประเทศสวิสตระหนักดีว่าครูมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้คนมีคุณภาพ อาชีพครูจึงได้รับค่าตอบแทน สวัสดิการที่ดีมาก เทียบเท่ากับพนักงานเอกชน เป็นอาชีพหนึ่งที่ชาวสวิสอยากเป็นมาก

๙. ประเทศแคนาดา ประเทศแคนาดาเป็นประเทศที่มีความพิเศษ ทั้งทางด้านภูมิประเทศและทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประเทศแคนาดาตั้งอยู่ในทวีปอเมริกาเหนือ บริเวณแถบขั้วโลกเหนือ เขตอาร์คติก เป็นประเทศที่ประกอบด้วยประชากรที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์สูงสุด เนื่องจากเมื่อ ๒๐- ๓๐ ปีที่ผ่านมา มีคนที่มาจากเกือบทุกชนชาติที่มีอยู่ในโลกนี้ มีภาษาราชการ ๒ ภาษา คือภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ความพิเศษของประเทศแคนาดาที่น่าย่นย่อ คือการใช้เวลาเพียงประมาณ ๑๐๐ ปีเท่านั้นในการสร้างประเทศและเป็นประเทศพัฒนาอันดับหนึ่งของโลก ในช่วงศตวรรษ ๑๙๙๐ จากการจัดอันดับโดยองค์การสหประชาชาติ แม้ประชากรจะมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติและศาสนามากมาย แต่แคนาดายังเป็นประเทศที่มีความสงบสุข มีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ^{๗๔}

^{๗๓} อ่างแล้ว, เจ้อจันท์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, หน้า ๒๕.

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน.

ลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเด่นของประเทศแคนาดาคือ ความมีระเบียบวินัย เป็นคนมีเหตุผล มีจิตใจที่เข้มแข็ง รักสันติ ความสงบสุข มีความอดทนอดกลั้น ไม่นิยมการใช้ความรุนแรง ให้เกียรติเพื่อนมนุษย์ ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างมีศักดิ์ศรีเสมอกัน

สถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของแคนาดา ได้แก่ สถาบันครอบครัว ชาวแคนาดาร้อยละ ๙๐ บิดามารดาคือบุคคลที่จะเลี้ยงดูบุตรหลานได้ดีที่สุด ร้อยละ ๘๕ เห็นว่าถ้าไม่จำเป็นต้องหาเลี้ยงครอบครัวจะอยู่บ้านเลี้ยงลูก นอกจากนี้ยังมี สถาบันการศึกษา ระบบการปกครอง ชุมชน/องค์กร/อาสาสมัคร กฎระเบียบ ระบบเศรษฐกิจ ระบบภาษี

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันการศึกษาของแคนาดา จะใช้กลยุทธ์ทางการศึกษา ทุกรูปแบบในกระบวนการปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในชาติโดยใช้สื่อต่างๆใน โรงเรียน มีกฎระเบียบที่เคร่งครัด นักเรียนจะต้องอยู่ในห้องเรียน ไม่ยืน เดินหรือนั่งอยู่ตามทางเดิน หรือสถานที่เปิดเผยของโรงเรียน

แคนาดาตั้งเป้าหมายที่จะให้การศึกษาระดับประถมศึกษาทำหน้าที่วางรากฐานในเรื่อง คุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะเด่นอื่นๆ ของชาวแคนาดาตั้งแต่เยาว์วัย โดยระบุชัดเจนว่า “เยาวชนต้องได้รับการปลูกฝัง และพร้อมที่จะเป็นแคนาดา เพื่อจะก้าวสู่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา”

ข้อกำหนดสำคัญคือ โรงเรียนต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจถึงสิทธิและความรับผิดชอบของหน้าที่พลเมือง รวมทั้งมีทักษะและคุณลักษณะของผู้ที่จะเรียนตลอดชีวิต รวมทั้งการวางรากฐานการ ดำเนินชีวิตที่มีสุขภาพดี และตระหนักถึงความสำคัญด้านโภชนาการ การดำรงไว้ซึ่งร่างกายที่แข็งแรง เรียนรู้เรื่องความปลอดภัยและความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อม

๑๐. ประเทศนิวซีแลนด์ นิวซีแลนด์เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มี ประชากรที่เป็นฝรั่งผิวขาวประมาณร้อยละ ๘๐ อีกร้อยละ ๑๕ เป็นชนเผ่าเมารี ร้อยละ ๗ เป็นชาว หมู่เกาะแปซิฟิก ที่เหลือเป็นชาวเอเชียและแอฟริกาใต้อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี นิวซีแลนด์แม้จะเป็นประเทศเล็ก ๆ แต่เป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้รับการจัดให้อยู่ ในกลุ่มประเทศ OECD ที่พัฒนาแล้ว^{๗๕} และให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจนอื่นๆ

ลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และลักษณะเด่นของประเทศนิวซีแลนด์คือ มีนิสัยใจคอสุภาพเรียบร้อย ใจดี ซื่อสัตย์ อดทน ขยันหมั่นเพียร มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายสมถะ มีความเอื้ออาทรต่อคนแปลกหน้า ลักษณะเด่นของคนนิวซีแลนด์คือ การกล้าที่จะยอมรับผิด ซึ่งมี ตัวอย่างให้เห็นได้ไม่ยากในชีวิตประจำวันที่คนนิวซีแลนด์กระทำเป็นประจำไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน ร้านค้า ห้องสมุด เป็นต้น

^{๗๕} อังแล้ว, เจ็อจันท์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะ และกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, หน้า ๒๕.

สถาบันและปัจจัยต่างๆที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนิเวศน์ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา บทบาทของรัฐ ประวัติศาสตร์และประสบการณ์ในอดีต สถาบันการศึกษาในนิเวศน์แลนด์จะมีความเคร่งครัดในกฎระเบียบของโรงเรียนเป็นอย่างมากเพื่อสร้างวินัยให้กับเด็ก เช่น ที่โรงเรียน “แคชเมียร์ไฮสคูล” ทุกเช้าที่หน้าโรงเรียนและทางเข้าออกอื่นๆ จะมีครูยืนประจำเพื่อสำรวจความเรียบร้อยในการแต่งกายของนักเรียน ว่ามีใครแต่งตัวผิดระเบียบของทางโรงเรียนหรือไม่ ถ้ามี นักเรียนผู้นั้นจะถูกลงโทษด้วยใบเหลือง เช่นเดียวกับการมาสายก็จะได้รับใบเหลือง นอกจากกฎระเบียบเรื่องการแต่งกายและมาสายแล้วทางโรงเรียนยังมีเรื่องอื่นๆ เช่น ห้ามใช้วาจาไม่สุภาพ ห้ามทะเลาะวิวาท ห้ามสูบบุหรี่ และห้ามพกอาวุธ เป็นต้น การลงโทษนักเรียนที่ฝ่าฝืน ก็จะเริ่มสถานเบา เช่น การเก็บขยะรอบบริเวณโรงเรียน การกักบริเวณ ไปจนถึงโทษหนักคือพักการเรียน ให้ออกและไล่ออก^{๓๖} เป็นต้น

จากตัวอย่างของประเทศต่างๆที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้นพอสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่จะปลูกฝังคุณธรรมที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ขยันอดทน ประหยัดอดออม ตรงต่อเวลา เป็นต้น โดยมีสถาบันและปัจจัยต่างๆ ที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา กฎระเบียบการปกครอง และบทบาทของสื่อสารมวลชน

๒.๓.๗ แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน

ผู้ศึกษาวิจัยบูรณาการได้จากกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่าคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยและรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสุภาพอ่อนโยน ความกตัญญูกตเวทิตา ความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีย์ การรู้รักสามัคคี ความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และปฏิบัติตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งหากยุทธศาสตร์เหล่านี้จะเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว เพราะนักเรียนในช่วงวัยระดับประถมศึกษาถือเป็นวัยที่เหมาะสมที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างยิ่ง หากมียุทธศาสตร์การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดีและชัดเจนแล้วก็เชื่อว่าจะเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนที่มั่นคง อันจะทำให้เด็กและเยาวชนมีจุดยืนที่ชัดเจน ซึ่งถือเป็นการเตรียมเยาวชนของชาติให้เป็นคนดี มีความรู้ มีจิตสำนึกสาธารณะที่แข็งแกร่งและพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ขณะเดียวกันก็มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนไว้ ดังนี้

^{๓๖} อ่างแล้ว, เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมณ์, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ, หน้า ๒๕.

สาโรช บัวศรี^{๗๗} ได้กล่าวถึงแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาไว้
ดังนี้

๑. ต้องให้ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตัวอย่างที่ดีและให้ปฏิบัติตามเป็นเวลานานเพียงพอจนเป็น
นิสัย

๒. ต้องให้มีการศึกษาหรืออบรมอย่างลึกซึ้งเป็นระยะๆ ต่อเนื่องกันไปเป็นเวลานาน
พอควร เพื่อช่วยให้เกิด “ความคิดเห็นที่ถูกต้อง”

๓. ต้องให้มีโครงการแนะแนวโดยใช้ธรรมชาติในหน่วยงานหรือสถาบัน การศึกษา เพื่อทำ
หน้าที่ชี้แจง ให้ข้อคิด ชี้แนวในการแก้ปัญหาชีวิตบางประการ ก่อให้เกิดความอบอุ่น ใจมั่นคง ไม่
เอนเอียงไปในทางชั่ว ทั้งนี้อาจทำการแนะแนวเป็นกลุ่ม หรือ รายบุคคลก็ได้ และให้จัดทำโดย
สม่ำเสมอควบคู่กันไปกับการศึกษาอบรม

๔. การได้มีโอกาส ได้พูด ได้เขียน ด้วยตนเองนอกเหนือไปจากการอ่านและการฟัง
ย่อมส่งเสริมให้ความคิดและความเข้าใจได้งอกงามขึ้นเป็นอย่างดี เพื่อให้มีโอกาสดังกล่าวแล้วนั้นเป็น
การแน่นอนจำเป็นจะต้องตั้งชุมชนเพื่อศึกษาธรรมชาติในหน่วยงานหรือสถานศึกษาด้วย

ประสาธ อิศรปริดา^{๗๘} กล่าวถึง แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมจริยธรรมที่ดีในชั้นเรียน
มี ๕ แนวทาง ดังนี้

๑. ครูทำตัวเป็นแม่แบบที่ดีไม่ก้าวร้าว เช่น
- ไม่ใช้วิธีการข่มขู่ ก้าวร้าว เพื่อให้เด็กเชื่อฟัง
- เมื่อเกิดปัญหา ครูควรใช้วิธีการแก้ปัญหาที่ไม่รุนแรง
๒. พยายามจัดห้องเรียนที่มีที่นั่งเพียงพอ และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นแก่นักเรียนให้ครบทุก
คน เช่น

- ไม่จัดห้องเรียนให้แออัดเกินไป
- จัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เพียงพอสำหรับเด็ก
- ไม่ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กก้าวร้าว (เช่น ปืนเด็กเล่น) ในชั้นเรียน
๓. อย่าให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากพฤติกรรมที่ก้าวร้าว
- เมื่อเด็กคนใดรังแกเพื่อน จงอย่าให้ความสนใจเพราะการที่ครูสนใจจะทำให้เด็ก
พอใจ

- ใช้วิธีการลงโทษอย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะเด็กโต
๔. ให้โอกาสเด็กร่วมกิจกรรมเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมทางสังคม ที่เหมาะสมกับเด็ก เช่น
- รวบรวมบทความเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก
- จัดอภิปรายถึงผลร้ายของพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสม เช่น การทุจริต ใน
การสอบ การลักขโมย การเป็นคนพาลเกร ฯลฯ

^{๗๗} สาโรช บัวศรี “จริยธรรมและค่านิยม”, **จันทร์เกษม**, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๔):
หน้า ๒๒-๓๔.

^{๗๘} ประสาธ อิศรปริดา. สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการพิมพ์, ๒๕๓๘).

๕. ให้โอกาสเด็กร่วมกิจกรรม เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมความร่วมมือ เช่น

- เน้นย้ำให้เด็กรู้จักสามัคคี ให้รู้จักรักกลุ่ม รักพวกพ้อง ในทางตรงกันข้าม ไม่ให้เด็กแบ่งแยกกลุ่ม แบ่งแยกหมู่ มอบหมายงานที่ทำเป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมความร่วมมือ

สรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะครูทุกคนควรตระหนักและมีความรับผิดชอบ ทั้งด้านความประพฤติที่เป็นแบบอย่าง ตลอดจนตั้งใจใส่ดูแล ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้นักเรียนเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และเป็นบุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรม เด็กที่กระทำต่างจากกฎเกณฑ์สังคมโดยทั่วไป บางครั้งก็ไม่ได้หมายความว่าเขาไม่รู้ว่าจะอะไรถูกอะไรผิด เขาสามารถอธิบายเหตุผลเชิงจริยธรรมได้ แต่พฤติกรรมทางจริยธรรมไม่เหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะพฤติกรรมทางจริยธรรม จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น แม่แบบ ค่านิยมทางจริยธรรมของตัวเอง ของกลุ่ม ของพ่อแม่ ของครู ของสังคม ภาวะความกดดันในสถานการณ์ที่เด็กประสบ ตลอดจนสภาพทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมจิตสำนึกแห่งจริยธรรมที่เด็กแต่ละคนได้รับ

๒.๓.๗ บทบาทของสถาบันต่าง ๆ ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

สุขุมล เกษมสุข^{๗๙} ได้กล่าวถึงบทบาทของสถาบันต่างๆในการเข้ามามีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

๑. ครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูบุคคลและมีความสำคัญต่อเนื่องจนอาจกล่าวได้ว่าตลอดชีวิต โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา บุคลิกภาพและการเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคม เมื่อเด็กเติบโตขึ้นได้รับการเรียนรู้จากโรงเรียน จากสังคมรอบตัวที่กว้างขึ้นแล้วก็ตามครอบครัวก็ยังเป็นแหล่งพักพิงให้ความรัก ความอบอุ่น และแนวทางแก้ปัญหาต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะครอบครัวไทยมีความผูกพันใกล้ชิดกันจนตลอดชีวิตของบุคคล การช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก บิดา มารดาและผู้ใหญ่ในครอบครัวควรมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก ดังนี้

๑.๑ การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในครอบครัว บรรยากาศในครอบครัว จะช่วยให้เด็กได้เคยชินและซึมซับลักษณะที่ส่งเสริมความมีจริยธรรม ได้แก่

๑.๑.๑ บรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจกันของคนในครอบครัว เริ่มตั้งแต่บิดามารดาที่รักใคร่กลมเกลียวเข้าใจกัน ให้เกียรติกัน อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ไม่แสดงกิริยาหยาบคายต่อกัน ตลอดจนร่วมมือกันเลี้ยงดูลูกด้วยความรัก เอาใจใส่ เป็นที่ปรึกษาลูกได้ทุกเรื่อง แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยความสงบ มีเหตุผล การที่ผู้ใหญ่ใน

^{๗๙} สุขุมล เกษมสุข, การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘).

ครอบครัวอยู่ร่วมกันด้วยความรักจะเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก มีผลต่อจิตใจและความประพฤติของเด็ก เด็กจะเคยชินและซึมซับความรัก ความเมตตา และความดีงาม

๑.๑.๒ สภาพแวดล้อมที่มีระเบียบ สะอาด สงบ ไม่ว่าบ้านจะมีลักษณะใหญ่โต หรูหรา หรือเล็กแคบ ทุกคนในบ้านก็สามารถจัดให้บ้านน่าอยู่ สะอาด สงบ และมีระเบียบได้ ด้วยการจัดข้าวของเครื่องใช้ให้อยู่เป็นที่ มีระเบียบ หมั่นทำความสะอาด มีต้นไม้ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ตามความจำกัดของเนื้อที่ ซึ่งจะช่วยให้ทุกคนในบ้านได้สัมผัสกับธรรมชาติ มีห้องพระหรือหิ้งบูชา พระพุทธรูปเพื่อให้เกิดความสงบใจ การจัดหิ้งบูชาอิฐและรูปของบรรพบุรุษเพื่อระลึกถึงพระคุณของท่านเกิดเป็นความกตัญญูในจิตใจ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะช่วยให้เด็กซึมซับสะสมความรู้สึที่ดีงามอ่อนโยนในจิตใจเป็นพื้นฐานความมีจริยธรรมต่อไป

๑.๒ สั่งสอน ผูกอบรมบ่มนิสัยให้เด็กเรียนรู้และเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ บิดามารดา และผู้ใหญ่ในครอบครัวต้องถือว่า การสั่งสอนอบรมบ่มนิสัยให้เด็กเป็นคนดีนั้น เป็นหน้าที่สำคัญที่ต้องกระทำต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน โดยมีหลักปฏิบัติดังนี้

๑.๒.๑ ควรมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการและความต้องการของเด็กในวัยต่างๆ พอสมควรซึ่งไม่ใช่เรื่องยาก ปัจจุบันสื่อมวลชนแขนงต่างๆทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการเลี้ยงดูและอบรมเด็กในวัยต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้บิดามารดา ผู้ปกครองมีแนวทางในการอบรมและแก้ปัญหาบุตรหลานได้ถูกต้อง

๑.๒.๒ หมั่นสั่งสอนอบรมบ่มนิสัยลูกอยู่เสมอ แม้เด็กยังไม่ได้ทำความผิดก็ควรอบรมสั่งสอนสิ่งที่ดีงามถูกต้องแก่ลูก ค่อยๆหล่อหลอมจิตใจลูกให้ลูกซึมซับสิ่งที่ดีงามที่ละน้อย ตั้งแต่เล็กจนโต บิดามารดาควรมีเวลาคุยกับลูกเสมอ พูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้ลูกได้เรียนรู้ไปด้วย

๑.๒.๓ อบรมสั่งสอนด้วยความรักความเมตตา มีเหตุผลและมีความเป็นประชาธิปไตย บิดามารดาไม่ควรเลี้ยงลูกด้วยความรัก ความทะนุถนอมจนเกินไปจนลูกขาดประสบการณ์ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ควรใช้อำนาจเลี้ยงลูกแบบเผด็จการ ขาดความรัก ขาดเหตุผล ขาดความเป็นประชาธิปไตย เพราะจะทำให้จิตใจเด็กขาดการพัฒนาทางจริยธรรม

๑.๒.๔ จัดประสบการณ์ให้ลูกได้เรียนรู้ด้วยตนเอง จำแนกได้ว่าการกระทำสิ่งใดถูกหรือผิด นอกเหนือจากการบอก สั่งสอน หรือตักเตือนเท่านั้น เช่น การมอบหมายงานเล็กๆ น้อยๆ ในบ้านให้เด็กทำการฝึกความรับผิดชอบปล่อยให้เด็กได้มีโอกาสในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเองบ้าง

๑.๓ การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก การเลียนแบบเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดีมากวิธีหนึ่ง เป็นการเรียนรู้โดยซึมซับแบบอย่างจากผู้ใหญ่ในครอบครัว ทั้งทางกาย วาจา จิตใจและวิถีการดำเนินชีวิต บิดามารดาผู้ปกครองจึงต้องตระหนักถึงการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก ดังนี้

๑.๓.๑ การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อันเป็นลักษณะส่วนตัวของผู้ใหญ่ เช่น การเป็นคนขยัน ซื่อสัตย์ สะอาด มีระเบียบ รักการอ่าน สนใจข่าวสาร บิดามารดาปฏิบัติอย่างไร ลูกก็จะเป็นเช่นนั้นด้วย ดังสำนวนไทยที่กล่าวว่า “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น”

๑.๓.๒ การปฏิบัติต่อกันในครอบครัว การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การพูดจาสุภาพ การช่วยเหลือกัน

๑.๓.๓ การปฏิบัติต่อบุคคลอื่นภายนอกครอบครัว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ร่วมมือกับผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม

๑.๓.๔ การปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม รู้จักการรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างคุ้มค่าและถูกต้อง เช่น การประหยัดน้ำ การประหยัดไฟฟ้า การรักษาความสะอาด เป็นต้น

๑.๓.๕ การปลูกฝังค่านิยมและรักษาวัฒนธรรมไทย ฝึกมารยาทไทยในการ ดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูก เช่น การไหว้ การเคารพผู้ใหญ่ การแต่งกาย รวมทั้งการปฏิบัติตาม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในโอกาสวันสำคัญหรือเทศกาล เช่น วันสงกรานต์ วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

๑.๔ การปลูกฝังให้เด็กละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปบิดามารดาควรปลูกฝังให้เด็ก ละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป เช่นยกตัวอย่างการทำชั่วจะต้องตกนรก ซึ่งจะมีจริงหรือไม่ก็ตาม แต่การ สอนให้เด็กกลัวตกนรกก็มีประโยชน์กว่าการที่ไม่สอนเลย

๑.๕ การปลูกฝังลักษณะทางพุทธศาสนาแก่ลูกการปลูกฝังลักษณะทางพุทธศาสนา แก่ลูก คือการที่บิดามารดาปฏิบัติต่อลูกในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะ การปฏิบัติตามคำสอนในพุทธศาสนาจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความสุข มีสุขภาพจิตดีและส่งผลให้ สังคมมีความสุขด้วย

๒. วัด

คนไทยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันใกล้ชิดกับวัดมาช้านาน วัดเป็นแหล่งให้การศึกษแก่เด็กชายไทย ทั้งทางโลกและทางธรรม ปัจจุบันมีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน บทบาทของวัดในการจัด การศึกษาโดยตรงลดน้อยลง แต่วัดยังคงมีบทบาทสนับสนุนด้านสถานที่ในการศึกษาแก่เด็กและ เยาวชนทั้งชายและหญิง ในปัจจุบันวัดมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

๒.๑ วัดเป็นสถานที่บวชเรียนของชายไทย การบวชถือเป็นการถ่ายทอดลักษณะทาง พุทธศาสนาที่ดีที่สุด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชายไทยในอดีตถือว่าการบวชเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่าง หนึ่งในชีวิต ตลอดจนบรรดา ปู่ย่า ตายาย และผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดต่างก็ปรารถนาจะให้บุตรหลานของตน ได้บวช ด้วยมีความเชื่อว่า ถ้าลูกหลานของตนไม่ได้บวชตนเองก็ยิ่งทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ และชายใด ยังไม่ได้บวชก็ยังไม่เป็นผู้ใหญ่ ไม่สมควรจะมีครอบครัว

พระธรรมญาณมุนี^{๘๐} กล่าวถึงความสำคัญของการบวชว่า เป็น“กรรมวิธีในการ พัฒนาชีวิตทั้งระบบ” ได้แก่ การปลีกตัวออกจากบ้าน ครอบครัว โดยมีจุดประสงค์ คือ

๑. ลดพฤติกรรมที่ไม่สมควรให้น้อยลงตามลำดับ จนหมดสิ้นในที่สุด
๒. เพิ่มพูนพฤติกรรมที่สมควรให้มากยิ่งขึ้น จนสมบูรณ์ในที่สุด
๓. ควบคุมความคิดให้แจ่มใส ไม่คิดในสิ่งที่เป็นพิษ เป็นภัย โดยมีจิตใจเป็นอิสระ

๒.๒ วัดเป็นสถานที่เรียนพุทธศาสนาวินัยวิทยา วัดเป็นสถานที่เรียนพุทธศาสนาวิน ัยวิทยา เป็นแหล่งเผยแผ่คำสอนทางพุทธศาสนาไปสู่เยาวชนที่ไม่ได้บวชเรียน ช่วยให้เยาวชนได้

^{๘๐} พระธรรมญาณมุนี, พระธรรมญาณมุนี ๘๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๓๑).

ใกล้ชิดกับศาสนายิ่งขึ้น เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้หลักธรรม เห็นการปฏิบัติที่ดีเป็นการปลูกฝังสิ่งที่ดีงามตั้งแต่เยาว์วัย

๒.๓ วัดเป็นสถานที่เรียนรู้ทางพุทธศาสนาของประชาชน วัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีของพุทธศาสนิกชน เช่น การทำบุญตักบาตร ฟังธรรม ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน เป็นต้น

๒.๔ พระภิกษุสงฆ์เป็นครูของประชาชน พระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้ที่เผยแพร่คำสอน สืบทอดพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านแล้ว ยังอนุเคราะห์ชาวบ้านตามหลักปฏิบัติในฐานะที่ท่านเป็นทิศเบื้องบน ดังนี้

๒.๔.๑ ห้ามปราม สอนให้เว้นจากความชั่ว

๒.๔.๒ แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี

๒.๔.๓ อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี

๒.๔.๔ ให้ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง

๒.๔.๕ ชี้แจง อธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

๒.๔.๖ บอทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า บทบาทของสถาบันต่างๆ ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของไทยนั้นสามารถทำได้โดย ครอบครัว วัด โรงเรียน สถานศึกษาระดับต่างๆ สื่อมวลชน ซึ่งบุคคลและสถาบันดังกล่าวมีส่วนช่วยในการขัดเกลาพฤติกรรมของคนให้เป็นคนดีได้

ปัจจุบันทางราชการ โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัดมากขึ้น ในการให้การศึกษาก็พยายามส่งเสริมโครงการ บวร สัมพันธ์ เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการให้การศึกษของประเทศชาติให้ได้ผลดีอย่างแท้จริงคำว่า บวร เป็นคำย่อมาจากตัวเต็มว่า บ้าน วัด (วัง)โรงเรียนตามลำดับ

๑. บ้าน (บ.) เป็นสถาบันแรกที่จะให้การศึกษแก่บุตรธิดาอันมีบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้เพราะบิดามารดาเป็นต้น จะต้องแนะนำพร่ำสอนพฤติกรรมทุกอย่างให้แก่บุตรธิดาในทางที่ถูกที่ควร ห้ามบุตรธิดาประพฤติหรือกระทำในทางที่ไม่ถูกไม่ควร หรือแม้แต่แนะนำสั่งสอนหรือหัดให้บุตรธิดาได้รู้จักพูด ตลอดถึงการเรียนรู้ภาษาเบื้องต้นง่ายๆอมเป็นหน้าที่ของบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทั้งนี้ ดังนั้นท่านเหล่านี้จึงจัดเป็นครู-อาจารย์คนแรกของบุตรธิดา และเพราะท่านเหล่านี้เองที่ปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้บุตรธิดาเป็นคนดีมีคุณธรรม มีชีวิตที่เจริญรุ่งเรืองในอนาคตจึงได้นำอีกอย่างหนึ่งว่า “ พรหมของบุตรธิดา”

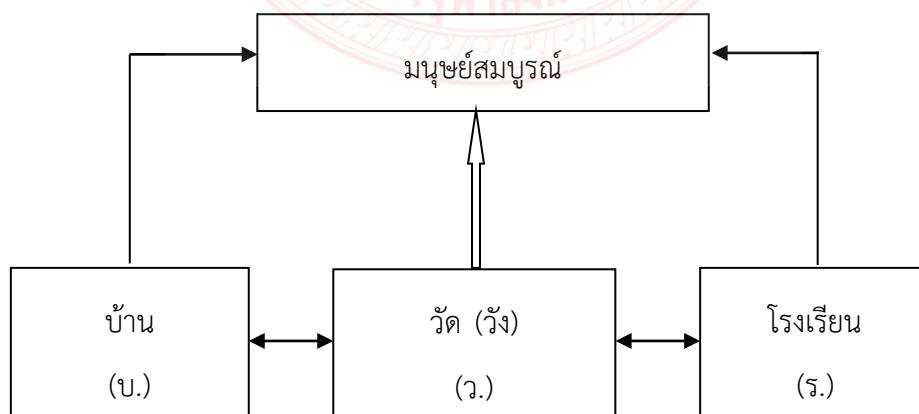
๒. วัด (ว.) สมัยโบราณผู้มีบุตร มักจะส่งบุตรตนไปศึกษาเล่าเรียนที่วัด ส่วนธิดาก็มีโอกาสที่จะฝากเข้าศึกษาอบรมในรั้วในวัง เพื่อจะได้ศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม เป็นการฝึกอบรมจิตใจเพื่อให้มีกริยามารยาทที่งดงามสมเป็นกุลธิดาอย่างแท้จริง จะเห็นได้ชัดคือ วัดจะเป็นสถานที่ฝึกหัดตัดแปลงความไม่ดีไม่งามให้งามขึ้น เราเคยได้ยินคำพูดเสมอว่า “ ถ้าลูกคนใดพ่อแม่อบรมสั่งสอนไม่ได้ พ่อแม่ก็จะพูดว่า ต้องตัดหางปลอยวัด” นั่นคือจะต้องเอาไปมอบให้ทางวัดฝึกหัดตัดนิสัยให้ และบุคคลที่ให้ไปอยู่วัดมักจะกลายเป็นคนดีได้ส่วนมาก ปัจจุบันส่วนใหญ่จะไม่ค่อยเห็นคุณค่าของวัดกัน แต่ทั้งนี้วัดอาจจะเปลี่ยนจุดประสงค์เดิมไปบ้างก็ได้ อย่างไรก็ตามวัดยังคงเป็นสถานที่ให้การศึกษาด้านจริยศึกษาและศิลปวัฒนธรรมอยู่ส่วนมาก จะเห็นได้ว่ามีวัดจำนวนมากทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้เปิดสอนโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งนี้เพื่อวัดจะได้ทำหน้าที่ของตนเองให้

สมบูรณ์ถูกต้องนั่นเอง จุดประสงค์อันแท้จริงก็เพื่อให้กุลบุตรกุลธิดาได้รับการศึกษาทั้งในพุทธิศึกษา และจริยศึกษาสมบูรณ์ ดังนั้นวัดจึงมีความสำคัญยิ่งและจัดเป็นอันดับสองรองมาจากบ้านในด้านให้การศึกษแก่กุลบุตรกุลธิดามาแต่สมัยโบราณ

๓. โรงเรียน (ร.) เป็นสถาบันที่สามถัดมาจากวัด เมื่อกุลบุตรกุลธิดาเจริญวัยพอควร บิดามารดามักจะส่งบุตรธิดาไปเข้าเรียนตามสถานศึกษาหรือสถาบันต่างๆตามความพอใจของตน อาจจะ

ให้พักประจำที่โรงเรียนหรือไม่ก็แล้วแต่จะเห็นสมควร ทั้งนี้จะเน้นหนักในเรื่องปัญญาความรู้ให้มีเหตุมีผลสามารถใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนและสังคมได้ การจะใช้ปัญญาไปในทางที่ถูกที่ควรไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน โดยมีครู-อาจารย์เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยวัดเป็นสถานที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วย เรามักจะได้ยินคำว่า “ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด” นั้นหมายถึงผู้ที่มีความรู้สูงหรือมีปัญญามากแต่ยังขาดคุณธรรมจริยธรรมนั่นเอง หรือจะพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ “ฉลาดแต่ขาดเฉลียว” ผู้นั้นจึงมักจะใช้ปัญญาหรือความรู้ไปในทางที่ไม่ถูกต้องนัก แต่การให้การศึกษารเราในปัจจุบันจะมุ่งแต่ส่งเสริมปัญญาหรือความรู้ในด้านพุทธิศึกษาเกินไป โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมหรือจริยศึกษา ผู้ได้รับการศึกษาจึงมุ่งส่งเสริมหรือแข่งดีแข่งเด่นกันในด้านความรู้หรือปัญญาเป็นสำคัญ เห็นคุณค่าของจิตใจเพื่อให้คุณธรรม จริยธรรมว่าต่ำต้อย เห็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบถูกต้องตามระเบียบ ประเพณี ศีลธรรมว่าเป็นผู้ไม่ทันสมัย ก้าวไปไม่ทันโลก เพราะโรงเรียนไปเน้นเรื่องปัญญาความรู้มากเกินไปนี้เอง ส่วนมากสังคมไทยจึงไม่สงบสุข เดือดร้อนและเกิดอาชญากรรมทุกหนแห่ง ผู้มีปัญญามาก ความรู้มากจะเอาเปรียบผู้มีปัญญาน้อย ความรู้น้อย ดังที่ทราบกันปัจจุบัน

โครงการ “บวร” อาจจะกล่าวได้ว่าเป็น “ไตรรงค์” ที่เอื้อหนุนให้บุคคลเป็นมนุษย์สมบูรณ์ก็ได้ ด้วยเหตุนี้เององค์กรใดองค์กรหนึ่ง เช่น บ้าน วัด หรือโรงเรียนจะรับผิดชอบสังคมย่อมไม่เพียงพอ ต้องช่วยกัน ๓ องค์กรดังกล่าว ซึ่งอาจเขียนเพื่อให้เห็นภาพพจน์ให้เข้าใจง่าย ๆ ดังนี้

ภาพที่ ๒.๑ สถาบันที่เอื้อหนุนให้บุคคลเป็นมนุษย์สมบูรณ์
ที่มา: พระธรรมญาณมุนี (๒๕๒๗)

สรุปได้ว่าบทบาทของสถาบันต่าง ๆ ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของไทยนั้น สามารถทำได้โดยสถาบันหลัก ๓ สถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว (บ้าน) สถาบันศาสนา(วัด) และสถาบันโรงเรียน ซึ่งสถาบันดังกล่าวมีส่วนช่วยในการขัดเกลาพฤติกรรมของคนให้เป็นคนดีได้

๒.๔ ระเบียบ กฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

เพื่อให้การพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนเป็นไปตามที่สังคมต้องการจึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมไว้หลายส่วน ดังนี้

๑. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่ปรากฏในหมวด ๑ ความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา ๖ ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมหมวด ๔ แนวการจัดการศึกษาในมาตรา ๒๓ การจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม และ (๔) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา มาตรา ๒๘ วรรค ๒ กล่าวว่า สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

๒. มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๗ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบผ่านมาตรฐานของชาติตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเสนอเพื่อใช้เป็นทิศทางในกระบวนการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ซึ่งในมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ นี้มีอยู่ ๓ มาตรฐาน ๑๑ ตัวบ่งชี้ในมาตรฐานที่ ๑ คุณลักษณะของคนไทยอันพึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก คนไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ในข้อ ๑.๕ ได้กล่าวถึงคุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกว่าคนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจสุจริตและมโนสุจริต และมีความรับผิดชอบต่อทางศีลธรรมและสังคมมีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภาคภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดีเป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

ดังนั้น การจัดการศึกษาของประเทศนอกจากจะมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่งแล้วยังต้องพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ เสียสละ เพื่อสังคมส่วนรวม ขยันขันแข็งในการประกอบสัมมาชีพ เพื่อเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลกที่ดี

๓. มาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นองค์กรมหาชน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอกให้กับโรงเรียนทั่วประเทศตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ หมวด ๖ มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) จึงได้กำหนดมาตรฐาน

การประเมินไว้ ๑๔ มาตรฐาน ๖๐ ตัวบ่งชี้ มาตรฐานที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนจะปรากฏอยู่ในมาตรฐานที่ ๑- ๗ แต่จะนำเสนอเฉพาะมาตรฐานที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมคือ

มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ มีตัวบ่งชี้ ๖ ตัวบ่งชี้ คือ

๑. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
๒. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต
๓. ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวทิต
๔. ผู้เรียนมีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และไม่เห็นแก่ตัว
๕. ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
๖. ผู้เรียนปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

ดังนั้น การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกก็เพื่อตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาซึ่งคุณภาพการศึกษาดังกล่าว จำเป็นที่โรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนเกิดหรือมีคุณธรรมจริยธรรม เพราะคุณธรรมจริยธรรมเป็นตัวชี้วัดถึงความเป็นคนดีของนักเรียน

๔. สถานศึกษา สถานศึกษาเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรงในการจัดการเรียนรู้และพัฒนานักเรียนให้ มีคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้นักเรียนมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ครบถ้วน คือมีปัญหาารอบรู้ในศาสตร์สาระต่าง ๆ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ แข็งแรง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้นสถานศึกษาจึงอาจจะจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ)^{๘๑}

๔.๑ จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์โดยบูรณาการกับการเรียนรู้ตามสาระเนื้อหาหลักสูตรฯ กิจกรรมที่กำหนดเป็นการฝึกปฏิบัติ เพื่อหล่อหลอมเสริมสร้าง ลักษณะนิสัยถาวร

๔.๒ จัดกิจกรรมในรูปแบบกิจกรรมนักเรียนตามขอบข่ายกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ในสถานะต่าง ๆ เช่น โครงการ ชมรม กลุ่มสนใจ และอื่น ๆ

๔.๓ จัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติเป็นปกติประจำวัน โดยเน้นการปฏิบัติในลักษณะวิถีชีวิต มีระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์กติกาที่กำหนดขึ้นระหว่างสถานศึกษาและนักเรียน

ดังนั้น โรงเรียนมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน การจัดการเรียนการสอนจึงเน้นให้นักเรียนมี “คุณธรรมนำความรู้” เพราะคุณธรรมเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต

^{๘๑} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖).

สรุปได้ว่า แนวทางของพระภิกษุสงฆ์ในการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้เป็นนิสัยได้นั้น ต้องมีการกำหนดไว้ในทุกระดับ ทั้งระดับรัฐ กระทรวง สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดยเฉพาะในสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติโดยตรง กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดกว้างให้โรงเรียนเลือกดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของโรงเรียน และดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผน มีขั้นตอนที่ชัดเจน เพราะเป้าหมายสูงสุดคือ คุณงามความดีที่จะบังเกิดขึ้นกับตัวนักเรียนที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่จะออกไปรับผิดชอบชาติบ้านเมืองและสังคมนั่นเอง

ตารางที่ ๒.๒ แนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

หลักการ/แนวคิด/ ทฤษฎี/นักวิชาการ	แนวทางในการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียน						ความถี่	ร้อยละ
	๑. พรบ.การศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๒๒ (แก้ไข ๒๕๕๕)	๒. ม.มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗	๓. การบริหารการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๒๕๕๑)	๔. สมศ.	๕. ประสาท อิทธิปริตดา (๒๕๓๘)	๖. สุเมธ เกษมสุข (๒๕๔๘)		
๑. ความมีวินัยและรับผิดชอบ	✓	✓	✓	✓	-	-	๗	๗๗.๗๗
๒. ความซื่อสัตย์สุจริต	✓	✓	✓	✓	-	-	๗	๗๗.๗๗
๓. ความสุภาพอ่อนน้อม	✓	✓	✓	✓	-	-	๗	๗๗.๗๗
๔. ความกตัญญูกตเวที	✓	✓	✓	✓	-	-	๗	๗๗.๗๗
๕. ความสามัคคี	✓	✓	✓	✓	-	-	๗	๗๗.๗๗
๗. ความประหยัดและอดออม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๙	๑๐๐
๘. การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม	✓	✓	✓	✓	-	-	๗	๗๗.๗๗
๙. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ	✓	-	-	✓	-	-	๕	๕๕.๕๕
๑๐. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต	✓	-	-	✓	✓	-	๕	๕๕.๕๕
๑๑. ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที	✓	✓	✓	✓	-	-	๕	๕๕.๕๕
๑๒. ผู้เรียนมีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และไม่เห็นแก่ตัว	✓	-	-	✓	✓	✓	๕	๕๕.๕๕
๑๓. ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	✓	✓	✓	✓	✓	-	๔	๔๔.๔๔
๑๔. ผู้เรียนปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม	-	-	-	✓	-	-	๑	๑๑.๑๑
๑๕. ความมีจริยธรรม	✓	-	-	-	✓	-	๕	๕๕.๕๕

๑๖. มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์	-	-	-	✓	✓	-	๒	๒๒.๒๒
๑๗. การปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดี	-	-	-	-	✓	-	๑	๑๑.๑๑
๑๘. มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป	-	-	-	-	✓	-	๔	๔๔.๔๔
๑๙. เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา	-	-	-	-	✓	-	๔	๔๔.๔๔
๑๙. ตระหนักและมีความรับผิดชอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๙	๑๐๐
๒๐. นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และที่มีเหตุผล	✓	-	-	-	-	✓	๕	๕๕.๕๕
๒๑. พฤติกรรมที่พึงประสงค์	-	-	-	✓	✓	✓	๖	๖๖.๖๖
๒๒. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อปลูกฝัง พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม	-	-	-	-	-	✓	๔	๔๔.๔๔

จากตารางที่ ๒.๒ แนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ที่ได้จากการสังเคราะห์
ประกอบด้วย ๑. ความเมตตา กรุณา ๒. ความประหยัดและอดออม ๓. ตระหนักและมีความรับผิดชอบ
๔. ความมีวินัยและรับผิดชอบ ๕. ความซื่อสัตย์สุจริต ๖. ความสุภาพอ่อนน้อม ๗. ความกตัญญู กตเวทิตะ
๘. ความสามัคคี ๙. การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในด้านที่

๓. ตระหนักและมีความรับผิดชอบ และด้านที่ ๔. ความมีวินัยและรับผิดชอบ มีความหมาย
ใกล้เคียงกันมากผู้วิจัยจึงได้พิจารณารวมกันเป็นข้อเดียวโดยให้เป็นด้านที่ ๔. ตระหนักและมีความ
รับผิดชอบ ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้น
พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จึงมี ๘ ด้าน ประกอบด้วย
๑. ความเมตตา กรุณา ๒. ความประหยัดและอดออม ๓. ตระหนักและมีความรับผิดชอบ ๔. ความ
ซื่อสัตย์สุจริต ๕. ความสุภาพอ่อนน้อม ๖. ความกตัญญู กตเวทิตะ ๗. ความสามัคคี ๘. การปฏิบัติตน
ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

ความมุ่งหมาย และหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และฉบับ
ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถ
อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้โดยกระบวนการเรียนรู้จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับ
การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และจัดการศึกษาโดยยึดหลักการศึกษาลดชีวิต
สำหรับประชาชน การจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา หลักการ
ส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง หลักการระดมทรัพยากรจาก
แหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร
ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระ และ
กระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และในมาตรา ๓๗ ยังได้กำหนดให้การบริหารและจัด
การศึกษาขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ให้ยึด เขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึงถึง
ปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากรเป็นหลัก และความเหมาะสมด้านอื่น เขตพื้นที่การศึกษาเป็น

หน่วยบริการที่รองรับการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคลโดยมีคณะกรรมการ และสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาจัดตั้งยุบรวมหรือเลิกสถานศึกษา ประสานส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่ การประสาน และส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย และมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายจากพระราชบัญญัติข้างต้นดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญกับรูปแบบการบริหาร และการจัดการศึกษา ที่เน้นความเป็นเอกภาพการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยตรงทำให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ในมาตรา ๓๗ ได้กำหนดไว้ว่าการกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาดังกล่าว ให้คำนึงถึงปริมาณของสถานศึกษา จำนวนประชากรเป็นหลัก และความเหมาะสมด้านอื่น ภายใต้เจตนารมณ์ดังกล่าว สำนักงานปฏิรูปการศึกษาภายใต้การสนับสนุนข้อมูลการศึกษา วิจัยเพื่อกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ เกณฑ์ และจำนวนเขตพื้นที่การศึกษาดังนี้ (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖)

๑. หลักการกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา

๑.๑ เขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขต ควรมีปริมาณงานพอเหมาะ และใกล้เคียงกันโดยคำนึงถึงการบริหารและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒ เขตพื้นที่การศึกษา ควรสอดคล้องกับเขตปกครองที่ไม่ใหญ่ไม่เล็กเกินไป สะท้อนความเป็นท้องถิ่นที่ประชาชนมีความคุ้นเคยและผูกพันอยู่แล้ว และประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่

๒. เกณฑ์การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา

๒.๑ จำนวนประชากร ควรมีประชากรแต่ละเขตพื้นที่ศึกษาประมาณ ๑๕๐,๐๐๐-๒๐๐,๐๐๐ คน

๒.๒ เขตอำเภอใช้เขตพื้นที่อำเภอเป็นเกณฑ์ในการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาโดยไม่มี การแบ่งอำเภอโดยอำเภอใดมีประชากรมากกว่าจะจัดเป็น ๑ เขตพื้นที่การศึกษา หากน้อยกว่าจะรวมกับอำเภอใกล้เคียงเป็นเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน สำหรับจังหวัดขนาดเล็กที่มีประชากรใกล้เคียงตามเกณฑ์ ข้อ ๒.๑ จะใช้เขตจังหวัดนั้นเป็นเขตพื้นที่การศึกษา

๒.๓ จำนวนสถานศึกษา แต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประมาณ ๑๐๐ แห่งโดยคำนึงถึงโอกาสทางการศึกษาสายสามัญ และสายอาชีพ

๒.๔ ลักษณะทางภูมิภาค การคมนาคม และการติดต่อสื่อสารภายในเขตพื้นที่การศึกษา ควรเดินทางไป-กลับได้ภายใน ๑ วัน

๓. จำนวนเขตพื้นที่การศึกษา

จากเกณฑ์ข้างต้น เมื่อพิจารณาความเหมาะสมในด้านอื่นประกอบ เช่นลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม สภาพทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม ความมั่นคงของประเทศประชากรในวัยเรียนและ

ความสามารถในการรองรับการศึกษาขั้นพื้นฐานและความคุ้มค่าในการบริหารจัดการสามารถจัดเขตพื้นที่การศึกษาได้ทั้งสิ้น จำนวน ๑๗๕ แห่ง

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า เขตพื้นที่การศึกษาเป็นรูปแบบการบริหาร และจัดการศึกษาของรัฐรูปแบบหนึ่งที่ได้กำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๗ เพื่อรองรับการกระจายอำนาจทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้รับการศึกษาของผู้รับการศึกษา ชุมชน และสังคม

๔. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๔.๑ จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น

๔.๒ วิเคราะห์การจัดสรรงบประมาณ เงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบ และกำกับ ตรวจสอบติดตามการใช้จ่ายงบประมาณดังกล่าว

๔.๓ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา

๔.๔ กำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และในเขตพื้นที่ การศึกษา

๔.๕ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา

๔.๖ ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

๔.๗ จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษา

๔.๘ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กร ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่น

๔.๙ ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย และพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

๔.๑๐ ประสาน ส่งเสริมการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ และคณะทำงานด้าน การศึกษา

๔.๑๑ ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กร หน่วยงาน ภาคีรัฐ และเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา ที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใด โดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

๕. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เป็นหน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การแบ่งส่วนราชการ อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๕ วรรคสอง แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖ และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ในคราวประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ มีมติให้ยกเลิกประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เรื่องแบ่งส่วนราชการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ประกอบด้วยอำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอบ้านฝาง อำเภอพระยืน ประกาศ ณ วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ และให้กำหนดการแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑, ๒๕๕๔)

๑. กลุ่มอำนวยการ
๒. กลุ่มบริหารงานบุคคล
๓. กลุ่มนโยบายและแผน
๔. กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
๕. กลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชน
๖. กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
๗. หน่วยตรวจสอบภายใน ให้แบ่งส่วนราชการ
๘. ศูนย์ ICT

๕.๑ วิสัยทัศน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เป็นองค์กรหลักในการมุ่งมั่น ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา ให้มีความเป็นหนึ่ง ด้านคุณภาพ การบริการ และการประสานงาน โดยยึดหลักธรรมาภิบาล

๕.๒ พันธกิจ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาในสังกัดจัดการศึกษาได้อย่างเข้มแข็ง มีคุณภาพได้มาตรฐาน

๕.๓ เป้าประสงค์

๕.๓.๑ นักเรียนทุกคนมีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น

๕.๓.๒ ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึง

๕.๓.๓ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามศักยภาพ

๕.๓.๔ บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ทุกคนมีจิตบริการ

๕.๓.๕ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ และสถานศึกษาในสังกัด มีความเข้มแข็ง เป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สู่ความเป็นหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น

๕.๔ กลยุทธ์

๕.๔.๑ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถ

๕.๔.๒ ปลุกฝังคุณธรรม จิตสำนึก ในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๕.๔.๓ ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุม ผู้เรียนได้เรียนตามศักยภาพของตนเอง

๕.๔.๔ พัฒนาผู้บริหารครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ

๕.๔.๕ พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และบุคลากรมีจิตบริการ

๕.๕ จุดเน้น

๕.๕.๑ กลยุทธ์สู่ความเป็นหนึ่ง ด้านคุณภาพ

๕.๕.๒ กลยุทธ์สู่ความเป็นหนึ่ง ด้านการบริการ

๕.๕.๓ กลยุทธ์สู่ความเป็นหนึ่ง ด้านประสานงาน และการสร้างเครือข่าย

๕.๖ วัฒนธรรมองค์กร

คุณภาพดี มีน้ำใจ ฉับไวบริการ

๕.๗ หลักการทำงานร่วมกัน

แม้คิดได้ ให้ช่วยคิด หากคิดไม่ได้ ให้ช่วยทำ

แม้ทำไม่ได้ ขอให้ ความร่วมมือ

หากความร่วมมือ ก็ให้ไม่ได้ ขอจง ให้กำลังใจ

แม้กำลังใจ ให้ไม่ได้ ขอจง สงบนิ่ง.

๕.๘ Khon Kaen Primary Educational Service Area ๑

K = Knowledge ความรู้

P = Participation มีส่วนร่วม

E = Ethics แหล่งรวมคุณธรรม

S = Service ผู้นำบริการ

Award = มีผลงานล้ำคุณค่า

๑ = The First นำมาสู่ความเป็น

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในระยะหลังมีไม่มากนัก ผู้รายงานจึงได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่มีขอบข่ายใกล้เคียงกัน ดังนี้

กิริติ ศรีวิเชียร^{๘๒} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามความคาดหวังของพระภิกษุสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์และนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ๒๙ รูป ผู้บริหาร ๔๖ คน ครูอาจารย์ ๑๑๕ คน และนักเรียน ๑๔๘ คน ในเขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้วิจัยเป็นแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนการประเมินค่า ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้”

๑. บทบาทที่พระภิกษุสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ และนักเรียนมีความเห็นตรงกันว่า พระภิกษุสงฆ์ควรจะทำได้แก่

๑.๑ ในการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน ควรยกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นตัวอย่างประกอบ

๑.๒ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามในการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน

๒. บทบาทที่พระภิกษุสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษา และครูอาจารย์เห็นตรงกันว่า พระภิกษุสงฆ์ควรจะทำ แต่ส่วนของนักเรียนไม่เห็นด้วย ได้แก่ การประสานงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม วัดกับโรงเรียน สร้างแบบสอบถามจริยธรรมนักเรียนและติดตามความเคลื่อนไหวด้านจริยธรรมเป็นประจำ

๓. บทบาทหน้าที่พระภิกษุสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ และนักเรียน ได้แก่

๓.๑ ประพฤติเป็นการส่วนตัว

๓.๒ การให้คำปรึกษา แก่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองนักเรียนที่มีปัญหาด้านความประพฤติในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูลูกหลาน

๓.๓ การให้คำแนะนำและร่วมมือกับทางโรงเรียน ในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านความประพฤติ

๔. บทบาทหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์กับนักเรียนมีความเห็นขัดแย้งกัน ได้แก่

๔.๑ การชักนำให้ครูอาจารย์ในโรงเรียนเห็นความสำคัญของการจัดจริยศึกษา

๔.๒ ประชุมเพื่อปรึกษาและช่วยเหลือโรงเรียนในการสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดจริยธรรมและการประพฤติจริยธรรม

๔.๓ ร่วมกับโรงเรียนทำการจัดกิจกรรมของนักเรียนและอบรมนักเรียนเข้าฟังรายการปาฐกถาอภิปรายหรือสุนทนาธรรมตามโอกาส

สุปราณี ไกรวัฒนุสรณ์^{๘๓} ได้ศึกษาวิจัย “ปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ของโรงเรียนราชพิพิธ” ได้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับ

^{๘๒} กิริติ บุญเจือ, “บทบาทของสถาบันศาสนาในการจัดการศึกษาแห่งชาติ”, รายงานการวิจัย, (คณะปรัชญาและศาสนา: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๓} สุปราณี ไกรวัฒนุสรณ์, “การพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากชุมชน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๓๒ โรงเรียนวัดราชบพิธ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ปีการศึกษา ๒๕๓๒ จำนวน ๑๙๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่มีบางส่วนที่ประมาณร้อยละ ๒.๒๗ นับถือศาสนาอื่น นักเรียนเรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุด และมีความเห็นว่าวิชาพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และมีคุณค่าเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ ถ้าโรงเรียนไม่บังคับให้เรียนวิชานี้เพียงร้อยละ ๔๒.๖๑ เท่านั้นที่สนใจ นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาน้อย นอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนไม่เคยอ่านพระไตรปิฎกเลย สภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมีความเห็นว่าเนื้อหาวิชามีความเหมาะสมพอสมควร คือ ความยากและปริมาณของเนื้อหาในระดับปานกลาง เนื้อหาวิชามีความเหมาะสมไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาอื่น ครูผู้สอนโดยวิธีการบรรยายส่วนใหญ่และนิมนต์พระภิกษุมาสอนเฉพาะเนื้อหาที่เหมาะสม ส่วนการนำวิธีสอนใหม่ ๆ และการนำอุปกรณ์มาใช้ในระดับปานกลาง สภาพที่เป็นปัญหานักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ไม่พบปัญหาในระดับมาก ความต้องการเกี่ยวกับการเรียนการสอนนักเรียน ต้องการให้ครูนำวิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้และต้องการไปทัศนศึกษาเกี่ยวกับสถานศึกษาที่สำคัญทางศาสนา

สุพัตรา ศักรภพ^{๘๔} ได้ศึกษาพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย พบว่า พัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พ.ศ. ๑๗๘๑ ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๑ ในด้านหลักสูตร ความมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนสื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล เนื้อหาวิชาเน้นเรื่องธรรมะ ศีลธรรม ศาสนพิธี พระรัตนตรัย และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนเดิมมุ่งเน้นการท่องจำ เปลี่ยนเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม ส่วนสื่อการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการใช้หนังสือเล่มเดียวมาเป็นหลายประเภท มีการใช้สื่อดิจิทัลหลายรูปแบบ ด้านการวัดผลประเมินผลเปลี่ยนจากระบบเปอร์เซ็นต์มาใช้ระบบเกรด และวัดด้านพุทธพิธี จิตพิสัย และทักษะพิสัย

จิตรา ปานสกุล^{๘๕} ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานของโรงเรียนในการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒ เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานของโรงเรียนในการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนในการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับนักเรียน ตามตัวแปรที่เกี่ยวกับระดับชั้นของนักเรียน รวมทั้งการเปรียบเทียบตัวแปรที่เกี่ยวกับระดับชั้นของนักเรียน ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนในการสร้างจริยธรรมให้กับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขต

^{๘๔} สุพัตรา ศักรภพ, “พัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์การศึกษาศุภวิบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า บทคัดย่อ.

^{๘๕} จิตรา ปานสกุล, การดำเนินงานของโรงเรียนในการสร้างเสริมจริยธรรมให้กับนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒, (สงขลา: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๙), หน้า ๙๖.

การศึกษา ๑๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับดีมาก โดยเรียงลำดับจากค่าคะแนนมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัด สภาพแวดล้อมและด้านกระบวนการเรียนการสอน ส่วนด้าน การนิเทศการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียน และการกำหนดวัตถุประสงค์พบว่าอยู่ในระดับกลาง

ฉันทนา จันท์บรรจง^{๘๖} ได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับ “การศึกษาและพัฒนาคุณธรรม” ในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินการศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมในประเทศไทย ในต่างประเทศที่สัมพันธ์กับประเทศไทยศึกษาแนวคิดบุคคลที่มีชื่อเสียง สำนวจความคิดเห็นนักวิชาการ นักพัฒนาคุณธรรม เพื่อเสนอวิสัยทัศน์ในสาระบัญญัติซึ่งควรระบุไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติและมาตรการนำสาระบัญญัติไปสู่การปฏิบัติ ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัย ศึกษาข้อมูลจากระบบอินเทอร์เน็ต สำนวจความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั่วประเทศด้วยแบบสอบถามประมาณค่า ๕ ระดับ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิคือ นักพัฒนาคุณธรรมและนักคิด นักวิชาการ รวม ๑๐๐ คน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาต่างกันด้านการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมเพราะมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ต่างกัน เช่น สหรัฐอเมริกาเน้นการแก้ปัญหาการขยายตัวของการบินอวกาศ นิยม สหราชอาณาจักรเน้นการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนา สาธารณรัฐเกาหลีเน้นการการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ สาธารณรัฐประชาชนจีนเน้นการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนต่างเผ่าพันธุ์ ญี่ปุ่นเน้นการแก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมที่กลายเป็นเมืองและปัญหาสิ่งแวดล้อม มาเลเซียเน้นการแก้ปัญหาความลำเอียงระหว่างกลุ่มชน ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณธรรมเพื่อช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวให้ทันความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ด้วยกันทั้งสิ้น

แนวทางการดำเนินงานการศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมของต่างประเทศ ทุกประเทศ พยายามปรับปรุงจุดมุ่งหมาย เนื้อหาและวิธีการพัฒนาคุณธรรม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น บางประเทศระบุในแผนปฏิรูปการศึกษา แต่ในบางประเทศเน้นวิชาและกิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมเป็นกรณีพิเศษ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีเป็นประเทศที่ระบุชัดเจนที่สุดถึงความปรารถนาที่จะพัฒนาคุณธรรมเกี่ยวโยงกับการพัฒนาการเมือง ประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะประเทศสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐประชาชนจีน และมาเลเซีย ส่วนประเทศที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัย และระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตรอย่างชัดเจน คือ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน

สำหรับประเทศไทยนั้นกรมเจ้าสังกัด ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคงต้องตระหนักและใช้การคิดวิเคราะห์ในเรื่องเหล่านี้ก็เป็นอันมาก ว่าสามารถสร้างภาวะผู้นำให้แก่โรงเรียน และสถานศึกษาที่จะพัฒนาสถานศึกษาของตนเองหรือไม่อย่างไร การปฏิรูปการศึกษาแบบไม่มีกฎหมายรองรับสนับสนุน ภายใต้การเมืองที่อ่อนแอ และการขาดการสร้างหน่วยงานที่เป็นกลไกของการปฏิรูป

^{๘๖} ฉันทนา จันท์บรรจง, **จิตวิทยาการบริหาร**, (พิษณุโลก: ภาควิชาบริหารและพัฒนา การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๒).

การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และขาดการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพของประเทศไทยนั้นไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิรูปทางการศึกษา

ความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ชี้ให้เห็นความสำคัญที่ชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาอย่างชัดเจน สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ใช้กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์แบบวิจัยปฏิบัติการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ทำให้การกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีอุปสรรคและข้อขัดแย้งจากหน่วยงานอยู่บ้างก็ตาม ในอีกหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี และมาเลเซีย สามารถวางเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษาจากผู้นำและคณะผู้นำ หรือกรณีใช้มติจากพรรค เช่น ในกรณีของเวียดนาม ทำให้การปฏิรูปการศึกษาของประเทศเหล่านั้นมีจุดหมายทิศทาง ทุกฝ่ายเห็นภารกิจหน้าที่ของตน เห็นงานหลักที่ต้องปฏิบัติพร้อมด้วยเป้าหมายและมาตรฐานของการศึกษาที่ชัดเจน ผู้รับผิดชอบตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปการศึกษาไทยในอนาคต ถ้าชุมชนโรงเรียนและสถานศึกษาได้มีจิตวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและกระบวนการเหล่านี้

สุมาลี สุดจินดา^{๘๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกระตุ้นในจริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอดในเด็กหนุ่มสาวชาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในชนบท) จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาผลของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับที่ ๑๑ และ ๑๒ ของโรงเรียนเอกชน เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมาซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในยุคใหม่ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึก การให้คำแนะนำ และการจัดประสบการณ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนตั้งแต่โรงเรียนระดับกลางถึงระดับสูงสุด ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ณัฐฤกิตต์ ศรีสันต์^{๘๘} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาแนวทางดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารวิชาการ ผลจากการวิจัยพบว่า

๑. ปัญหาในการจัดดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ ด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบคือความพอเพียงของอาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนดูแลอาคารสถานที่ และการจัดสอนพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม

๒. ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางปัญหาที่พบคือความมีอิสระในการจัดกิจกรรมของนักเรียนส่งเสริมการจัดกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตรเพื่อฝึกอบรมการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นตามหลักไตรสิกขา และการได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา

^{๘๗} สุวิมล ติรภานันท์, การประเมินโครงการ: แนวทางสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๘๘} ณัฐฤกิตต์ ศรีสันต์, “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

๓. ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบคือ การนำเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรม มาเป็นฐานในการวิเคราะห์หรือแก้ปัญหา และการนำครูไปศึกษาดูงานโรงเรียนที่จัดการศึกษา

๔. ด้านบรรยากาศที่ปฏิสัมพันธ์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบคือ การส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ การแสดงความเคารพต่อครู ทั้งต่อหน้าและลับ หลัง และการส่งเสริมให้ครูได้ปฏิบัติธรรมในโอกาสสำคัญ

๕. ด้านการบริหารจัดการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบคือ จัดหา เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อใช้ในการบริหารโรงเรียน การจัดทำข้อมูลสารสนเทศในการบริหารและจัด การศึกษาให้สอดคล้องกับองค์กรทุกระดับ และการจัดทำระบบสารสนเทศที่มีความเป็นปัจจุบันเพื่อใช้ ในการบริหารโรงเรียน

สังคม ภูมิและคณะพันธ์^{๘๘} ได้ศึกษารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาซึ่งมีรูปแบบการปลูกฝัง ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นนำ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการทักทาย เล่าเรื่อง และเสนอกิจกรรมสั้น ๆ บางครั้งก็มีสื่อประกอบเพื่อให้ผู้เรียนแสดงความตื่นตัว สนใจ บางครั้งเล่านิทาน เสนอข่าว ร้องเพลง ตลอดจนการแสดงต่างๆ

๒. ขั้นกิจกรรม เป็นการมอบหมายงานกลุ่มโดยให้แต่ละคนรับผิดชอบและมีการแสดง ความคิดเห็นให้กับกลุ่มตลอดเวลา ภายใต้คำแนะนำของครูผู้สอน

๓. ขั้นอภิปราย เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากประเด็นที่กลุ่มได้รับมอบหมาย มีการ วิพากษ์ วิจารณ์ ตอบปัญหา และเสนอแนะวิธีการต่างๆ

๔. ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้ เป็นการประมวลเนื้อหา กิจกรรม ประสบการณ์ และความคิด ต่างๆเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดถูกต้อง และเสนอรูปแบบเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

บุญถม ธรรมศิริ^{๘๙} ได้สรุปที่เกี่ยวกับการจัดบรรยากาศในโรงเรียนการจัดกิจกรรมพื้นฐาน ในชีวิต และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝัง อบรมสั่งสอน ส่งเสริม พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ให้นักเรียนเป็นพลดีของสังคมและประเทศชาติ ดังนี้

ควรจัดให้มีการอบรมครูผู้สอนให้เข้าใจในหลักธรรมของศาสนาอย่างแท้จริง เพื่อนำความรู้ ไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยสอดแทรกจริยธรรมควบคู่ไปด้วย

ควรมีการสร้างบรรยากาศให้นักเรียนรู้สึกรักและภูมิใจในสถาบัน สภาพการปฏิบัติภายใน สถาบันควรร่มรื่น มีต้นไม้ มีสวนหย่อม มีการเขียนคำขวัญ ข้อคิด คติเตือนใจ หรือยกย่องความ ชมเชยผู้ทำคุณงามความดี

^{๘๘} สังคม ภูมิพันธ์, **สื่อพื้นบ้าน**, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๙).

^{๘๙} บุญถม ธรรมศิริ, “การพัฒนาารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหนองบัวลำภู เขต ๑”, รายงานการวิจัย, (คณะบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๕๒), หน้า บทคัดย่อ.

ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย โดยจัดให้ตรงกับความสนใจและเหมาะสมกับวัยนักเรียน

ครูผู้สอนเป็นผู้นำทางคุณธรรมในโรงเรียนและครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทอย่างหลากหลายในฐานะผู้สอนคุณธรรมจริยธรรม การดูแลเอาใจใส่อย่างมีคุณธรรมของครูผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

พระภิกษุสงฆ์เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน โดยการสั่งสอนการให้คำแนะนำปรึกษาและสนับสนุนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรภักดิ์^{๙๑} ได้ทำการวิจัยเรื่องการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดนนทบุรี พบว่าสภาพการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนด้านบริหาร การจัดการสอนและการจัดนิเทศและการจัดการสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการจัดกิจกรรมและการประเมินผลด้านจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

บุญยิ่ง เชื้อนิล^{๙๒} ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง พบว่าสภาพการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๕ ด้าน มีการส่งเสริมในระดับมาก ๑ ด้านคือ ด้านการสอนและการนิเทศ มีการส่งเสริมในระดับปานกลาง ๔ ด้านคือ ด้านการบริหาร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการกิจกรรม และด้านการประเมินผลทางจริยธรรม ส่วนปัญหาในด้านการดำเนินงานส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนมีปัญหาในระดับน้อยทั้ง ๕ ด้าน อีกประเด็นหนึ่งคือโรงเรียนขนาดต่างกันมีสภาพส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนแตกต่างกัน ๕ ด้าน ส่วนโรงเรียนขนาดต่างกันมีปัญหาในการดำเนินงานส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนไม่ต่างกัน ๒ ด้าน คือด้านการบริหารและด้านการประเมินผลทางจริยธรรม แตกต่าง ๓ ด้านคือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการสอน และด้านการนิเทศ และด้านการจัดกิจกรรม

เบญจมาศ เอี่ยมอ้อม^{๙๓} ได้ทำการวิจัยเรื่องการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนจังหวัดกำแพงเพชรตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอนพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางพิจารณาทางด้านพบว่า ด้านที่ได้รับการส่งเสริมในระดับมากคือ การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนด้านการกำหนดและ

^{๙๑} ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรภักดิ์, “การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ ศึกษา จังหวัดนนทบุรี”, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๕๖.

^{๙๒} บุญยิ่ง เชื้อนิล, “สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดอ่างทอง”, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔) อ่างโน สำเร็จ สันจะโป๊ะ, “ปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนที่มีความบกพร่อง ทางกาเห็นในโรงเรียนสอนคนตาบอด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน”, วารสารศิลปการจัดการ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๒): ๑๑๕-๑๒๔.

^{๙๓} เบญจมาศ เอี่ยมอ้อม, “การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน การ ประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์: สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๓), หน้า บทคัดย่อ.

วางแผนเชิงนโยบาย ทั้งนี้อาจเนื่องจากเป็นงานสำคัญที่ใช้กำหนดแนวทางการปฏิบัติในด้านการกำหนด และวางแผนนโยบาย ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า มีปัญหาในการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลางทั้ง ๓ ด้าน การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษาตามที่คณะของครูผู้สอนในสภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

ชอบ เอี่ยมประสงค์^{๙๔} ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครดำเนินการ ส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๕ ด้านคือ การบริหาร การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การนิเทศและการสอน การจัดกิจกรรมและการประเมินผลทางจริยธรรมนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีแนวโน้ม ไปทางระดับน้อย ๔ ด้านคือ การบริหาร การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การนิเทศและการสอน การ ประเมินผลทางจริยธรรม ส่วนการจัดกิจกรรมนั้นโรงเรียนประสบปัญหาในระดับน้อยถึงระดับปาน กลาง ปัญหาที่มีมากกว่าประเด็นอื่นๆ คือ สภาพแวดล้อมที่บ้านของนักเรียนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้ยาก และขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

สุมาลี สุจินดา^{๙๕} ได้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ๑) ปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมเป็นราย ด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ๒) ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนกับครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทั้งโดยภาพรวมและ เป็นรายด้าน พบว่า มีระดับปัญหาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และไม่พบปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสถานภาพกับขนาดโรงเรียน ทั้งโดยภาพรวมและทั้งรายด้าน

พีระพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์^{๙๖} ทำการวิจัยเรื่องการทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ศึกษาวิทยานิพนธ์โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาการดำเนินการ ปัญหา สาเหตุและการแก้ไขปัญหาการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนกระสังพิทยาคม พบว่า การสอดแทรก คุณธรรมในวิชาต่างๆของครู อาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนได้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยขั้นตอนในการนำเข้าสู่บทเรียน การสอน

^{๙๔} ชอบ เอี่ยมประสงค์, สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๕๖.

^{๙๕} สุมาลี สุจินดา, “จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี”. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖). อ้างใน กันตภณ หนูทองแก้ว, “การศึกษา คุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนบ้านไทรงาม ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วารสารมหา จุฬานาครทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๙): ๓๘.

^{๙๖} พีระพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์, “การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

รายวิชาต่างๆได้พูดถึงเนื้อหาหรือกิจกรรมที่ครูมอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติได้มากน้อยเท่าไร? โรงเรียนกำหนดการปลูกฝังคุณธรรมทุกด้าน ในการสอนเนื้อหาวิชาในทุกรายวิชาและทุกครั้งที่ทำการเรียนการสอน ปัญหาที่พบมากจะเกิดจากตัวนักเรียนเอง คือนักเรียนบางส่วนไม่ให้ความสนใจ อีกทั้งยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเท่าที่ควร การสอดแทรกคุณธรรมด้านต่างๆ ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยากเนื่องจากอาจารย์ผู้สอนขาดเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ ซึ่งโรงเรียนแก้ปัญหาโดย จัดทำโครงการอบรมสัมมนาเทคนิควิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่อาจารย์

ยรรยง ญ ร้อยเอ็ด^{๙๗} ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา: การศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนธวัชบุรีวิทยาคม อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การพัฒนาบุคลิกภาพนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นเพราะถ้านักเรียนเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดียอมเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต การส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมีวินัยคุณธรรมจริยธรรม เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างหนึ่ง กระบวนการส่งเสริมพัฒนามีขั้นตอนสำคัญคือ การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น ให้ความรู้หรือความคิดรวบยอด ส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมีวินัยคุณธรรมจริยธรรม เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างหนึ่ง กระบวนการส่งเสริมการพัฒนามีขั้นตอนสำคัญคือ การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น ให้ความรู้หรือความคิดรวบยอด ส่งเสริมให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องส่วนการเสริมสร้างวินัยให้แก่เด็กนักเรียนต้องศึกษาสาเหตุ หาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง โดยอาศัยหลักสำคัญ คือ การป้องกัน การแก้ไข การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียน

๒.๗.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

Biskin and Hoskisson^{๙๘} ได้ทดลองสอนจริยธรรมโดยใช้วิธีการจัดโครงการอภิปรายเกี่ยวกับจริยธรรมที่ต้องตัดสินใจยาก จากวรรณคดีและการอ่านเรื่องราว โดยใช้นักเรียนในระดับ ๔ - ๕ แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แล้ววัดจริยธรรมตามแบบวิธีของโคลเบอร์ก จากนั้นก็ทดลองโดยกลุ่มทดลอง มีการจัดโครงสร้างการประเมินเพื่อยั่วให้ผู้เรียนสมมติบทบาทของตนเองไป ส่วนกลุ่มควบคุมปล่อยให้มีการอภิปรายไปตามธรรมชาติ จากนั้นทดสอบระดับจริยธรรมในตอนหลัง ผลการวิจัยพบว่า การอภิปรายอย่างเป็นระบบที่ให้โอกาสผู้เรียนให้อยู่ในบทบาทในท้องเรื่อง สามารถเปลี่ยนการตัดสินใจจริยธรรมในระดับสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หมายความว่า ผู้สอนสามารถพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้โดยเขาได้มีโอกาสอภิปรายขณะที่อยู่ในสถานการณ์ทางสังคมที่ทำให้เขาต้องกระทำบทบาทต่าง ๆ กันมาก

^{๙๗} ยรรยง ญ ร้อยเอ็ด, “การปฏิบัติงานปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : การศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนธวัชบุรีวิทยาคม อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

^{๙๘} Burgess, J., “Focusing on fear: The use of focus groups in a project for the Community Forest Unit”, Countryside Commission’, Area, vol. 28. no. 2, (1996): pp. 5-130.

Kohlberg^{๙๙} ได้ประมวลผลการวิจัยไว้ว่า ความรู้เชิงจริยธรรมนั้นส่วนใหญ่ไม่ทำให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมได้มากนักแต่สะท้อนให้เห็นสติปัญญา ภูมิหลังทางวัฒนธรรมนั้นไม่พบว่าคนมีอายุมากจะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการโกง ขโมย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบและเห็นแก่ตัว ส่วนรวมแตกต่างจากคนมีอายุน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่บุคคลนั้นกำลังประสบอยู่มากกว่าจะขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้บุคคลอาจมีพฤติกรรมที่เหมือนกันแต่มีเหตุผลในการเลือกกระทำแตกต่างกันได้เสมอ

Osakwe^{๑๐๐} ได้วิจัยเรื่อง ทักษะการให้ความเห็นเกี่ยวกับจริยศึกษาสำหรับประสบการณ์ขั้นเริ่มต้นในการใช้แบบพัฒนาตามขั้นตอนของโคลเบอร์ก ใช้รูปแบบการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในไนจีเรีย การวิจัยครั้งนี้ต้องการเสนอพัฒนาการของหลักสูตรการสอนของครู โดยมีแบบอย่างพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้นที่ละขั้นในโครงสร้างทั้ง ๖ ขั้น เป็นผลจากปฏิกริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทุกคนจะผ่านขั้นต่ำ โดยไม่มีใครกระโดดข้ามขั้น แต่ว่าจะก้าวช้าหรือก้าวเร็วขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะเปลี่ยนจริยธรรมจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๒ กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

Walliam^{๑๐๑} ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความแตกต่างในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนไม่ปกติ กับนักเรียนที่เรียนโรงเรียนสอนศาสนาในระดับมัธยมศึกษา วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการใช้เหตุผลทางจริยธรรมและการได้รับการฝึกฝนทางศาสนาของชาวยิวในโรงเรียนมัศึกษากลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชาวยิว ๔๘ คน ที่มาจากครอบครัวระดับกลางในเมืองนิวยอร์กซึ่งกำลังเรียนในระดับจูเนียร์ไฮสคูล ระดับ ๑-๗ หรือ ๘ การใช้เหตุผลทางจริยธรรมของ Reset Defining Issues Test (D.I.T) และนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์หาค่าแปรปรวน ผลปรากฏว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชาวยิวที่เรียนไม่ปกติ และนักเรียนที่เรียนได้ตามปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา

Glasser, W.^{๑๐๒} ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลควรเริ่มจากการยอมรับความจริงว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เขาทำนั้นเป็นผลมาจากการ เลือกของเขาเอง วิเคราะห์หาสาเหตุและอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถบรรลุตามความต้องการได้ ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เป็นจริง และสามารถตอบสนองความต้องการได้

^{๙๙} Kohlberg, L. "Development of Moral Character and Moral Ideology". In M. T. Hoffman & L. W. Hoffman (Eds.), Review of Child Development Research Hartford, C.T. (1969): pp. 94-A

^{๑๐๐} Osakwe, 1981. 2056-A-2057-A.

^{๑๐๑} Barrett Walliam, *The Illusion of Technique: A Search for Meaning a Technological Civilization*, (New York: Doubleday and Company, 1978).

^{๑๐๒} Glasser, W. *Control theory*, (New York: Harper and Row, 1985).

Ryan, R.M., Mims, v.& Koestner,R.^{๑๐๓} ได้กล่าวถึงการจะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การสร้างแรงจูงใจในการให้รางวัลในการศึกษาวิจัย เขาได้จัดประเภทเงื่อนไขของการให้รางวัลที่ส่งผล ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ในเด็กไว้ ดังต่อไปนี้

๑. รางวัลที่ให้โดยไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน Task – Non Contingent Rewards
๒. รางวัลที่ให้จากการปฏิบัติงาน Task – Contingent Rewards
๓. รางวัลที่ให้โดยไม่ขึ้นกับผลการปฏิบัติงาน Performance – Contingent Rewards
๔. รางวัลที่ให้ในสภาพการแบ่งปัน Competitively Contingent Rewards

จากรายงานการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กนั้น เป็นสิ่งสำคัญและเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องกระทำดำเนินการตั้งแต่เขายังเป็นเด็ก การดำเนินการ จะต้องประสานสัมพันธ์กันทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) สถาบันทางศาสนา และ อื่น ๆ ในสังคมในอันที่จะส่งเสริมเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดี ดังนั้นทุก ๆ ฝ่ายในสังคมไทยจึง จำเป็นต้องร่วมมือแก้ไขปัญหาคุณธรรมจริยธรรม โดยเร่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชน ของไทย เพื่อให้เกิดภูมิทัศน์ด้านที่ ดี สามารถสร้างความสงบสุขให้กับสังคมในอนาคต เพราะสภาพ สังคมปัจจุบันนี้สถานการณ์วิกฤตคุณธรรมจริยธรรม ศีลธรรมกำลังโหมกระหน่ำรุกรานเข้ามาอย่าง รวดเร็ว เด็กและเยาวชนกำลังตกเป็นเหยื่อของสิ่งเลวร้ายนี้มาก และนับวันจะมากขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าหาก ทุกภาคส่วนไม่หันหน้ามาร่วมกันเพื่อรับมือกับปัญหา โดยเฉพาะโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่อบรม บ่มเพาะ นิสสัยให้กับเด็กและเยาวชน ถ้าหากไม่รีบดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอย่างเร่งด่วน แล้ว ก็อาจจะถึงการแห่งหายนะของสังคมไทยในที่สุดไม่ช้านี้ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับ นักเรียน จึงนับได้ว่าเป็นการดำเนินกิจกรรมที่มุ่งตอบสนองสังคมไทยให้คงสภาพอยู่ได้ในสังคมโลกเป็น อย่างสง่างามและภาคภูมิใจต่อไป

^{๑๐๓} Ryan, RM, Mims, V., & Koestner, R. "Relation of reward contingency and interpersonal context to intrinsic motivation: A review and test using cognitive evaluation theory". *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, (1983): pp.736-750.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณที่เชื่อมโยงข้อมูลความคิดเห็น และกระบวนการจัดการกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าด้วยกัน โดยมีวิธีการศึกษาใน ๔ ลักษณะ ได้แก่

๑. การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และสาระสำคัญของกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒. การศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมวัดที่เป็นกรณีศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือเพื่อทราบถึงแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาจิตใจของบุคคลและสังคมหรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

๓. การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ (Inter view) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับพระสงฆ์ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และตัวแทนองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อทราบถึงแนวทางการเรียนรู้ และกระบวนการสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

๔. การประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ (หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ) เพื่อเป็นการสนับสนุนให้วัดและองค์กร/หน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษาในทุกภูมิภาค ผู้ประกอบการและภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรม

การท่องเที่ยว การเพิ่มพูนความรู้ การสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เนื่องจากเป็นการศึกษาวิจัยในลักษณะของการส่งเสริมการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ของวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ของโรงเรียนเพื่อที่จะกำหนดกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมีเกณฑ์ดังนี้

๑. เป็นวัด/หน่วยงานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในระดับสูงทั้งในระดับชุมชนและประเทศหรือเป็นสถานที่ส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยมีโครงการ/กิจกรรมที่แสดงถึงการส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

๒. เป็นวัด/หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ที่เชื่อมโยงกับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ในเขตพื้นที่เดียวกัน

๓. เป็นวัดหน่วยงานที่มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้และกระบวนการสื่อสารคุณค่าเพื่อการพัฒนาจิตใจในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้การส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลและสังคม โดยมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน และมีการดำเนินการเกี่ยวกับเรียนรู้ การฝึกฝนตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดในลักษณะของพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ที่ในการวิจัย ดังนี้

๑) อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

๒) อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

๓) อำเภอบ้านฝาน จังหวัดขอนแก่น

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ (Key Informant)** ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

๑) กลุ่ม ผู้อำนวยการโรงเรียน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและตัวแทนองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว การส่งเสริมการเรียนรู้ภายในวัดที่เป็นกรณีศึกษา โดยพบว่าในแต่ละวัดจะมีพระสงฆ์ และบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ในมิติต่างๆ ประมาณวัดละ ๑๐ รูป/คน ดังนั้น ผู้วิจัยจะใช้เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาทั้งหมด โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ รวมจำนวนทั้งสิ้น ๒๑ รูป/คน (รายชื่อในภาคผนวก)

๒) ในการประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ ผู้วิจัยได้เรียนเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตัวแทนผู้อำนวยการโรงเรียน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและตัวแทนองค์กร และผู้นำท้องถิ่นในการจัดประชุมสัมมนาเพื่อวิเคราะห์แนวทางและกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ รวมทั้งการเสริมสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาพร้อมกัน รวมจำนวน ๓๐ รูป/คน

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงเรียน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและตัวแทนองค์กร และผู้นำท้องถิ่นในการจัดประชุมสัมมนาเพื่อวิเคราะห์แนวทางและกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแต่ละวัดจะมีจำนวนมากกว่า ๒๐,๐๐๐ คนในแต่ละปี โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้

$$n = \frac{N}{2 + N(d)^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร

d คือ คลาดคลาตเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

โดยให้ความเชื่อมั่น ๙๓ % และมีความคลาดเคลื่อน ๗ % (d = .๐๗)

วิธีทำ

$$\begin{aligned} n &= \frac{20,000}{2 + 20,000(.07)^2} \\ &= \frac{20,000}{2 + 98} = \frac{20,000}{100} \\ &= ๒๐๐ \text{ ราย} \end{aligned}$$

รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น ๒๐๐ คน นอกจากนี้ยังใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละวัดในพื้นที่ ๔ ภูมิภาค โดยวิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling) ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรในการศึกษาจำแนกตามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต ๑

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขอนแก่นเขต ๑	จำนวนบุคลากร	จำนวนตัวอย่าง
อำเภอเมืองขอนแก่น	>๒๐,๐๐๐	๕๐
อำเภอพระยืน	>๒๐,๐๐๐	๕๐
อำเภอบ้านฝาง	>๒๐,๐๐๐	๕๐
รวม	> ๒๐,๐๐๐	๒๐๐

หรือในกรณีที่ทราบจำนวนประชากรชัดเจน ถ้าประชากร (N) มีจำนวน ๑,๕๐๐ ราย ก็สามารถใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ ที่กำหนดให้มีความเชื่อมั่น ๙๕ % และให้มีความคลาดเคลื่อน ๕% (e = .๐๕) โดยใช้สูตรของ Taro, Yamane(๑๙๗๓) ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{วิธีทำ} \quad n &= \frac{N}{1 + N(e)^2} \\ n &= \frac{1,500}{1 + 1,500(.05)^2} \\ &= \frac{1,500}{1 + 3.75} = \frac{1,500}{4.75} \\ &= ๓๑๕.๗๙ \text{ ราย} \end{aligned}$$

หมายเหตุ อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างที่คำนวณได้ ๓๑๖ นี้ เป็นจำนวนตัวอย่างขั้นต่ำสุดเท่านั้น แต่ถ้าต้องการให้เกิดความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้น สามารถเพิ่มเป็น ๓๒๐ ราย หรือ ๔๐๐ รายก็ได้ แต่จะต้องมีหลักการหรือเหตุผลและอธิบายไว้ให้ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อลดความคลาดเคลื่อนจากกลุ่มตัวอย่างลง นั่นเอง และมีข้อพึงระวัง คือ จำนวนตัวอย่างเมื่อจำแนกออกเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มไม่ควรต่ำกว่า ๓๐ ราย หรือ ๕๐ ราย เพราะจะทำให้สามารถใช้สถิติเพื่อได้เป็นอย่างดีหรือสอดคล้อง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับการพัฒนา กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน โดยมีเนื้อหาประกอบ ๔ ส่วน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยวน เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ เป็นต้น โดยเป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ที่มีต่อวัด เช่น โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับ โดยกำหนดให้ ข้อคำถามที่มีความหมายเชิงปฏิฐาน (Positive) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ถ้าตอบ	มากที่สุด	ให้คะแนน	๕	คะแนน
ถ้าตอบ	มาก	ให้คะแนน	๔	คะแนน
ถ้าตอบ	ปานกลาง	ให้คะแนน	๓	คะแนน
ถ้าตอบ	น้อย	ให้คะแนน	๒	คะแนน
ถ้าตอบ	น้อยที่สุด	ให้คะแนน	๑	คะแนน

ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียน โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับเช่นกัน

ตอนที่ ๔ สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน เป็นต้น โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ตอบ

๒. แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์คณะสงฆ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น การพัฒนา กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับคุณค่าและการพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น

๓. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงวิชาการเพื่อวิเคราะห์การพัฒนา กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน เป็นต้น รวมทั้งการค้นหารูปแบบ กลไก และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สอดคล้องเหมาะสม

๔. การสังเกต โดยสังเกตการณ์เรียนรู้ พฤติกรรมการพัฒนา กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน

๕. การใช้เทคนิคการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่าย การจัดแผนภูมิ/แผนภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดสภาพการณ์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

๑. กำหนดเนื้อหาของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรการวิจัยและเนื้อหาของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

๒. ร่างเครื่องมือการวิจัยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดให้ครอบคลุมทุกตอน

๓. นำเครื่องมือการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

๔. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำ

๕. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการศึกษาไปทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ๒ ส่วน คือ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ดังนี้

๑. ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปเรียนปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน ๓ ท่าน ได้แก่

๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.ประยูร แสงใส ตำแหน่ง อาจารย์สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

๒) ดร.นาคพล เกินชัย ตำแหน่งอาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

๓) ดร.สัมฤทธิ์ กางเพ็ง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

โดยนำค่าที่ได้มาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index Of Concordance : IOC) โดยใช้สูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

N

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index Of Concordance : IOC)

R หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ และให้คะแนนดังนี้

๑ หมายถึง แนใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๐ หมายถึง ไม่แนใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

-๑ หมายถึง แนใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกคำถามข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า ๐.๕ มาใช้เป็นข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้ตรวจสอบแบบสอบถามแล้วเห็นว่า แบบสอบถามทุกข้อมีความเที่ยงตรงของเนื้อหาครอบคลุม ในแต่ละด้าน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยได้ค่า IOC เท่ากับ.....

๒. ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขแล้วทำการทดสอบ (Try Out) จำนวน ๓๐ ชุด กับกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษา เพื่อตรวจสอบว่าคำถามสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการ ตลอดจน มีความเหมาะสมหรือไม่ มีความยากง่ายเพียงใด จากนั้นจึงนำมาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's Alpha) ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมากกว่า ๐.๗ จึงจะถือได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจริงได้ โดยได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ.....

๓. ปรับปรุงแบบสอบถามให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สำหรับการนำไปใช้จริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. นำหนังสือขออนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปยังผู้อำนวยการโรงเรียน เจ้าอาวาสและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อนัดหมายในการสัมภาษณ์และการเข้าศึกษาในพื้นที่

๒. การเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการประชุมเชิงวิชาการ โดยมีกิจกรรมดังนี้

๒.๑ การใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน ๓๑๘ ชุด ในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งในด้านรูปธรรมหรือด้านกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๑ ประกอบด้วย ๘ ด้าน ได้แก่ ๑) ความมีวินัยและความรับผิดชอบ ๒) ความซื่อสัตย์สุจริต ๓) ความสุภาพอ่อนโยน ๔) ความกตัญญูกตเวที ๕) ความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีย์ ๖) การรู้จักสามัคคี ๗) ความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ ๘) การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม เป็นต้น

๒.๒ การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับพระเถระผู้ใหญ่ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการกระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เป็นต้น

๒.๓ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการรูปแบบการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน สื่อสารเพื่อเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักเรียน โดยเน้นการสื่อสารคุณค่าทางพุทธธรรม และวิถีการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติสมาธิ วิปัสสนา รวมทั้งการเรียนรู้ในด้านสุนทรียศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและการปฏิบัติเพื่อความเจริญด้านจิตใจและปัญญา โดยกำหนดในวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๐

๓. ประมวลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการสัมมนาเชิงวิชาการ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

๔. สรุปประเมินผลการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกกระบวนการ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้มีการศึกษาในพื้นที่รูปแบบการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๑ มีการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้โดยวิเคราะห์

๑) รูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งในด้านรูปธรรม ความรู้เกี่ยวกับวัดและพระสงฆ์ ความรู้ด้านกิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนา และในด้านนามธรรม คือ ความรู้เกี่ยวกับหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ทั้งด้านศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และศาสนธรรม เป็นต้น

๒) กระบวนการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน โดยเน้นการสื่อสารคุณค่าทางพุทธธรรม และวิถีการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติสมาธิ วิปัสสนา รวมทั้งการเรียนรู้ในด้านสุนทรียศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและการปฏิบัติเพื่อความเจริญด้านจิตใจและปัญญา

๓) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงคน ความรู้ และกระบวนการที่มีการทำกิจกรรมการท่องเทียวเชิงพุทธหรือการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาจิตใจและปัญญา

๔) การศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวัดที่เป็นกรณีศึกษา ในมิติของการจัดการเรียนรู้ กระบวนการสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และการเสริมสร้าง กระบวนการเครือข่ายการเรียนรู้ในมิติต่างๆ ร่วมกัน

๕) การศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสื่อสารเชิง พุทธและการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน รวมทั้งแนวทางการ พัฒนาการสถานศึกษาเชิงการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาและกิจกรรม ที่ตั้งงามในสถานศึกษา

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เน้นการศึกษาวិเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้ เก็บรวบรวมจากผู้อำนวยการ ครูผู้สอน นักเรียน จำนวน ๓๑๘ คน โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลดังนี้

๑) เลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science)

๒) แบบสอบถามตอนที่ ๑ ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของกลุ่ม ตัวอย่าง ความสนใจและกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ แล้วนำมาเสนอในรูปตารางประกอบคำ บรรยาย

๓) แบบสอบถามตอนที่ ๒ ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นของผู้อำนวยการ ครูผู้สอน นักเรียน เกี่ยวกับการจัดระบบข้อมูล การให้บริการ และการจัดการและการส่งเสริมการเรียนรู้ของ แหล่งท่องเที่ยวภายในวัด โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย (X) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการ พิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับของกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ในแต่ละ ด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ = มีความเหมาะสมในระดับน้อยมาก

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ = มีความเหมาะสมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ = มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ = มีความเหมาะสมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ = มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

๔) แบบสอบถามส่วนที่ ๓ ซึ่งเป็นข้อมูลด้านเจตคติและผลลัพธ์จากการปฏิบัติใน การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา การฝึกหัดสมาธิ เป็นต้น โดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณ หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย (X) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน เพื่อให้เห็นระดับของ การกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ = มีความรู้สึกและได้รับผลการปฏิบัติในระดับน้อยมาก

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ = มีความรู้สึกและได้รับผลการปฏิบัติในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ = มีความรู้สึกและได้รับผลการปฏิบัติในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑- ๔.๕๐ = มีความรู้สึกและได้รับผลการปฏิบัติในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑- ๕.๐๐ = มีความรู้สึกและได้รับผลการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

๕) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อศึกษาค่าเป็นกลางทางสถิติ และเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลกับความคิดเห็นที่มีต่อผู้อำนวยการ ครูผู้สอน นักเรียน และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๖) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่า S.D. ในการอธิบายข้อมูลทั่วไป

๒. การใช้สถิติ เช่น t-test ในการหาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ในพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานของนักท่องเที่ยวกับผลลัพธ์ของการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด เป็นต้น โดยมีสูตรของ T-Test ดังนี้

สูตร

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{S_p^2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}, \quad df = n_1 + n_2 - 2$$

๓. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากทุกฝ่ายดังกล่าว โดยการเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบตารางและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ กระบวนการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างคุณค่าและการพัฒนาจิตใจการกระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขอนแก่น เขต ๑ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

รวมทั้งการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้พัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียน โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงคน สถานศึกษา ผู้นำชุมชนองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ความรู้ทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และกระบวนการที่มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน เชิงพุทธหรือการเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาจิตใจและปัญญา

๓.๘ สรุป

การศึกษาวิจัย “กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน พระสงฆ์ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม/การเรียนรู้ภายในวัด ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา และจากกลุ่มตัวอย่างรวมจำนวน ๓๑๘ คน โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ในเชิงลึก (Interviews) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการสัมมนาเชิงวิชาการเป็นเครื่องมือในการศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน เช่น การแจกแจงความถี่ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (X) และค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นต้น เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา แล้วทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายผลการวิจัยตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เป็นการวิจัยแบบ
ผสมผสาน (Mixed Method Research) มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการในการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ๒) เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียน
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ๓) เพื่อ
ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตาม
วัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๔.๑ ศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

ตอนที่ ๑ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการ
วิจัย โดยการศึกษาวเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้เน้น
การศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๑ ตามหลักไตรสิกขา ๓ ประการ ๑) อธิศีล
สิกขาหรือ ศีล (Morality) ๒) อธิจิตตสิกขา หรือ สมาธิ (Meditation) ๓) อธิปัญญา (Wisdom) หรือ
ปัญญา และตามประเด็นขององค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์จากแนวคิด
ของนักวิชาการและนักการศึกษา ประกอบด้วย ๑. ความมีวินัยและรับผิดชอบ ๒. ความซื่อสัตย์สุจริต
๓. ความสุภาพอ่อนน้อม ๔. ความกตัญญูกตเวที ๕. ความสามัคคี ๖. ความเมตตากรุณา ๗. ความ
ประหยัดและอดออม ๘. การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ตอนที่ ๒ การสัมภาษณ์ บุคลากรหลักโรงเรียนละ ๓ คน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู
รับผิดชอบงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝัง/พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน
พร้อมการศึกษาเอกสารดำเนินงานและการสังเกต สัมภาษณ์ ตลอดทั้งดูงานในสถานศึกษาด้วยมี
รายละเอียดดังนี้

๑. ด้านความเมตตากรุณา พบว่า สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมธรรมะ
สำหรับนักเรียนทุกวันพระโดยอบรมให้นักเรียนมีเมตตา กรุณามากขึ้น ไม่อิจฉา ไม่นินทาว่าร้าย รักษา
ใจเป็นกลาง มีเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์ ทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ

๒. ด้านความประหยัดและอดออม พบว่า สถานศึกษาควรมีธนาคารโรงเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนได้ฝากเงินเพื่อเก็บออมและรู้จักการประหยัดไม่สุรุ่ยสุร่าย นอกจากจะเก็บออมเงินได้แล้ว ยังมีกิจกรรมคลังความดีเพิ่มขึ้นโดยฝึกให้นักเรียนปฏิบัติความดีแล้วมาเขียนความดีที่ตนกระทำฝากไว้กับธนาคารความดีเมื่อครบตามเป้าหมายก็ให้รางวัลเพื่อสร้างขวัญกำลังใจกับนักเรียน

๓. ด้านความสุภาพอ่อนน้อม พบว่า สถานศึกษาควรฝึกอบรมให้นักเรียนมีกิริยาที่เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ ผู้ที่มีความสุภาพ คือ ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่น ทั้งโดยวาจาและท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย และสอนให้เด็กรู้จักตัวเอง ทำความรู้จักกับตัวเอง ด้วยการวิเคราะห์ตัวเอง ว่าเราเป็นคนอย่างไร มีข้อดีและข้อที่ควรปรับปรุงอะไรบ้าง จากนั้นจึงปรับปรุงแก้ไข

๔. ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า สถานศึกษาควรฝึกอบรมให้นักเรียนมีการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และอย่างมีเหตุผล โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อเพศ เชื้อชาติ ชนชั้น สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น และการเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเองจะช่วยให้นักเรียนมีความเป็นธรรมในสังคมได้มากขึ้น

๕. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า สถานศึกษาควรส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการดำเนินชีวิตในสังคม ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น ทั้งซื่อสัตย์ต่อตนเองหรือผู้อื่น ปลุกฝังและสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตอย่างถูกต้อง และให้เห็นโทษของการไม่ซื่อสัตย์สุจริต

๖. ด้านความกตัญญูกตเวทิต พบว่า สถานศึกษาควรปลุกฝังให้นักเรียนมีความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ สำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นับถือ เชื้อพ้อง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ

๗. ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ พบว่า สถานศึกษาควรปลุกฝังให้นักเรียน ทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดมีระเบียบวินัย เคารพกติการับผิดชอบในสิ่งที่ทำ กล้ายอมรับผิดและรับการลงโทษ รู้จักสำนึกผิดและขอโทษ แก้ไขในสิ่งผิด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๘. ด้านความสามัคคี พบว่า สถานศึกษาควรมีความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาใจเอาเปรียบกัน เป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด

ตอนที่ ๓ การยกร่างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ การยกร่างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
๑. อริสติกศึกษา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรมและวจีกรรม	
๑) ด้านความเมตตากรุณา	๑. การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ
๒) ด้านความประหยัดและอดออม	๒. นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล ๓. นักเรียนมีความยินดีที่ได้แบ่งปันสิ่งของและอาหารให้เพื่อนเสมอ ๔. นักเรียนทำงานช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีกิจกรรมที่โรงเรียนและที่อื่นๆเสมอ ๕. นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเลิก ๖. นักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป ๗. นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ ๘. การรู้จักข่มใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน ๙. การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ ๑๐. การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัด ๑๑. การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง
๓) ด้านความสุภาพอ่อนน้อม	๑๒. การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง
๔) ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม	๑๓. การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล ๑๔. รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า ๑๕. รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูกกับบุคคล ๑๖. การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี ๑๗. กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน ๑๘. การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจ ๑๙. ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี ๒๐. ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และในบริเวณ

กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
	<p>ต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขณะลงในถึงขณะที่โรงเรียนจัดให้</p> <p>๒๑. ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น</p> <p>๒๒. มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ</p>
๒. อธิจิตตศึกษา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมนोरกรรม	
๕) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	๒๓. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง
	๒๔. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น
๖) ด้านความกตัญญูทเวท	<p>๒๕. มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้</p> <p>๒๖. มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ</p> <p>๒๗. มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง</p> <p>๒๘. การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นับถือ เชื้อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ</p> <p>๒๙. ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ</p> <p>๓๐. การสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัตภาพหรือตามสมควร</p> <p>๓๑. การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ให้ว่วนด้วยความเต็มใจ</p>
๓. อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง	
๗) ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ	๓๒. นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล
๘) ด้านความสามัคคี	<p>๓๓. นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อนตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p> <p>๓๔. มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p> <p>๓๕. มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p> <p>๓๖. มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญา</p>

กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
	<p>พิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p> <p>๓๗. การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p> <p>๓๘. สร้างความรู้สึกร่วมกัน สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p> <p>๓๙. สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p> <p>๔๐. ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p>

สรุปผลการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์สภาพการพัฒนาคูณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ รายละเอียดของผลการวิเคราะห์แต่ละตอน มีดังนี้

๑. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๒ ความถี่และร้อยละของข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน	ความถี่	ร้อยละ
๑. เพศ		
เพศชาย	๒๑๓	๕๐.๙๕
เพศหญิง	๒๐๕	๔๙.๐๕
รวม	๔๑๘	๑๐๐
๔. ประสบการณ์ทำงาน		
ไม่เกิน ๑๐ ปี	๑๐๒	๒๔.๔๑
๑๑-๒๐ ปี	๑๔๕	๓๔.๖๘
มากกว่า ๒๐ ปีขึ้นไป	๑๗๑	๔๐.๙๑
รวม	๔๑๘	๑๐๐
๕. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม		
ผู้บริหารสถานศึกษา	๑๑๘	๒๘.๒๓
ครูประจำชั้น	๓๐๐	๗๑.๗๗
รวม	๔๑๘	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน ๒๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙๕ เพศชาย จำนวน ๒๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๐๕ ประสบการณ์ทำงาน ไม่เกิน ๑๐ ปี จำนวน ๑๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๔๑ ๑๑-๒๐ ปี จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖๘ มากกว่า ๒๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๙๗ ครูประจำชั้น จำนวน ๓๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐๓

๔.๒ ศึกษาสภาพปัจจุบันในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนใน สถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวม

สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑. อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้อง ดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม	๔.๓๑	.๕๓	มาก	๒
๒. อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม	๔.๓๔	.๕๐	มาก	๑
๓. อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้ เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง	๔.๒๕	.๕๑	มาก	๓
รวม	๔.๓๐	.๕๑	มาก	-

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวมมี
ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D. = ๐.๕๑) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อธิจิตตสิกขา คือ
ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๕๐) รองลงมา
คือ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม ($\bar{X} =$
๔.๓๑, S.D. = ๐.๕๓) และอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ($\bar{X} =$
๔.๒๕, S.D. = ๐.๕๑)

ตารางที่ ๔.๔ สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศีลขาร้อยสี่ อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านความเมตตา กรุณา โดยภาพรวมและรายด้าน

อธิศีลสิกขา คือ ศีลขาร้อยสี่ อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรมและวจีกรรม ด้านความเมตตา กรุณา	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑. การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ	๔.๒๘	.๗๑	มาก	๔
๒. นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล	๔.๑๗	.๗๓	มาก	๗
๓. นักเรียนมีความยินดีที่ได้แบ่งปันสิ่งของและอาหารให้เพื่อนเสมอ	๔.๑๙	.๗๐	มาก	๖
๔. นักเรียนทำงานช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีกิจกรรมที่โรงเรียนและที่อื่นๆเสมอ	๔.๒๓	.๗๒	มาก	๕
๕. นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเล็ก	๔.๕๒	.๕๙	มากที่สุด	๑
๖. นักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป	๔.๓๔	.๗๔	มาก	๓
๗. นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ	๔.๓๗	.๕๘	มาก	๒
รวม	๔.๓๐	.๕๖	มาก	-

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศีลขาร้อยสี่ อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านความเมตตา กรุณา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D. = ๐.๕๖) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเล็ก ($\bar{X} = ๔.๕๒$, S.D. = ๐.๕๙) รองลงมาคือ นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๕๘) และนักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๔) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๗๓)

ตารางที่ ๔.๕ สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านความประหยัดและอดออม โดยภาพรวมและรายด้าน

	อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรมและวจีกรรม ด้านความประหยัดและอดออม	ระดับปฏิบัติ			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑.	การรู้จักข่มใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็น การออมเช่นเดียวกัน	๔.๒๖	.๗๒	มาก	๒
๒.	การบริโภคน้ำอยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่าย ฟุ่มเฟือย เป็นหลักควรยึดปฏิบัติ	๔.๒๕	.๗๒	มาก	๓
๓.	การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพ คือการประหยัด	๔.๒๓	.๖๗	มาก	๔
๔.	การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง	๔.๕๔	.๕๑	มากที่สุด	๑
รวมรายด้าน		๔.๓๒	.๕๒	มาก	-

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านความประหยัดและอดออม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๒$, S.D. = ๐.๕๒) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง ($\bar{X} = ๔.๕๔$, S.D. = ๐.๕๑) รองลงมาคือ การรู้จักข่มใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๗๒) และการบริโภคน้ำอยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๗๒) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัด ($\bar{X} = ๔.๒๓$, S.D. = ๐.๖๗)

ตารางที่ ๔.๖ สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านความสุภาพอ่อนน้อม โดยภาพรวมและรายด้าน

	อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรมและวจีกรรม ด้านความสุภาพอ่อนน้อม	ระดับปฏิบัติ			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑.	การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง	๔.๔๘	.๕๑	มาก	๑
๒.	การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล	๔.๓๖	.๗๑	มาก	๓
๓.	รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า	๔.๑๕	.๗๔	มาก	๗
๔.	รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูกกับบุคคล	๔.๒๔	.๗๓	มาก	๖
๕.	การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี	๔.๓๗	.๖๖	มาก	๒
๖.	กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน	๔.๓๕	.๗๔	มาก	๔
๗.	การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจ	๔.๒๘	.๗๑	มาก	๕
รวมรายด้าน		๔.๓๑	.๕๖	มาก	-

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านความสุภาพอ่อนน้อม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๐.๕๖) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง ($\bar{X} = ๔.๔๘$, S.D. = ๐.๕๑) รองลงมาคือ การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๖๖) และการแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล ($\bar{X} = ๔.๓๖$, S.D. = ๐.๗๑) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D. = ๐.๗๑)

ตารางที่ ๔.๗ สภาพการพัฒนาคูณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยภาพรวมและรายด้าน

อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรมและวจีกรรม ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑. ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี	๔.๑๗	.๗๓	มาก	๔
๒. ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขณะลงในถึงขณะที่โรงเรียนจัดให้	๔.๑๙	.๗๐	มาก	๓
๓. ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น	๔.๒๓	.๗๒	มาก	๒
๔. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ	๔.๕๒	.๕๙	มากที่สุด	๑
รวม	๔.๒๘	.๕๙	มาก	-

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า สภาพการพัฒนาคูณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๘$, S.D. = ๐.๕๙) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ ($\bar{X} = ๔.๕๒$, S.D. = ๐.๕๙) รองลงมาคือ ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ($\bar{X} = ๔.๒๓$, S.D. = ๐.๗๒) และช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขณะลงในถึงขณะที่โรงเรียนจัดให้ ($\bar{X} = ๔.๑๙$, S.D. = ๐.๗๐) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๗๓)

ตารางที่ ๔.๘ สภาพการพัฒนาคูณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวมและรายด้าน

อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง	๔.๓๔	.๗๔	มาก	๒
๒. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น	๔.๓๗	.๕๘	มาก	๑
๓. มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้	๔.๒๖	.๗๒	มาก	๓
๔. มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ	๔.๒๕	.๗๒	มาก	๔
๕. มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง	๔.๒๓	.๖๗	มาก	๕
รวม	๔.๒๙	.๕๕	มาก	-

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า สภาพการพัฒนาคูณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๙$, S.D. = ๐.๕๕) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๕๘) รองลงมาคือ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๔) และมีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้ ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๗๒) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๒๓$, S.D. = ๐.๖๗)

ตารางที่ ๔.๙ สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ด้านความกตัญญูทเวทโดยภาพรวมและรายด้าน

อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ด้านความกตัญญูทเวท	ระดับปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑. การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถื้อ เชื้อฟ่ง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ	๔.๕๔	.๕๑	มากที่สุด	๑
๒. ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ	๔.๔๘	.๕๑	มาก	๒
๓. การสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัตภาพ หรือตามสมควร	๔.๓๖	.๗๑	มาก	๓
๔. การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ไหว้วานด้วยความเต็มใจ	๔.๑๕	.๗๔	มาก	๔
รวม	๔.๓๘	.๕๑	มาก	-

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า สภาพการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ด้านความกตัญญูทเวท โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D. = ๐.๕๑) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถื้อ เชื้อฟ่ง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ ($\bar{X} = ๔.๕๔$, S.D. = ๐.๕๑) รองลงมาคือ ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ ($\bar{X} = ๔.๔๘$, S.D. = ๐.๕๑) และการสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัตภาพ หรือตามสมควร ($\bar{X} = ๔.๓๖$, S.D. = ๐.๗๑) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ไหว้วานด้วยความเต็มใจ ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D. = ๐.๗๔)

ตารางที่ ๔.๑๐ สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ โดยภาพรวมและรายด้าน

	อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ	ระดับปฏิบัติ			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑.	นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	๔.๒๔	.๗๓	มาก	๔
๒.	นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	๔.๓๗	.๖๖	มาก	๒
๓.	มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	๔.๓๕	.๗๔	มาก	๓
๔.	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	๔.๔๒	.๗๒	มาก	๑
๕.	มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	๔.๑๘	.๖๔	มาก	๕
รวม		๔.๓๑	.๔๓	มาก	-

จากตารางที่ พบว่า ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๐.๔๓) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๗๒) รองลงมาคือ นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๖๖) และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๓๕$, S.D. = ๐.๗๔) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๖๔)

ตารางที่ ๔.๑๑ สภาพการพัฒนาคูณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ด้านความสามัคคี โดยภาพรวมและรายด้าน

อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ด้านความสามัคคี		ระดับปฏิบัติ			
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
๑.	การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	๔.๐๖	.๗๔	มาก	๓
๒.	สร้างความรู้สึกคุ้นเคย สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	๔.๐๔	.๘๕	มาก	๔
๓.	สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	๔.๒๗	.๗๐	มาก	๒
๔.	ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคีช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	๔.๓๗	.๖๗	มากที่สุด	๑
รวมรายด้าน		๔.๑๘	.๕๗	มาก	-

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า สภาพการพัฒนาคูณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ด้านความสามัคคีโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๕๗) ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๖๗) รองลงมาคือ สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๒๗$, S.D. = ๐.๗๐) และการโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๐๖$, S.D. = ๐.๗๔) ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติสร้างความรู้สึกคุ้นเคย สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๘๕)

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลการสนทนากลุ่มนำกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ก่อนสนทนากลุ่ม	ความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	ข้อเสนอแนะ หลังสนทนากลุ่ม
๑. อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม	เห็นด้วย	-
๑) ด้านความเมตตากรุณา	เห็นด้วย	-
๑. การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ	เห็นด้วย	-
๒. นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล	เห็นด้วย	-
๓. นักเรียนมีความยินดีที่ได้แบ่งปันสิ่งของและอาหารให้เพื่อนเสมอ	เห็นด้วย	-
๔. นักเรียนทำงานช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีกิจกรรมที่โรงเรียนและที่อื่นๆเสมอ	เห็นด้วย	-
๕. นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเลิก	เห็นด้วย	-
๖. นักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป	เห็นด้วย	-
๗. นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ	เห็นด้วย	-
๒) ด้านความประหยัดและอดออม	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป ด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรม ตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง
๘. การรู้จักข่มใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออม เช่นเดียวกัน	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป ด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรม ตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง
๙. การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป ด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่อง ปัญญา อบรม ตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง
๑๐. การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับดำรงชีพคือการประหยัด	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป ด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่อง ปัญญา อบรม ตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง

กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ก่อนสนทนากลุ่ม	ความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	ข้อเสนอแนะ หลังสนทนากลุ่ม
๑๑. การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป ด้านอธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่อง ปัญญา อบรม ตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง
๓) ด้านความสุภาพอ่อนน้อม	เห็นด้วย	-
๑๒. การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง	เห็นด้วย	-
๑๓. การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล	เห็นด้วย	-
๑๔. รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า	เห็นด้วย	-
๑๕. รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูก กับบุคคล	เห็นด้วย	-
๑๖. การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี	เห็นด้วย	-
๑๗. กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความ อ่อนน้อมถ่อมตน	เห็นด้วย	-
๑๘. การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้อง เป็นไปด้วยความจริงใจ	เห็นด้วย	-
๔) ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริจิตตศึกษา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๑๙. ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ ในสภาพดี	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริจิตตศึกษา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๒๐. ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และใน บริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขยะลงในถังขยะ ที่โรงเรียนจัดให้	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริจิตตศึกษา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๒๑. ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำ ความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริจิตตศึกษา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น

กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ก่อนสนทนากลุ่ม	ความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	ข้อเสนอแนะ หลังสนทนากลุ่ม
		มนโกรรม
๒๒. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มนโกรรม
๒. อริจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมนโกรรม	เห็นด้วย	-
๕) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริสีลสิกขาคือ ศึกษา เรื่องศีลอบรมปฏิบัติให้ ถูกต้องดีงาม เน้น กายกรรมและวจีกรรม
๒๓. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริสีลสิกขาคือ ศึกษา เรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ ถูกต้องดีงาม เน้น กายกรรมและวจีกรรม
๒๔. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริสีลสิกขาคือ ศึกษา เรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ ถูกต้องดีงาม เน้น กายกรรมและวจีกรรม
๒๕. มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริสีลสิกขาคือ ศึกษา เรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ ถูกต้องดีงาม เน้น กายกรรมและวจีกรรม
๒๖. มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์ เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริสีลสิกขาคือ ศึกษา เรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ ถูกต้องดีงาม เน้น กายกรรมและวจีกรรม

กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ก่อนสนทนากลุ่ม	ความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	ข้อเสนอแนะ หลังสนทนากลุ่ม
๒๗. มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริสติกศึกษา คือ ศึกษา เรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ ถูกต้องดีงาม เน้น กายกรรมและวจีกรรม
๖) ด้านความกตัญญูตเวที	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่อง ปัญญา อบรม ตนให้เกิด ปัญญาแจ่มแจ้ง
๒๘. การรู้สึกลำบากในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นับ ถือ เชื้อพียง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรม ตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง
๒๙. ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและ กระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรม ตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง
๓๐. การสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตาม อัธภาพ หรือตามสมควร	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรม ตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง
๓๑. การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ให้ว่านด้วยความ เต็มใจ	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรม ตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง
๓. อริปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้ เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง	เห็นด้วย	=
๗) ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อริจิตตศึกษา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม

กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ก่อนสนทนากลุ่ม	ความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	ข้อเสนอแนะ หลังสนทนากลุ่ม
๓๒. นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน อย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความ จริงอย่างมีเหตุผล	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๓๓. นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมี เหตุผล	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๓๔. มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญา พิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๓๕. มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงาน เสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดย ใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๓๖. มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมี เหตุผล	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๘) ด้านความสามัคคี	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๓๗. การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณา หาความจริงอย่างมีเหตุผล	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม

กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ก่อนสนทนากลุ่ม	ความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	ข้อเสนอแนะ หลังสนทนากลุ่ม
๓๘. สร้างความรู้สึกรักคุ้นเคย สนับสนุน ไว้วางใจกัน และกัน โดยใช้ปัญหาพิจารณาหาความจริง อย่างมีเหตุผล	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๓๙. สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดย ใช้ปัญหาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม
๔๐. ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญหาพิจารณาหา ความจริงอย่างมีเหตุผล	ไม่เห็นด้วย	ย้ายไป อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม

ตารางที่ ๔.๑๓ กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ หลังการสนทนา

กลยุทธ์	ที่	ตัวชี้วัด	เป้าประสงค์
๑. อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรมและวจีกรรม			
๑) ด้านความเมตตากรุณา		<ol style="list-style-type: none"> ๑. การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ ๒. นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมุ่งปลุกฝังคุณธรรมที่ดีของบุคคล ๓. นักเรียนมีความยินดีที่ได้แบ่งปันสิ่งของและอาหารให้เพื่อนเสมอ ๔. นักเรียนทำงานช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีกิจกรรมที่โรงเรียนและที่อื่นๆเสมอ ๕. นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเลิก ๖. นักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์ เพราะกลัวบาป 	นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีงามมีคุณธรรมที่ดี มีจิตใจอ่อนโยนมีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน

กลยุทธ์	ที่	ตัวชี้วัด	เป้าประสงค์
	๗.	นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ	
๒) ด้านความสุภาพอ่อนน้อม	๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔.	การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูกกับบุคคล การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจ	นักเรียนรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูกกับบุคคล
๓) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙.	มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้ มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง	มีความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง
๒. อธิจิตตศึกษา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม			
๔) ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ	๒๐. ๒๑. ๒๒.	นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	นักเรียนไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

กลยุทธ์	ที่	ตัวชี้วัด	เป้าประสงค์
	๒๓.	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนด จนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมี อุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญา พิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	
	๒๔.	มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิ ของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจาก ผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญา พิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	
๕) ด้านความสามัคคี	๒๕.	การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้าง ให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมี เหตุผล	นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ที่ ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณา หาความจริงอย่างมี เหตุผล
	๒๖.	สร้างความรู้สึกรักกันเคย สนิทสนม ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญา พิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล	
	๒๗.	สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่ คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความ จริงอย่างมีเหตุผล	
	๒๘.	ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความ สามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมี เหตุผล	
๖) ด้านการปฏิบัติตนให้ เป็นประโยชน์ต่อสังคม	๒๙.	ช่วยกันรักษาทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี	นักเรียนปฏิบัติตาม กฎระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน มีความ รับผิดชอบต่อ ตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ
	๓๐.	ช่วยกันรักษาความสะอาดใน ห้องเรียน และในบริเวณต่าง ๆ ของ โรงเรียน ทั้งขณะลงในถึงขณะที่ โรงเรียนจัดให้	
	๓๑.	ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของ โรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่ กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	
	๓๒.	มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ	

กลยุทธ์	ที่	ตัวชี้วัด	เป้าประสงค์
๓. อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง			
๗) ด้านความประหยัดและอดออม	๓๓.	การรู้จักข่มใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน	การรู้จักข่มใจตนเองไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บออมคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพ
	๓๔.	การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ	
	๓๕.	การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัด	
	๓๖.	การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง	
๘) ด้านความกตัญญูกตเวที	๓๗.	การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ	นักเรียนมีความกตัญญูกตเวที รู้จักทดแทนพระคุณทดแทนพระคุณและบิดามารดา
	๓๘.	ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ	
	๓๙.	การสร้างความสุข ความสบายใจให้พ่อแม่ตามอัธยาศัย หรือตามสมควร	
	๔๐.	การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ให้ไว้ด้วยความเต็มใจ	

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ หลังการสนทนา

๑. อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรมและวจีกรรม ๓ กลยุทธ์

๑.๑ ด้านความเมตตากรุณา ๗ ตัวบ่งชี้

๑. การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ
๒. นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความปลุกฝังคุณธรรมที่ดีของบุคคล
๓. นักเรียนมีความยินดีที่ได้แบ่งปันสิ่งของและอาหารให้เพื่อนเสมอ
๔. นักเรียนทำงานช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีกิจกรรมที่โรงเรียนและที่อื่นๆเสมอ
๕. นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเลิก
๖. นักเรียนเมตตาจิตใจไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป
๗. นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ

๑.๒ ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ๗ ตัวบ่งชี้

๑. การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง
๒. การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล
๓. รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า
๔. รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูกกับบุคคล
๕. การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี
๖. กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน
๗. การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจ

๑.๓ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ๕ ตัวบ่งชี้

๑. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง
๒. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น
๓. มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้
๔. มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ
๕. ความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

๒. อริจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ๓ กลยุทธ์

๒.๑ ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ๕ ตัวบ่งชี้

๑. นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล
๒. นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล
๓. มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล
๔. มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล
๕. มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๒.๒ ด้านความสามัคคี ๔ ตัวบ่งชี้

๑. การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล
๒. สร้างความรู้สึกคุ้นเคย สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๓. สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๔. ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๒.๓ ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ๔ ตัวบ่งชี้

๑. ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี
๒. ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขณะลงในถึงขณะที่โรงเรียนจัดให้

๓. ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

๔. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ

๓. อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ๒ กลยุทธ์

๓.๑ ด้านความประหยัดและอดออม ๔ ตัวบ่งชี้

๑. การรู้จักข่มใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน

๒. การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ

๓. การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัด

๔. การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง

๓.๒ ด้านความกตัญญูกตเวที ๔ ตัวบ่งชี้

๑. การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถื่อ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ

๒. ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ

๓. การสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัธยาศัย หรือตามสมควร

๔. การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ให้ว่วนด้วยความเต็มใจ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด

เขต ๑

สรุปผลกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๑ เรียงลำดับตามความต้องการจำเป็นปรากฏดังนี้ กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๑

ตารางที่ ๔.๑๔ กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เรียงลำดับตาม
ความต้องการจำเป็น

องค์ประกอบ	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
๒. อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษา เรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้น มโนกรรม	๒.๑ ด้านความ สามัคคี	๑. สร้างความรู้สึกร่วมกัน สนิทสนม ไว้วางใจกัน และกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่าง มีเหตุผล ๒. ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหา ความจริงอย่างมีเหตุผล ๓. การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณา หาความจริงอย่างมีเหตุผล ๔. สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดย ใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล
	๒.๓ ด้านการ ปฏิบัติตนให้ เป็นประโยชน์ ต่อสังคม	๑. ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ ในสภาพดี ๒. ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และใน บริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขยะลงในถังขยะ ที่โรงเรียนจัดให้ ๓. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ ๔. ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำ ความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น
	๒.๒ ด้านความ ตระหนักและมี ความ รับผิดชอบ	๑. มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมี เหตุผล ๒. มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงาน เสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดย ใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ๓. นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน อย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความ

องค์ประกอบ	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
		<p>จริงอย่างมีเหตุผล</p> <p>๔. นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p> <p>๕. มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล</p>
<p>๓. อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง</p>	<p>๓.๑ ด้านความประหยัดและอดออม</p>	<p>๑. การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง</p> <p>๒. การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ</p> <p>๓. การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัด</p> <p>๔. การรู้จักข่มใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน</p>
	<p>๓.๒ ด้านความกตัญญูกตเวที</p>	<p>๑. ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ</p> <p>๒. การสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัธยาศัย หรือตามสมควร</p> <p>๓. การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ให้ไว้ด้วยความเต็มใจ</p> <p>๔. การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพนับถือ เชื้อพียง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ</p>
<p>๑. อธิศีลศึกษา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม</p>	<p>๑.๑ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต</p>	<p>๑. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น</p> <p>๒. มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ</p> <p>๓. มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง</p> <p>๔. มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้</p> <p>๕. มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง</p>
	<p>๑.๒ ด้านความเมตตากรุณา</p>	<p>๑. การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ</p> <p>๒. นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมุ่งคุณธรรมที่ดีของบุคคล</p> <p>๓. นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเลิก</p> <p>๔. นักเรียนมีความยินดีที่ได้แบ่งปันสิ่งของและอาหารให้เพื่อนเสมอ</p>

องค์ประกอบ	กลยุทธ์	ตัวชี้วัด
		๕. นักเรียนทำงานช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีกิจกรรมที่โรงเรียนและที่อื่นๆเสมอ ๖. นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ ๗. นักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป
	๑.๓ ด้านความสุภาพอ่อนน้อม	๑. การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี ๒. กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน ๓. การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจ ๔. รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า ๕. รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูกบุคคล ๖. การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล ๗. การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง

จากตารางที่ ๔.๑๔ สรุปกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ๓ กลยุทธ์ ๑๓ ตัวชี้วัด

กลยุทธ์ที่ ๑.๑ ด้านความสามัคคี ประกอบด้วย ๔ ตัวชี้วัด

๑) สร้างความรู้สึกร่วมกัน สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญหาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๒) ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญหาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๓) การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญหาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๔) สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญหาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

กลยุทธ์ที่ ๑.๒ ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประกอบด้วย ๔ ตัวชี้วัด

๑) ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี

๒) ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขณะลง
ในถังขยะที่โรงเรียนจัดให้

๓) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ

๔) ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำ
ความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

กลยุทธ์ที่ ๑.๓ ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย ๕ ตัวชี้วัด

๑) มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติ
ของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๒) มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ ก็
ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๓) นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหา
ความจริงอย่างมีเหตุผล

๔) นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่าง
มีเหตุผล

๕) มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

**องค์ประกอบที่ ๒ อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่ม
แจ้ง ๒ กลยุทธ์ ๘ ตัวชี้วัด**

กลยุทธ์ที่ ๒.๑ ด้านความประหยัดและอดออม ประกอบด้วย ๔ ตัวชี้วัด

๑) การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง

๒) การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ

๓) การคิดก่อนใช้สิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัด

๔) การรู้จักข่มใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน

กลยุทธ์ที่ ๒.๒ ด้านความกตัญญูกตเวที ประกอบด้วย ๔ ตัวชี้วัด

๑) ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ

๒) การสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัธยาศัย หรือตามสมควร

๓) การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ให้วุ่นด้วยความเต็มใจ

๔) การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการ
งานต่าง ๆ

**องค์ประกอบที่ ๓ อธิศีลศึกษา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ๓ กลยุทธ์ ๑๙
ตัวชี้วัด**

กลยุทธ์ที่ ๓.๑ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ประกอบด้วย ๕ ตัวชี้วัด

๑) มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น

๒) มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ

- ๓) มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง
 ๔) มีความซื่อสัตย์สุจริตสามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้
 ๕) มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่

ถูกต้อง

กลยุทธ์ที่ ๓.๒ ด้านความเมตตากรุณา ประกอบด้วย ๗ ตัวชี้วัด

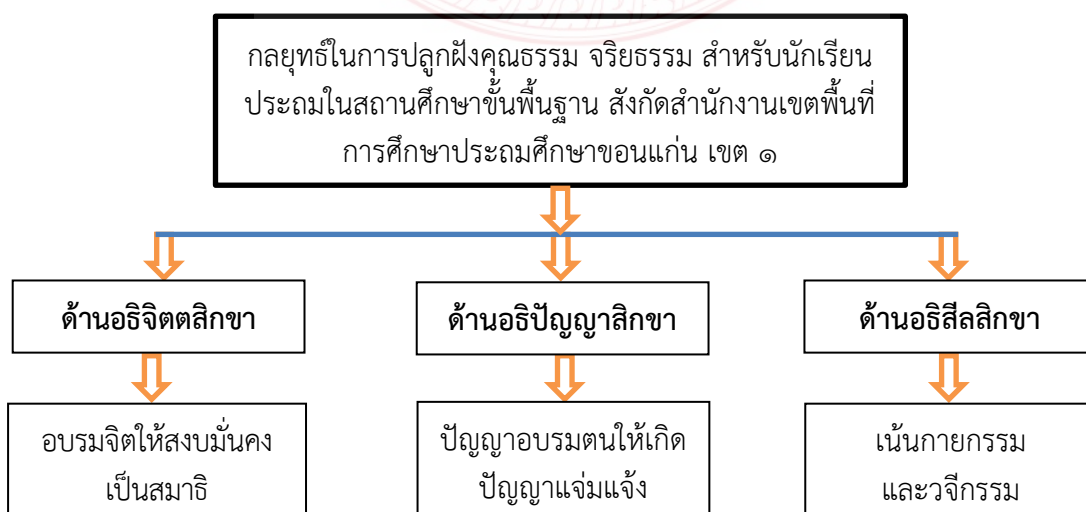
- ๑) การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ
 ๒) นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความปลุกฝังคุณธรรมที่ดีของ

บุคคล

- ๓) นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเล็ก
 ๔) นักเรียนมีความยินดีที่ได้แบ่งปันสิ่งของและอาหารให้เพื่อนเสมอ
 ๕) นักเรียนทำงานช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีกิจกรรมที่โรงเรียนและที่อื่นๆเสมอ
 ๖) นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ
 ๗) นักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป

กลยุทธ์ที่ ๓.๓ ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ประกอบด้วย ๗ ตัวชี้วัด

- ๑) การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี
 ๒) กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน
 ๓) การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจ
 ๔) รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า
 ๕) รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูกกับบุคคล
 ๖) การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล
 ๗) การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เยาอหยิ่ง

แผนภาพที่ ๔.๑ กลยุทธ์ในการปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑” มีดังนี้

๑) กระบวนการกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริม และให้ความสำคัญ ด้านอภิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิตอบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิด ด้านความสามัคคี ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น ส่วนด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ

๒) มีการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านอภิปญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมี ด้านความประหยัดและอดออม แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น ส่วนด้านความกตัญญูกตเวทิตี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๓) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ด้านอภิสีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น ด้านความซื่อสัตย์สุจริต แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น ส่วนด้านความเมตตากรุณา ด้านความสุภาพอ่อนน้อม

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของการวิจัย ดังนี้

๑. สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมนोरกรรม รองลงมาคือ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม และอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังต่อไปนี้

๑.๑ สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังต่อไปนี้

๑) ด้านความเมตตากรุณา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเลิก รองลงมาคือ นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ และนักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล

๒) ด้านความประหยัดและอดออม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง รองลงมาคือ การรู้จักข่ม

ใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน และการบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสา หรือการดา รงชีพคือการประหยัด

๓) ด้านความสุภาพอ่อนน้อม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง รongลงมาคือ การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี และการแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า

๔) ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติรongลงมาคือ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขณะลงในถึงขณะที่โรงเรียนจัดให้ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี

๑.๒ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏ ดังต่อไปนี้

๑) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น รongลงมาคือ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

๒) ด้านความกตัญญูกตเวที โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือการรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นับถือ เชื้อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ รongลงมาคือ ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ และการสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัธยาศัย หรือตามสมควร ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ไหว้วานด้วยความเต็มใจ

๑.๓ อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏ ดังต่อไปนี้

๑) ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล รongลงมาคือ นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๒) ด้านความสามัคคี โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล รองลงมาคือ สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล และการโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติสร้างความรู้สึกร่วมกัน สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๒. ความต้องการจำเป็น กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๗ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๗ ด้านความสามัคคี ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๓๒ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๒ ส่วนด้านความตระหนัก และมีความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๙ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๙ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๙ ด้านความประหยัดและอดออม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๔ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๔ ส่วนด้านความกตัญญูกตเวที มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๕ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

อธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๘ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๘ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๐ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๐ ส่วนด้านความเมตตากรุณา ด้านความสุภาพอ่อนน้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๘, ๐.๑๗ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

ความต้องการจำเป็น ของกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พิจารณารายด้านและรายชื่อปรากฏดังนี้

๑. อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ในภาพรวมเท่ากับ ๐.๒๗ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็น ร้อยละ ๒๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

๑.๑ ด้านความสามัคคี ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๓๒ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สร้างความรู้สึกคุ้นเคย สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๓๔, ๐.๓๓ แสดงให้เห็นว่า จะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๔, ๓๓ ส่วน การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๓๒, ๐.๓๐ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๑.๒ ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๓๒ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๔๑ แสดงให้เห็นว่า จะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๔๑ ส่วน ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขยะลงในถังขยะที่โรงเรียนจัดให้ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๓๑, ๐.๒๔ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๑.๓ ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๑๙ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๔๐, ๐.๓๗ แสดงให้เห็นว่า จะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๔๐, ๓๗ ส่วนนักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๒, ๐.๐๘, ๐.๐๗ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๒. อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ในภาพรวม เท่ากับ ๐.๑๙ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าคิดเป็น ร้อยละ ๑๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

๒.๑ ด้านความประหยัดและอดออม ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๒๔ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่าย ฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๓๑, ๐.๒๘ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๑, ๒๘ ส่วนการคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัดการรู้จักข่มใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๐, ๐.๑๘ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๒.๒ ด้านความกตัญญูกตเวที ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๑๕ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๒๑ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๑ ส่วนการรู้สึกสำนึกในคุณด้วยแสดงความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ การสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัธยาศัย หรือตามสมควรการช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ให้ด้วยความเต็มใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๔ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๓. อธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ในภาพรวมเท่ากับ ๐.๑๘ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็น ร้อยละ ๑๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

๓.๑ ด้านความเมตตากรุณา ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๑๘ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมุ่งคุณธรรมที่ดีของบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๔๘, ๐.๓๕ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๔๘, ๓๕ ส่วนนักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเล็กนักเรียนมีความยินดีที่ได้แบ่งปันสิ่งของและอาหารให้เพื่อนเสมอ นักเรียนทำงานช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีกิจกรรมที่โรงเรียนและที่อื่นๆเสมอ นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ นักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๕, ๐.๑๑, ๐.๐๕ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๓.๒ ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๑๗ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๔, ๐.๒๐ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๔, ๒๐ ส่วน รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูกกับบุคคล การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ

นุมนวล การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๔, ๐.๑๓, ๐.๐๗ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๓.๓ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๒๐ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๒ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๒ ส่วน มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้ มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๐, ๐.๑๙, ๐.๑๕ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๔. สรุปกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น ปรากฏดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ๓ กลยุทธ์ ๑๓ ตัวชีวิต

กลยุทธ์ที่ ๑.๑ ด้านความสามัคคี ประกอบด้วย ๔ ตัวชีวิต ดังนี้ สร้างความรู้สึกร่วมกัน สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

กลยุทธ์ที่ ๑.๒ ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประกอบด้วย ๔ ตัวชีวิต ดังนี้ ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียนและในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขยะลงในถังขยะที่โรงเรียนจัดให้ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

กลยุทธ์ที่ ๑.๓ ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย ๕ ตัวชีวิต ดังนี้ มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

องค์ประกอบที่ ๒ อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ๒ กลยุทธ์ ๘ ตัวชีวิต

กลยุทธ์ที่ ๒.๑ ด้านความประหยัดและอดออม ประกอบด้วย ๔ ตัวชีวิต ดังนี้ การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลัก ควรยึดปฏิบัติ การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัด การรู้จักข้มใจตนเอง ไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน

กลยุทธ์ที่ ๒.๒ ด้านความกตัญญูทวาที ประกอบด้วย ๔ ตัวชีวิต ดังนี้ ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ การสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัธยาศัย หรือตามสมควร การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ให้ว่าด้วยความเต็มใจ การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ

องค์ประกอบที่ ๓ อธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ๓ กลยุทธ์ ๑๙ ตัวชีวิต

กลยุทธ์ที่ ๓.๑ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ประกอบด้วย ๕ ตัวชีวิต ดังนี้ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้ มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

กลยุทธ์ที่ ๓.๒ ด้านความเมตตากรุณา ประกอบด้วย ๗ ตัวชีวิต ดังนี้ การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความปลุกฝังคุณธรรมที่ดีของบุคคล นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเล็ก นักเรียนมีความยินดีที่ได้แบ่งปันสิ่งของและอาหารให้เพื่อนเสมอ นักเรียนทำงานช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีกิจกรรมที่โรงเรียนและที่อื่นๆ เสมอ นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ นักเรียนเมตตาจิตใจไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป

กลยุทธ์ที่ ๓.๓ ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ประกอบด้วย ๗ ตัวชีวิต ดังนี้ การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจ รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะและถูกกับบุคคล การแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง

๕.๒. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบและน่าสนใจควรแก่การนำมาอภิปรายผล ดังนี้

สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คุณธรรม จริยธรรมเป็นหลักของความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบ แบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม มุ่งกระทำดี เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม มีความเกี่ยวข้องกัน คือคุณธรรมจะอยู่ภายในจิตใจของบุคคลที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม ซึ่งจะเป็นลักษณะในทางที่ดี ที่ถูกต้อง เหมาะสมของบุคคล ส่วนจริยธรรม เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล โดยที่จริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรม เพราะศีลธรรมเป็นข้อห้ามมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่งามไม่ถูกต้อง บุคคลที่มีคุณธรรม คือบุคคลที่ประพฤติอยู่ในหลักธรรม ซึ่งคุณธรรมจริยธรรม เป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่ดีงามของมนุษย์เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม ทุกคนในสังคมพึงพอใจและปรารถนาในสิ่งที่ดีงาม ในขณะเดียวกันกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ประกอบด้วย **อริสติกศึกษา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม** เน้นด้านความเมตตากรุณา ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต **อริจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม** เน้นที่ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และ**อริปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง** เน้นที่ด้านความประหยัดและอดออม และด้านความกตัญญูกตเวที สอดคล้องกับคำสอนของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)^๑ ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม “ธรรมคือความประพฤติ”, “ธรรมคือการดำเนินชีวิต”, หลักความประพฤติ, หลักการดำเนินชีวิต ; คำ “จริยธรรม” นี้ นักปราชญ์ในประเทศไทยได้บัญญัติให้ใช้สำหรับคำภาษาอังกฤษว่า ethics หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม ; จริยะ (หรือ จริยธรรม) อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหมจริยธรรม หรือพรหมจรรย์) แปลว่า “ความประพฤติอันประเสริฐ” หรือทางดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมงคล ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา และคำกล่าวของ ธานินทร์ กรัยวิเชียร^๒ กล่าวว่า “คุณธรรมและจริยธรรม” เป็นเรื่องที่ว่าด้วย การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามสถานะของตน เช่น การเป็นลูกที่ดี การเป็นพลเมืองที่ดี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่ดี เป็นต้นจากความหมายของจริยธรรมที่บุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่าจริยธรรมคือพฤติกรรมที่ได้ทำ ได้ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม รวมทั้งความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีของบุคคลที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคม โดยเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม คือเป็น

^๑ พระธรรมปิฎก,(ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐).

^๒ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๕๐).

พฤติกรรมที่สังคมชอบและให้การสนับสนุนในการกระทำนั้น เป็นสิ่งที่ตั้งตามถูกต้อง ถือเป็นมาตรฐานความดีและความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองของสังคม

๑. อธิสัสสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องตั้งตาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดกิจกรรมทางศาสนาเป็นการประกอบศาสนพิธี การประกอบศาสนพิธีเป็นวิธีการหนึ่งเพื่อสืบทอดจรรยาของศาสนาให้คงอยู่ และยังเป็นการรักษาประเพณี การให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมทางศาสนา นอกจากจะเป็นการสืบทอดศาสนารักษาประเพณีแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน กิจกรรมทางศาสนาที่ควรจัดได้แก่ กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร เวียนเทียน ฟังธรรม หล่อเทียนพรรษา ตักบาตรเทโว เป็นต้น กิจกรรมตามประเพณีทางศาสนา เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เป็นต้น นอกจากนี้ทางโรงเรียนอาจนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสอนศีลธรรมแก่นักเรียน หรือมาแสดงธรรมในวันธรรมสวนะ หรือในโอกาสอื่น ๆ ตามความเหมาะสม ในด้านความเมตตากรุณานักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเล็ก นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ และนักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป ซึ่ง ทิศนา แคมมณี^๓ (๒๕๔๖) ได้กล่าวถึงการพัฒนาและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนไว้หลายรูปแบบ ดังนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขแบบการกระทำนี้พัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ชื่อ เบอร์ริส สกินเนอร์ (Burrhus F. Skinner) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปตามผลที่ได้รับจากการกระทำที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งผลการกระทำนั้นมีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่ ผลประเภทเสริมแรง (Reinforce) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราเพิ่มขึ้นและผลประเภทถูกลงโทษ (Punisher) ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราลดลงหรือหมดไป ดังนั้นเราจึงสามารถวางเงื่อนไข โดยใช้ตัวเสริมแรงหรือตัวลงโทษเป็นเครื่องมือในการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและลดหรือขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา และ Osakwe ได้วิจัยเรื่อง ทักษะการให้ความเห็นเกี่ยวกับจริยศึกษาสำหรับประสบการณ์ขั้นเริ่มต้นในการใช้แบบพัฒนาตามขั้นตอนของโคลเบอร์ก ใช้รูปแบบการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในไนจีเรีย การวิจัยครั้งนี้ต้องการเสนอพัฒนาการของหลักสูตรการสอนของครู โดยมีแบบอย่างพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้นทีละขั้นในโครงสร้างทั้ง ๖ ขั้น เป็นผลจากปฏิภิกิริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทุกคนจะผ่านขั้นต่ำ โดยไม่มีใครกระโดดข้ามขั้น แต่ว่าจะก้าวช้าหรือก้าวเร็วขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันการแก้ปัญหาทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะเปลี่ยนจริยธรรมจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง

๒. อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรมโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้ การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วย

^๓ ทิศนา แคมมณี, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (กรุงเทพมหานคร: เสริมสิน พรี่เพรส ซิสเต็ม, ๒๕๔๖).

แสดงความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ คือ ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ และการสร้างความสุข ความสบายใจให้พ่อแม่ตามอัธยาศัย หรือตามสมควร ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้กับนักเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษานั้น ต้องคำนึงถึงทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรม มีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านจริยธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยให้สอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้วยการบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง ทั้งในและนอกสถานศึกษา ทั้งนี้ ผู้บริหาร พ่อ แม่ ครู อาจารย์ สังคม ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความรู้คู่คุณธรรมต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขุมล เกษมสุข^๔ ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมจากประสบการณ์ปฏิบัติจริงในโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่นักเรียน ครู และบุคลากรส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน การจัดกิจกรรมที่ครูจัดให้แก่แก่นักเรียนในชั้นเรียน หรือจัดให้แก่แก่นักเรียนทั้งโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนได้เห็น รับรู้ ปฏิบัติกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมนั้นด้วยตนเอง เพื่อเกิดผลโดยตรงต่อจิตใจของนักเรียน ให้นักเรียนได้ใกล้ชิด ได้เห็นแบบอย่างการปฏิบัติที่ดีงามและได้ลงมือปฏิบัติจริงย่อมเกิดประโยชน์มากขึ้น การจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรมโดยตรง

๓. อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มีการพัฒนา หรือมีการพัฒนาเร็ว – ช้าต่างกัน เราสามารถวัดระดับจริยธรรมของบุคคลได้โดยดูจากเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บุคคลนั้นให้ และเราสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาระดับจริยธรรมได้สูงขึ้นไปกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรมและอภิปรายร่วมกับผู้อื่น การได้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับผู้อื่นจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขึ้น มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผลและมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับแนวคิดของ แรทส์ (Raths)^๕ พัฒนาแนวคิดนี้โดยอธิบายว่าค่านิยมเป็นสิ่งที่บุคคลเลือกยึดถือ เป็นหลักหรือแนวทางในการดำรงชีวิตของตน บุคคลที่ไม่มีค่านิยมในกาดำรงชีวิต มักจะเป็นผู้ที่มีลักษณะโลเล ไม่แน่ใจ ตัดสินใจช้า หรือตัดสินใจไม่ได้ บางคนอาจมีลักษณะเฉื่อยชา เค้างกว้างล่องลอย ทั้งนี้เพราะบุคคลนั้น ขาดหลักและอุดมการณ์ในการตัดสินใจและการดำรงชีวิต ซึ่งจะต่างกับบุคคลที่มีค่านิยมที่ชัดเจนในการดำรงชีวิต บุคคลนั้นมักจะสามรถคิดและตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและเด็ดขาด มีความมั่นใจในตนเองและมีเอกลักษณ์ของตนโดดเด่น แรทส์

^๔ สุขุมล เกษมสุข, การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘).

^๕ Rath, L., Harmin, M., & Simon, S., *Values and Teaching*, (Columbus, OH: Charles E. Merrill, 1966).

ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะตอบว่า ค่านิยมอะไรเป็นค่านิยมที่ควรปลูกฝังในบุคคล ตรงกันข้าม เขาเห็นว่า เป็นสิทธิของบุคคล แต่แต่ละคนมีสิทธิที่จะคิดหรือเลือกยึดถือค่านิยมที่ตนพอใจ หน้าที่ของผู้สอนก็คือ การกระตุ้นผู้เรียนแสวงหาค่านิยมมาเป็นหลักหรืออุดมการณ์การดำรงชีวิตของตน และการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระจ่างในค่านิยมที่ตนเลือกหรือยึดถือ ซึ่งถ้าบุคคลมีความกระจ่างแล้ว ก็อาจจะปรับเปลี่ยนหรือยึดถือค่านิยมนั้น อย่างมั่นคงขึ้น แรทส์ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมแท้ ซึ่งสามารถนำไปเป็นกระบวนการในการช่วยให้บุคคลเกิดความกระจ่างในค่านิยม ซึ่งบุคคลอาจนำไปใช้ในการทำความเข้าใจค่านิยมของตนให้กระจ่าง หรือช่วยให้บุคคลอื่นเกิดความกระจ่างในค่านิยมของเขา และงานวิจัยของก่าแหง จิตตะมาก^๖ ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ แก่ผู้เรียนในสถาบันศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาอ่างทอง พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง ตามแนวทางทั้ง ๕ มีความเป็นไปได้ คือการพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยการใช้ตัวแบบที่ดี ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และด้วยการนำผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

๑.๑ การสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ที่สถานศึกษาควรดำเนินการ กล่าวคือ มีการสร้างกรอบ ยกร่างรูปแบบ พัฒนากลยุทธ์ และใช้วิธีการจัดลำดับความสำคัญโดยการวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็นจะทำให้ได้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและใช้ในการประเมินการดำเนินงานนั้น ๆ ได้

๑.๒ สถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อหลักไตรสิกขาด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญหาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งโดยยึดความกตัญญูกตเวที มีความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ

๑.๓ ในขั้นตอนการสร้างกลยุทธ์อาจใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกันก็ได้ ในกรณีที่มีระยะเวลาในการดำเนินงานมากซึ่งจะทำให้ได้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพสูงสุด

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ อธิศีลสิกขา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ผู้บริหารโรงเรียนควรแนะนำให้ครูมีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ

^๖ ก่าแหง จิตตะมาก, “การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

๒.๒ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ควรช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี เพื่อให้มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

๒.๓ อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ด้านความกตัญญูกตเวที ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมให้ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำต่อบุคคลด้วยการทดแทนพระคุณเพื่อนำมาปรับกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาตนเอง

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม มีระดับการปฏิบัติสูงที่สุด จึงควรมีการศึกษาวิจัยตามหลักไตรสิกขา เน้นอบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิเพื่อการพัฒนาโรงเรียนซึ่งผลของการวิจัยน่าจะเป็นประโยชน์ทั้งภาพรวมระดับสถานศึกษา

๓.๒ จากการจัดสนทนากลุ่มและลงภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยในครั้งนี้นี้ พบว่า อาจมีปัจจัยภายนอกอื่นที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน เช่น นโยบายของรัฐบาล สมรรถนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน รวมถึงกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง แต่ละสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรนำตัวแปรนอกดังกล่าวมาพิจารณาด้วย

๓.๓ กลยุทธ์ที่ได้สร้างขึ้น สามารถนำไปศึกษาวิจัยเป็นรูปแบบเทียบเคียงใช้กับสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีคุณภาพ ต่อไป

๓.๔ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับ กลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือการวิจัยเพื่อพัฒนาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน ในลำดับต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

(๑) หนังสือ

- กรมสามัญศึกษา. การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา เอกสารประกอบการฝึกอบรม
หลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง. กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา, ๒๕๓๕.
- _____. การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กรมสามัญศึกษา.
เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, ๒๕๓๕.
- กนกพรพรณ บุญธรรม. พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- กรมการศาสนา. เอกสารสำหรับใช้ประกอบการพิจารณาเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์.
กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๒๑.
- กรมวิชาการ. การวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕.
- กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. เอกสารชุดแนวทาง
ปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา,
๒๕๔๒.
- _____. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช ๒๕๔๖.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖.
- _____. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑.
- จำรูญ เรื่องขจร. แนวทางบูรณาการเชิงประจักษ์ธรรมนุญโรงเรียนผู้ปกครอง. ยะลา: สำนักงาน
การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเขตการศึกษา ๒, ๒๕๔๕.
- จิตรา ปานสกุล. การดำเนินงานของโรงเรียนในการสร้างเสริมจริยธรรมให้กับนักเรียนโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒. สงขลา: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๙.
- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและ
กระบวนการ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
พริกหวานกราฟฟิคจำกัด, ๒๕๕๐.
- ฉันทนา จันทร์บรรจง. จิตวิทยาการบริหาร. พิษณุโลก: ภาควิชาบริหารและพัฒนา การศึกษาคณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๒.
- ชอบ เอี่ยมประสงค์. “สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.

- ชอบ เอี่ยมประสงค์. **สภาพและปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. **จริยธรรมของเยาวชนคนไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. **จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- ทิตนา เขมมณี. **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: เสริมสิน พรี่เพรส ชีสเท็ม, ๒๕๔๖.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. **คุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๕๐.
- ธีรรัตน์ กิจจารักษ์. **เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ เพชรบุรี.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒.
- นืออน พิณประดิษฐ์. **ตัวบ่งชี้ทางจิตสังคมของพฤติกรรมการทำงานในข้าราชการตำรวจ สังกัด ตำรวจภูธรภาค ๔.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๕.
- บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔.
- บุญมี แทนแก้ว. **จริยธรรมกับชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐.
- ประเวศ วะสี. **การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘.
- ประสาธ อิศรปรีดา. **สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการพิมพ์, ๒๕๓๘.
- ปวย อึ้งภากรณ์. **ทัศนะว่าด้วยการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๕.
- ปิยะนันท์ ภิรมย์ไกรภักดิ์. “การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี”. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม: ภูมิธรรมชาติ และคุณค่าสำหรับชีวิต.** กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๓๑.
- _____. **สมาธิ: ฐานสู่สุขภาพจิตและปัญญาหยั่งรู้.** กรุงเทพมหานคร: สยาม, ๒๕๔๗.
- พระธรรมญาณมุนี. **พระธรรมญาณมุนี ๘๘.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๓๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- _____. **ธรรมนุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.
- พระราชวรมุนี ประยูร ธมฺมจิตโต. **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร.** กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๑.

- พุทธทาส อินทปัญโญ. **คู่มือมนุษย.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๑๔.
- _____ . **หมดความทุกข์.** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๕.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์. **จำเป็นต้องปฏิรูประบบการศึกษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: คณะครู
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. **การจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ยูไนเต็ด
โปรดักชั่น, ๒๕๒๕.
- _____ . **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ ๙-๑๒.** พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.
- ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๔๑.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕.** กรุงเทพมหานคร:
อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทนาน
มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๒.
- ลิขิต ธีรเวคิน. **คนไทยในอุดมคติ.** กรุงเทพมหานคร : แม็ค, ๒๕๔๘.
- วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. **บันทึกความสำเร็จ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายใน
หลวง”.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม, ๒๕๕๐.
- สมาน อัครภูมิ. **การบริหารการศึกษสมัยใหม่ : แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ ๔.
อุบลราชธานี : หจก. อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- สรินศักดิ์ วิชาลาภรณ์. ศ.. **ความเป็นครูมืออาชีพ.** สงขลา: บรรลือการพิมพ์, ๒๕๕๕.
- สังคม ภูมิพันธุ์. **สื่อพื้นบ้าน.** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๙.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **แนวทางการกระจายอำนาจบริหาร และการจัด
การศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตาม
กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัด
การศึกษา พ.ศ.๒๕๕๐.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศ จำกัด, ๒๕๕๐.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การศึกษาวิถีชุมชน : รูปแบบและการปฏิบัติโครงการ
ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา.**
กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๙.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. ๒๕๕๒-
๒๕๖๑.** กรุงเทพมหานคร: พรินท์กราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๓.
- สุขุมล เกษมสุข. **การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก.** กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.
- สุทธิพร บุญส่ง. **คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.** กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป,
๒๕๔๙.

สุวิมล ติรกานันท์. การประเมินโครงการ: แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. คำบรรยายพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : หอรัตนตรัยการพิมพ์, ๒๕๕๐.

อารี จำปาทอง. การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา: มปท, ๒๕๓๒.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย:

กนกพรรณ บุญธรรม. “พฤติกรรมของครูในการปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต
การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ก้าแหง จิตตะมาก. “การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลาง”.
รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๘.

กิริติ บุญเจือ. “บทบาทของสถาบันศาสนาในการจัดการศึกษาแห่งชาติ”. รายงานการวิจัย. คณะ
ปรัชญาและศาสนา: มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, ๒๕๔๑.

จิตรา ปานสกุล. “การดำเนินงานของโรงเรียนในการสร้างเสริมจริยธรรมให้กับนักเรียนโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒”. รายงานการวิจัย. บริหาร
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๘.

ณัฐกิตติ ศรีสันต์. “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาค
ตะวันออก”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

นลิน เรืองบุตร. “ปัญหาการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการ พบกลุ่มวิธี
เรียนแบบทางไกล สำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดยโสธร”.
รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒.

บุญถม ธรรมศิริ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาหนองบัวลำภู เขต ๑”. รายงานการวิจัย. คณะบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๕๒.

เบญจมาศ เอี่ยมอิม. “การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน”. รายงานการ
วิจัย. คณะครุศาสตร์: สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๓.

พีระพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์. “การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
กรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัด
บุรีรัมย์”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.

ยรรยง ณ ร้อยเอ็ด. “การปฏิบัติงานปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา:
การศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนธวัชบุรีพิทยาคม อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด”.
การศึกษาอิสระ สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, ๒๕๔๖.

ยรรยง ณ ร้อยเอ็ด. “การปฏิบัติงานปกครองนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา : การศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนธวัชบุรีวิทยาคม อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด”. รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖

สากล เกตุทอง. “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๗”. วิทยานิพนธ์ การศึกษาศุภภูมิบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๕.

สุปราณี ไกรวัฒน์สุธรรม. “การพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากชุมชน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ การศึกษาศุภภูมิบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุพัตรา ศักรภณ์. “พัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์การศึกษาศุภภูมิบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

(๓) บทความ:

ปราชญา กล้าผจญ. “การบริหารการศึกษาเพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีปัญญา”. วารสารวงการศึกษา. (๒๕๔๘): ๑๐๙.

พวงศักดิ์ จันทรสรินทร์. สิงหาคม. การวิจัยในชั้นเรียนทางเลือกใหม่ของการนิเทศ การสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพ. วารสารวิชาการ. (๒ มกราคม. ๒๕๔๑๕): ๑๖.

สาโรช บัวศรี. “จริยธรรมและค่านิยม”. จันทรเกษม. ๒๑๖. (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๔): ๒๒-๓๔.

สำเร็จ สันจะโป๊ะ. “ปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็นในโรงเรียนสอนคนตาบอด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน”. วารสารศิลปการจัดการ. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๒): ๑๑๕-๑๒๔.

กันตภณ หนูทองแก้ว. “การศึกษาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนบ้านไทรงาม ตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙): ๓๘.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช ส้าราญจิตต์. เอกสารเผยแพร่ความรู้การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.jariyatam.com/th/moral-cultivation>. [๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๘].

บ้านจอมยุทธ. บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในสังคมไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.baanjomyut.com/library/thai_culture3/03.html. [๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๘].

วิหาเถื่อน, ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.oknation.net/blog/preeeecha/2010/02/17/entry-3>.

อำรุง จันทวานิช เลขานุการสภาการศึกษา สกศ..ศึกษารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
 ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://learner.in.th/blog/manu-nok/57406>.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Jean Piaget. **The Moral Judgment of the Child**. London : Routledge & Kegan Paul Ltd., 1997.
- Good. Carter V. **Dictionary of Education**. New York: Mc Graw Hill Book. Co. Inc, 1973.
- Barrett Walliam. **The Illusion of Technique: A Search for Meaning a Technological Civilization**. New York: Doubleday and Company, 1978.
- Glasser. W. **Control theory**. New York: Harper and Row, 1985.
- Kohlberg. L. **Development of Moral Character and Moral Ideology Review of Child Development Research**. New York : Russell Sage Foundation, 1976.
- Piaget . J. **The Origin of Intelligence in the Child**. Translated by Margaret Cook. States of America: Published in Penguin Education, 1977.

(II) Articles:

- Burgess. J.. “Focusing on fear: The use of focus groups in a project for the Community Forest Unit”. **Countryside Commission’**. *Area*. vol. 28. no. 2. (1996): pp. 130-5.
- Kohlberg. L. “Development of Moral Character and Moral Ideology”. In M. T. Hoffman & L. W. Hoffman Eds.”. **Review of Child Development Research Hartford. C.T.** (1969): 94-A
- Ryan. RM. Mims. V.. & Koestner. R. “Relation of reward contingency and interpersonal context to intrinsic motivation: A review and test using cognitive evaluation theory”. *Journal of Personality and Social Psychology*. 45. (1983): 736-750.

DHAMMATHAS ACADEMIC JOURNAL

วารสารวิชาการ

๑ ๕ ๖ ๗ ๘

ธรรมทรรศน์

ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม - สิงหาคม 2561
Vol. 18 No. 2 (May-August 2018)

ISSN : 1513-5845

Group 1

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม /
ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยาการศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธรูปศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่
3. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมโดยอาศัยหลักพุทธบูรณาการ

บทความแต่ละบทความจะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการธรรมศาสตร์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารวิชาการธรรมศาสตร์

พระราชปรีดีศักดิ์, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศ.ดร.วิริยะ งามจิตต์เจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ผศ.ดร.

อ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูภาวนาไพฑูริณ, ผศ.ดร.

ด้วยดีด้วย

วารสารวิชาการธรรมศาสตร์
Dhammathas Academic Journal

ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม - สิงหาคม 2561

Vol. 18 No. 2 (May - August 2018)

กองบรรณาธิการ

พระครูสุธีร์กมฺภีรญาณ วิ., ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.กนกอร สมปราษฎ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.สัญญา เคมาภุมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.จักรพรรณ วงศ์พรพวิณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.วิชา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ประยูร แลงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ.ดร.อำพล บุตคาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผศ.ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ผศ.ดร.สาคร พรหมโคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผศ.ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.วีไลวงศ์ กฤษณะภูติ	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ผศ.บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้จัดการวารสาร : สารีกา ไสวงาม

ออกแบบปก : วัชรพงษ์ ผาบจินดา

จำนวนฉบับ : 500 เล่ม

เจ้าของ : สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)
เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 0-4328-3546-7 (ต่อ 114)

โทรสาร 0-4328-3399

<http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas>

E-mail: dhammathas@hotmail.com

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ขอนแก่นการพิมพ์

64-66 ถนนรื่นรมย์ ตำบลในเมือง

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 0-4322-1938

E-mail: khonkaenprint@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ (Peer Review)

ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 ประจำปี 2561 พฤษภาคม - สิงหาคม 2561

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์ ภูสกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปั้น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. รองศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราษฎ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ทนต์ศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราษฎ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนมาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรธิดา ผลงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
10. รองศาสตราจารย์ วิไลวัลย์ กฤษณะภูติ	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริจิตต์ ปันเงิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บั้วระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโสภากุล	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสวง แสนบุตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ฉัตรชัยพลรัตน์	วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกอร บุญมี	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิภูวัฒน์ โพธิ์सान	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ทักษิณาร์ ไกรราช	วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม
22. อาจารย์ ดร.พิษณุ บุญนิยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
23. อาจารย์ ดร.มนูญ สอนโพนงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
24. อาจารย์ ดร.ประชัน ชะชีกุล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
25. อาจารย์ ดร.รัชดา ภักดิ์ยิ่ง	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย : Research Article

- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดกาญจนบุรี

Factors Influencing the Effectiveness in Ordinary National Education Test of Grade 9 Student in Kanchanaburi Province

พงศ์คณิต พงษ์พิทักษ์

Pongkanit Pongpituk 1
- การสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยกระบวนการกลุ่มในการพัฒนาเกษตรกรชาวสวนยางพาราแบบครบวงจรในจังหวัดเลย

Social Stability Creation for Rubber Plant Group by Full Cycle Rubber Plantation Development in Loei Province

จักรี สุจริตธรรม, เชิดเกียรติ กุลบุตร และสุวารีย์ ศรีปุณณะ

Pongkanit Pongpituk 11
- การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปกล้วยบ้านหนองแวงเรือ ตำบลดงเมืองแอม อำเภอเขาสนกวาง จังหวัดขอนแก่น

Guideline for Community Enterprise Management: A Case Study of Community Enterprise of Banana Processing, Ban Nongwangrue, Tombon Dongmuangam, Khoasuankwang District, KhonKaen Province

สุวิทย์ วงศ์คำ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์

Suwit Wongkham and Sathapond Mongkonsrisawat 23

- การทำกายภาพบำบัดด้วยการใช้กรุณาเป็นฐานในการรักษาฟื้นฟูผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง โรงพยาบาลพุทธชินราชพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
Physical Therapy Basic on Compassion Therapy Healing the Patients: a Case Study of Stroke Patients | Buddachinaraj Phitsanuloke Hospital Phitsanuloke Province
จิรวรรณ โปรดบำรุง, สุวิน ทองปิ่น, จรัส ลีกา, นิตศ สนั่นนารี และประจิดร มหาหิง
Jirawan Prodbumrung, Suwin Thongpan, Jaras Leeka, Nites Sanannaree and Prachit Mahahing 33
- ข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพของเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
A Proposed Public Policy on the Physical Infrastructure in Maejo Municipality Sansai District, Chiang Mai Province
นนท์ นำประทานสุข
Non Naprathansuk 43
- การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยของอาสาสมัครตำรวจบ้านในเขตพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4
Development Model of Crime Prevention and Peace Participation of Police Volunteer Region 4 Police Division
คมเดช ไชยเดือน, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และยุภาพร ยุภาศ
Komdech Chaiduen, Saowalak Kosolkitiamporn and Yupaporn Yupas 55
- การบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์
Integrating of Buddhist Economics and the Economic Theory of E.F. Schumacher
พระประภาส ปญญาคโม, พระครูภานาโพธิคุณ และอุตม บัวศรี
Phra Praphas Dokmai, Phrakhru Bhavanabodhikun and Udom Buasi 63

- การศึกษาบุญมหาชาติ (ผะเหวด) กับการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในจังหวัดอุบลราชธานี
กับเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

A Study of BunMahachat (Bun Pha Vet) for Promoting the Social Ethics in
Ubonratchathani Province and Pakse, Champasak, Lao People's Democratic
Republic

บัญชา จำปารักษ์, พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเสวี, สิรินธรรญา จำปารักษ์
และพระครูสารกิจโกศล
Bancha Champarak, Phramaha Bundit Punditsavi, Sirinya Champarak
and Phrakru Sarakit Kosol 73
- นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Policy and Mechanism of Community Forest Management of the People
and Local Administration in the Northeast

พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์), สุทธิพันธ์ อรัญญาส และสยามพร พันธไชย
Phramaha Thainoi Yanamethi (Salangsing), Sutthiphon Arunyawas
and Siamporn Panthachai 81
- กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

A Strategy in Implanting of Moral Ethics for Primary School Students in Basic
Education under the Office of KhonKaen Primary Education, Area 1

พระอธิการบุญช่วย โชติวิไล, พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์, สุนทร สายคำ
และพระสำรอง สยญโต
Phraathikan Boonchuay Chotivungso, Phrakhru Samothankhetkhanarak,
Sunthon Saikham and Samrong Seanthor 99
- แนวทางการพัฒนาครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

The Guidelines for Teacher Development on Classroom Research in
Small-Sized Schools under the KhonKaen Primary Educational Service
Area Office 1

จิรวัดน์ วรอุณโรจน์ และสุนทร ฉมารัตน์
Jirawat Waroonroj and Suntorn Chamarat 111

- การจัดการขยะโดยชุมชน กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลกุดน้ำใส อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
 Community Based Solid Waste Management : A Case Study of Kudhamsai Municipality, Namphong District, KhonKaen Province
 ปัทมาพร สอนอัน และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์
 Puttamaporn Sonoal and Sathapond Mongkonsrisawat 121
- ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการให้บริการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหว้า อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
 The Opinion of The Elders towards Elder's Social Allowance Service of Ban Wa Sub-district Administrative Organization, Muang Khonkaen District, Khonkaen Province
 สิทธิพร เกษจ้อย, พระวรชาติ ทะสา, พระมหาสังจาร์ภักษ์ ไร่สงวน และเอกชาตรี สุขเสน
 Sitthiporn Khetjoi, Phra Worrachat Thasa, Phramaha Saccarak Raisa-nguan and Akechatree Suksen 131
- ผลการจัดกิจกรรมการปั้นจากสื่อธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีผลต่อความสามารถด้านการคิดสำหรับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านหนองบัวน้อย
 The Result of Local Natural Media Molding Activities that Affect the Thinking Ability of the Second Kindergarten Students at Ban Nong Bua Noi School
 ปิยรัตน์ เทียงภักดิ์, จงจิต เค้าลิ้ม และลัดดา เชียงนางาม
 Piyarat Thiangpak, Jongjit Kawsim and Ladda Chiengnangam 141
- รูปแบบการนำหลักคุณธรรม 4 ไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญา
 The Model to Apply the Principles of Virtues Conducive to Growth in Promoting of Learning of the Secondary Level Students for the Intellectual Property Development
 ไพรัช พันชมภู, จิราภรณ์ ผันสว่าง และเนาวรัตน์ ผดุงกิจ
 Phairat Phuenchomphoo, Jiraporn Phansawang and Naowarat Phadungkit 153

- การบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4
Sufficiency Economy Philosophy Management in Schools under KhonKaen
Primary Educational Service Area Office 4
ดุษฎีวัฒน์ แก้วอินทร์, สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ทา, วรพัทธ์ ศิริโชค, วชิรพันธ์ ดีสวน,
พิเชษฐ์ พรสอน และประดิษฐ์ โยเหลา
Dutsadeewat Kaew-In, Suttipong Sawatta, Worapat Sirichok,
Wachiraphan Deesuan, Pichet Pronson and Pradit Yolao 165
- การจัดการความรู้และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะของผู้สูงอายุในจังหวัดพะเยา
Knowledge Management and Network of the Well-being Organizations
of the Elderly in Phayao
สุเทพ สารบรรณ
Suthep Saraban 177
- รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุหลังวัยเกษียณในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
The Model of Learning Promotion for the Elderly Person after Retirement be Alive
as Happiness According to Buddhist Way in Muang District, KhonKean Province
เรียงดาว ทวะชาลี, จีร์ดนัย กัปโก และภูษิต পুলันรัมย์
Riangdow Tavachalee, Teedanai Kapko and Phusit Pulanram 189
- การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเจริญจิตตานุัสสนา : กรณีศึกษา ศูนย์ปฏิบัติธรรม
ธรรมราวัดตาลเรียง ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
Development of Quality of Life by Mental Development of Dhaamarata Wat
Talriang Meung District KhonKaen Province
พระมหาภักดิ์ศิษฐ์ มหาวีริโย (สุขเจริญชวรัตน์)
Pramaha Pakasit Mahaveeriyo (Sukcharoenchawarathana) 201
- ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ของสำนักปฏิบัติธรรม
ในจังหวัดขอนแก่น
An Analytical Study of the Development of the Wisdom by Way of Buddhist
Ethics of the Meditation Centers in KhonKaen Province
จักรพรรณ วงศ์พรวัฒน์ และสุเวส อันตรีวรกุล
Chakkapan Wongpompavan and Suwet Antreeworakul 209

- การศึกษาองค์ความรู้และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงพุทธของปราชญ์ชาวบ้านอีสาน
A Study of Knowledge and Process of Transferring Buddhist Knowledge of E-san
Local Scholars
พระมหาปัญญาวัฒน์ สิริภทโท, พระครูปริยัตติธรรมวงศ์ และนิภาภัทร อยู่พุ่ม
Phramaha Punyaworawat Siribhattho, Phrakru Pariyatidhammawong
and Nipapat Yoopum 221
- การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในภาคเหนือ
A Study of How to Apply Objects of Sympathy to Develop the Elderly's Social
Health in Northern Thailand
อุเทน ลาพิงค์
Uten Larping 233
- Eco-Town : การพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศวิทยาพระพุทธศาสนา
ของวัดในกรุงเทพมหานคร
Eco-Town : The Development a System of Environmental Management
on Buddhist Ecology Approach of Temples in Bangkok
พระเมธีธรรมจารย์ (ประสาร นองพร้าว) และพระมหาสุทิตย์ ออบอูน
Phramethithammajarn (Prasarn Nongphrao) and Phramaha Suthit Oboun 245
- การผสมผสานกลไกทางพุทธศาสนาเพื่อสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
ในประชาคมอาเซียน: กรณีศึกษาไทยกับกลุ่มประเทศอินโดจีนและเมียนมาร์
The Combination of Buddhist Mechanisms for Creation of Peaceful
Co-existence Culture in Asean Community : a Case Study of Thailand
and Indochinese Countries and Myanmar
พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ (ช่วยธานี)
Phramaha Boonlert Indhapanyo (Chauythanee) 255

บทความวิชาการ : Academic Article

- ความศรัทธาในพุทธมนต์ของชาวพุทธไทย
Faith in mantra Buddhist of Thai Buddhists
ดิลก บุญอิม
Diloke Boonim 269

- **แนวทางการพัฒนาการสอนสังคมศึกษาตามแนวพุทธ ยุค Thailand 4.0**
 The Approach to Develop Social Studies Teaching According to Buddhist Method at Thailand 4.0
 วิทยา ทองดี และศุภวิชญ์ โรมแพน
 Vitthaya Thongdee and Suphawit Rompaen 281
- **การบริหารเวลา การบริหารชีวิต ตามวิถีพุทธในศตวรรษที่ 21**
 Time and Life Management According to the Buddhist Way in the 21st Century
 ภูษิต ปุลันรัมย์, พระมหาพิสิฐ วิสิฏฐปญโญ (สีบนิสัย), เรียงดาว ทวะชาลี
 พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส (อุ้ยวงศ์) และพระวิทยา โสภณจิตโต (โพธิ์ศรี)
 Phusit Pulanram, Phramaha Phisit Visitthapanyo (Suepnisai),
 Riangdow Tavachalee, Phraatikan Boonchuay Chotivungso (Uiwung)
 and Phra Wittaya Sobhanacitto (Phosee) 295

ภาคผนวก

- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ 307
- คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ 308
- หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ 319
- ใบสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ 320

**กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษaxonแก่น เขต 1***

**A Strategy in Implanting of Moral Ethics for Primary
School Students in Basic Education under the Office of
KhonKaen Primary Education, Area 1**

พระอธิการบุญช่วย โชติวโง, พระครูโสภณเวทคณารักษ์,
สุนทร สายคำ และพระสำรอง สบุญโต
Phraathikan Boonchuy Chotivungso, Phrakhru Samothankhetkhanarak,
Sunthon Saikham and Samrong Seanthor
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Chotivungso1980@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษaxonแก่น เขต 1 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษaxonแก่น เขต 1 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษaxonแก่น เขต 1

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมและรายด้าน อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.27 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 27 ด้านความสามัคคีด้าน

*ได้รับบทความ: 7 พฤษภาคม 2561; ตอปรับตีพิมพ์: 1 สิงหาคม 2561

Received: May 7, 2018; Accepted: August 1, 2018

การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.32 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 32 ส่วนด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.19 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

อธิปัญญาศึกษา ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.19 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 19 ด้านความประหยัดและอดออม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.24 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 24 ส่วนด้านความกตัญญูกตเวที มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.15 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

อธิศีลศึกษา ศีลเนนกายกรรม และวจีกรรมในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.18 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ 18 ด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.20 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 20 ส่วน ด้านความเมตตา กรุณาด้านความสุภาพอ่อนน้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.18, 0.17 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนามีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ การสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ที่สถานศึกษาควรดำเนินการ กล่าวคือมีการสร้างกรอบร่างรูปแบบพัฒนากลยุทธ์และใช้วิธีการจัดลำดับความสำคัญโดยการวิเคราะห์ สภาพความต้องการจำเป็นจะทำให้ได้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและใช้ในการประเมินการดำเนินงานนั้นๆ ได้สถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อหลัก ไตรสิกขาด้านอธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งโดยยึดความกตัญญู กตเวทีมีความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคล และกระทำต่อบุคคลด้วยพระคุณในขั้นตอน การสร้างกลยุทธ์อาจใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกันได้ในกรณีที่มีระยะเวลา ในการดำเนินงานมาก ซึ่งจะทำให้ได้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม; นักเรียนประถมสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน

Abstract

This research aims study the process of implanting moral ethics for primary school students in basic education under the office of KhonKaen primary education area 1, To develop the strategy of implanting of moral ethics for primary school students in basic education under the office of KhonKaen primary education area 1, to analyze the concept of implanting of moral ethics for primary school students in basic education under the office of KhonKaen primary education area 1.

The research was found that: the strategies of implanting of moral ethics primary school students in basic education under the office of KhonKaen primary education area 1 in overall and other parts. Adhicitta-sikkhā or training in higher mentality, it is the study of citta (mind), education of mind to be calm and concentrated focusing on metal action. In overall, average was 0.27, meant that a rate of change in the development of the condition that it should be value is 27 percent. For harmony and self-practice for social benefits, the average was 0.32, meant a rate of change in development from the condition that it should be value is 32 percent. Otherwise, the average of awareness and responsibility was 0.19 which the average is less than the overall average, so there is no need to develop.

Adhipaññā-sikkhā or training in higher wisdom is knowledge for self-education to get apparent knowledge. In the overall average was 0.19 meant that the rate must change in terms of development from the status of condition, it should be value is 19 percent. For economics and prosperity, the average was 0.24, shown that a rate of change in development from the present condition to the condition that should be value is 24 percent. For the gratitude, the average was 0.15 that an average is less than the overall average, so there is no need to develop.

Adhisila-sikkhā or training in higher morality is focusing on bodily and verbal action in the overall average was 0.18. It shows that the rate of change in development from the present condition that it should be value is 18 percent. For honesty, the average was 0.24, shown that the rate of change in development from the status to the condition that it should be value is 20 percent. Otherwise, for loving kindness and politeness, their

averages were 0.18, 0.17 that averages are less than the overall average, so there is no need to develop because there is no difference in practice.

Suggestion. The creation of a strategy to implant moral ethics for primary school students in basic education under the office of KhonKaen primary education area 1, where should be processed to create a framework for developmental strategies and to manage a priority method by analyzing of the requirements. It is most important to get the strategy to develop an effective moral ethics in determination of policy and evaluating of those works. The educational institutions should pay attention to the principles of Adhipaṅkīā-sikkhā or training in higher wisdom in Tri-Sikkhā or three fold training. It is the study of wisdom for apparent self-education focusing on gratitude, knowledge and appreciation of others who have done to them by repaying the goodness. In the process for constructing of a strategy, it used an in-depth interview and subgroup discussion. In the case of a long period, this will make the results clearer and more effective.

Keywords: Strategy; Cultivate Virtue; Ethics; Elementary School Students Basic

1. บทนำ

สภาพปัจจุบันปัญหาของสังคมไทย เป็นที่ยอมรับว่า การขาดคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมาซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม การเมือง และการศึกษา จนทำให้ประเทศชาติเสียโอกาสในการพัฒนาให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลได้มุ่งเน้นความสำคัญกับนโยบายทางด้านสังคมในการพัฒนาสังคม (Phrakru Thamtharachanya, 2017 : 61-73) โดยองค์รวมเน้นไปที่การส่งเสริมความรัก ความสามัคคีความสามัคคีของคนไทยในชาติ ที่จักปฏิรูปสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้พัฒนาสุขภาวะของประชาชนให้ครอบคลุม ทั้งมิติทางกายจิตสังคม

และปัญญา ที่มีกีฬาเป็นพื้นฐานการออกกำลังกาย สร้างความเข้มแข็งของทุกชุมชนท้องถิ่นและ ประชาสังคมให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคมไทย ให้เป็นสังคมที่มีสันติสุข อย่างยั่งยืนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการยุติธรรมและพัฒนาประสิทธิภาพของ หน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมเข้มแข็งที่คนในชาติ อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐาน ของคุณธรรม (Office of the Basic Education Commission, 2007 : 12) ในขณะที่กระแสสังคม โลกยุคโลกาภิวัตน์สามารถแพร่กระจายข่าวสาร ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงผลักดันให้สังคม โลกมีลักษณะไร้พรมแดน มวลมนุษยชาติในโลก ปัจจุบันเปรียบเสมือนอาศัยอยู่ใน “หมู่บ้านโลก”

(Global Village) กระแสกดดันดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคมไทยต่อวิถีไทยอย่างรุนแรงทุกระดับและทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเชี่ยวชาญ ส่งผลให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย กระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม ได้เข้าครอบงำวิถีไทยวัฒนธรรมไทยและปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะการล่มสลายของสถาบันครอบครัวเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ สิ่งเหล่านี้ย่อมชี้ให้เห็นว่าปัญหาในสังคมไทยได้มีการสะสมและเกิดความรุนแรงขึ้นตามลำดับ และเมื่อหันกลับมาดูกระบวนการจัดการศึกษาไทยอันเป็นปัจจัยสำคัญโดยตรงที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยในปัจจุบันพบว่า สถานภาพทางด้านคุณภาพการศึกษาก็กำลังวิกฤตติลงไปทุกขณะเช่นกัน (Ruangkhaichon, 2002 : 32)

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของชาติและวางกรอบนโยบายหลักเกี่ยวกับการศึกษา ได้ประกาศนโยบาย และทิศทางหลักร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดคุณธรรมพื้นฐาน เพื่อปลูกฝังให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียนและเยาวชนของชาติ 8 ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ (Ministry of Education, 1999 : 9) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการติดตามประเมินผล การจัดการศึกษาของโรงเรียน จำนวน 14 มาตรฐาน เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินงานใน 3 ด้านของโรงเรียน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน

และด้านผู้เรียน การประเมินด้านผู้เรียนเป็นการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและปฏิบัติตัวให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (Asaphoom, 2008 : 14) โดยได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบและวิธีการที่ควรนำมาปลูกฝังให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมในตัวเด็กและเยาวชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่เน้นการพัฒนาคน โดยมุ่งให้มีคุณธรรมและรอบรู้ อย่างเท่าทัน เกิดภูมิคุ้มกัน นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้ประกาศนโยบายและทิศทางหลักในการปฏิรูปการศึกษาที่ยึด “คุณธรรมนำความรู้” ในการจัดการศึกษา โดยมีทิศทางและเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทยด้วยความร่วมมือกันระหว่าง 3 สถาบันหลัก คือ บ้าน วัด สถาบันศาสนา และโรงเรียน เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการศึกษาที่ใช้คุณธรรมนำความรู้ต่อไป (Secretariat of the Council of Education, 2010 : 5)

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงสังคมไทยเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุมก เพราะเชื่อว่าพระภิกษุ นั้นเป็นผู้มีความรู้มากกว่าฆราวาส เป็นผู้ทรงศีล ย่อมพูดแต่สิ่งเท็จจริง และเป็นครูบาอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีต่อวัดจึงผูกพันแน่นกับวิถีชีวิตของทุกคน นับแต่เกิดจนตาย คำสั่งสอนจึงได้รับความเชื่อถืออย่างไร้ความคลางแคลงใจ ดังนั้นพระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของสังคมในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นทางที่เป็นมงคล และอัมมงคล ส่วนวัดนั้น เป็นสถานที่รับใช้

บริการงานประเพณีการทำบุญต่างๆ เพื่อให้เกิดกุศลบุญแก่ฆราวาส เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งมีอยู่แทบตลอดทั้งปี รวมทั้งเป็นสถานที่ให้การศึกษาก่อชุมชน นับแต่การบวชเณรจนถึงบวชเป็นพระภิกษุ สถานที่ให้ความสงบเยือกเย็นทางใจ เช่น ประเด็นสำคัญด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการศึกษาวิจัย 8 ประการ คือ 1) ความมีวินัยและความรับผิดชอบ 2) ความซื่อสัตย์สุจริต 3) ความสุภาพอ่อนน้อม 4) ความกตัญญูกตเวที 5) ความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีย์ 6) การรู้จักสามัคคี 7) ความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ 8) การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

ทั้งนี้เพราะคุณธรรมทั้ง 8 ประการดังกล่าวเป็นแก่นแกนที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา หากสามารถสร้างกลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้แล้วก็น่าจะเป็นส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ เพราะนักเรียนในช่วงวัยระดับประถมศึกษาถือเป็นวัยที่เหมาะสมที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างยิ่ง หากมีกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเหมาะสม และชัดเจนแล้ว ก็เชื่อว่าจะเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้อย่างมั่นคงทำให้นักเรียนมีจุดยืนที่ชัดเจน ซึ่งถือเป็นการเตรียมเยาวชนของชาติให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคต โดยมีพื้นฐานด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ และมีจิตสำนึกสาธารณะที่แข็งแกร่งพร้อมที่จะเป็น

กำลังสำคัญในพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม (Mixed Research Methodology) (Koenchai, 2016 : 297-314) เป็นการผสมผสานวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการผสมในระดับข้อมูลในรูปแบบมุ่งค้นหาความรู้ (Exploratory Design) โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักในระยะแรก เพื่อศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจแนวทางของกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มเป้าหมายปลี่ยนามา วิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล และสร้างตัวแปรกลุ่ม

แล้วนำสรุปมาต่อยอดใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ตามวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณด้วยตารางวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และวิธีการทางสถิติ (Statics Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยดำเนินการ 2 ประการดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียนประถมศึกษา มี 8 ด้าน ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ระยะที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและวิธีการทางสถิติ

1. ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีวิจัยที่เกี่ยวกับการกำหนดยุทธศาสตร์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดกรอบแนวคิด

ในการวิจัย โดยใช้ขอบข่ายการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 8 ด้าน คือ ความมีวินัยและความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสุภาพอ่อนโยน ความกตัญญู กตเวทী ความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารี การรู้จักสามัคคี ความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2. ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายหลักเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยการพิจารณาการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

3. ขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Factor Analysis) หรือบางครั้งเรียกว่า การวิเคราะห์ปัจจัย เป็นเทคนิคที่จะจับกลุ่มหรือรวมกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในกลุ่มหรือปัจจัยเดียวกันตัวแปรที่อยู่ในปัจจัยเดียวกันจะมีความสัมพันธ์กันมาก โดยความสัมพันธ์นั้นอาจจะเป็นในทิศทางบวก (ไปในทิศทางเดียวกัน) หรือทิศทางลบ (ไปในทางตรงกันข้าม) ก็ได้ ส่วนตัวแปรที่คนละปัจจัย

4. ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการพัฒนา โดยการใช้กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา ที่เกี่ยวกับบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการพัฒนาโดยการใช้กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน ในการให้ระดับคะแนนการประเมิน กำหนดน้ำหนักคะแนน 5 ระดับ โดยเกณฑ์การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ คือ ค่ามัธยฐานต้องไม่ต่ำกว่า 2.50 และพิสัยระหว่างควอไทล์ ต้องไม่เกิน 1.50 จึงจะถือว่าประเด็นคำถามนั้นมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้

5. ขั้นตอนที่ 5 สรุปและนำเสนอกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่องกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนใช้คำตอบแบบตอบสนองคู่ (Dual Responses) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบ มั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม รองลงมาคือ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้อง ตั้งใจ เน้นกายกรรม และวจีกรรม และอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังต่อไปนี้

1.1 อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องตั้งใจ เน้นกายกรรม และวจีกรรมโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏดังต่อไปนี้

1) ด้านความเมตตากรุณา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเล็กรองลงมาคือ นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัด และวันสำคัญประจำ และนักเรียนมีเมตตาจิต

ไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล 2) ด้านความสุภาพอ่อนน้อม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง รองลงมา คือ การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี และการแสดงกริยาท่าทางที่สุภาพ และนุ่มนวล ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า

1.2 อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังต่อไปนี้ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น รองลงมา คือ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริตสามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าทีตรงต่อเวลา รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

1.3 อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังต่อไปนี้ 1) ด้านความตระหนัก และมีความรับผิดชอบ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จ

เรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ ก็ตาม โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล รองลงมาคือ นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง และส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล 2) ด้านความสามัคคี โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ปฏิบัติหน้าที่ที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคีช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

2. ความต้องการจำเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ในภาพรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.27 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 27 ด้านความสามัคคี ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.32 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 32 ส่วนด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.19

อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ในภาพรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.19 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 19 ด้านความประหยัดและอดออมมีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 0.24 แสดงให้เห็นว่าต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 24 ส่วนด้านความกตัญญูทศเวทที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.15

อริสติกศึกษา คือ ศิลเน้นกายกรรม และวชิกรรมในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.18 แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 18 ด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.20 แสดงให้เห็นว่าต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าคิดเป็นร้อยละ 20 พิจารณารายด้านและรายชื่อปรากฏดังนี้ ด้านความสามัคคี ความต้องการจำเป็นโดยรวมเท่ากับ 0.32 จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ 32 เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ

3. สรุปกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น ปรากฏดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 อริจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม 3 กลยุทธ์ ตัวชี้วัด

กลยุทธ์ที่ 1.1 ด้านความสามัคคี ประกอบด้วย ตัวชี้วัด สร้างความรู้สึกร่วมกันเคยสนิทสนม ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติหน้าที่

นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

กลยุทธ์ที่ 1.2 ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมประกอบด้วย ตัวชี้วัดช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียนและในบริเวณต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งขยะลงในถังขยะที่โรงเรียนจัดให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนดเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

กลยุทธ์ที่ 1.3 ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบด้วย ตัวชี้วัดมีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นและรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ ก็ตาม โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผลนักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผลนักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผลมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้

ปัญหาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

องค์ประกอบที่ 2 อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง 2 กลยุทธ์ ตัวชี้วัด

กลยุทธ์ที่ 2.1 ด้านความประหยัด และอดออมประกอบด้วย ตัวชี้วัด การเก็บออม จำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่าย ฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติการคิดก่อนใช้ในสิ่งที่เป็นจำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการ ประหยัดการรู้จักข่มใจตนเอง ไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน

กลยุทธ์ที่ 2.2 ด้านความกตัญญู กตเวทที่ประกอบด้วย ตัวชี้วัดความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคล และกระทำตอบด้วยการ ทดแทนพระคุณการสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัตภาพ หรือตามสมควรการช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ไหว้วานด้วยความเต็มใจ การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถือ เชื้อฟุ้ง และช่วยเหลือในกิจการงานต่างๆ

องค์ประกอบที่ 3 อธิศีลศึกษา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม 3 กลยุทธ์ ประกอบด้วย ตัวชี้วัดสภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักของความประพฤติ ที่อบรมกิริยา และปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม เป็นพฤติกรรมกรรมแสดงออกทางกาย

วาจาใจ ที่ตั้งงามของมนุษย์เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ประกอบด้วย อธิศีลศึกษา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรมเน้นด้านความเมตตากรุณาด้านความ สุภาพอ่อนน้อมด้านความซื่อสัตย์สุจริต อธิจิตต ศึกษา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรมเน้นที่ด้านความตระหนัก และมีความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี ด้านการ ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและอธิปัญญา ศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งเน้นที่ด้านความประหยัดและอดออม และด้านความกตัญญูกตเวทที่สอดคล้องกับคำสอนของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า “ธรรมคือ ความประพฤติ” “ธรรมคือ การดำเนินชีวิต” หลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต คำจริยธรรมนี้ นักปราชญ์ ในประเทศไทย ได้บัญญัติให้ใช้สำหรับคำภาษาอังกฤษว่า Ethics หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ ศีลธรรมหรือกฎศีลธรรม จริยะ (หรือ จริยธรรม) อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหม จริยธรรมหรือพรหมจริย) แปลว่า “ความประพฤติ อันประเสริฐ” หรือทางดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมงคล 8 หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา และคำกล่าวของธานินทร์ กรัยวิเชียร (Kraiwichian, 2007 : 17) กล่าวว่า “ คุณธรรมและ จริยธรรม” เป็นเรื่องที่ว่าด้วย การปฏิบัติหน้าที่ ของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามสถานะ ของตน เช่น การเป็นลูกที่ดี การเป็นพลเมืองที่ดี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่ดี เป็นต้น

จากความหมายของจริยธรรมที่บุคคล ต่างๆ ที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่า จริยธรรมคือ

พฤติกรรมที่ได้ทำ ได้ประพุดิโนสิ่งทีตั้งาม เป็นพฤติกรรมที่สังคมชอบ และให้การสนับสนุน
 ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของบุคคลทีเหมาะสม ในการกระทำนั้น เป็นสิ่งทีตั้งามถูกต้องถือเป็น
 กับการต้องการของสังคม โดยเป็นลักษณะที มาตรฐานความดี และความสัมพันธ์กัน เพื่อก่อให้
 สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคมคือ เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองของสังคม

References

- Asaphoom, S. (2008). *Modern Educational Administration : Concept, Theory, and Practice*. 4th edition. Ubon Ratchathani : Ubonkit Offset Printing Co.
- Kraiwichian, T. (2007). *Moral and Ethics of Management*. Bangkok : Office.
- Ministry of Education. (1999). Center-based Instructional Management. *The Educational reform Package in Schools under the Department of General Education*. Bangkok : Religion.
- Office of the Basic Education Commission. (2007). *Management Decentralization Approach and Educational Management to the Board According to the Ministry of Education, Regulations and Methods of Decentralization of Administration and Education Management in 2007*. Bangkok : Rearing Agricultural Cooperative Ltd.
- Ruangkhachon, C. (2002). *An Integrated Approach to the School of Parental Attitude*. Yala : Office of Religious and Cultural Studies, Educational Region 2.
- Phra Dharmakit. (1997). *Statute of life Ethical Buddhist for a Good Life*. Bangkok : Religion Publishing House.
- Phrakru Thamtharachanya. (2017). The Strategy of Virtue-Morality Development for Basic Education under Khonkaen Primary Educational Service Area Office 1. *Dhammathas Academic Journal*, 17(2), 61-73.
- Secretariat of the Council of Education. (2010). *Educational reform Proposals in the Second Decade (2009-2018)*. Bangkok : Pepsi Sweet Graphic Limited.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมการนำผลไปใช้ประโยชน์

๑. สามารถใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศพัฒนาการบริหารจัดการตามโครงการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. สามารถใช้เป็นแนวทางบริหารจัดการ ด้านทรัพยากรของโครงการให้เกิดประสิทธิผลเกี่ยวกับบุคคล คณะกรรมการ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

๓. ใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และเป็นต้นแบบกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้สนใจทั่วไป โดยเน้นประชาชน สมาชิกในครอบครัวและบุคคลในหมู่บ้านนำไปสู่การปฏิบัติที่เกิดคุณค่าต่อชีวิตของตนเอง

๒. กิจกรรมด้านการจัดการเรียนรู้

สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้และเอกสารประกอบการสอนให้เกิดคุณภาพ ด้านคุณธรรมจริยธรรมนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่เกิดผลดียิ่งขึ้น ใช้เป็นแนวทางพัฒนาการกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ให้เกิดคุณค่าต่อวิถีชีวิตที่ดีงามของผู้เรียน โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนมีความสุขและเก่งในการปฏิบัติ สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

๑. ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพต่อยอดในการวิจัยเชิงปริมาณ ทั้งในงานวิจัยเชิงเดี่ยวและการวิจัยแบบผสม ทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรมหรือหลักวิชาการด้านอื่น

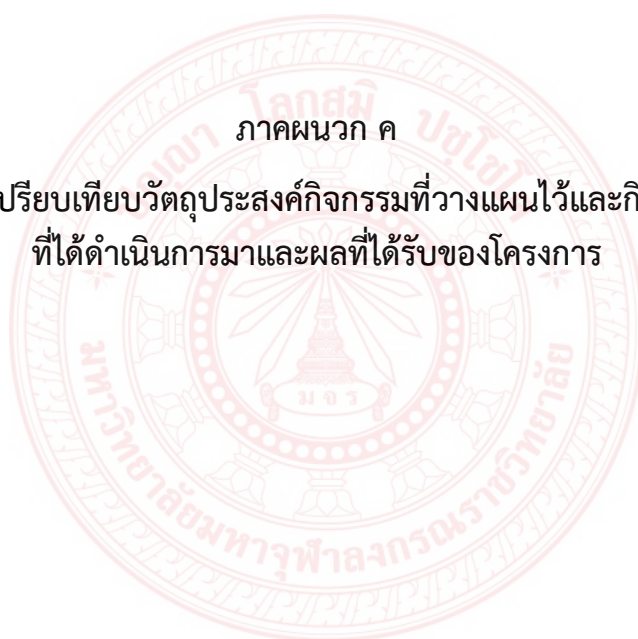
๒. ใช้เป็นรูปแบบการประชุมอบรม สัมมนา การบรรยาย การโต้วาทีและการศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศด้านพระพุทธศาสนาหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้อง

๓. เป็นข้อมูลสารสนเทศกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดและพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมเยาวชนประชาชนให้มีความรู้ทางวิชาการกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ทั้งมีการฝึกภาคสนามในการจัดค่ายกิจกรรมในพื้นที่ เช่น โครงการธรรมสัญจร ค่ายอาสาพัฒนาธรรมปฏิบัติหรือค่ายคุณธรรมจริยธรรมภาคฤดูร้อน

๔. จัดให้มีการประชุมวิชาการด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเน้นการปฏิบัติตามกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ

ภาคผนวก ค

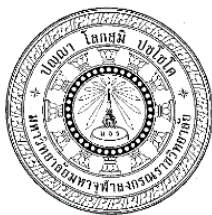
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรม
ที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการและผลที่ได้รับจากโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุมติประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ, ทศตวรรษจากแหล่งข้อมูล	ทราบถึงข้อมูลประวัติ ความเป็นมา จุดเด่น กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑/ กิจกรรมการเรียนรู้	ข้อที่ ๑-๒	ทำการวิเคราะห์ความเชื่อในบัญญัติกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตกับ สถานการณ์ในปัจจุบัน กิจกรรม และการสร้างความ เข้าใจให้กับองค์กร
๒. การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ กิจกรรม และการส่งเสริมนำไปปฏิบัติ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ข้อที่ ๒-๓	ทำการวิเคราะห์เหตุแห่งการบัญญัติสิกขาบทได้ สามารถจัดองค์ความรู้เพื่อบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชา ดำเนินกิจกรรมในมิติการเรียนรู้ การส่งเสริมให้เกิดความรู้เชิงลึกให้กับการศึกษา กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
๓. การจัดสัมมนาประชุม กลุ่มย่อย ระดมความคิด จากผู้ทรงคุณ	ทราบถึงรูปแบบบริหาร ของคณะสงฆ์แบบมีส่วนร่วมผสมกับจารีตประเพณี และหลักธรรมที่เหมาะสม	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้กิจกรรมรูปแบบแนวทางในการปฏิบัติของคณะสงฆ์ แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผสมกับจารีต ประเพณีและหลักธรรมที่ เหมาะสม
๔. รายงานฉบับสมบูรณ์	ต่อวัตถุประสงค์ของ โครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ ๑ เพื่อศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อ ๒ เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อที่ ๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้รายงานวิจัยที่มีคุณค่า สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย และการส่งเสริมการเรียนรู้พัฒนาความคิด จิตใจ และปัญญา โดยผ่านกิจกรรมบูรณาการแบบมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน /แบบมีส่วนร่วม ผสมกับจารีต ประเพณีและ หลักธรรมที่เหมาะสม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้ตอบแบบสอบถามและแสดงความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงทุกข้อ ข้อมูลต่างๆที่ได้รับจากท่านในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างสูง ต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

๒. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส,ดร.)
หัวหน้าวิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของท่าน

๑. สถานภาพตามบทบาทหน้าที่

ผู้บริหารสถานศึกษา

ครูประจำชั้น

๒. สถานภาพทางกายภาพ /เพศ

ชาย

หญิง

๓. อายุ

ไม่เกิน ๑๐ ปี

ระยะ ๑๑ -๒๐ ปี

ระยะ ๒๐ ปี ขึ้นไป

๔. อาชีพ

ข้าราชการ

เกษตรกรรม

รับจ้างทั่วไป

อื่น ๆ

ตอนที่ ๓ แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนากิจการดำเนินการตามกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๑

คำชี้แจง : ขอความกรุณาผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถามตามประเด็นสัมภาษณ์ต่อไปนี้

๑. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนากิจการดำเนินงานตามนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายของกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน อย่างไร ?

๑.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาตามนโยบายของโครงการ มีดังนี้

.....

.....

.....

๑.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมและพัฒนาตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของ โครงการ มีดังนี้

.....

.....

.....

๑.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจการดำเนินงานให้ตอบสนองความต้องการ ของบุคคลในหมู่บ้าน มีดังนี้

.....

.....

.....

๒. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนากิจการดำเนินการตามกล ยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับบุคคลและ คณะบุคคล งบประมาณสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างไร ?

๒.๑ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบุคคลและคณะบุคคล มีดังนี้

.....

.....

.....

๒.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงบประมาณ (รัฐและเอกชน) มีดังนี้

.....
.....
.....

๒.๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก มีดังนี้

.....
.....
.....

๓. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินการตามโครงการกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศอย่างไร ?

๓.๑ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการ มีดังนี้

.....
.....
.....

๓.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศ มีดังนี้

.....
.....
.....

๔. ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินการกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างไร ?

๔.๑ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ข้อที่ ๑ ด้านขยัน ดังนี้

.....
.....
.....

๔.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ข้อที่ ๒ ด้านประหยัด ดังนี้

.....
.....
.....

๔.๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน
ข้อที่ ๓ ด้านซื่อสัตย์ มีดังนี้

.....
.....
.....

๔.๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน
ข้อที่ ๔ ด้านสามัคคี. ดังนี้

.....
.....
.....

๔.๕ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน
ข้อที่ ๕ ด้านมีน้ำใจ ดังนี้

.....
.....
.....

๔.๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน
ข้อที่ ๖ ด้านมีวินัย ดังนี้

.....
.....
.....

๔.๗ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน
ข้อที่ ๗ ด้านสะอาด ดังนี้

.....
.....
.....

๔.๘ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน
ข้อที่ ๘ ด้านคุณภาพ ดังนี้

.....
.....
.....

๔.๙ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ข้อที่ ๙ ด้านกตัญญู ดังนี้

.....

.....

.....

ขอได้รับความขอบคุณจาก
พระอธิการบุญช่วย โขติวิโส,ดร.
และคณะผู้วิจัย

ภาคผนวก จ

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์ และหนังสือรับรองการตีพิมพ์

แบบ สท.๐๙

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑๙ ๓.๕.๖๒

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานและงานวิจัย/งานสร้างสรรค์
เรียน พ.อ.ไพจิตรพรตภณวินิจฉันท อัครศรี
ข้าพเจ้า นายเพชร สิมทรง จารุจันทร์ ตำแหน่ง พ.อ.โรงเรียน จิตชนกันทอ
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน โรงเรียนบ้านม่วง
ที่อยู่ ตำบลโคกเกตุ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
โทรศัพท์..... โทรสาร.....

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนประถมศึกษาในสังคม
วิถีชุมชนบ้านม่วง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เขต ๑
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระชัชวาลย์พงษ์ โรติวโรจ, ดร.
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๒ จนถึง ๓.๕. ๒๕๖๒ ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้
สังคมผู้สูงอายุในเขตโครงการเชิงคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัย
สังคมผู้สูงอายุในเขตโครงการเชิงคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัย
กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ..... นายเพชร สิมทรง
(ตำแหน่ง..... ผู้อำนวยการโรงเรียน)
ตำแหน่ง..... พ.อ.โรงเรียนจิตชนกันทอ

แบบ สท.๐๑

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 24 มี.ย. 12

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานและงานวิจัย/งานสร้างสรรค์
เรียน ผู้อำนวยการสภามหาวิทยาลัย
ข้าพเจ้า ทนายสมภารพิภพ ตำแหน่ง จุฬาทมค
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน วิทยาลัยบวชพระ
ที่อยู่ ศาลากลางจังหวัด อำเภอมืองบะเข็ญ จังหวัดบึงกาฬ
โทรศัพท์ โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
กลยุทธ์การตลาดของ อุตสาหกรรม จิวเวลรี่ สหกรณ์การเกษตรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเภทสินค้า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เขต 1
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระอัครบวรชัย วิจิตรโกศล, ดร.

- โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้
- การใช้เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
 - การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
 - การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
 - การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
 - การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 11.8.2512 จนถึง 11.8.2512 ซึ่งการนำ

ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้
มีสถานศึกษาที่สนใจนำวิทยานิพนธ์ไปลง ทำวิทยานิพนธ์ในโรงเรียน
มีสถานศึกษาที่สนใจนำวิทยานิพนธ์ไปลง ทำวิทยานิพนธ์ในโรงเรียน
ในสถานศึกษาที่สนใจนำวิทยานิพนธ์ไปลง ทำวิทยานิพนธ์ในโรงเรียน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ ทนายสมภารพิภพ จุฬาทมค
(ทนายสมภารพิภพ จุฬาทมค)
ตำแหน่ง ผอ.โรงเรียนบึงกาฬ

ที่ ศธ ๖๑๓๑.๑/ว ๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ๓๐ หมู่ ๑ ตำบลโคกสี
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทรศัพท์. ๐-๔๓๒๘-๓๕๔๗
โทรสาร. ๐-๔๓๒๘-๓๓๙๙

๔ เมษายน ๒๕๖๑

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์บทความวารสารวิชาการธรรมทัศน์

เรียน พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร.

ตามที่ท่านได้ส่งบทความวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมศึกษา
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑” เพื่อพิมพ์เผยแพร่
ในวารสารวิชาการธรรมทัศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น นั้น กองบรรณาธิการ
ได้เสนอบทความดังกล่าวให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ได้พิจารณา และกองบรรณาธิการเห็นชอบรับบทความ
ของท่านตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทัศน์ ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ.
๒๕๖๑ ซึ่งวารสารเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI แล้ว

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล)
บรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทัศน์

สรุปโครงการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่	ว. ๐๘๘/๒๕๖๐ รหัส MCU RS ๖๑๐๗๖๐๐๘๘
ชื่อโครงการ	กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑
หัวหน้าโครงการ	พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส,ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โทร. ๐๘๕-๔๕๙๙๓๖๕, ID Line 085-4599365 E-mail : chotivungso1980@gmail.com
ผู้ร่วมโครงการ	พระครูสุโมธานเขตคนารักษ์ ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โทร. ๐๘๖-๒๒๐๗๗๐๙ , ID Line 086-2207709 E-mail : Phrakhrusamothan @mcu.ac.th
ผู้ร่วมโครงการ	ดร.สุนทร...สายคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา โทร. ๐๙๕-๖๖๑๓๘๐๙ , ID Line 095-6613809 E-mail : sunthon.sai@mcu.ac.th
ผู้ร่วมโครงการ	พระสำรอง สณญโม,ดร. เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น โทร., ๐๘๖-๒๒๑๖๒๒๘ ID Line 086-2216228 E-mail : Samrong@hotmail.com
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	สภาพปัจจุบันปัญหาของสังคมไทย เป็นที่ยอมรับว่าการขาดคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและการศึกษา จนทำให้ประเทศชาติเสียโอกาสในการพัฒนาให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลได้มุ่งเน้นความสำคัญกับนโยบายทางด้านสังคมในการพัฒนาสังคมโดยองค์รวมเน้นไปที่ การส่งเสริมความรัก ความสามัคคี ความสมานฉันท์ของคนไทยในชาติที่ จักปฏิรูปสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข ปฏิรูปการศึกษาโดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ พัฒนาสุขภาวะของประชาชนให้ครอบคลุมทั้ง มิติทาง

กาย จิต สังคม และปัญญา ที่มีกีฬาเป็นพื้นฐานการออกกำลังกายสร้างความเข้มแข็งของทุกชุมชน ท้องถิ่นและประชาสังคม ให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสันติสุขอย่างยั่งยืนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและพัฒนาประสิทธิภาพของหน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมเข้มแข็งที่คนในชาติอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๐ : ๑๒) ในขณะที่กระแสสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์สามารถแพร่กระจายข่าวสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงผลักดันให้สังคมโลกมีลักษณะไร้พรมแดน มวลมนุษยชาติในโลกปัจจุบันเปรียบเสมือนอาศัยอยู่ใน “หมู่บ้านโลก” (Global Village) กระแสกดดันดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคมไทยต่อวิถีไทยอย่างรุนแรงทุกระดับและทุกด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเชื่องกราก ส่งผลให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย กระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม ได้เข้าครอบงำวิถีไทยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมประจำถิ่นอย่างน่าเป็นห่วง วิถีไทยเมื่อก่อนที่มีความเรียบง่าย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีปฏิสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน สังคมและชุมชนไทยได้เริ่มเปลี่ยนไปอย่างมาก การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเกิดขึ้นทั่วทุกหย่อมหญ้าของสังคมไทย แม้แต่การดำรงชีวิตประจำวันก็มีการแข่งขันอย่างรุนแรงมือใครยาวสาวได้สาวเอา มีความพยายามทุกวิถีทางที่จะเอาดีเอาเปรียบและเบียดเบียนผู้อื่นเพื่อหวังให้ตนเองได้รับปัจจัยการดำรงชีวิตที่สะดวกและสุขสบาย ปัญหาทางสังคมโดยเฉพาะการล่มสลายของสถาบันครอบครัวเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ สิ่งเหล่านี้ย่อมชี้ให้เห็นว่าปัญหาในสังคมไทยได้มีการสะสมและเกิดความรุนแรงขึ้นตามลำดับ และเมื่อหันกลับมาดูกระบวนการจัดการศึกษาไทยอันเป็นปัจจัยสำคัญโดยตรงที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยในปัจจุบันพบว่า สถานภาพทางด้านคุณภาพการศึกษาที่กำลังวิกฤตลงไปทุกขณะเช่นกัน (จรัญญู เรื่องขจร, ๒๕๔๕: ๓๒)

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของชาติและวางกรอบนโยบายหลักเกี่ยวกับการศึกษา ได้ประกาศนโยบายและทิศทางการศึกษาร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดคุณธรรมพื้นฐานเพื่อปลูกฝังให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียนและเยาวชนของชาติ ๘ ประการ ได้แก่ ชยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒ : ๙) สำนัก งานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ในการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนจำนวน ๑๔ มาตรฐาน เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินงานใน ๓ ด้านของโรงเรียน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน และด้านผู้เรียน การประเมินด้านผู้เรียนเป็นการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์นักเรียน ๗ ด้าน โดยได้จัดลำดับความสำคัญด้านคุณธรรมจริยธรรมผู้เรียนไว้ในมาตรฐานที่ ๑ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๖ ด้าน คือ มีวินัยและความรับผิดชอบ มีความกตัญญูกตเวทีย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีและไม่เห็นแก่ตัว มีความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และปฏิบัติตัวให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (สมาน อัครภูมิ, ๒๕๕๑ : ๑๔)

โดยได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบและวิธีการที่ควรนำมาปลูกฝังให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมในตัวเด็กและเยาวชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ที่เน้นการพัฒนาคนโดยมุ่งให้มีคุณธรรมและรอบรู้อย่างเท่าทัน เกิดภูมิคุ้มกัน นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้ประกาศนโยบายและทิศทางการปฏิรูปการศึกษาที่ยึด “คุณธรรมนำความรู้” ในการจัดการศึกษา โดยมีทิศทางและเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะ

เสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทยด้วยความร่วมมือกันระหว่าง ๓ สถาบันหลัก คือ บ้าน วัด/สถาบันศาสนา และโรงเรียน เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการศึกษาที่ใช้คุณธรรมนำความรู้ต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๓ : ๕)

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงสังคมไทยเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุมาก เนื่องจากเชื่อว่าพระภิกษุ นั้นเป็นผู้มีความรู้มากกว่าฆราวาส เป็นผู้ทรงศีล ย่อมพูดแต่สิ่งเท็จจริง และเป็นครูบาอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีต่อวัดจึงผูกพันแนบแน่นกับวิถีชีวิตของ ทุกคนนับแต่เกิดจนตาย คำสั่งสอนจึงได้รับความเชื่อถืออย่างไร้ความคลางแคลงใจ ดังนั้นพระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของสังคมในทุกๆเรื่อง ไม่ว่าจะในทางที่เป็นมงคลและอัปมงคล ส่วน วัด นั้นเป็นสถานที่รับใช้บริการงานประเพณีการทำบุญต่างๆเพื่อให้เกิดกุศลบุญแก่ ฆราวาส เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาซึ่งมีอยู่แทบตลอดทั้งปี รวมทั้งเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ชุมชน นับแต่การบวชเณรจนถึงบวชเป็นพระภิกษุ สถานที่ให้ความสงบเยือกเย็นทางใจ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การฝึกปฏิบัติ ธรรม สมาธิ เป็นสถานที่ชุมนุมของสังคมทุกกาลวาระ เช่น การประชุมกรรมการหมู่บ้าน งานเทศกาลรื่นเริงที่มีการ ออกธำมรงค์ ห่มพรหมสังฆาฏิ เป็นต้น เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเนื่องในการตาย เช่น การตั้งศพสวดพระอภิธรรม การเผาศพ โดยทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน ที่สำคัญคือน่าจะได้มีการศึกษาวิจัยปัญหาดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำมาใช้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ควรเป็นประเด็นศึกษานั้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์และบูรณาการ จากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อสรุปประเด็นสำคัญด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการศึกษาวิจัย ๘ ประการ คือ ๑) ความมีวินัยและความรับผิดชอบ ๒) ความซื่อสัตย์สุจริต ๓) ความสุภาพอ่อนน้อม ๔) ความกตัญญูตเวที ๕) ความเมตตากรุณาโอบอ้อมอารีย์ ๖) การรู้จักสามัคคี ๗) ความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และ ๘) การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

ทั้งนี้เพราะคุณธรรมทั้ง ๘ ประการดังกล่าว เป็นแก่นแกนที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา หากสามารถสร้างกลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้แล้ว ก็น่าจะเป็นส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ เพราะนักเรียนในช่วงวัยระดับประถมศึกษาถือเป็นวัยที่เหมาะสมที่จะได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างยิ่ง หากมี กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเหมาะสมและชัดเจนแล้วก็จะเชื่อว่าจะ เป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้อย่างมั่นคงทำให้ นักเรียนมีจุดยืนที่ชัดเจน ซึ่งถือเป็นการเตรียมเยาวชนของชาติให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคต โดยมีพื้นฐานด้านคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ และมีจิตสำนึกสาธารณะที่แข็งแกร่งพร้อมที่จะเป็น กำลังสำคัญในพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์โครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑
๒. เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนใน

สถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

ผลการวิจัย

๑. สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม รองลงมาคือ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม และอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังต่อไปนี้

๑.๑ สภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ อธิศีลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องดีงาม เน้นกายกรรม และวจีกรรม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังต่อไปนี้

๑) ด้านความเมตตากรุณา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเลิก รองลงมาคือ นักเรียนไปทำบุญตักบาตรที่วัดและวันสำคัญประจำ และนักเรียนเมตตาจิตไม่กล้าฆ่าสัตว์เพราะกลัวบาป ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมีคุณธรรมที่ดีของบุคคล

๒) ด้านความประหยัดและอดออม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง รองลงมาคือ การรู้จักข่มใจตนเอง ไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน และการบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำ เป็นสา หรือการดา รงชีพคือการประหยัด

๓) ด้านความสุภาพอ่อนน้อม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมไม่เย่อหยิ่ง รองลงมาคือ การมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี และการแสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ นุ่มนวล ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า

๔) ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติรองลงมาคือ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขณะลงในถึงขณะที่โรงเรียนจัดให้ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี

๑.๒ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรมโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏ ดังต่อไปนี้

๑) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น รองลงมาคือ มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และมีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถจัดการปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนได้

ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าที่ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

๒) ด้านความกตัญญูกตเวที โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือการรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นบถื้อ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ รองลงมาคือ ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ และการสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ตามอัธยาศัย หรือตามสมควร ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ไหว้วานด้วยความเต็มใจ

๑.๓ อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏ ดังต่อไปนี้

๑) ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล รองลงมาคือ นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๒) ด้านความสามัคคี โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล รองลงมาคือ สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล และการโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติสร้างความรู้สึกร่วมกันเคย สนิทสนมไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๒. **ความต้องการจำเป็น กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน** สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

อธิจิตตศึกษา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ในภาพรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๗ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๗ ด้านความสามัคคี ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๓๒ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๒ ส่วนด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๙

อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญา อบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๙ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๙ ด้านความประหยัดและอดออม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๔ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๔ ส่วนด้านความกตัญญูกตเวที มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๕

อธิศีลศึกษา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ในภาพรวม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๘ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๘ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๐ แสดงให้เห็นว่าจะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๐ ส่วนด้าน

ความเมตตากรุณา ด้านความสุภาพอ่อนน้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๑๘, ๐.๑๗ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนาความต้องการจำเป็น ของกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ พิจารณารายด้านและรายชื่อปรากฏดังนี้

๑. อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ในภาพรวมเท่ากับ ๐.๒๗ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็น ร้อยละ ๒๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

๑.๑ ด้านความสามัคคี ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๓๒ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สร้างความรู้สึกร่วมกัน สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

๑.๒ ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๓๒ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๔๑

๑.๓ ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๑๙ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ ก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๔๐, ๐.๓๗ แสดงให้เห็นว่า จะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๔๐

๒. อธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ในภาพรวมเท่ากับ ๐.๑๙ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็น ร้อยละ ๑๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

๒.๑ ด้านความประหยัดและอดออม ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๒๔ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การเก็บออมจำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๓๑, ๐.๒๘ แสดงให้เห็นว่า จะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๓๑, ๒๘ ส่วน การคิดก่อนใช้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัด การรู้จักข่มใจตนเอง ไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๒๐, ๐.๑๘ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมจึงไม่มีความต้องการจำเป็นต้องพัฒนา

๒.๒ ด้านความกตัญญูตเวที ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๑๕ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๕ เมื่อ

พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทน พระคุณ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๒๑ แสดงให้เห็นว่า จะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๑

๓. อธิสัสติศึกษา คือ ศิล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ในภาพรวมเท่ากับ ๐.๑๘ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็น ร้อยละ ๑๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

๓.๓ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๒๐ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่น มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีแต่ความจริงใจ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๒๒ แสดงให้เห็นว่า จะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๒ ส่วน มีการประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง

๓.๑ ด้านความเมตตากรุณา ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๑๘ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ นักเรียนมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมเพื่อสะท้อนความมุ่งคุณธรรมที่ดีของบุคคล มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๔๘ แสดงให้เห็นว่า จะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๔๘ ส่วน นักเรียนช่วยคุณครูทำงานเสมอเมื่อโรงเรียนเลิก

๓.๒ ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ความต้องการจำเป็น โดยรวม เท่ากับ ๐.๑๗ จะได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๑๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการมีจิตใจอ่อนโยนการมองโลกในแง่ดี กิริยาท่าทางที่แสดงออกมาเป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักแสดงความเคารพผู้ใหญ่กว่า การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนทางกายต้องเป็นไปด้วยความจริงใจ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๐.๒๐ แสดงให้เห็นว่า จะต้องได้อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าคิดเป็นร้อยละ ๒๐ ส่วน รู้จักใช้คำพูดที่เหมาะสม

๓. สรุปกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เรียงลำดับตามความต้องการจำเป็นปรากฏดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ อธิจิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม ๓ กลยุทธ์ ตัวชีวิต

กลยุทธ์ที่ ๑.๑ ด้านความสามัคคี ประกอบด้วย ตัวชีวิต

สร้างความรู้สึกร่วมกัน สนับสนุน ไว้วางใจกันและกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติหน้าที่นักเรียนที่ดีด้วยความสามัคคี ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล การโน้มน้าวกระตุ้นเตือนคนรอบข้างให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล สร้างความปรองดองสมานฉันท์ในหมู่คณะ โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

กลยุทธ์ที่ ๑.๒ ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประกอบด้วย ตัวชี้วัด ช่วยกันรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี ช่วยกันรักษาความสะอาดในห้องเรียน และในบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งขณะลงในถึงขณะที่โรงเรียนจัดให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศชาติ ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เช่น ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่กระทำความผิดตามที่กฎระเบียบกำหนด เคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

กลยุทธ์ที่ ๑.๓ ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด มีการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และรับทั้งผิดและชอบจากผลการปฏิบัติของตนโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดจนงานเสร็จเรียบร้อย แม้ว่าจะมีอุปสรรคใดๆก็ตามโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล นักเรียนได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด โดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล นักเรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองโดยใช้ปัญญาพิจารณาหาความจริงอย่างมีเหตุผล

องค์ประกอบที่ ๒ อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง
๒ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด

กลยุทธ์ที่ ๒.๑ ด้านความประหยัดและอดออม ประกอบด้วย ตัวชี้วัด การเก็บออม จำเป็นต่อการดำรงชีวิตต่อตนเอง การบริโภคที่อยู่ในระดับพอดีไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเป็นหลักควรยึดปฏิบัติ การคิดก่อนใช้ในสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีพคือการประหยัด การรู้จักขมใจตนเองไม่คิดต้องการสิ่งของอื่นๆ เป็นการออมเช่นเดียวกัน

กลยุทธ์ที่ ๒.๒ ด้านความกตัญญูกตเวที ประกอบด้วย ตัวชี้วัด ความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ การสร้างความสุข ความสบายใจ ให้พ่อแม่ ตามอัธยาศัย หรือตามสมควร การช่วยเหลือกิจการที่พ่อแม่ไหว้วานด้วยความเต็มใจ การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยแสดงความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ

องค์ประกอบที่ ๓ อธิศีลศึกษา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม ๓ กลยุทธ์ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด สภาพปัจจุบันของกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คุณธรรม จริยธรรมเป็นหลักของความประพฤติที่อบรม กิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม ซึ่งคุณธรรมจริยธรรม เป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่ตั้งงามของมนุษย์เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคม ทุกคนในสังคมพึงพอใจและปรารถนาในสิ่งที่ตั้งงาม ในขณะเดียวกันกลยุทธ์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ประกอบด้วย **อธิศีลศึกษา คือ ศีล เน้นกายกรรม และวจีกรรม** เน้นด้านความเมตตากรุณา ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต **อธิจิตศึกษา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคง เป็นสมาธิ เน้นมโนกรรม** เน้นที่ด้านความตระหนักและมีความรับผิดชอบ ด้านความสามัคคี ด้านการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และ**อธิปัญญาศึกษา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง** เน้นที่ด้านความประหยัดและอดออม และด้านความกตัญญูกตเวที สอดคล้องกับคำสอนของ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ๒๕๔๐ : ๓๕ ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า

<p>จริยธรรม “ธรรมคือความประพฤติ”, “ธรรมคือการดำเนินชีวิต”, หลักความประพฤติ, หลักการดำเนินชีวิต ; คำ “จริยธรรม” นี้ นักปราชญ์ในประเทศไทยได้บัญญัติให้ใช้สำหรับคำภาษาอังกฤษว่า ethics หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม ; จริยะ (หรือ จริยธรรม) อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหมจริยธรรม หรือพรหมจรรย์) แปลว่า “ความประพฤติอันประเสริฐ” หรือทางดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมงคล ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา และคำกล่าวของ (ธานินทร์ กรียวิเชียร ,๒๕๕๐ : ๑๗) กล่าวว่า “ คุณธรรมและจริยธรรม” เป็นเรื่องที่ว่าด้วย</p> <p>การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามสถานะของตน เช่น การเป็นลูกที่ดี การเป็นพลเมืองที่ดี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่ดี เป็นต้นจากความหมายของจริยธรรมที่บุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่าจริยธรรมคือพฤติกรรมที่ได้ทำ ได้ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม รวมทั้งความรู้สึกดีชอบชั่วดีของบุคคลที่เหมาะสมกับความต้องการของสังคม โดยเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม คือเป็นพฤติกรรมที่สังคมชอบและให้การสนับสนุนในการกระทำนั้น เป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ถือเป็นมาตรฐานความดีและความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองของสังคม</p>
<p>การนำเสนอผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์</p> <p>๑.๑ การสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ที่สถานศึกษาควรดำเนินการ กล่าวคือ มีการสร้างกรอบ ยกร่างรูปแบบ พัฒนากลยุทธ์ และใช้วิธีการจัดลำดับความสำคัญโดยการวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็นจะทำให้ได้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่มีประสิทธิภาพนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและใช้ในการประเมินการดำเนินงานนั้นๆ ได้</p> <p>๑.๒ สถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อหลักไตรสิกขาด้านอธิปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญหาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งโดยยึดความกตัญญูกตเวที มีความรู้และการยอมรับในบุญคุณของบุคคลและกระทำตอบด้วยการทดแทนพระคุณ</p> <p>๑.๓ ในขั้นตอนการสร้างกลยุทธ์อาจใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกันก็ได้ ในกรณีที่มีระยะเวลาในการดำเนินงานมากซึ่งจะทำให้ได้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพสูงสุด</p>
<p>การประชาสัมพันธ์</p> <p>๑. จัดทำเป็นบทความวิจัยนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในการประชุมทางวิชาการในระดับชาติและระดับนานาชาติต่อไป หรือ</p> <p>๒. จัดทำเป็นบทความวิจัยนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ของ มจร. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ ตามที่แสดงความต่อไป</p> <p>๓. กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ส่วนที่เกี่ยวข้องไปเผยแพร่ให้แก่สมาชิกขององค์กรและประชาชนทั่วไป</p>

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล : พระอธิการบุญช่วย ฉายา โชติวิโส/อุยวงศ์,ดร.
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์
๓. หน่วยงานที่สามารถติดต่อได้สะดวก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓๐ หมู่ที่ ๑ บ้านโคกสี ถนนขอนแก่น-น้ำพอง ตำบลโคกสี
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐๘๕-๔๕๙๙๓๖๕
G-mail Chotivungso1980@gmail.com
๔. ประวัติการศึกษา : พ.ศ.๒๕๔๑ น.ธ.ตรี,
พ.ศ.๒๕๔๓ น.ธ.โท,
พ.ศ.๒๕๔๔ น.ธ.เอก,
พ.ศ.๒๕๔๖ ปวส.(คอมพิวเตอร์ธุรกิจ), สกลนคร
พ.ศ.๒๕๕๐ พธ.บ.(พระพุทธศาสนา), มจร.ขอนแก่น
พ.ศ.๒๕๕๒ ป.บัณฑิต(วิชาชีพครู) มจร.ขอนแก่น
พ.ศ.๒๕๕๓ ศษ.ม.(การบริหารการศึกษา), ม.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พ.ศ.๒๕๕๔ พธ.ม.(พระพุทธศาสนา), มจร.ขอนแก่น
พ.ศ.๒๕๕๗ ปร.ด.(การบริหารการศึกษา) ม.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๕. ประวัติการทำงาน
- เจ้าอาวาสวัดทรายบึงสำราญ ตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น
 - รองเจ้าคณะตำบลโนนท่อน ตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น
 - อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
 - เจ้าคณะตำบลโนนท่อน เขต ๒ ตำบลโนนท่อน อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น
๖. ผลงานวิชาการและงานวิจัย :

๖.๑ งานวิจัย

๑. งานวิจัยร่วม เรื่อง “รูปแบบการรักษาและป้องกันยาเสพติดตามแนวทาง
พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดพุทธเกษม อำเภอเมืองขอนแก่น”
ปี ๒๕๕๘ ปีที่ตีพิมพ์ ๒๕๕๙ ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย **แหล่งที่ตีพิมพ์** การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒. **งานวิจัยเรื่อง** “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน : กรณีศึกษาวัดป่าประชาสรรค์ ตำบลหนองสองห้อง อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น” ปี ๒๕๕๘ **ปีที่ตีพิมพ์** ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ **แหล่งที่ตีพิมพ์** การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓. **งานวิจัยเรื่อง** “ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
๔. **งานวิจัยเรื่อง** “กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, ปี ๒๕๖๐.

๖.๒ บทความวิจัย

๑. **บทความวิชาการเรื่อง** “Guideline on the Participating Development the Local Governmental Organization for the Community Forest Preservation : A case study of Wat Pa Pachasan Hnong Songhong Distract, Khon Kaen Province **ปีที่ตีพิมพ์** ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ **แหล่งที่ตีพิมพ์** การประชุมวิชาการ ระดับนานาชาติครั้งที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๒. **บทความวิจัยเรื่อง** “แนวทางการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา : กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านบึงแก ตำบลโนนท่อน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” **ปีที่ตีพิมพ์** ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ **แหล่งที่ตีพิมพ์** การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓. **บทความวิจัยเรื่อง** “A Model Development of Causal Structural Relationship of Factors Influencing the Effectiveness of Staff Knowledge Management in Basic Education Schools, Primary Education Service Area Office No. 1, Khonkaen Province” **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐ : ๗๓-๘๖. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
๔. **บทความวิจัยเรื่อง** “ประสิทธิภาพการพัฒนาจิตตตามกรอบนวลักษณ์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น” **ที่ตีพิมพ์** ๓๑

มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ **แหล่งที่ตีพิมพ์** การประชุมวิชาการ ระดับชาติ ครั้งที่ ๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

๕. **บทความวิจัย เรื่อง** “ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม, TCI 2 ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐ : ๑๐๙-๑๒๐. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๖. **บทความวิจัย เรื่อง** กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถม ในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑, **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, TCI 1 ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑ : ๙๙-๑๑๐. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๖.๓ บทความวิชาการ

๑. **บทความวิชาการ เรื่อง** “The importance of Vinaya and Monastic Code : Answer for Secular Reproaches in Thailand” **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, TCI 2 ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙ : ๒๘๕-๒๙๕. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๒. **บทความวิชาการ เรื่อง** “ภาวะผู้นำของผู้บริหารในมุมมองของผู้ใต้บังคับบัญชา” **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม, TCI 2 ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐ : ๑๕-๒๘. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓. **บทความวิชาการ เรื่อง** “คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหารการศึกษา Virtue and Ethics for Educational Administrator” **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ (ฉบับพิเศษ) ประจำเดือน พฤศจิกายน ๒๕๕๙ - กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๔. **บทความวิชาการ เรื่อง** “การบริหารเวลา การบริหารชีวิต ตามวิถีพุทธในศตวรรษที่ 21* Time and Life Management According to the Buddhist Way in the 21st Century” **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, TCI 1 ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑ : ๒๘๑-๒๙๐. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ประวัติผู้ร่วมโครงการวิจัย

๑. ชื่อ-สกุล : พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์, ดร. (สมเกียรติ น้อยวัน)
๒. วุฒิการศึกษา : พ.ศ.๒๕๓๕ พธ.บ.(ศาสนา),
พ.ศ.๒๕๓๙ M.A.(Philosophy)
พ.ศ.๒๕๕๔ ปร.ด.(การบริหารการศึกษา)
๓. สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓๐ หมู่ที่ ๑ บ้านโคกสี ถนนขอนแก่น-น้ำพอง ตำบลโคกสี
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐๘๖-๒๒๐๗๗๐๙
๔. ประวัติการทำงาน
 - พ.ศ.๒๕๓๕ เจ้าอาวาสวัดแจ้งสว่างนอก อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
 - พ.ศ.๒๕๓๕ เจ้าคณะอำเภอชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
 - พ.ศ.๒๕๕๗ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
 - พ.ศ.๒๕๖๐ ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๕. ผลงานวิชาการและงานวิจัย :
 - ๕.๑ งานวิจัย
 ๑. งานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น
เขต ๑ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
 ๒. งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนสังกัด
เทศบาลเมืองมหาสารคาม มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๖๐.
 - ๕.๒ บทความวิจัย
 ๑. บทความวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการพัฒนานิสิตตามกรอบนวัตกรรม ของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, **ที่ตีพิมพ์** ๓๑
มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ **แหล่งที่ตีพิมพ์** การประชุมวิชาการ ระดับชาติ ครั้งที่ ๔
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

๒. บทความวิจัย เรื่อง กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียน ประถมในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๑, แหล่งที่ตีพิมพ์ วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, TCI 1 ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑ : ๙๙-๑๑๐. มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ประวัติผู้ร่วมโครงการวิจัย

๑. ชื่อ-สกุล : ดร.สุนทร สายคำ
๒. วุฒิการศึกษา : พ.ศ.๒๕๓๐ ปวช.(ช่างไฟฟ้ากำลัง)
พ.ศ.๒๕๓๓ ปวส.(ช่างไฟฟ้ากำลัง),
พ.ศ.๒๕๔๑ อส.บ.(วิศวกรรมไฟฟ้ากำลัง),
พ.ศ.๒๕๔๔ ป.บัณฑิต(วิชาชีพรู)
พ.ศ.๒๕๔๘ ศษ.ม.(เทคโนโลยีการศึกษา),
พ.ศ.๒๕๕๙ พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา) ,
๓. สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓๐ หมู่ที่ ๑ บ้านโคกสี ถนนขอนแก่น-น้ำพอง ตำบลโคกสี
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐๙๕-๖๖๑๓๘๐๙ Sun281969@gmail.com
๔. ประวัติการทำงาน
- พ.ศ.๒๕๓๓ อาจารย์ประจำสาขาวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น
 - พ.ศ.๒๕๕๓ หัวหน้าฝ่ายกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
 - พ.ศ.๒๕๕๗ หัวหน้าฝ่ายห้องสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
 - พ.ศ.๒๕๖๐ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น
๕. ผลงานวิชาการและงานวิจัย :
- ๕.๑ งานวิจัย
๑. สุนทร สายคำ และคณะ, “กระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนตาม
โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง”. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

๒. งานวิจัยเรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
๓. งานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

๕.๒ บทความวิจัย

๑. บทความวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการพัฒนานิสิตตามกรอบบวลักษณะ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น , **ที่ตีพิมพ์** ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ **แหล่งที่ตีพิมพ์** การประชุมวิชาการ ระดับชาติ ครั้งที่ ๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
๒. บทความวิจัย เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม, TCI 2 ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐ : ๑๐๙-๑๒๐. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓. บทความวิจัย เรื่อง กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑, **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, TCI 1 ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑ : ๙๙-๑๑๐. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๕.๓ บทความวิชาการ

๑. บทความวิชาการ เรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารในมุมมองของผู้ใต้บังคับบัญชา” **แหล่งที่ตีพิมพ์** วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม, TCI 2 ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐ : ๑๕-๒๘. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ประวัติผู้ร่วมโครงการวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล : พระมหาสำรอง สมนฺโต/แสงทอง,ดร.
๒. วุฒิการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๔๒ นักรธรรมชั้นเอก
: พ.ศ. ๒๕๔๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
: พ.ศ. ๒๕๕๔ บาลีประโยค ๑-๒
: พ.ศ. ๒๕๖๑ เปรียญธรรม ป.ธ ๓
: พ.ศ. ๒๕๕๑ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (พระพุทธานุสา) รุ่นที่ ๕๓
: พ.ศ. ๒๕๕๔ ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู (ป.บัณฑิต รุ่นที่ ๔) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
: พ.ศ. ๒๕๕๖ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (พระพุทธานุสา) รุ่นที่ ๒๓
: พ.ศ. ๒๕๖๑ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (พระพุทธานุสา) รุ่นที่ ๑๔
๓. สถานที่ทำงาน : พ.ศ. ๒๕๕๗ นักวิชาการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (ปัจจุบัน)
: พ.ศ. ๒๕๕๙ เลขานุการเจ้าคณะตำบลโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น (ปัจจุบัน)
๔. ที่อยู่ปัจจุบัน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓๐ หมู่ ๑ วัดป่าศรีเจริญธรรม ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
E-mail : sanya2515__15@hotmail.com, msamrong84@gmail.com
โทรศัพท์ : ๐๘-๖๒๒๑-๖๒๒๘.

๕. ผลงานวิชาการและงานวิจัย

บทความวิชาการ

- เรื่อง สัมมาทิฏฐิกับการแก้ปัญหาของสังคมไทยในยุคปฏิรูป ปีที่ตีพิมพ์ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ แหล่งที่พิมพ์ การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
- เรื่อง “กลยุทธ์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักเรียนประถมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.